

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

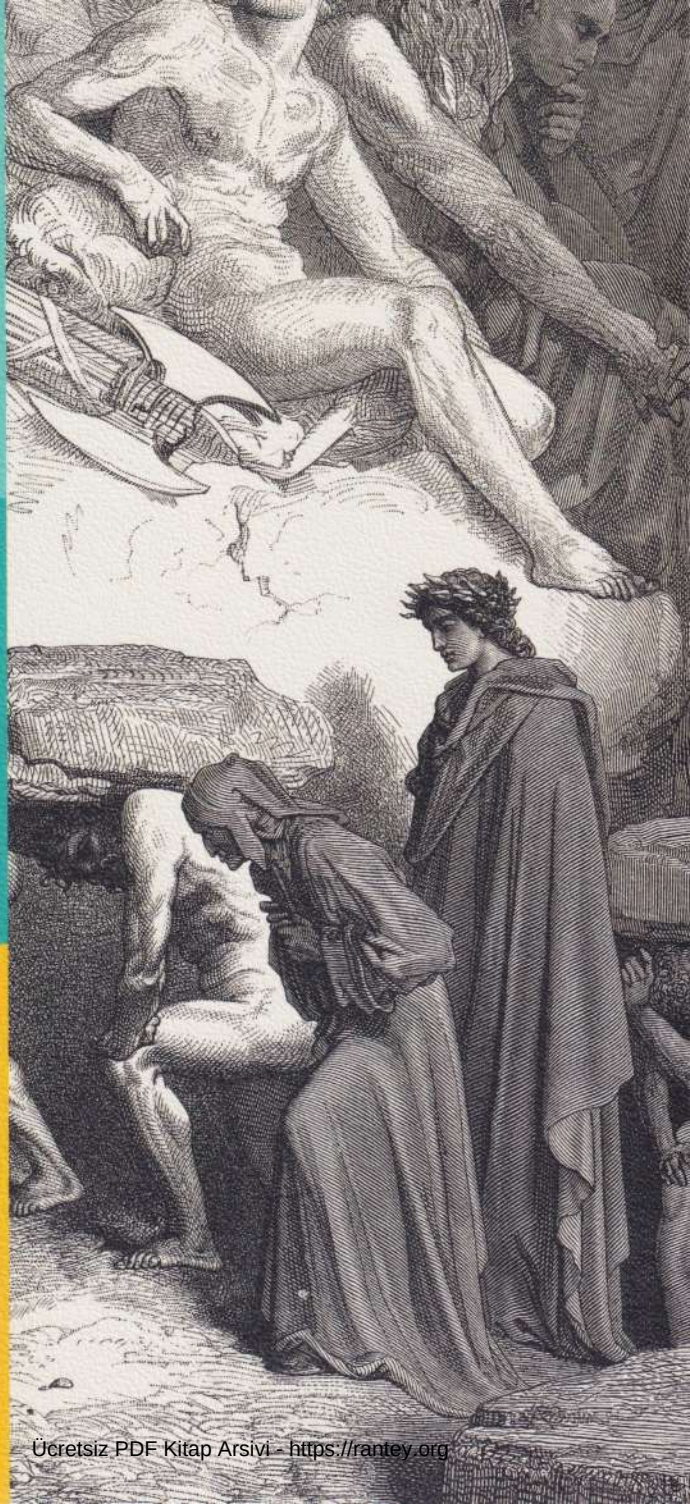
- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

DANTE ALIGHIERI

İLAHİ KOMEDYA

ARAF

ALFA

DANTE ALIGHIERİ
İLAHİ KOMEDYA
ARAF

GÖRSELLER
GUSTAVE DORÉ

İTALYANCA ASLINDAN ÇEVİREN
SEVİNÇ ELPİDA KARA

ÇEVİRİ İHYA VE NOTLAR
SEÇKİN ERDİ

La Divina Commedia: Purgatorio / İlahi Komedya: Araf

© 2018, ALFA Basım Yayım Dağıtım San. ve Tic. Ltd. Şti.

Kitabın Türkçe yayın hakları Alfa Basım Yayım Dağıtım Ltd. Şti.'ne aittir. Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir elektronik veya mekanik araçla çoğaltılamaz. Eser sahiplerinin manevi ve mali hakları saklıdır.

Yayıncı ve Genel Yayın Yönetmeni M. Faruk Bayrak

Genel Müdür Vedat Bayrak

Yayın Yönetmeni Mustafa Küpüşoğlu

Kapak Tasarımı Adnan Elmasoğlu

Sayfa Tasarımı Zuhul Turan

ISBN 978-605-038-058-3

ISBN 978-605-038-062-0 (takım)

1. Baskı: Eylül 2020

Baskı ve Cilt

Melisa Matbaacılık

Çiftehavuzlar Yolu Acar Sanayi Sitesi No: 8 Bayrampaşa-İstanbul

Tel: 0(212) 674 97 23 Faks: 0(212) 674 97 29

Sertifika no: 45099

Alfa Basım Yayım Dağıtım San. ve Tic. Ltd. Şti.

Alemdar Mahallesi Ticarethane Sokak No: 15 34110 Cağaloğlu-İstanbul

Tel: 0(212) 511 53 03 (pbx) Faks: 0(212) 519 33 00

www.alfakitap.com - info@alfakitap.com

Sertifika no: 43949

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

DANTE ALIGHIERİ
İLAHİ KOMEDYA

ARAF

ALFA

ÖLMEDEN ÖNCE ÖLMENİN ve YENİDEN DOĞMANIN YOLCULUĞU: Dante'nin *Komedya'sı*

1265'te Floransa'da doğup,¹ elçi olarak gittiği Venedik'ten dönerken hastalanıp 14 Eylül (ya da 13 Eylül gecesi) 1321'de Ravenna'da sürgündeyken ölen Dante Alighieri'nin çağları aşan eseri *Komedya* (yahut bir diğer 14. yüzyıl şairi olan Giovanni Boccaccio'nun eklediği sıfatla yaygınlaşmış ismiyle *İlahi Komedya*) çağdaş İtalyan şair Eugenio Montale'nin sözlerini alıntılایacak olursak “dünya şiirinin son mucizesi” dir. Cehennem (*Inferno*), Araf (*Purgatorio*) ve Cennet (*Paradiso*) yolculuklarını içerecek biçimde, üç kitap-tan (*cantica*/neşide) oluşan, toplamda (mükemmel sayı olan) 100 kanto (*canto*/manzume) ve 14.233 dize-den müteşekkil *Komedya*, Dante'nin 1300 baharında gerçekleştiğini söylediği ve başkahramanın kendisi olduğu yolculuğundan –bu üç ölümler âlemini aştıktan sonra dünyaya dönen şairin daha sonra– hafızasın-

¹ Dante'nin doğum tarihi bilinmemektedir, ancak *Komedya*'da pek çok kez vurguladığı şekilde kendisine şairlik ve entelektüel kabiliyet yönünde etki eden İkizler burcunun altında doğmuştur, böylece doğumu Dante'nin dönemindeki takvim itibarıyla 12 Mayıs ila 12 Haziran arasına tarihlenebilir. 1265 senesine ise *Komedya*'nın açılış cümlesinden, yani “Yarılamışken ömrümüzün seyrini”den ulaşılır; zira *Mezmurlar* 90:10'nun insan ömrünü 70 yıl olarak belirlemesiyle Dante yolculuğun gerçekleştiğini söylediği 1300'de 35 yaşında olmalıdır.

da kalanları şiire döktüğü bir anlatıya sahiptir; yani Dante hem olay örgüsünü kurar, hem muhayyilede tanıklık eder, hem de kâğıda döker. Modern edebiyatla haşır neşir zihnimize gayet doğal görünen bu kurgulama faaliyeti, *Komedyâ*'daki yolculuğun gerçekleştiği söylenen tarih ile yazımının bittiği tarih arasındaki neredeyse yirmi yıllık fark da göz önüne alındığında, metinde pek çok anlatı yönteminin, yeniliğin, katmanın ve izleğin kullanılmasına imkân sağlar: geçmişin muhasebesi yapılabilir, okuyucunun özdeşleşmesi sağlanıp hem sorular hem uyarılar sunulabilir, bir yandan bir yolculuk anlatısı sürerken bir yandan tarih, teoloji, estetik, felsefe, anatomi, kozmoloji ve sair ilimler ve sanatlar üzerine etkin bir sorgulama yürütebilir, ama en önemlisi doğrudan tanıklık vurgusu/kurgusu hayal olanı olabildiğince gerçek gibi hissettirir ve böylece okur Dante'nin ahlaki ve dini uyarı ve telkinlerine daha da uyanık olur, daha da içtenlikle kaygılanır ve benimser.

Komedyâ teoloji, mitoloji, tabiat ve edebiyat göndermeleriyle bezeli mistik bir maceranın içinde neredeyse ansiklopedik bir tarih anlatısıdır da, bu nedenle olayların ve yazımın gerçekleştiği zamanın şemasını akılda tutmak önemlidir. Genellikle 1308-1320 yılları arasında tamamlandığı ve tamamının sürgünde yazıldığı kabul edilir; bitişinin Dante'nin ölümüne yani 1 yıl sonraya tarihlenmesi de vaki olmakla birlikte, *Cehennem*'in ilk yedi kantosunun Floransa'da yazılıp sürgününden en az dört yıl sonra şaire ulaştırıldığı da iddialar dahilindedir. Her halükârda kritik nokta yolculuğun başlangıç tarihi, yani 1300 senesi baharı, genel kabule göre de Paskalya Haftasının Kutsal Cuma günü olan 8 Nisana bağlanan 7 Nisan gecesidir. Bu zaman farkı Dante için niyasya, ahlaki, günaha

düştüğü ve yoldan çıktığı geçmişiyse bir hesaplaşma vasıtasıdır. Gerek Dante'nin gerekse de İtalyan şehirlerinin/kişilerinin/ailelerinin/Kilisenin geleceğindeki (aslında geçmişinde kalmış) tarihi vakalar ve gelişmeler metnin pek çok yerinde karşımıza çıkan, Dante'nin ruhların ağzından sunduğu –elinizdeki kitabın notlarında bizim (uzak) geçmişten (o an için gelecek olan, yakın) geçmişe kehanet olarak adlandırdığımız– öngörülerle sunulur. Bu geleceğe doğru anlatıya kapsamlı bir geçmişe doğru anlatı da, yine ruhların ağzından eşlik eder. Dante detaylı, silsileli, tutarlı bir biçimde ve değerlendirmesinin ölçütü olan erdemli ve imanlı idareciler/ruhaniler olma hasletleri itibariyle neredeyse 11. yüzyıldan yaşadığı 14. yüzyıla dek Avrupa'nın (ağırlıklı olarak İtalyan toprağıyla kurdukları ilişki itibariyle) tarihi figürlerini, hanedanlarını, ailelerini anar ve anlatır. Bu isabetli tarihi referans ve anıştırmalar, *Cennet*'te Roma İmparatorluğu'nun bütün tarihini, imparatorlar üzerinden anlatmaya kadar varacaktır. Elbette senyörler, markiler, kontlar, tiranlar, krallar ve imparatorlar bu anılma, yargılama, muhtelif cezalara çarptırılma yahut Araf'ta arınma ve *Cennet*'te kurtulma anlatısında yalnız değildirler. Onlara *Komedy*a'nın bir diğer önemli karakterler grubu, yani keşişler, ruhbanlar, piskoposlar ve papalar eşlik etmektedir.

İdarecilerin erdemli, adil ve imanlı olup olmama kriteri gibi bu ruhbanların da yozlaşmış, tamahkâr ve dünyevi iktidar peşinde olup olmamaları ölçütü mevcuttur ve görünen o ki çağdaşı hiçbir din adamı Dante'nin bu imtihanını geçemiyor gibidir. Dante cesurdur, sözünü sakınmadan yoldan çıktığı ve insanları da kötü yolu sevk ettiğini düşündüğü Papalığın mevcut ruhani ve siyasi tutumuna özellikle de döneminin üç

papasına sert eleştiriler sunar ve onları Cehennem’de, yahut oraya varacak şekilde tasvir eder. 1300 yılında Papalık tahtında oturan VIII. Bonifacius’u merkeze alan *Komedy*’daki papalara eleştiriler izlediği, onun selefi –beş ay görevde kalıp istifaya zorlandığı rivayet edilen– V. Celestinus ve halefi –Dante’nin İtalya’yı ıslah edeceği yönünde büyük umutlar beslediği İmparator VII. Heinrich’in seferine ve imparatorluğuna önce destek verip sonra hilafına davranan, ayrıca Papalığı tarihi şehri Roma’dan Avignon’a taşıyan– V. Clemens’e doğru genişleyerek, en azından 1294-1314 yılları arasının siyasi ve ruhani gelişmelerini kayıt altına alır, hatırlatır ve yargılar. Papalığın hem ahlaken hem siyaseten yozlaşması, papaların ve din adamlarının açgözlülüğü, paraya düşkünlüğü, alışverişini yaptıkları sahte aflıklar, endüljanslar, imtiyazlar ve rüşvetle gelinen ya da verilen makamlar günahlarının görünen yüzü olmakla birlikte, en vahim hataları, yani dünyanın ve kendilerinin yoldan çıkmasına neden olan şey, Dante’ye göre, kendi ruhani iktidar ve yargı sınırları içinde kalmak yerine dünyevi iktidara ortak olmaları, yani İmparatorun yetkilerini ve yargı salâhiyetini gasp etmeleridir. Dante *Komedy*’da bu gaspı Papalığın armasında da yer alan, İsa Mesih’in Resul Petrus’a¹ verdiği Dünyevi Kilise’nin Tanrı adı-

¹ Burada “resul” kullanımına dair bir not düşmeyi zaruri görüyoruz; öncelikle bugün Türkçede “peygamber” anlamıyla daha çok kullanılıyor olsa da “resul,” risalet, “mektup ve elçi göndermek” kökünden türeyerek “elçi” manasına gelir; *Matta* 10:1-4, *Markos* 3:13-9 ve *Luka* 6:13-6 uyarınca İsa’nın kudretini temsil, müjdesini tebliğ ve irşat için tayin ettiği oniki öğrencisi –yani Simun Petrus, Andreas, Yakub (Zebedi’nin oğlu), Yuhanna, Filipus, Bartolomeus, Tomas, Matta, Yakub (Alfeus’un oğlu), Taddeus (Lebbeus ve Yakub’un oğlu Yahuda olarak da anılır), Gayyur Simun ve hain olacak Yahuda İskariyot– *apostolos* olarak anılır, ki bu kelime “gönderilen kimse; elçi” manasına gelir; Türkçede mevzubahis onikileri anmak için havari, yani “yardımcı” tanımı yeterli değildir. Bu kitapta ayrıca <http://www.manteyazgi.org>

na icra ve yargı –aforoz ve af– vekaletinin simgesi olan iki anahtar, Papalığın dünyevi ve ruhani vekalet vurgusuyla iki kılıç taşır halde tasvir ettiği melekleri tek kılıçla tasvir etme, çobanın kılıç değil asa taşımaması gerektiği gibi simgesel örneklerle sürekli olarak vurgular ve bizzat Petrus’un ağzından Bonifacius’u Şeytan’ı feraha kavuşturmakla suçlayacak kadar cecurca kınar. Dante’nin ilerleyen yaşamında değiştirdiği siyasi pozisyonunun bir özeti olan ve *Komedy*a’yla paralel olarak yazdığı *Convivio* (1304-7; *Şölen*) ve özellikle de *Monarchia* (1312-3; *Monarşi*) eserlerinde ele aldığı bu düşüncesi/inancı, Tanrı tarafından dünyevi adalet, sulh ve toplumsal düzeni tesis etmek için vazifelendirilmiş bir İmparator ve ruhani adalet ve selametın idarecisi/çobanı olacak bir Papa ayrımına dayanmaktadır; yani İmparatorluk dünyevi, Papalık ruhani hükümdarlıktır ve hem İmparatorların dünyevi sulh, adalet ve düzen vazifelerini ihmali hem de Papaların dünyevi hırs, servet, güç arzusuyla ruhani vazifelerini kötüye kullanmasıyla dünya (İtalya) şu an olduğu günahkâr ve yoldan çıkmış haline düşmüştür. Halbuki Tanrı –elbette Dante’nin Cennet’te karşılaşacağı yahut haklarında malumat alacağı– Kilisenin ve dünyanın müdafisi olmaları, insanlığa doğru yolu göstermeleri için Aziz Francesco, Aziz Domingo, Aziz Benedikt, Aziz Tommaso gibi din adamlarına yahut Iustinianus ve VII. Heinrich gibi imparatorlara ilham ve inayet sunmuştur. Onların eylem ve telkinlerini takip etmemek, “hayırlı başlangıçların tez vakitte sol-

İncil’in eski Türkçe çevirilerine sadık kalıyor ve onları resul olarak anıyoruz. Ayrıca bu noktada yine *Komedy*a boyunca mevcut bütün Eski ve Yeni Ahit alıntı ve referanslarında Kitabı Mukaddes eski çevirisini (Kitabı Mukaddes Şirketi, İstanbul, 1997); dua, liturji ve teolojik kavramların isimlendirilmesi için ise genel yaklaşım olarak Türkçedilli Rum Ortodoksların, yüzyıllardır dilimizde olan Eski Türkçe’ye sadık kalıyor. <http://www.ortodoks.org.tr>’ye bakınız.

ması,” insanlığın hatası ve imansızlığıdır ve daha sonra anlatacağımız gibi simgesel isimler ve örneklerle bu suçun hangi ebedi yahut geçici cezalarla yanıtlandığı *Cehennem* ve *Araf*’ın konusunun –en az buralarda karşılaşılan bedene, akıla, tabiata, komşuya, topluma ve Tanrı’ya karşı işlenen suçlar kadar– önemli bir kısmını teşkil eder. Lakin bu noktada Dante’nin bu gerçek ile gerçeküstünü iç içe örmüş şiirini ve elbette şair, siyasetçi, filozof ve ilahiyatçı olarak Dante’yi oluşturan koşulları, onun *Komedya*’sının anafikirleri ve izleklerini anlamak için anmamız elzemdir.

Dante, Ghibellino ile Guelfo hizipleri arasındaki 13. yüzyıl boyunca süren çekişmenin nihayetinde, 1289 senesinde Campaldino Muharebesinde, kendisinin de saflarında savaştığı Guelfolar lehine zaferle sonuçlandığı dönemde, ticari ve kültürel olarak zengin Floransa’da aktif bir figürdür. Floransa’nın köklü ve –eski gücünü kaybetmiş– aristokrat ailelerinden birinin ferdi,¹ daha sonra kendisinin *dolce stil novo* (yeni ve ahenkli üslup) olarak geliştireceği yaklaşımla Dante’yi ahlaki asalet ve erdemli sevgi şiirlerine sevk edecek bir şairler çevresi/silsilesinin parçası ve (izleyen dönemlerde çıkan bir yasa uyarınca soyluların kamu görevlerine gelebilmeleri için bir zanaat loncasına üye olmaları zorunluluğu itibarıyla Hekim ve Eczacılar Loncasına –o dönem kitapların eczanelerde satılması itibarıyla– eczacı olarak kaydolarak) muhtelif kamu görevleri ifa eden bir siyasetçidir. Dante’nin içine doğduğu ve ilerdeki yaşamını/sürgününü şekillendirecek

¹ Muhtemelen tefecilik/sarraflık yapan babası Alighiero Alighieri 1273’te ölmüştür; Dante, Cennet’te karşılaçağı büyük büyükbabası Cacciaguida’nın ağzından hem ailesinin hem de Floransalı diğer soylu ailelerin tarihine dair sunduğu anlatı da babası hususuna girmez, olasılıkla Floransa’nın yozlaşmasının nedeni olarak gördüğü palazlanmış ticaret ve tefecilik faaliyetinin içinde olmalarıdır. *Üniversite ve Araştırma* - <https://rantey.org>

Ghibellino ile Guelfo ayrımı ve Floransa'ya hâkim olmalarının akabinde Guelfoların ikiye bölünmesiyle oluşan Ak ve Kara hiziplerini kabaca anlatmak gerekirse, 12. yüzyıla, Kutsal Roma (Cermen) İmparatoru I. Friedrich'in İtalya üzerindeki hak iddiasıyla yaptığı seferlere dönmek gerekir. Friedrich, Svabya Dükleri olan Hohenstaufen hanedanındandır ve bu bölgedeki Waiblingen/Wibellingen kalesinin isminin İtalyanca uyarlamasıyla, imparatorun seferlerinin ve izleyen yıllarda Kutsal Roma (Cermen) İmparatorluğunun İtalya'daki destekçileri Ghibellino adını alırlar. Bu imparatorluk yanlıları genellikle taşra kökenli, tarımsal üretimle para kazanan aileler/şehirlerdir ve bu küçük halleriyle Papalık Devletinin genişlemesinin tehdidi altındadırlar. Guelfolar ise adlarını Hohenstaufen Hanedanının rakibi ve Bavyera Dükleri olan Welf Hanedanından alırlar. Papalık yanlısı olan Guelfolar genellikle imparatorun seferleri ve yayılmasıyla mahalli çıkarları tehdit altında olan zengin tüccar aileler ve büyük şehirlerden müteşekkildir, ki 1176'da Legnano Muharebesinde I. Friedrich'i mağlup edip, onun kâğıt üzerindeki hükümdârlığı altında tam özerklik hakkı kazanan –Papalık destekli– Lombard Birliğini oluşturan şehirlerin birçoğu önemli Guelfo şehirleri olarak kalırken, bazı şehirler o tarihten başlayarak iki grup arasında el değiştirmeyi sürdürür. Floransa da bu şehirlerden biridir; tarihsel olarak yakınındaki küçük ve bir Ghibellino şehri olan Sieana'nın aksine büyük ve zengin Floransa bir Guelfo şehridir. 1215'teki bir cinayetle başlayan iç çatışmanın da bahanesiyle Floransalı aileler Ghibellino ve Guelfolar olarak ikiye bölünür. Floransa Ghibellinoları Pisa, Arezzo, Siena gibi çevre şehirlerin de desteğiyle Guelfoları muhtelif defalar Floransa'dan kovar, ancak güç dengeleri

değiştikçe, –özellikle Napoli ve Sicilya Krallıklarının Papalık destekli Fransız seferleri ve buraların Kut-sal Roma İmparatorlarıyla akraba Alman krallarının mağlubiyetleriyle– Guelfolar şehre dönmekte, idari ihtilaf ve çatışma sürmektedir ve Ghibellinolar da pek çok kez sürgüne gönderilir, hatta en son geri döneme-yen onlar olur. Bu neredeyse yüz yıla yayılan çatışma nihayetinde en başta andığımız gibi Toskana Guelfo-larının kati ve nihai zaferiyle sonuçlanır. Ancak Flo-ransa’da çatışma durulmaz, 1300 senesinde bu kez de Guelfolar kendi aralarında, Papalığın destek ve nü-fuzunun sürmesini talep eden Karalar ile bu nüfuza, Roma’ya, özellikle de Papa VIII. Bonifacius’a bağımlı-lığa karşı çıkan Aklar olarak bölünür. Dante Akların önemli bir üyesi, hatta 1301 senesinde Aklarda olan şehir yönetiminin, üzerlerindeki tehditi görüşmek için Papalığa gönderdiği heyette delegedir. Ancak henüz bu görüşme sürürken ve Dante Roma’dayken, Boni-facius’un asayişi sağlamak bahanesiyle Floransa’ya yolladığı Valoislı Charles’ın silahlığı desteğiyle Kara-lar 1 Kasımda darbe yapar. 1302 Martında yeni Kara idaresi hâlâ Floransa dışında olan Dante’yi, 1300 yılında 2 ay sürdürdüğü kamu görevinde yolsuzluk/fesat suçlamasıyla gıyabında 2 yıl sürgün ve yüksek bir para cezasına çarptırır; zaten bütün mal varlığı-na el konulduğu –ve Dante suçsuzluğundan emin ol-duğu– için bu para cezasını ödemez ve cezası süresiz sürgüne çevrilir. Böylece Dante Verona, Liguryadaki Sarzana, büyük umutlar bağladığı İtalya seferindeki İmparator VII. Heinrich’e 1311’de yazdığı mektuptan anlaşıldığı kadarıyla o yıllarda tekrar Toskana, aka-binde Bologna, tekrar Verona ve nihayetinde Ravenna gibi İtalyan şehirlerinde sürgün hayatını sürdürür. Bu sırada değişen siyasi görüş ve yaklaşımın nedeniyle

1304'teki büyük karşı saldırı ve bozgunlarından evvel kendi hizbi olan Ak Guelfolarla yollarını ayırır. Az önce bahsettiğimiz mektup nedeniyle 1311 senesinde Floransa'da Aklar için çıkan affın dışında bırakılır ve 1315'te halk önünde suçunu ikrar ve yüklü bir para cezası karşılığı Floransa'ya dönmesi affını da işlemediği bir suçu kabul etmek istemediğinden reddeder; böylece cezası oğullarını da kapsayacak şekilde ölüm cezasına çevrilir.¹ Lakin Dante, *Komedya*'da da okuyacağımız biçimde Floransa'ya bir gün onurlu şartlarda döneceği umudunu hep taşır.

Dante'nin nerede eğitim aldığı muamma olmakla birlikte muhtemelen iyi bir evde öğrenime ve bir kilise/manastır okulu eğitimine sahiptir. Ortaçağın klasik tedrisatının yedi beşeri ilmine –yani gramer, mantık, retorik, aritmetik, geometri, müzik ve astronomi– hâkimdir; Toskana şiirini, figürleri, ekolleri ve geleneklerini iyi bilmektedir; bu edebi ilgisiyle hem bir önceki dönemden hem de çağdaşı olan trubadur ve şairleri çalışmış, ayrıca Latincenin Cicero, Ovidius ve özellikle Vergilius gibi antik dönem klasik yazarlarını derinlikle tetkik etmiştir. Kendisine sevgiyi öğreten kadın olarak andığı, *Vita Nuovo*² (1295; *Yeni Hayat*) ve *Komedya*'nın odağında yer alan Beatrice'nin 1290'daki ölümünün akabinde, Latin edebiyatı ve felsefede teselli bulur; bir Dominiken okulunda

¹ Dante, çocukken aileleri tarafından aralarında söz kesilen Gemma di Manetto Donati'yle sürgününden önceki bir tarihte evlenmiş, çiftin Jacobo ve Pietro adında iki oğlu, Antonia isimli de bir kızları olmuştur; Giovanni isminde üçüncü bir oğlun varlığı da muhtemeldir.

² Dante'nin bizzat içindeki ilk şiirin 1283'te yazıldığını söylemesi itibarıyla yazımının 10 yıllık bir süreye ve Dante'nin hayatının muhtelif aşamalarına yayıldığı anlaşılmakla birlikte, Beatrice'nin ölümünden sonra, muhtemelen 1291-93 arasında tamamlanarak kitap olarak bir araya getirilip 1295'te basılmıştır. Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

felsefe ve teoloji eğitimi alır; Fransisken ve Dominiken tarikatları arasında bu hususlarda yapılan halka açık ve kapalı münazaralara katılır; eski dönem mistik ve teologlarının fikir, metin ve doktrinlerine dair bilgisi derinleşir ve *Komedyâ*'da karşılaşacağımız iki figür olan, 1200'ler ortasında eser vermiş Fransisken Aziz Bonaventura ile Dominiken Aziz Aquinolu Tommaso'nun felsefi ve teolojik çalışmalarına vâkıf olur. Özellikle Tommaso'nun Aristoteles tefsiri Dante için belirleyicidir; *Komedyâ*'da benimsediği kâinat ve mahlukat kabulleri, fizik, metafizik ve felsefi yaklaşım ile muhakemeler bu temele oturur. Sürgün hayatı esnasında Dante sonuçlarını hususen bu alanlarda yazılmış kitaplar dışında, *Komedyâ*'da gözlemleyebileceğimiz felsefe, teoloji, ahlak, siyaset ve edebiyat eğitimini/çalışmalarını sürdürür. Siyasi tutumundaki değişim, *Monarchia*'dan okuyabileceğimiz gibi onu dünyevi ve ruhani iktidarların katı bir ayırımına kabul edip savunmaya vardırmıştır. *Komedyâ*'da mevzubahis ayırımın ihmal edilip ortadan kalkmasını hem tenkit mevzusu hem de dünyanın günaha savrulmasının müsebbi olarak doğrudan anar yahut ima eder; bu mevcut gaflet ve ihanet onu gerçek hayatta da dizginleri tekrar ele alıp, bölünmüş, kötü idarenin elinde acı ve günaha düşmüş İtalya'yı Roma Hukukuyla ıslah edecek adil bir kurtarıcı/İmparator ile Resul Petrus başta olmak üzere yoksul ve selim papaların selamete ulaştıran yolunda toplumu yürütecek imanlı, faziletli ve kadim kiliseye sadık bir Papa beklemeye götürür. 1310 senesinde İtalya seferine çıkan İmparator VII. Heinrich'e, 1313'te Verona'da hizmetine girdiği hamisi Can Francesco (Cangrande) della Scala'ya yahut *Komedyâ*'da kehanet düzeyinde, simgelerle andığı diğer müphem kurtarıcılara bağladığı böyle umuttur.

Benzer bir teoriyi pratiğe dökme geçişliliği özellikle dil üzerine tartıştığı, sürgünün hemen başında, 1302-1305 arasında kaleme aldığı *De vulgari eloquentia*¹ [*Halk Belagatı Üzerine*] kitabında da mevcuttur. Bu kitapta sunduğu dilin evrimi ile felsefesinin yanı sıra İtalyadaki halk dillerinin Latinceyle ilişkisi ve dönemin trubadurları arasında kabul gören Oksitanca, şiirdeki ekolüyle malum Sicilya lehçesi ve kendi Toskana lehçesinde Latince kadar etkileyici edebiyatın mümkün olup olmadığı sorusuna yanıtını, Toskana lehçesinde, üçlükler halinde ve ilk kez kendisinin kullandığı *terza rima*, yani “aba bcb cdc” uyak düzeniyle yazdığı *Komedy*a’yla yanıt verir gibi görünmektedir.² Ayrıca *Komedy*a’da, Cehennem’den Araf Dağının zir-

¹ Aslında Dante’nin dört kitap olarak yazmayı planlayıp, ikinci kitabın ortasında yarım bıraktığı bir eserdir.

² Dante *Komedy*a’nın dilini Toskana lehçesi, Latince ve bazı yöresel lehçelerinin bir bileşimi olan İtalyanca olarak anar; ki gerçekten de bugünkü İtalyanca, Toskana lehçesinin bir devamıdır. *De vulgari eloquentia*, *Monarchia*, *Epistulae* [Mektuplar], Vergilius’un aynı isimli kitabına atıfta bukolik/pastoral üslupta 1319-1320 arası yazdığı *Eclogae* [Egloglar] ve 1320 senesinde Verona’da yaptığı bir konuşmanın metni olan *Quaestio de aqua et terra* [Su ve Toprak Hususlarında Tahkikat] eserleri dönemin hâkim edebi ve akademik dili olan Latinceye üretilmiş olsa bile, Dante İtalyancanın da “yüksek” bir dil olabileceğini kanıtlama, epik yapıda yahut felsefi ve teolojik tartışmaları içeren eserlerinin eğitimli sınıflara olduğu kadar halktan okuyucuya da ulaşılma kaygısını –*Komedy*a’da zirveye ulaşmakla birlikte– Toskana lehçesinde kaleme aldığı, daha sonra *Komedy*a’da kurtuluşun yegâne simgesi ve yol göstericisi olacak Beatrice’den sevgiyi öğrenişinin hikâyesi olan *Yeni Hayat*, Dante’nin kitaplaştırmadığı, ancak ölümünden çok daha sonra bir araya getirilen muhtelif lirik şiirlerinden oluşan, bir *donna pietra*’ya [taşın hanımı] hitap eden ve Dante’nin sevgi temasını daha semavi bir bağlama doğru genişlettiği şiirinde bir geçiş aşaması olan *Rime* (y. 1284 ve sonrası), *Convivio* ve Fransızca yazılmış *Gül Romansı*’nın bir versiyonu olup Dante’ye atfedilen *Il Fiore* [Çiçek] kitaplarında da güder. Ayrıca bu noktada belirtmeliyiz ki okuyacağınız Türkçe çeviride, ne yazık ki iki dilin tamamen farklı gramer yapısı ve ses dünyası nedeniyle bu kafiye düzeni yerine, Türkçede daha alışkın olduğumuz aaa bbb ccc düzeni tercih edilmiş, Dante’nin Türkçe çevirilerinde ilk kez olmak üzere eksiksiz uygulanmış, böylece okuyucuya bir şiir lezzeti verilmediği düşünülmüştür. Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

vesindeki Dünyevi Cennet'e kadar kendisine rehberlik eden kişi olarak MÖ 1. yüzyıldan meşhur klasik şair Vergilius'u takdim etmesiyle –ve Araf'ta kendilerine katılan MS 1. yüzyıldan bir diğer klasik şair olan Statius figürüyle– yüksek dil olan Latince ile kendi dili ve şairliği arasında bir silsile kurar, klasik şairler geleneğinin, Hıristiyan erdemleri ve gerçek imanla donatılmış bir halefi olmaya çalışır; yine de alegorik eserini, bu yüksek dilin ürünü saydığı tragedyaya yerine, daha alt bir tür olan komedyaya sınıfına sokar. Ancak yolculuk devam edip Cennet'in insaüstü âlemi içinde gezinmeye başladıkça bu örtük tevazusunu bir kenara bırakıp dizelerini Tanrı'nın yardımı/ilhamıyla kaleme alınan “kutsal şiir” olarak anacaktır. Bu ilham, zaten Dante'nin *dolce stil novo*'sunu da en başta klasik aşk şiirlerinden farklılaştıran şeydir; Dante dünyevi sevginin aldatıcılığı, şerri ve karamsarlığını, yani maddi bir sevgiyi değil İlahi Sevginin ilham –neredeyse dikte– ettiği soylu/nazık, erdemli, ahlaklı, Cennetlik, neredeyse melekvari bir hanımın iyiye/kurtuluşa/selamete doğru manevi rehber olduğu bir sevgiyi anlatmaktadır.

Rime'de ilk kez karşımıza çıkan, pek çok meşhur Dante *canzone* ve sonesinin kendisine adandığı ve *Yeni Hayat*'ta onu ilk kez gördüğü andan ölümünün yası ve semavi mukaddesliğine kadar hikâyesine yer verilen, sevginin yol göstericisi Beatrice'yle birlikte anılan bu soylu/nazık hanım mefhumu, bir ilk adım olan romantik sevgiden, manevi bir gelişimle kavranıp kabul edilmeye hazır olunacak ilahi sevgiye rehberlik eden, Tanrı'nın inayeti ve ulaşılması gereken dünyevi ve semavi selametin ulvi örneği, bir anlamda kadınlar arasında mübarek, yegâne şefaatçi Bakire Meryem'in bir temsilidir. Bu bağlamda Beatrice'nin Dante'nin

sevgisinden haberdar olup olmadığı, hatta gerçekten yaşayıp yaşamadığı bile Dante biyografi yazarları ve yorumcuları tarafından tartışılmıştır. Her ne kadar artık Beatrice'nin gerçek bir figür olduğu kesinleşmiş olsa da önemli olan onun üzerinde cisimleşen bu mucizevi mevcudiyet, bu rehberlik, bu ilahi sevgiyi fark, talim ve tedris ettirme, selamet yolunda yürütme hasletleridir. Zaten *Komedyâ* da tam bu vurguyla, yani Dante, Beatrice'nin ölümünden sonra odağını kaybetmiş, farklı ilgiler ve dünyevi aldaticılara yönelmiş, günah yoluna sapmış, böylece kasvetli/karanlık bir ormanda kaybolmuş haldeyken başlar. Yardıma gelen yine Beatrice'dir; Dante onu tekrar görebilmek, böylece doğru yola girebilmek, siyaseti, ahlakı, dini, felsefesi, toplumsal düzeniyle yaşadığı hayatın hayır ve şerlerini kavrayıp ıslah olabilmek için ölmeden önce ölmeli, Cehennem'i, Araf'ı ve nihayetinde Cennet'i katederek yeniden doğmalıdır.

Dante'nin yolculuğu malum olduğu üzere vahim (ölümcül, ölüm cezasının konusu olabilecek) günahlarından nedamet getirmeden/tövbe etmeden ölmüşlerin ebediyen cezalandırıldığı nihai adalet menzili olan Cehennem'le başlar. Cehennem'in dahi kabul etmediği bitaraf kimselerin bulunduğu giriş mıntıkasından sonra Cehennem dokuz daireden oluşmaktadır. Birinci daire, Dante'nin açıkça ayrıcalıklı bir konum atfettiği, Cehennem'de olmalarına rağmen sadece görece hafif umutsuzluk cezası çeken çocuklar ve erdemli fakat vaftiz olamamış kimselere ayrılmış Limbus'tur (burada Dante hususiyetle, ağırlıklı antik çağın şair, filozof, kahramanları ile biri kral, ikisi filozof olmak üzere üç Müslümanı takdim eder). İkinci dairede şehvet düşkünleri, üçüncü dairede oburlar, dördüncü dairede cimrilik ve müsvifler, beşinci dairede ise

hiddetliler cezalandırılmaktadır. Bu dairelerde cezalandırılan iradenin ihtiraslara boyun eğmesinin, yani nefse hâkim olamamanın neticesi olan günahlardan daha ağır iradenin kasten kötüyü seçmesiyle işlenen suçlardır ve izleyen dairelerde yine müebbet yanıtlarını bulurlar. Böylece altıncı daire Cehennem'in mimarisinde Dis şehrinin hemen surları içindedir, burada sapkınlar cezalandırılmaktadır. Şeditlerin bulunduğu yedinci daire kendi içinde üç halkaya sahiptir, sırasıyla komşularına, kendilerine ve -küfür, sodomi ve tefecilik, yani temelde doğaya karşı suç işleyerek-Tanrı'ya şiddet uygulayanlar buralarda cezalandırılır. Sekizinci daire muhtelif hilekârları barındıran on vadiye/hendeğe sahiptir; birinci vadide pezevenkler ve ayartıcılar, ikincide dalkavuklar, üçüncüde din tarcirleri, dördüncüde kâhinler, beşincide rüşvetçiler ve fesatçılar (yolsuzluk yapanlar), altıncıda riyakârlar, yedincide hırsızlar, sekizincide hilekâr müşavirler/kılavuzlar, dokuzuncuda nifakçılar, onuncuda ise -metalde, kimliklerinde, parada ve sözde- sahtecilik yapanlar cezalandırılır. Bu silsileyle Cehennem'in dibine, en sonunda -yani arzın merkezinde- Lucifer'in sabit olduğu dört mıntıkaya ayrılmış ve hainleri ihtiva eden dokuzuncu daireye varılır. Birinci mıntıkada akrabalarına, ikinci mıntıkada ülkelerine/şehirlerine, üçüncü mıntıkada misafirlerine, dördüncü mıntıkada ise velinimetlerine ihanet edenler cezalandırılır. Vergilius'la birlikte yeryüzünün insanların yaşadığı kuzey yarıküresinin merkezinde yer alan Kudüs'ün altında kurulu Cehennem'i aşan Dante, sularla kaplı güney yarıkürenin merkezinde yer alan, Tanrı'nın merhame-tiyle ruhların selamete kavuşmak için tırmandıkları Araf Dağının eteğine ulaşır. Vahim bir günah işleyip ölmeden önce nedamet getirmeyenler Cehennem'in

ebedi ateşinde mahkûm edilirken, Araf ehven, yani affedilebilir, özü kolay günahların izlerini taşıyan ve niyet etmelerine rağmen ömürleri kefarete yetmeyen ruhlar için geçici ateş ve cezalar çekilip arınılan, akabinde de Cennet'e yükselinebilen bir süreçtir. Böylece Araf sadece bir ceza âlemi değil, ruha gûnahtan uzağa ve iyi/doğru istikametinde müspet talim ve terbiye verilen bir mekândır. Bu dağın aşağı yamaçları, ruhların giriş izinlerini beklediği Evvelaraf'tır; sonra bir meleğin nâzırlık ettiği kapı geçilir ve yedi ceza taraçasının akabinde Âdem ile Havva'nın ilk gûnahı işleyene kadar yaşadığı Dünyevi Cennet'e varılır. Birinci taraçada kibir, ikincide haset, üçüncüde gazap, dördüncüde gaflet, beşincide tamah, altıncıda oburluk, yedincide ise şehvet günahlarının cezası çekilir. Tüm arınmaların sonunda varılan Dünyevi Cennet'te Vergilius vaftizsiz olması nedeniyle buraya giremeyeceğinden rehberlikten ayrılır ve Dante'yi burada Semavi Cennet'e -Arş-ı Âlâ'ya- doğru Göğün katları/küreleri boyunca rehberi olacak Beatrice karşılar. Gûnahı unutuş ırmağı olan Lethe ve iyiyi hatırlayış ırmağı olan Eunoe'den geçen Dante böylece göğe yükselmeye hazırdır. Dante'nin Cennet şeması 2. yüzyılda Ptolemaios (Batlamyus) tarafından kurulan astronomik sisteme dayanır, ki bu tasarım şöyledir: Kainat'ın merkezinde sabit yeryüzü vardır; içinde gözle görülebilen göksel cisimler, yani Ay, Merkür, Venüs, Güneş, Mars, Jüpiter, Satürn ve Sabit Yıldızları barındıran dokuz saydam semavi küre onun etrafında döner, ki bu kürelerin en sonuncusu olan *Primum Mobile*'nin (İlk Hareket Ettirici Gök) ötesinde ise bitimsiz gök, yani Arş-ı Âla mevcuttur. Cennet'teki tüm ruhlar kurtarılmış/halas bulmuşlardır; ancak taşıdıkları bazı kusurlardan etkilenen fazilet ve liyaketleri uyarın-

ca mevkileri, Tanrı'yı ne kadar yakından gördükleri, onun inayetine ne nispette nail oldukları değişmektedir. Böylece Dante'nin insani kavrayış ve duyularını aşan bu hali gösterebilmek için kendisine, muhtelif tesirlere sahip –bu tesirin zaafları ya da müspet etkilerini taşıdıkları– başka başka gök kürelerinde/katlarında zahir olurlar. Bu tesirlerin oluşumu kabaca şöyledir: Arş-ı Âlâ'nın, yani Tanrı'nın, tüm doğal şeylere mevcudiyet verme kudretini ihtiva eden *Primum Mobile*, bir sonraki gök olan Sabit Yıldızlar'a bu kuvveti taşır, Sabit Yıldızlar bunu pek çok farklı kuvvete/tesire çoğaltır ve aşağıya aktarır; bu suretle silsile halinde semavi katlar/küreler kuvveti teslim ve tesellüm ederek çeşitlendirir ve nihayetinde farklı farklı tesir ve akisleri en altta bulunan dünyaya ulaştırır. Böylece Dante'nin yolculuğu Ay'da, Tanrı'ya verdikleri yemini bozmaya zorlananları görerek başlar; Merkür'de dünyada şöhret arzusuyla heveslenen ruhlar yer alır; Venüs'te sevginin tesiri altındakiler vardır; hikmet tesiriyle Güneş bilgeleri, cesaretle Mars iman savaşçılarını, adaletle Jüpiter adil hükümdarları, tefekkürle Satürn mütefekkirleri ihtiva eder. Sabit Yıldızlar'a vardığında, ulaşacağı Arş-ı Âlâ'da kendisini bekleyen Meryem, İsa Mesih ve mübarekler Dante'ye görünür, lakin henüz gözleri görmeye hazır değildir; böylece burada Aziz Petrus tarafından iman, Aziz Yakub tarafından umut ve Aziz Yuhanna tarafından da sevgi hususlarında imtihandan geçirilir. Üç Hıristiyan erdemine dair bu sınavı başarıyla veren Dante, bu üç Resulün ruhlarına eşlik eden Âdem'i görmesinin akabinde *Primum Mobile*'ye yükselir. Cennet, yolculuk boyunca Dante'nin duyularına galip gelen bir ışık âlemdir. Her bir yükseliş keskin ışık değişimleriyle olur ve Dante aşama aşama bu insanüstü nura alışır; bu

bir kemâle erme temsilidir. Lakin *Primum Mobile*'de Tanrı'yı merkezinde, melekleri ve kâinatı çevresinde döner halde keşfettiği "Nokta" öylesine parlaktır ki artık tasviri aşar. Burada Dante Tanrı'dan aldıkları vekalet ve tesirle kâinatı hareket ettiren meleklerin nizamına vâkıf olur; son bir kez nur ırmağında gözlerini daha kâmil bir bakışa yükselttikten sonra artık Arş-ı Âla'dadır ve tahtındaki Meryem'in en tepesinde oturduğu, yapraklarına sıra sıra mübareklerin/kurtulmuşların yerleştiği içi ve çevresinde melekler uçuşan bir gül biçiminde Semavi Cennet'i görür. Burada Aziz Bernard rehberliği Beatrice'den devralır, Gül'ün yapısını anlatıp, bazı kadim figürleri tanıttırmasının akabinde Dante'nin Nihai Selameti, yani Baba, Oğul ve Kutsal Ruh'la Üçte Bir, Birde Üç olan Tanrı'yı görebilmesi, bu inayete nail olabilmesine himmet etmesi için Meryem'den Dante adına duacı olur. Böylece Dante gözlerini Ebedi Nur'a çevirebilir, bu hatırlanamaz ve tasvir edilemez müşahade, Teslis'in sırrına vâkıf olma ve Tanrı'yı görme anında Dante'nin anlatısı son bulur. Yolculuk tamamlanmış, Dante, tüm insanlara ruhu bizzat veren ve zaten ruhun yegâne hedefi olan Tanrı'ya yeniden kavuşmuş, yeniden doğmuştur.

Dante'nin *Komedya*'nın hikâyesini, mimarisini ve tasvirlerini inşa ederken beslendiği kaynaklara dair pek çok yorum vardır. Ağırlıklı olarak Hristiyan teolojisinin günah doktrini ve Aristotelesçi etiğin insan, toplum ve kâinata dair yaklaşımını yansıtmakla birlikte, mesela Araf'ın fiziksel kurgusu bir aykırılık teşkil eder; Cennet'te yükseliş de hakeza İslami geleneğin anlatılarına ve bazı eserlerine yakın görünür, ancak Doğu ve Batı kültürlerinde nüsanslarıyla birlikte müşterek olan bir kozmolojiyi temel almasının yanı sıra Pavlus'un Cennet'e götürülmesine de sıkılıkla atıf-

ta bulunur. Bunları tek tek anmayı ve pozisyon belirlemeyi doğru görmüyoruz. Sadece insanlığın coğrafi ve kültürel olarak kesintisiz tarihi boyunca bir ölümler dünyası inancının mevcudiyetinin, birbirlerine ödünç veren, etkilenen, tasdikleyen yahut derinleştiren uzun bir tasvirler silsilesi yarattığının unutulmaması gerektiğini ve mesela neredeyse MÖ 15. yüzyıldan MÖ 5. yüzyıla kadar kadim Mısır mezarlarında pek çok örneği mevcut Ötedünya Kitaplarının da, oldukça aşina olduğumuz ölünün yolculuğu sahneleri, günahın sorgulanması mefhumu, ceza yahut ödül mekânları, ateş çukurları, cennetvari çayırlar, ışıkla –ya da temiz giysiyle– giydirme anları, melekvari yardımcılar, iblisler ve yılanlar ihtiva ettiğinin hatırlanmasını elzem görüyoruz.¹ Dante'nin *Komedya*'sının önemi bu mekânların mimarisini, ceza, arınma ve saadetteki ruhların tasvirini, gerçekliğinden neredeyse şüphe edilmeyecek bir eminlik ve tutarlılıkla hayal edip, kurgusunun gerçeküstü anlatısını hakikatle beslemesinde, mitolojik ve çağdaş referansları, bilgi birikimi ve edebi yeteneğiyle bunu kaleme alabilip, okuyucuya çağları aşacak şekilde, suretini ve hissini aksettirebilmesinde yatar. Bu gerçeklik hissi, yolculuğun vardığı tarif edilemez noktalarda kademe kademe azalmakla birlikte tanık olunan fevkalade, tabiatüstü, mucizevi vaka, his ve halleri tabiattan örneklerle anlatma, mutlak hava olayları yahut belli yörelere ait pastoral sahnelerle tasviri besleme, duyulardaki işleyiş ve karmaşayı yine insani tecrübelerle benzetme ve tercüme etmeyle katmerlenir. Daha evvelinde görülüp anlatılmamış, yeryüzüne ait olmayan şeyleri tasvir edilemez deyip bir kenara bırakmaz; aksine tasvirin/anlatının

¹ Erik Hornung, *Kadim Mısır Ötedünya Kitapları*, çev. Zehra Aksu Yılmaz, ed. Seçkin Eril, İstanbul: Yedigöller Yayınları, 2004. <https://rante.org>

sınırına kadar onları resmetmeye koyulur, Tanrı'nın nuruna yaklaşıp, insanın idrak hudutlarının dışına çıktığında, yani bu anlatı sınırı ulaşılamayacak kadar uzaklaştığında dahi bu kez anlatılamazlığı anlatmak suretiyle sahnelerinin gerçekliğini perçinler. Dante *Komedyası*'nın gerek seçtiği halk diliyle gerekse de salt bir felsefe/teoloji tartışması olmak yerine yukarıda andığımız gibi tanıdık referanslarla dünyevileşmesini, –ve mesela kendi kendini doğal olarak günahkârların çektiği işkencelere üzüldür, onlara mermahet edip göz-yaşı döker hale sokup, sonra tenkit etmesiyle yahut kendi suçlarını itiraf sahneleriyle– insanileşmesini, ulaşılabilir olmasını arzular. Zira Dante'nin muradı, önceki ve aynı dönemlerde yazdığı eserlerinde teorize edip, *Komedyası*'nın da merkezini oturttuğu, sunduğu müspet ve menfi örnekler, sıklıkla başvurduğu ironi, anlatısını keskinleştirmek ya da yumuşatmak vasıtasıyla muhakemeyi canlandırarak, yahut açık açık eleştirip, doğrudan sorular yönelterek okuyucu da uyandırmaya, yanıt vermeye zorlamaya çalıştığı şey içtimai, siyasi, ahlaki bir yasa, daha doğrusu yasaya dönüş çağrısıdır. Bu yasa antikçağların erdemi ile gerçek imanın fazilet ve hakikatlerinin bir bileşimi, dünyevi iktidar ile semavi salahiyyetin hudutları ve sorumluluklarıyla birlikte faaliyetidir. İnsanlık adil bir toplum ve ruhani selamet için doğal ve Hristiyanlığa has faziletleri araç ve gerçek imanın dünyevi ve semavi seyrini amaç kılarak şerrin yerine iyiyi/sevgiyi koymalıdır.

* * *

Dante'ye ve *Komedyası*'ya dair tarihi, siyasi, edebi ve meali bir çerçeve çizmeye çalıştığımız bu naçizane girişte andığımız hususlara dair daha derin bilgiyi

ve daha pek çok hususu okumaya elinizdeki kitabın notlarında devam edeceksiniz. Bu notlar muhtelif *İlahi Komedya* tefsir ve çalışmalarından karşılaştırmalı olarak derlenip, benim Dante'nin ve *Komedya*'sının dünyasına dair mesaim, ayrıca özellikle Hristiyan teolojisine dair önceki çalışmalarım ve tercümelerimle son halini almış olup, hususen Londra Üniversitesi Royal Holloway College'de İtalyanca profesörü, müteveffa Peter Armour'un notlarını, Colombia Üniversitesi'nde İtalyanca profesörü olan Teodolinda Barolini'nin tefsirini, Dante çalışmalarında çığır açıcı kitabı *The Ladder of Vision*'la Irma Brandeis'i ve Kansas Üniversitesi sabık Klasik Yunanca ve Latince profesörü Stanley Lombardo'nun çeviri ve yorum çalışmasını anmak elzemdir. Elinizdeki *Komedya* çevirisi Dante'nin orijinal Toskana lehçesinde İtalyanca metnini temel almakla birlikte, insanlığın ortak kültürel ve entelektüel birikiminin gelişimini takip edebilmek, farklı dönemlerin farklı tefsirlerine hâkim olabilmek ve en önemlisi yazımının üzerinden geçen 700 yıldan sonra muammaya dönüşebilecek manada hata yapmamak ya da basitçe kelimelerin gündelik kullanımlarının değişmesi yahut ölmeleri sebebiyle yanlış anlamalardan kaçınmak için 18., 19. ve 20. yüzyıllardan üç ayrı İngilizce çeviriyle kelime kelime, dize dize karşılaştırılarak son halini almıştır. *İlahi Komedya*'nın Türkçedeki macerası 1938 gibi oldukça geç bir tarihte başlamış olsa da bugüne dek ikisi nesir biçiminde olmak üzere beş ayrı çeviri okuyucuyla buluşmuştur. Bu çalışma dolayısıyla editör ve çevirmen gözüyle inceleme şansına eriştiğimiz, Dante'nin Türkçede okunması ve anlaşılmasında her biri başka bir dönemi ve yaklaşımı temsil eden bu çevirilere, emeklerine ve araştırmalarına elbette yürekten borçluyuz.

Biz de elinizdeki çeviriyle, bizden önceki çevirmenlerin bıraktığı yerden, onların hataları yahut başarılarından öğrenerek, Dante'yi ve *Komedy*'sını Türkçedilli okura sarıhlikle sunma, bu başyapıtın berrak bir görüntüsünü dilimize yansıtma gayretindeyiz. İnceleme ve araştırma olanaklarının daha gelişkin olduğu çağımızda böylece *Komedy*'nin tam manası, bütünlüğü, derinliği, hissi, inancı ve edebi gücüyle okunabilmesini, anlaşılabilmesini, değerlendirilebilmesini murat ediyoruz. Sabır, ihtimam ve sıkı mesaiyle gerçekleştirdiğimiz bu çeviri faaliyeti Türkçedilli okuru Dante'ye daha da yaklaştırabilir, onun muhayyilesinin enginliğini, tarihi, siyasi, mitolojik, dini, felsefi ve insani hareket noktalarının ve göndermelerinin kapsamını aktarabilirse ve en önemlisi özgün ritmini olmasa bile şiir duygusunu yaratabilirse ne mutlu bize.

Son olarak Dante'nin Latince kadar yüksek şiir yazmaya müsait bir İtalyancanın mevcut olduğunu kanıtlama çabasına saygıyla, Türkçenin de onun şiirini anlamaya, aktarmaya, hissetmeye ve keyif almaya yetecek kadar köklü ve edebi olduğuna inanıyor ve bu sunuşu Dante'nin çağdaşı ve zannımca hisdaşı, büyük Anadolu ozanı Yunus Emre'den ödünçle bitiriyorum: “Beğler azdı yolundan, bilmez yoksul halinden/Çıktı rahmet gölinden, nefis göline dalmışdır/Yunus sözi âlimden, zinhâr olman zâlimden/Korka durun ölüm-den, cümle doğan ölmüşdür.”

Seçkin Erdi
Ağustos 2020, Şehir

ARAF

KANTO I

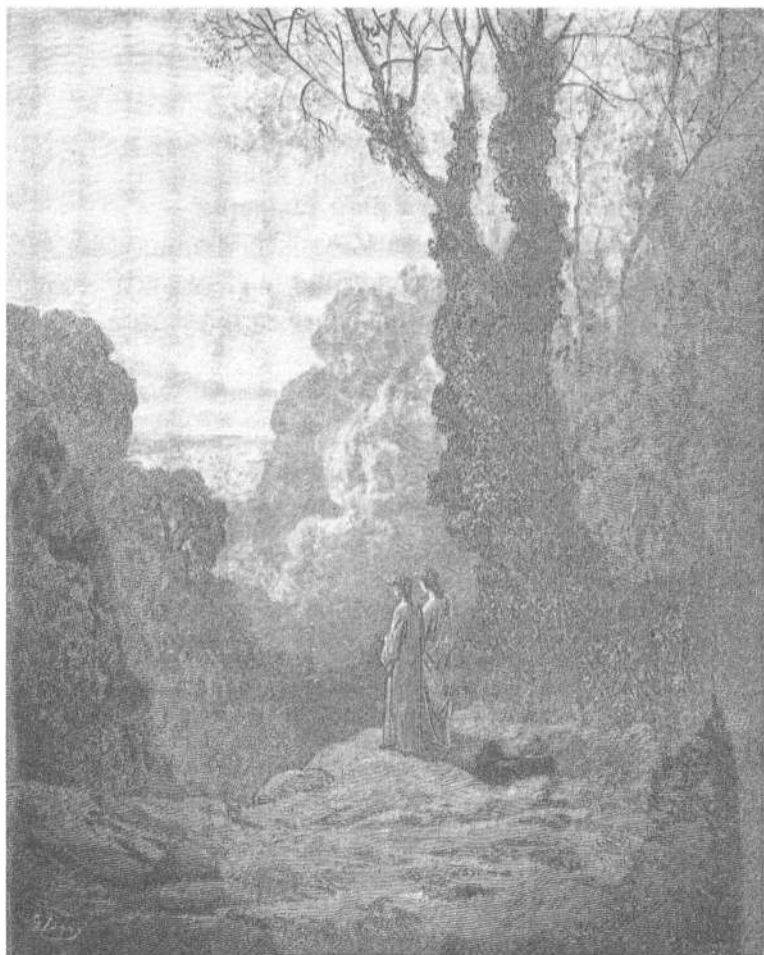
- Daha hayırlı sularda yol almak için şimdi,
Marifet tekne açtı yelkenlerini,
Ardında bırakarak amansız bir denizi;
4 Ve bu ikinci krallığı söyleyeceğim artık,
İnsan ruhunun gûnahtan arınıp,
Göge yükselmeye olduğu layık.¹
7 Şimdi şiirim kıyam etsin ölümden,

¹ Dante'nin ölümler dünyası kurgusunun ikinci âlemi Araf'tır. Şimdi Cehennem'i ve Tanrı'nın günahkârlara verdiği münasip cezalarının tasvirini geride bırakmış, yolculuğunda yeni ve daha müspet bir bölgeye, Tanrı'nın merhametiyle ruhların selamete kavuşmak için tırmandıkları Araf dağına ulaşmıştır. Bu müspet hal şiirinin anlatı biçimine ve diline de yansıyacaktır. Hristiyanlığın geleneksel Araf doktrini, ortaçağ ilahiyatçıları tarafından dillendirildiği biçimle, Tanrı'nın hilafına işlenmiş her günahın, bir kefarete ya da ceza çekme suretiyle tadil edilmesinin de mümkün olduğu ilkesine dayanıyordu. Ayrıca günahlar vahim (ölümcül, ölüm cezasının konusu olabilecek) ve ehven (affedilebilir, özürlü kolay) günahlar olarak ikiye ayrılıyordu. Vahim bir günah işleyip ölmeden önce nedamet getirmeyenler Cehennem'in ebedi ateşinde mahkûm edilirken, ehven günahların izlerini taşıyanlar ve niyet etmelerine rağmen ömürleri kefarete yetmeyenler önce Araf'ın geçici ateş ve cezalarını çekip ardından Cennet'e yükselebilirlerdi. Dante'ye kadar Araf, Cehennem'e oldukça yakın ve yine bir ateş diyarı olarak kurgulanırken, Dante onu tırmanması meşakkatli, ruhların günahlarının muhtelif cezalarını çektikleri ve Cennet'e varmaya layık olmaya çalıştıkları bir dağ olarak tasvir etmiştir. Her şeyin değişmeden kalacağı Cehennem'in aksine Araf geçici cezaların mekânıdır; bir süreçtir ve her ruhun nihayetinde Cennet'e ulaşacağı umudu vardır. Araf üç ana bölümden oluşur: Evvelaraf olarak da bilinen ve ruhların Araf'a giriş iznini beklediği aşağı yamaçlar (Araf III-VIII, yolculuğun 1. günü); Araf'ın yediceza taraçası (Araf X-XXVII, yolculuğun 2 ve 3. günü); ilk günahı işleyen kadar Âdem ile Havva'nın yaşadığı Aden Bahçesi, yani Dünyevi Cennet (Araf XXVIII-XXXI, yolculuğun 4. gününün başları).

- Ey kutsal Musalar, sizinim madem,
 Kalliope yürüyüp bir nebze önden,
 10 Eşlik etsin neşideme,
 Aman vermeyen talihsiz Pierideslere,
 O tesirli müziğiyle.¹
- 13 Şarkın canım safir rengi,
 Kaplamış göğün sakinliğini,
 Ufka kadar pirüpak çehresi,
 16 Yeniden ışıldattı gözlerimi neşeyle,
 Ölü havayı bırakır bırakmaz geride,
 Nazarımı ve ciğerimi dolduran kasvetiyle.
- 19 Sevginin hamisi olan o güzel seyyare,
 Tüm doğu göğünü kesbetmişti tebessüme,
 Kervanındaki Balıklar'ı örtmesinin akabinde.
- 22 Döndüm sağa sonra, diğer kutup aklımda,
 Ve dört yıldıza rastgeldim orada,
 Ki görülmemiştir ilk insanlardan bu yana.
- 25 Gök onların alevleriyle mest olmakta adeta;
 Ah zavallı kuzey toprakları mahrumsun da,
 Bakamadığından bu manzaraya!
- 28 Bunları takdirden gözlerimi alıp da,
 Dönünce biraz diğer kutba,
 Ki şimdi Araba çoktan gözden yitmişti orada,²

¹ Dante, klasik şairlere esin veren dokuz perli (bkz. *Cehennem* II:7, XXXII:10-12) ve içlerinde epik şiirin perisi sayılan Kalliope'den (ki Ovidius'a göre Musalara şarkı söylemekte meydan okuyup, yine dokuz kız kardeş olan Pierideslerin saksağana dönüşmesine neden olmuştu) şiirini *Cehennem*'den çıkartıp diriltmek için destek istemektedir.

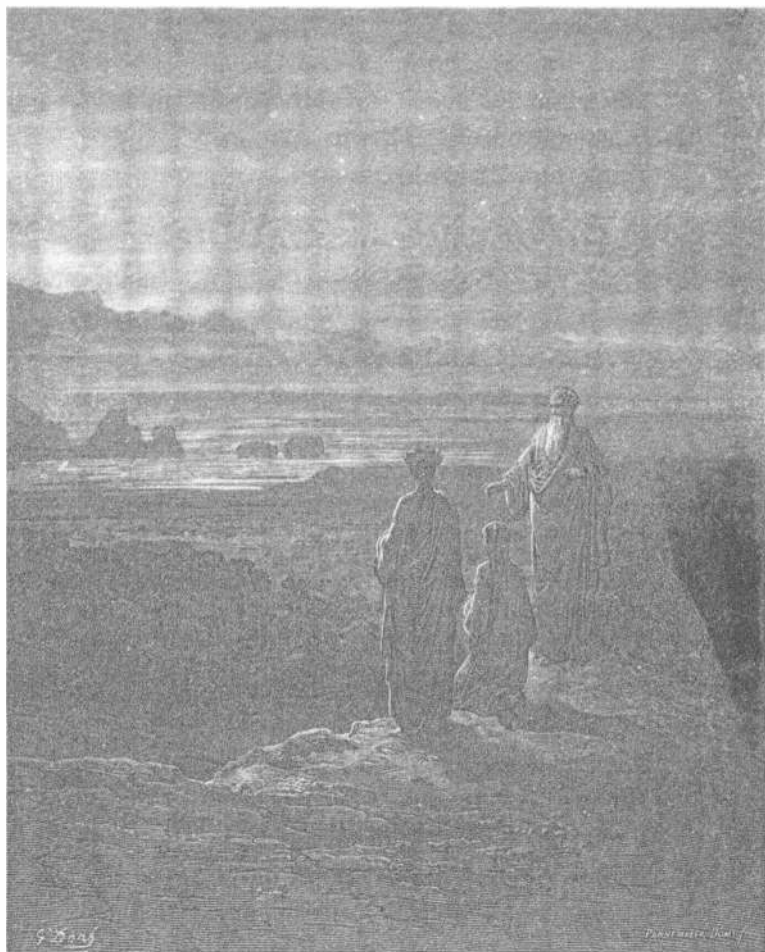
² Dante'nin kederden neşeye doğru içsel dönüşümüne eşlik edecek biçimde *Araf* neşidesi de gündoğumuna gebe mavi-sarı doğu şafağının, huzurun ve boşluğun tasvirleriyle başlar. Sabit ve yıldızsız *Cehennem*'in aksine gökssel kürelerin sonsuz devinimi, geçen zaman ve umut aşıkârdır. Sevginin tesirini yeryüzündeki insanlara ileten gezegen (seyyare) olan Venüs (bkz. *Cennet* VIII:1-12), yani sabah yıldızı, bahar zamanı güneşin doğduğu burç olan Koç'tan önce gelen Balıklar'ın yıldızlarını görünmez kılmıştır. Araba, yani Büyük Ayı da gökten silinmiştir. Bunlar Dante'nin alışkın olduğu kuzey göğündeki manzara. Diğer kutba döndüğünde ise, Arap Balıkçı'ya göre, denizden kovulup kuzeye

- 31 Bir pir gördüm yanımda,
Bir oğulun babasına borçlu olduğundan fazla,
Hürmete şayan simasıyla
- 34 Sakalları uzun, aralarında beyazlar,
Ve aynıyla vaki saçlar,
İki yandan lüle lüle omuzlarına iniyorlar.
- 37 Dört kutsal yıldızın şuaları,
Işıkla öyle tezyin etmişti ki suratını,
Sanki güneş tam karşısında duruyordu.¹

sürülen Âdem ile Havva'dan beri hiçbir insanın görmediği dört yıldız vardır. Bu dört yıldız Hristiyanlık öncesi ahlak felsefecilerinin de dillendirildiği ve doğal etiğin temelini tesis eden dört ana erdemi, yani basiret, adalet, metanet ve itidali simgeler (ayrıca bkz. *Araf* VII:34-6, VIII:89-93).

Bu sakallı, saygı ve itimat uyandıran, ayrıca yüzü Sina dağından inen Musa'yı andıracak şekilde parıldayan (*Çıkış* 34:29-35) figürün Genç Cato (MÖ 95-46) olduğu ilerleyen dizelerde söylenecektir. Lucanus'un aktarımına göre Iulius Caesar'a karşı Pompeius'un yanında yer almış ve Roma Cumhuriyetini savunmuş, ayrıca Cumhuriyetin düşmesi nedeniyle tuttuğu yasın bir ifadesi olarak da beyazlamış saçlarını ve sakallarını kesmemiştir. Pompeius'un yenilgisinin akabinde Afrika'ya geçmiş ve Libya çöllerinde, Utica'ya dek orduya kumanda etmiş, nihayetinde Caesar'ın eline geçeceğini anlayınca kendi hayatına son vermiştir. İlahi yasalara ve erdeme bağlı biri ve sadece memleketi Roma'ya değil tüm dünyaya hizmet etmeyi vazife bilen bir kişidir. Vergilius onu ölümler dünyasında, iyilerin ruhlarına adalet sunan biri olarak tasvir eder. Dante de onu erdemin ve metanetin yüce bir örneği olarak görür ve intiharını özgürlüğün bedeli ve öneminin, bir tiranın tutsaklığında yaşamaktansa kendini feda etmenin simgesi olarak yorumlar. Dante'nin şemasına göre Cato, Yahudi atalarla birlikte (*Cehennem* IV:46-63) Limbus'tan çıkartılmış ve Nihai Hüküm Günü'ne kadar bekçilip edip sonra Cennet'e yükseleceği Araf'a getirilmiştir. Buradaki varlığı *Komedya*'nın bazı temel ilkelerini boşa düşürür gibi görünmektedir, zira erdemli bir pagan olarak yeri Limbus olmalıdır; ayrıca intihar da etmiştir, neden bu günaha münasip düşen halkada değildir (*Cehennem* XIII); son olarak da Iulius Ceasar'a düşmandır, dolayısıyla Roma İmparatorluğunun düşmanı olarak Brutus ve Cassius'un yanında da yer alabilir (*Cehennem* XXXIV:64-7). Oysa bu kuraldışılık, bizzat başka bir kuralın temsilidir: Tanrı mutlak ve kavranamaz hikmetiyle istediği herkesi kurtarabilir. Cato hem ah-laki (kişinin iyiyi arayışı) hem de içtimai (toplumsal iyiye, Roma yurttaşlarının özgürlüğüne adanma) saiklerle kendini feda etmenin yüce örneği, bir özgürlük timsalidir; dolayısıyla Dante'nin günahlardan özgürleşme ve böylece iradenin hakiki özgürlüğüne nail olmaya dair Araf tırmanışının başında yer alması münasiptir. Sevgi ve özgürlük, Araf'ın en önemli mevhumlarıdır (71. dizeler ve *Araf* VII:79-80). Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

- 70 Sen de münasip gör lütfen şimdi gelişini,
Bu adam aramakta hürriyeti,
Hürriyeti için canını verenler bilir ne kadar da kıymetli.
- 73 Sen de bilirsin elbet, Utica'da ölümü
Kucakladın savunmak için özgürlüğünü,
Terk ettin Büyük Gün gelince parıldayacak dünyevi giysini.¹
- 76 Kutsal yasalar çiğnenmedi,
Canlı hâlâ yanımdaki ve Minos veremez benim hükmümü,
Masum gözleriyle senin Marcia'nın da olduğu dairedenim ben çünkü,
- 79 Ki orada sana hâlâ dua etmekte,
Ey kutsal sine, tut diye kendisini içinde;
Marcia'nın sevgisi hürmetine, sen de meylet bize.
- 82 Müsaade et de girelim yedi katına,
Lütfuna duyduğum şükranı sunacağım ona da,
Aşağıda adının anılmasına gösterirsen rıza.”
- 85 “Marcia çok mutluluk verdi gözlerime,
Ben mukimken diğer âlemde,” dedi bunun üzerine,
“Rıza gösterirdim benden ne lütuf isterse.
- 88 Ama şimdi o şer ırmağının ötesinde,
Hiçbir tesiri olamaz artık işlerimde,
Ben oradan kurtarıldıktan sonra hükmolan yasa bu yönde.²
- 91 Ancak Gökten gelen bir hanım sevk ve idare ediyorsa seni,
Anlattığın gibi, yaltaklanmanın yok gereği,

¹ Hüküm Günü'nde ruhunun tekrar giyeceği ve Cennet'te izzetleneyeceği Cato'nun bedeni.

² Cato'nun ikinci eşi Marcia da Limbus'tadır (bkz. *Cehennem* IV:128). Cato, Mesih'in ölümüyle birlikte (“yeni yasa”) kurtarıldığı için artık Akheron ırmağının öte yakasına geçemez (bkz. *Cehennem* III:70-129), dolayısıyla eşine duyduğu dünyevi sevgisini de oradan kurtarılmış olur. <https://rantey.org>

Onun hatırı için bunu istemen kâfi.

94 Tırman madem; ama önce

Sazdan bir kuşak yap bunun beline, ve yıka yüzü-
nü de,

Temizle şu kirleri iyice;

97 Yakışık almaz zira,

Pustan bulanık gözlerle hâlâ,

Çıkması Cennet'ten gelen nâzır meleğin huzuruna.¹

100 Bu münferit adanın kıyılarında,

Dalgaların dövdüğü yumuşak ve çamurlu topra-
ğında,

Saz biter çokça;

103 O aşağılarda yaşamaz başka bitki,

Yapraklı ya da kabukla kaplı gövdesi,

Zira eğilemezler alırken darbeleri.

106 Dediklerimi yapınca, aynı yoldan geri dönmeyin
ama;

Güneş yükselmekte artık semada,

Aydınlatır yamacı, görürsünüz en kolay yolu tır-
manmak için yukarıya.”

109 Kayboldu bunun akabinde; etmeden hiçbir kelime,

Kakıp yerden iyice sokuldum Rehberime,

Ve gözlerimi çevirdim kendisine.

112 Başladı konuşmaya: “Oğul, takip et adımlarımı;

Geri dönelim, inerek şu geniş bayırı,

Buluruz aşağıdaki kıyıyı.”

115 Şafak mağlup ediyordu karanlığın son anlarını,

Önüne katıp kovaladığı,

Böylece fark edebiliyordum uzaktan denizin kı-
mıltısını.

118 Yürüdük o ıssız geniş bayır boyunca,

Dönen biri misali kaybettiği yola,

Ve tekrar bulana kadar dolanmış boşuna.²

¹ Araf dağının taraçalarına açılan kapının nâzırı olan melek (bkz. Araf IX:78)

² Rehberlik göreviyle doğru yola giden <https://tantay.org> ve inayetinin

- 121 Çiğ tanelerinin güneşin sıcağı altında,¹
Denizden esen hafif serinlikte ferah bulup da,
Buharlaşmadan kalmayı başardığı o yere vardı-
mızda,
- 124 Üstadım açarak her iki elini,
Otların üzerinde nazıkçe gezdirdi;
Bilip bu hareketindeki niyeti,
- 127 Uzattım ona yanaklarımı gözyaşlarımla lekeli;
O da ortaya çıkardı tekrar yüzümün rengini,
Cehennem'in gizlediği.
- 130 Sonrasında vardık ıssız kıyıya,
Suları aşıp buraya varsa da,
Geri dönebilen kimseyi görmeyen daha.²
- 133 Orada kuşak sardı belime, diğerinin arzu ettiği
gibi;
Ah mucizevi! Eline alır almaz bu sıradan bitkiyi,
Bitiyordu hemen tıpatıp aynı yenisi,
- 136 Koparttığı yerden ilkini.³

simgesidir. Dante'nin yolculuğunun başındaki tepeyle (*Cehennem* I:1-60) oluş-
turduğu tezat, o yolun yanlışlığını ve insanı kayba götürdüğünü akla getirir.

¹ Yine inayet ve umudun bir simgesidir, Vergilius bu çiğ taneleriyle Dante'nin
yüzünden Cehennem'in kir ve gözyaşlarını temizleyecektir.

² Araf'ı görüp geri dönemeyen pagan kâşif Ulysses (bkz. *Cehennem* XXVI:133-
142).

³ Vergilius'un destanında Aeneas'a ölümler dünyasında eşlik edecek olan Syby-
lla'nın yolculuğun başında kopardığı altın dalı andırır biçimde mucize eseri
yeniden üreyince Edif Akademi Arşivi - Hittite Süleymaniye Örgütü'ne ait
Üniversite Edebiyat Fakültesi Arşivi - Hittite Süleymaniye Örgütü'ne ait

KANTO II

- Güneş alçalıyordu şu anda,
Zeniti Kudüs semalarında
Olan meridyenin ufkunda;
- 4 Gece çarktaydı güneşin zıttına,
Ganj'dan çıkmıştı yola, karanlık uzayıp günler kı-
salıncaya
Kadar koynunda yatacak Terazi'yle bir arada;
- 7 Böylece ulaştığım kıyının semasında,
Güzel Aurora'nın pembe beyaz yanakları,
Turuncuya çalıyordu yaşanmışçasına.¹
- 10 Denizin kıyısında ydık hâlâ,
O kişiler misali seyahatleri geldiğinde akıllarına,
Kalpleri yola çıkan, vücutları dururken daha.
- 13 İşte bu lahza, yayılan şafak sisine,
Mağlup olup alçalarak batıda suların üzerinde,
Kızıla kesen Mars misalince,
- 16 Denizi geçen bir ışık göründü bana,

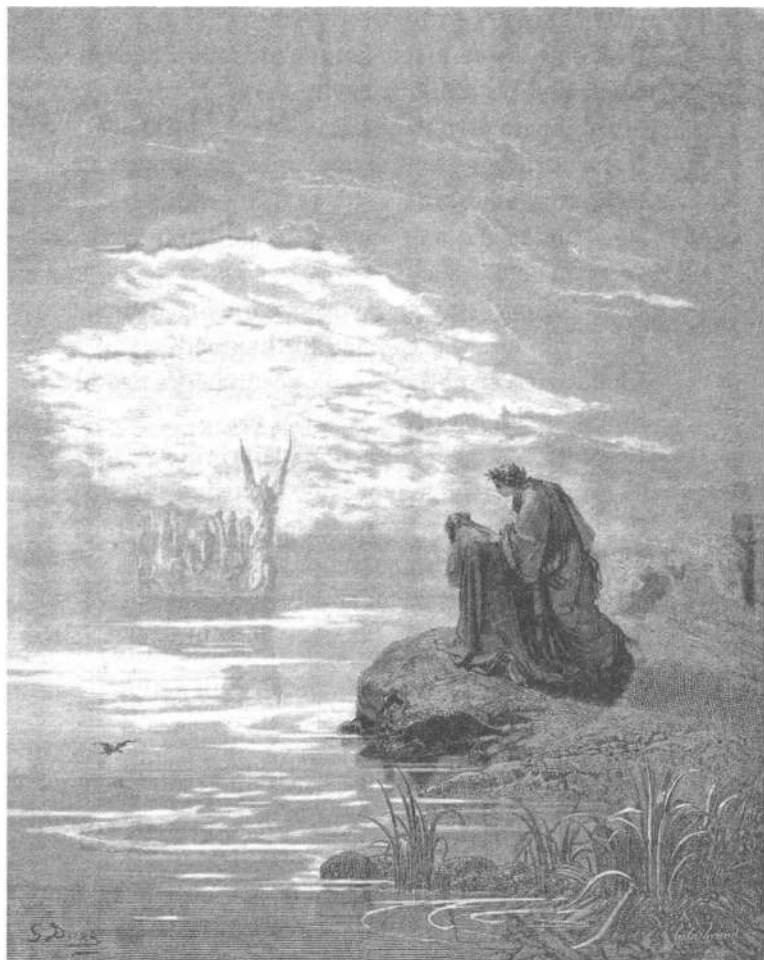
¹ Zenit (*semt el-re's*), yeryüzündeki bir gözlem noktasından geçen düşey doğru-
rultusunun (şakuli) gökyüzünü deldiği iki noktadan ufkun üzerinde olanı,
yani başucu noktasıdır (ufkun altında olanıysa nadir/*semt el-kadem*, yani
ayakucu noktasıdır). Göksel meridyen (*nısf el-nehâr*), bir gözlem noktasının
zenit ve nadir noktalarından ve göksel ekvator ve ekliptiğin kutuplarından
geçen dairedir. Güneş insanların yaşadığı, merkezi Kudüs olan (bkz. *Cehen-
nem* XXXIV:112-5) kuzey yarıkürenin batı ufkuna doğru hareket etmektedir,
yani Kudüs'te günbatımı, Uzakdoğu'da (Hindistan'daki Ganj'da) geceyarısı ve
Kudüs'ün tam zıttında bulunan Araf'ta gündoğumu yaşanmaktadır. Bahar
zamani, sonbahar ekinoksuna kadar, Terazi gecededir. Aurora (Eos) ise şa-
fak tanrısı.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi: <http://www.kantey.org>

- Kısmet olsun görmek bir daha–
 Ki hiçbir kuşun uçuşu karşılaştırılmaz hızıyla.¹
- 19 Gözlerimi bir anlığına çevirmemin akabinde,
 Sorabileyim diye Rehberime,
 Daha parlamış gördüm onu, daha büyümüş halde.
- 22 Her yanından bir beyazlık yayıldı sonra,
 Ve altından da, ama ne beyazı olduğunu söyleye-
 mem asla,
- Yavaş yavaş ortaya çıkıyorlardı birbiri ardına.
- 25 Rehberim henüz etmemişti bir kelime,
 İlk beyazlık kanatlar olarak görülünceye dek bize,
 Sonra serdümeni iyice fark etti de,
- 28 Bağırды: “Çabuk, çabuk, çök dizlerinin üzerine,
 Tanrı’nın meleği geliyor işte! Kavuştur ellerini de;
 Rastlayacağın nâzırların emsalidir bundan böyle.”²
- 31 Bak insan aletlerini nasıl hor görmekte,
 Muhtaç değil kürek ya da yelkene,
 Sadece kanatlarıyla, iki uzak kıyı arasını katet-
 mekte.
- 34 Bak nasıl doğrulmuşlar Göğe,
 Yarıyor havayı ebedi tüyleriyle,
 Dökülüp değişmez bunlar fani olanlar misalince.”
- 37 Sonra bize gitgide yaklaştıkça,
 Bu ilahi kuş sanki daha da parladı da,
 Gözlerim dayanamadığından bu mesafede ona
 bakmaya,
- 40 Çevirdim aşağıya; ve yanaştı kıyıya teknesiyle,
 Öylesine hafif, süratliydi ki öylesine,

¹ Dante’nin yolculuğu onun gerçek hayatta kötüden iyiye doğru dönüşümünün bir tasvirini sunmaktadır; dolayısıyla Dante inayete nail olmuş olarak ölmeyi ve Cennet’e giden yolunda tekrar Araf’a gelmeyi beklemektedir.

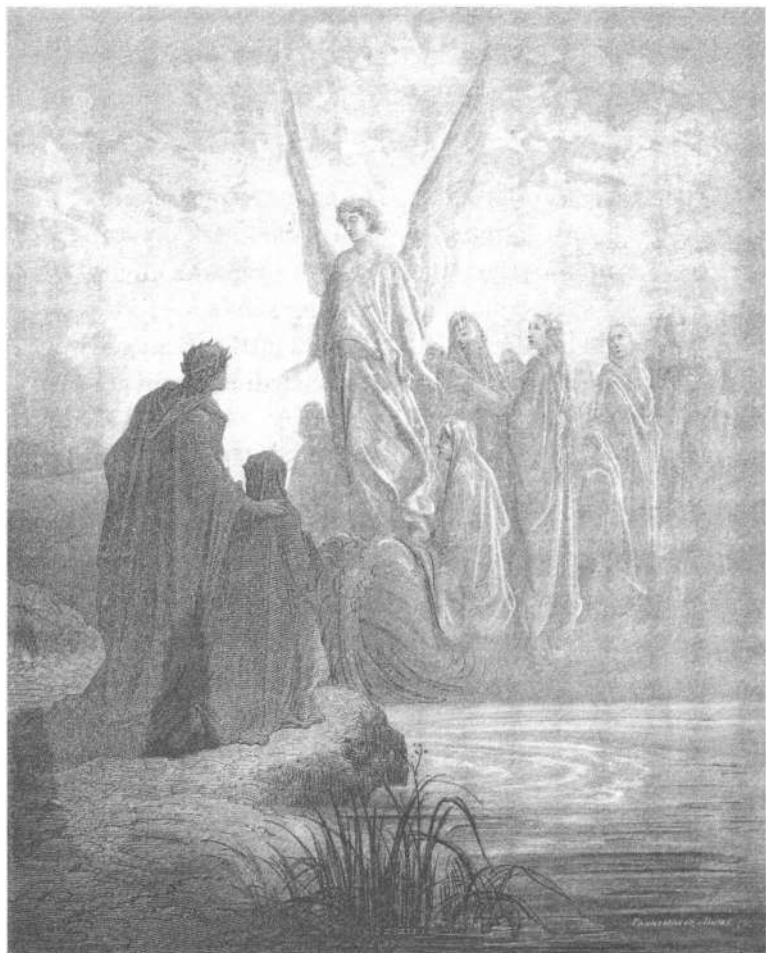
² Araf’taki faaliyetlere Tanrı adına nâzırlık eden bir dizi meleğin ilki olan bu kayıkçı, ilahiyatçılara göre saf hikmetten ibaret, ama genellikle insan formunda, cüppe ve kanatla tasvir edilen ölümsüz varlıklar olarak Cennet’e ait ve Tanrı’nın emsalidir. Özgün metin: <https://www.dante.org>

- Batmıyordu hiçbir yeri suyun içine.
- 43 Semavi dümenci duruyordu pupada,
Mübareklik damgalanmış sanki simasına;
Güvertede yolcusuydu yüzden fazla ruh da.
- 46 *In exitu Isräel de Aegypto* olan ilk sözleri,¹
Mezmuru bir ağızdan terennüm etmekteydi,
Tüm bu ruhlardan yükselen sanki tek bir sest.
- 49 Serdümen kutsal haç işaretini yaparak eliyle,
Uğurladı onları, hepsi indiler sahile,
O da geldiği gibi hızla döndü gitti gerisin geriye.
- 52 Kıyıda kalan ahali, yabancısıydı bu yerin görünen
o ki;
Zira dört dönüyordu etrafta gözleri,
Yeni bir şeyi tecrübe etmeye çalışan biri gibi.
- 55 Güneş filizlendirmişti günü her yanda,
Başucundan pırıl pırıl oklarıyla
Defetmişti Oğlak'ı halihazırda,²
- 58 Bekleşen ahali döndüğünde bize diyerek,
“Biliyorsanız dağa tırmanacağımız yolu şayet,
Gösteriverin, olmazsa zahmet.”
- 61 Vergilius cevapladı: “Bildiğimizi düşündünüz bu
kıyıyı,
Sandınız bizi buraların aşınası,
Lakin biz de yabancıyız, sizin gibi tıpkı;
- 64 Şimdi geldik, sizden az önce,
Lakin başka yoldan, sarp ve zahmetliydi ki öyle-
sine,
Bu tırmanış şimdi eğlence gibi görünüyör bize.”

¹ 114. Mezmur'un ilk dizesi olan “İsraël Mısır'dan çıktığı zaman.” Bu mezmur dizisi Dante'nin şiirindeki çıkışa, Cehennem'in geride kalışı, Araf'tan Cennet'e giden, gınahtan inayete varan yolculuğa yankı olacak biçimde “Ölümler ve bütün sükût diyarına inenler Rabbe hamdetmez. Fakat biz şimdiden ebede kadar Rabbi takdis edeceğiz. Rabbe hamededin,” dizeleriyle biter.

² Güneş Koç'ta yükselmektedir ve Oğlak takımyıldızı artık görünmez olmuştur. Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

- 67 Ruhlar soluk aldığımı görünce,
Hâlâ canlı olduğumu fark ettiler de,
Benizleri attı hayretle;
- 70 Zeytin dalıyla bir ulak geldiğinde,
Haberleri almak için insanlar üşüşür ya çevresine,
Çekinmez bu izdihama girmekten kimse de,
- 73 İşte bu mesut ruhlar da toplaşıp hepsi bir araya,
Bakakaldılar bana,
Sanki unutmuş gibi gittiklerini arınmaya.
- 76 Gördüm aralarından biri çıktı öne,
Beni kucaklamak niyetiyle, ve ilgisi büyük ki öyle,
Beni de teşvik etti aynıyla muameleye.
- 79 Ah boş gölgeler, suretleri var yalnızca!
Üç kez buluştu da ellerim arkasında,
O kadar kez geri gelip vurdular bağrıma.¹
- 82 Sanıyorum hayret tasvir olmuştu yüzümde,
Gölge gülümseyip bunun üzerine, çekildi geriye;
Ve ben hâlâ yakalamaya çalışıp onu, çıktım ileriye.
- 85 Kibarca söyledi artık uzaklaşmamı,
O vakit anladım kim olduğunu,
İstirham ettim biraz durup konuşmayı.
- 88 Cevapladı: “Nasıl seviyorsam seni fani bedenimin
içindeyken,
Ondan özgürleşmiş haldeyken, aynıyla seviyorum
halen;
Duracağım buna binaen; ama neden bu yolculuk-
tasın sen?”
- 91 “Casellam, dönebilmek için yine olduğum yere,
Yolculuktayım bu minvalde; peki sen niye,”
Dedim, “vakit kaybettin böylesine?”²

¹ Araf'taki ruhlar havadan ibarettir (bkz. *Araf* XXV:88-108). Vergilius'un destanında da Aeneas, ölümler dünyasında bulunduğu babası Ankhises'i üç kez kucaklamaya çalışmıştır.

² Casella'nın sorusu Dante'nin sorusu: [https://kadir.org](https://kadir.org.tr/Kitap/KitapArasiri-yakip-s/kadirey.org)

- 94 Dedi ki: “Bir hakaret gelmedi başıma,
İstediğini alan, istediği zamanda,
Çok kereler reddetti geçirmeyi beni buraya,
97 Adil bir iradeden hasıldır onun hükmü zira.
Gerçi üç aydır sükûnla,
Kim binmek isterse onu aldı kayığa.
100 Böylece tekrar vardığımda,
Tiber ırmağının tuzla buluştuğu kıyıya,
Seçti beni de ihsanıla.¹
103 O ırmağın ağzına doğru yine açtı kanatlarını,
Orasıdır zira toplanma mekânı,
Boylamayacak ruhların Akheron’u.”
106 Dedim ki: “Eğer yeni bir hükümle mahrum bırakıl-
madıysan,
Hatırasından ya da icrasından,
O sevgi şarkılarının, vaktiyle gamımı dağıtan,
109 Lütfet biraz ferahlığı bunlardan biriyle,
Ruhuma, ki buraya gelirken bedeninin içinde,
O da sıkıntı çekti ziyadesiyle!”
112 “Sevgi, benimle konuşan içimde”yi,²
Söylemeye başladı öylesine ahenkli,
Ki hâlâ duruyor kulağımda hoş sesi.
115 Üstadım, ben ve oradaki tüm ahali,
Toplanmış etrafına, öyle tatmin olmuşuk ki,

itibarıyla uzun vakit önce öldüğü, ancak Araf’a varmakta geciktiği anlaşılmaktadır.

¹ Üç aydır uygun görülenlerin yoğun bir şekilde kayığı biniyor ve Casella’nın da nihayetinde bekleyişinin bitip Araf’a götürülüyor olması 1300 yılı 22 Şubatında Papa VIII. Bonifacius tarafından ilan edilen, –Jübile olarak da anılan– Büyük Af’a göndermedir (bkz. *Cehennem* XVIII:28). Cehennem’e lanetlenen ruhlar Akheron ırmağının kıyısına düşerken, kurtarılacak ruhlar Roma’nın merkez nehri olan Tiber’in ağzında toplanır.

² Dante’nin 1290’larda kaleme aldığı bir şiirin ilk dizesi. Bu şiirde Dante sevdiği bir hanımın ilahi ve eşsiz güzelliklerini ve erdemlerini metheder. Daha sonra bu hanımın, Beatrice’den sonra sevdiği Felsefe’nin alegorik anlatımı olduğunu belirtir. <https://rantey.org>

Aklımız başka hiçbir şeyle meşgul değildi sanki.

- 118 Sakin ve suskunduk ki şarkının nağmesiyle,
İşte, pir bağılıyor ciddiyetle bize:
“Sizi uyuşuk ruhlar, bu ne?”
- 121 Neden gaflettesiniz, bu oyalanmanız neden?
Koşun hemen dağa, soyunun kisvenizden,
Men eden sizi Tanrı’yı bizzat görmekten.”
- 124 Arpa ve buğdayla yemlenirken,
Hep yaptıkları gurgurlamayı unutuveren,
Toplanmış güvercinler kabilinden,
- 127 Hani fark edince korktukları bir şeyi,
Bırakırlar ya hemen yemlerini yemeyi,
Çünkü daha mühim bir meseleye yöneltmeliler il-
gilerini,
- 130 Bu ruhlar da daha yeni gelen,
Şarkıyı bırakıp yamaca yöneldiler hemen,
Yürüyen, ama nereye olduğunu bilmeyen kimseler
gibiydiler giderken.
- 133 Bizim telaşımızsa daha az değildi peşlerinden se-
yirtirken.

+

KANTO III

- Ruhlar dağılarak kıyı boyunca,
Tezlikle koşmaya başladıklarında Dağ'a,
Çaptırıldığımız yere adil cezalara,
- 4 Yaklaştım iyice sadık refiğime;
Onsuz nasıl devam ederdim ki seferime?
Kim yardım ederdi dağı tırmandığım müddetçe?
- 7 O ise kendini paylıyor gibi görünüyordu;
Ey vicdan saf ve soylu,
Ufak bir hatanın acısı bile sende ne yakıcı!
- 10 Ayaklarının telaştan vazgeçmesinin ardından,
Yani vakardan mahrum bırakan davranıştan,
Benim de aklım evvelinde mahdut olan,
- 13 Genişledi, arttı ilgisi ve dikkati;
Sulardan göklere doğru azametli,
Tırmanan bayıra çevirdim gözlerimi.
- 16 Güneş parlıyordu arkamızda kızılığıyla,
Ama önümde kırılıyordu endamımca,
Vücudum istirahatgah olduğu için şualarına;
- 19 Döndüm hemen yanıma terk edildim endişesiyle,
Yerin kararmış olduğunu görünce,
Benim önümde sadece;
- 22 Tek tesellim “Niye kuşkudasın hâlâ”
Diye konuşmaya başladı dönerek bana,
“İnanmıyor musun seninle ve rehberlikte olduğuma?”
- 25 Bir vakit bana da gölge veren bedenimin gömülü
olduğu,

- Yerde akşam oldu;
O gövdem ki Brindisi'den alındı, Napoli'ye konul-
du.¹
- 28 Şimdi burada gölgemin olmayışına
Şaşırdığın kadar şaşıрма,
Göklerin birbirlerinin nuruna ket vurmamasına.
- 31 Çeksin diye hem soğuk hem sıcak eziyetlerin sıkın-
tısını,
Kudret böyle bedensiz bedenler yarattı,
Ve bunu nasıl yaptığını bize açıklamadı.
- 34 Aptaldır uman kişi,
Sadece üç Zat'ta bir Cevher olanın yürüdüğü,
Bu namütenahi yolun sonuna idrakimizin erişebi-
leceğini.
- 37 İnsanlar, kanaat edin *quia*'yla,
Kadir olsaydınız her şeyi anlamaya,
Ne lüzum vardı Meryem'in doğurmasına;²
- 40 Gördün akim arzuları içindeki adamları,
Akıl yetseydi sadece memnun olurlardı,
Halbuki çekmekteler sonsuz bir acı;
- 43 Aristoteles ile Platon ve daha niceleri sözlerimin
muhattabı.”
Bu noktada eğdi başını,
Ve başka söz etmeyip sıkıntısıyla kaldı.
- 46 Böylece vardık dağın ayağına;
Öyle dikti ki önümüzdeki kaya,
Çevik bacaklar bile kâfi gelmez tırmanmaya.
- 49 Lerici ile Turbia arasındaki en تنها,³

¹ MÖ 19'da Brindisi'de öldükten sonra Vergilius'un naaşı Napoli'ye götürül-
müştür. Araf'ta günde olduğu gibi Kudüs'ün kırk beş derece batısındaki
İtalya'da akşam olmaktadır.

² *Quia*, nedenlerden ziyade olguyla yetinmektir, zira Tanrı'nın ilahi sırrı insan
zekâsı tarafından asla kavranamaz sadece fark ve kabul edilmelidir.

³ Monaco ile La Spezia arasındaki Kuzeybatı İtalya sahili boyunca uzanan yal-
cın dağları.

- En sarp patika bile bununla kıyaslandığında
Benzer geniş ve zahmetsiz çıkılan basamaklara.
- 52 “Kim bilir bu tepenin neresinde buluruz yokuşu?”
Dedi Üstadım durdurup adımlarını,
“Nereden tırmanabilir, olmayanlar bizim gibi ka-
nadı?”
- 55 O dikmişken gözlerini yere,
Hangi yolu tutacağımız üzerine düşünür halde,
Ben de bakınıyordum kayanın çevresine,
- 58 Ki bir güruh göründü sol cihette,
Ruhların ayakları bize doğru gelmekte,
Ama o kadar yavaş ki hareket etmiyorlar neredey-
se.
- 61 “Kaldır gözlerini,” dedim Üstadıma,
“Bak, gelenler var bu yanda, danışabiliriz onlara,
Eğer sen bulamadıysan cevabı kendi aklında.”
- 64 Baktı o vakit ve cevapladı ferahlamayla:
“Biz gidelim yanlarına, adımları yavaş zira;
Ve sen, nazik oğlum, sebat et umutta.”
- 67 Bu ahaliyle aramızdaki mesafe,
Bin adım kadar atmamızın akabinde,
Hâlâ denkti de mahir bir atıcının menziline,
- 70 Toplaştılar dik yamacın dibinde,
Sürü gibi sokulup birbirlerine, durdular hareket-
sizce,
Şüphelendiğinde durup gözleyen biri misalince.
- 73 “Ey seçilmiş ruhlar, ey ulaşanlar hayırlı nihayete;”
Diye başladı Vergilius söze, “O selametın hürme-
tine,
Ki inanıyorum hepinizi beklemekte,
- 76 Söyleyin bize, dağın bayırı nerede,
Tırmanmaya eden müsaade;
Kaybettiginde üzülen bilir zamanın kıymetini ziya-
desiyle.”

- 79 Ötekiler beklerken ürkek, sinmiş, başları öne eğili,
Nasıl çıkarsa ağıldan koyunun biri,
Sonra iki, derken üçü,
- 82 Yani taklit edip diğerlerinin ilkini,
Ve eğer durursa, etrafında toplanmaları gibi,
Sessiz ve alıkça, bilmeden niye yaptıklarını dahi;
- 85 Aynı misal bu kısmetli sürünün lideri de,
Gördüm çıkıp öne, yaklaştı bize,
Çehresi mütevazı, yürüyüşü şayan takdire.
- 88 İlerleyenler onunla gördüğü lahza,
Güneş ışığının kırıldığını sağ yanımda,
Böylece benden bir gölge düşüyor yere ve yamaca,
- 91 Durdular ve çektiler kendilerini biraz geriye,
Onların ardından gelen diğerleri de,
Aynısını yaptılar bilmeden niye.
- 94 “Siz sormadan soruyu, edeyim ikrarı,
Baktığınızı bir insan vücudu;
Bu sebeple eksiktir yerde güneş ışığı.
- 97 Bırakın şaşkınlığı, kalın itimatlı,
Göklerden bir kuvvet ona destek olmasaydı,
Teşebbüs etmezdi aşmaya bu duvarı.”
- 100 Üstadımın keliması böyleydi ve dedi ki o muhterem
ahali,
“Dönün ve yürüyün önümüzde ileri,”
İşaret ediyorlardı bu sırada sallayarak ellerinin
tersini.
- 103 Ve bir tanesi başladı konuşmaya: “Her kimsen,
Dön ve bak bu minvalde yürürken,
Düşün diğer âlemde de gördün mü beni sen.”
- 106 Dönüp kendisine ve baktım dikkatli,
Sarışın, yakışıklı ve asil çehresi,
Ancak bir kaşını yarmış kılıç darbesi.
- 109 Acizane, hiç görmediğimi belirtince onu evvelinde,
“Gör şimdi öyleyse”

Diyerek yarasını gösterdi göğsünde.

- 112 Sonra dudağında tebessümle, bana şunları anlattı:
 “Ben Manfred, İmparatoriçe Konstanza’nın torunu;
 Senden istirhamımdır, tekrar gördüğünde dünyayı,
 115 Güzel kızımı bulman mümkün mü;
 O, Aragon ve Sicilya krallarının annesi,
 Başka şeyler duymuş olsa da sen anlat hakikati.
 118 Yaralandıktan sonra vücudum iki ölümcül darbeyle,
 Kendimi emanet ettim gözyaşları içinde,
 O’na, memnuniyetle affedene.
 121 Dehşetti gerçekten de günahlarım;
 Ancak o başı ve sonu olmayan Rahman’ın,
 Ağuşunda yeri vardır O’na dönen ve yakaranın.
 124 Şayet doğru okumuş olaydı,
 Clemens’in peşime taktığı Cosenza’nın papazı,
 Tanrı’nın mağfiret kitabını,
 127 Vücudumun kemikleri hâlâ,
 Olacaktı Benevento yakınındaki köprübaşında,
 Ağır taşların altında.
 130 Şimdi yağmur ıslatıyor, rüzgâr sürüklüyor etrafta,
 Krallığın dışında, Verde’nin kıyısının yakınında,
 Söndürülmüş mumlarla onları taşıtmıştı oraya.
 133 Lanetleseler bile kaybolmaz kimse asla,
 Ebedi Sevgi’nin ona ulaşmayacağı kadar bir daha,
 Umut bir nebze de olsa yeşil kaldıkça.
 136 Doğrusu kim ölürse Kutsal Kilise’yle ihtilaf ha-
 linde,
 Son anında bile tövbe etse,
 Bu kıyıda beklemesi gerekmekte,
 139 Küstahlık ettiğinin otuz katı müddetince,
 Bu hüküm kısalmadığı sürece,
 Ona edilen hayırduaları vesilesiyle.
 142 Anlatırsan ruhumun mevkisini ve hükmedilen en-
 geli bana,

İyi yürekli kızım Konstanza'ya,
Mutlu edersin beni, çünkü geride kalanlar vasıta-
sıyla,

145 Daha fazla ilerleyebiliriz burada.”¹

¹ Manfred, İmparator II. Friedrich'in (bkz. *Cehennem* X:119) gayrimeşru oğlu ve dolayısıyla İmparatoriçe Konstanza'nın (bkz. *Cennet* III:118) torunudur. Babasının 1250'deki ölümü üzerine Sicilya'nın ve güneyin idaresini ele alır ve 1258'de kral olur. Bir Ghibellino olduğu için sapkınlık suçlamasıyla iki kez aforoz edilir ve Anjoulu I. Charles tarafından Benevento Savaşında (bkz. *Cehennem* XXVIII:7) bozguna uğratılıp öldürülür. Aforoz edilmiş bir günahkâr olarak ölmesine rağmen Cehennem'de olmayışı Dante'nin insanlara ve Kiliseye verdiği bir mesajdır, ki Tanrı merhametiyle ölüm anında tövbe etmiş olsa bile bir günahkârı kurtarılmışlar arasına kabul edebilir ve Kilisenin aforoz kararı Tanrı'nın bağışlayıcılığından daha hükümlü değildir. Manfred'in kızı da Konstanza adını taşır, Kral Aragonlu III. Pere'nin (Pierre) eşidir ve 1300 senesinde bir oğlunun Sicilya, bir oğlunun Aragon kralı olmasıyla Ana Kraliçedir (bkz. *Araf* VII:119-129). Manfred'in Dante'den isteği *Araf*'ın önemli bir temasının ilk örneğidir, Dante dünyaya döndüğünde bu ruhların Cennet'e daha hızlı yükselebilmeleri için yaşayan akrabalarının dualarını istemelidir. Manfred'in ölümünden sonra Papa IV. Clemens, bir güney şehri olan Consenza'nın piskoposuna, naaşın askerlerinin gömdüğü taş yığınının altından alınıp, mekruh bir şey olduğu için krallığın dışına çıkarılması talimatını verir. Yine Manfred'in Kilisenin yanlış hükmüyle yabanda terk edilmiş bedeni, ruhunun Tanrı tarafından kurtarılmasıyla ibretlik bir tezat oluşturur.

KANTO IV

- Ne zaman ki haz ya da acı,
Zapteder herhangi duyumuzu,
Ruhun bütünüyle bu olur mihrağı,
4 İhmal eder diğer melekelerini,
Ve bu tekzip eder o hatanın düşüncesini,
Yani  st üste muhtelif ruhların içimizde işlediğini.¹
7 Ve böylece ruh sımsıkı pençesinde,
Tutsak olduğuunda g rd ğu veya duyduğu Şeyin bi-
 are,
Zaman hızla akar, insan anlamadan geçer biteviye;
10 Zamanın akışını idrak eden irade,
Aynı değildir zihni esir edenle;
İlkinin menfi tesiri yoktur, ikincisi raptetmekte.
13 Tasdiklerim bunu bizzat tecrübemle,
Dinlerken o ruhu hayretle,
Güneş elli derece yükselmişti de neredeyse,
16 Ben fark etmemi tim, gelene dek o yere,
Ruhların birlikte ve bir sesle,
“Aradığınız burada i te,” diye ilan ettiği bize.
19 Daha geniş bir deliği kapatır  itinde,
Ve az çatallı bir dikenli  alıyla sadece,
Çiftçi, üzümlerin karardığı mevsimde,²

¹ Platon’un insan ruhunun her biri farklı işlevlere sahip muhtelif katmanlar-
dan olu tuğuuna dair g r   .

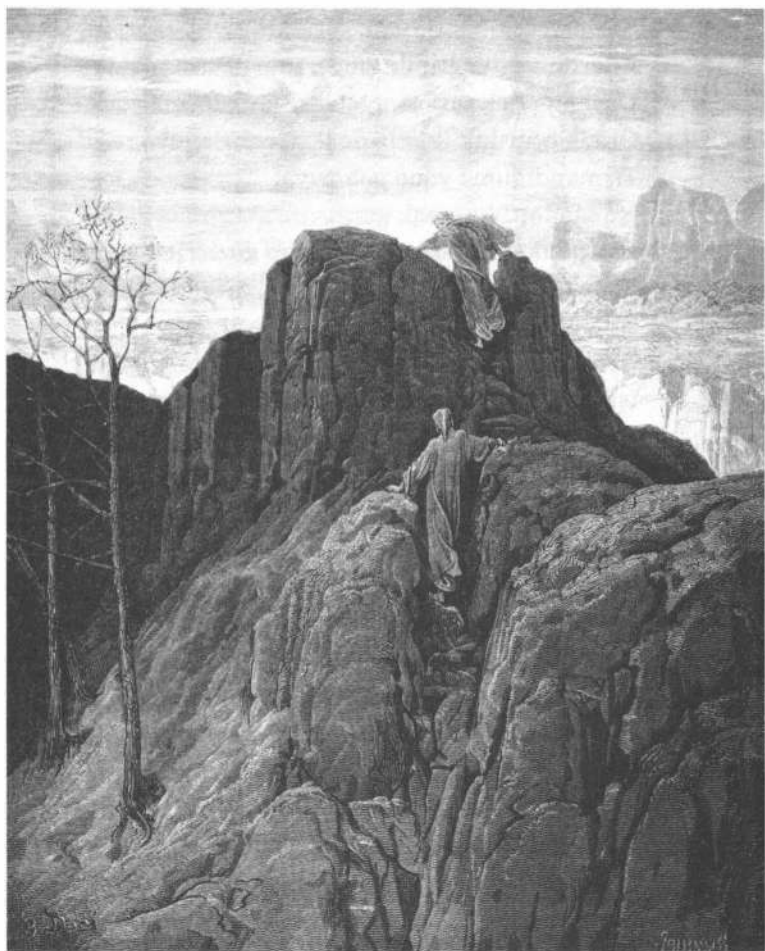
² Bu ziyadesiyle dar geçit, *Matta 7:13-14*’  hatırlatır: “Dar kapıdan girin, zira
helake götüren kapı geniş ve yol enlidir ve ondan girenler çoktur. Çünkü
hayata götüren kapı dar ve yol sıkı ktır ve onu bulanlar azdır.”

- 22 Bu geçitten ki yalnız ikimiz tırmandık içinde,
Rehberim önde ve ben peşinde halde,
O ruh kafilesi bırakıp gidince.
- 25 İnsan, sadece ayağı olup vasıta, tırmanabilir San
Leo'ya,
İnebilir Noli'ye, çıkabilir Cacume ve Bismanto-
va'ya, doruklarına,¹
Ancak benim uçmam gerek burada,
- 28 Teçhiz olup büyük arzünün çevik kanatlarıyla,
Işığım ve umudum olan daima,
Rehberimin ardında.
- 31 Yükselirken kayanın gediğinin içinde,
İki yanımızda iki yar, abanıyordu üzerimize,
Bastığımız yer hem ayaklara hem ellere muhtaç
etmekte.
- 34 Bu sarp kayalığın nihayetine ulaştığımızda,
Geniş bir bayır belirdiğinde karşımızda,
Sordum: "Üstadım, hangi yolu tutacağız acaba?"
- 37 Dedi ki bana: "Boşa atma hiçbir adımını geriye;
Devam dağa tırmanmaya peşimde,
Denk gelene dek buraları bilen bir refakatçiye."
- 40 Zirve öyle yüksekti ki, bakışım kâfi gelmedi;
Ve fazlaydı bayırın eğimi,
Çeyrek dairenin ortasından merkeze çizilen doğ-
rudan dahi.
- 43 Şuydu istirhamım, tükenmişken yorgunluktan:
"Nazik babam, dönüp bir baksan,
Yapayalnız kalacağım, eğer durmazsan."
- 46 "Oğlum," dedi, "dayan varana dek şuraya,"
Bir taraçayı gösteriyordu bu sırada, az yukarımızda,
Kuşatan boydan boya tepeyi geldiğimiz yanda.

¹ San Leo, Urbino yakınlarındaki sarp bir tepenin üzerinde ve sadece yürüyerek ulaşılabilen bir kasabadır. Noli, Ligurya kıyısında dik bir bayırdan inilecek varılan bir köydür. Cacume ve Bismantova ise Apeninlerdeki iki dağdır.

- 49 Sözlere teşvik etti beni, zorlukla,
 Ellerim ve dizlerimle süründüm arkasında,
 Uzanana dek taraça ayaklarımın altında.
- 52 Orada oturduk ikimiz de dönerek doğuya,
 Tırmandığımız yöne yukarıya;
 Ne saadetti bakmak geride bıraktığımız yola.
- 55 Aşağıdaki kıyılara çevirmiştim gözlerimi önce;
 Sonra güneşe doğru kaldırdım ve düştüm hayrete,
 Zira sol taraftan vuruyordu bize.
- 58 Ozan afalladığımı isabetle fark edince,
 Işığın arabasına bakarken hayretle,
 Kuzey ile bizim aramızdan geçmesine,
- 61 Dedi ki: “Şayet Kastor ve Polluks eşlik etseydi o
 aynaya,
 Işığı sevk eden sırasıyla,
 Bir yukarıya bir aşağıya,
- 64 Görmek gerekirdi zodyağın kızıl unsurunun da,
 Hâlâ daha yakın döndüğünü Aylara,
 Şayet kadim seyrinden çıkmadıysa.
- 67 Topla aklını, kavramak için bunun nasılını,
 Tasavvur et Sion dağı ve bu dağı,
 Her ikisinin de dünyada durduğu yer aynı,
- 70 Paylaşıyorlar aynı ufku, yarıküreleri olsa bile ayrı
 ayrı;
 Böylece göreceksin iyice yorarsan aklını,
 Nasıl Phaethon’un arabasını,
- 73 Süremediği yol zorunlu,
 Güneyde geçmeli bu dağı,
 Kuzeyde ise Sion dağının doruğunu.”¹

¹ Yengeç Dönencesinin kuzeyinde olan ve yüzü doğuya dönük biri güneşin (ışığın arabası) doğduktan sonra kendi sağına, yani güneye doğru hareket ettiğini görmelidir; ancak Araf, Kudüs’ün (Sion dağının) tam zıttındadır, böylece Dante güneşi solunda ve kendisi ile kuzey arasında görmektedir. Güneş yazın İkizler’den (yani Kastor ve Polluks) yükselir, dolayısıyla kuzey yarıkürede bahar değil yaz yaşansaydı, iki dönence arasında hareket eden güneş

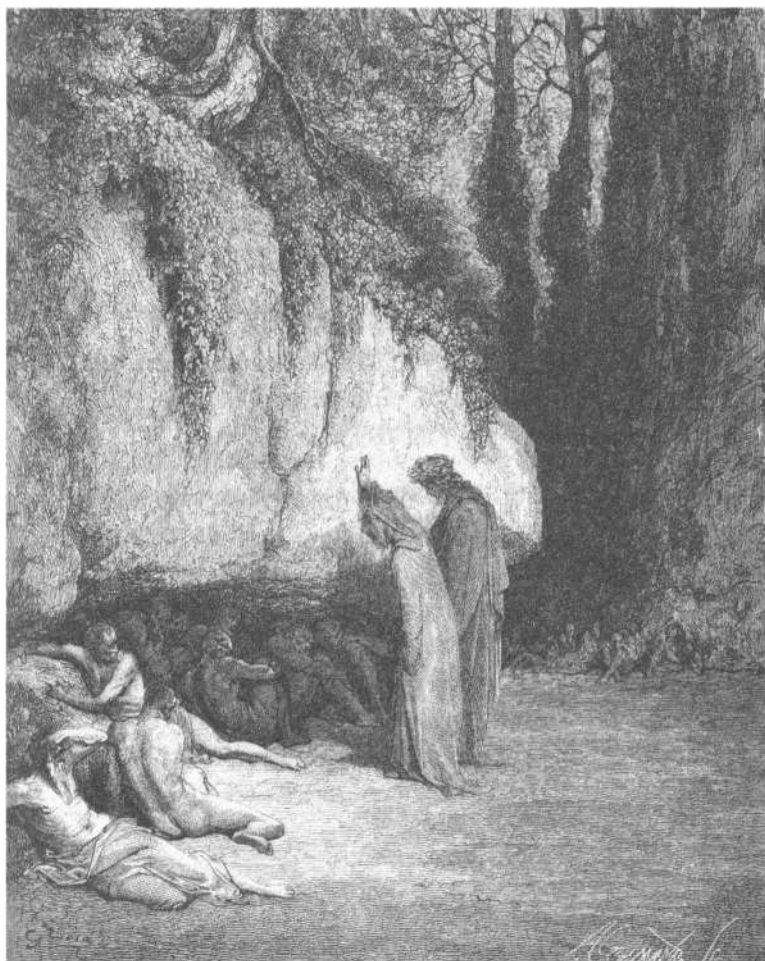
- 76 Dedim ki: “Üstadım daha önce,
Herhalde aklımın yetmemesi hasebiyle,
İdrak edememiştım şimdi olduğu sarihlikte,
- 79 Ki göksel hareketteki orta daire,
Ekvator denilen belli bir ilimde,
Yaz ile kış arasında kalan her seferinde,
- 82 Bu açıkladığın nedenle, kalıyor buradan kuzeyde,
Yahudiler görmekteyken onu güneyde,
Sıcak bölgede.¹
- 85 Bir de, memnun edecekse seni arzuluyum bilmeye,
Daha ne kadar katedeceğimiz mesafe;
Yamaç uzanıyor gözlerimin kâfi gelmediğı kadar
yükseğē.”
- 88 Dedi ki bana: “Bu dağın nev-i hususisi,
Tırmanmak en zoruyken eteklerini,
Yükseldikçe davranır daha şefkatli.
- 91 Böylece, bayır sana çok keyifli geldiğinde,
Öyle ki tırmanmak zahmetsiz olacak neredeyse,
Akıntıda ilerlemek kadar bir tekneyle,
- 94 Ulaşacaksın, bu patikanın nihayetine,
Orada umabilirsin yorgun nefesinin dinlenmesi-
ni de;
Cevabım kâfi ve hakikate dair bildiğim bu min-
valde.”
- 97 Bitirdiğinde bu sözlerini,
Yakınımızdan bir ses geldi: “İhtimal ki,
Oturman icap eder o menzile varmadan evveli!”
- 100 Bu sesi duyunca, ikimiz de döndük o yana,
Ve gördük solumuzda yekpare iri bir kaya,

(elbette kadim seyrinden, yani yörüngesinden tamamen sapmadıysa) ayırt edici yıldızları olan Büyük ve Küçük Ayı'yla anılan kuzeyde daha çok parlar-
dı. Phaethon'un arabasıyla süremediğı yol (bkz. *Cehennem* XVII:107) güneşin yörüngesidir.

¹ Göksel ekvator'dan güneş her bir ekinoksta geçer, böylece her zaman güneş ile hangi yarıkürede kışsa onun arasında yer alır.

- Ne o ne ben daha önce varmıştık farkına.
- 103 İlerledik kayaya doğru ve insanlar vardı altında,
Gölgesinde yayılmış oturmakta,
Rehavet çökmüş kimselerin tavrıyla.
- 106 İçlerinden biri tükenmiş göründü bana,
Dizlerine sarılmış oturmakta,
Başını da eğmiş onların arasına.
- 109 “Ey Güzel Rabbim,” dedim “şu adama çevir göz-
lerini,
Öyle ihmalkâr gösteriyor ki kendini,
Gaflet bizzat olabilir kız kardeşi.”
- 112 O vakit adam ilgiyle döndü bize,
Azıcık kaldırdı gözlerini, olsa olsa omuz seviyesine,
Ve dedi ki: “O kadar zindesin madem, sen git tır-
man işte!”
- 115 O vakit bildim kim olduğunu;
Ve yorgunluğum hâlâ biraz kesen soluğumu,
Ona gitmeme mâni olmadı;
- 118 Yanına vardığımda yine güçbela kaldırıp başını,
Sordu: “Bari anladın mı güneşin arabasını,
Nasıl senin solundan koşturduğunu?”
- 121 Uyuşuk tavırları, sarsak kelamı,
Tebüssümvari kımıldattı dudaklarımı;
Sonra dedim ki: “Belacqua, artık tutmuyorum ya-
sını;¹
- 124 Ama söylesene bana, neden oturuyorsun burada?
Rehber mi bekliyorsun yoksa?
Yahut yine mi tutuldun mutat mizacına?”
- 127 Dedi ki: “Ah kardeşim, tırmansam ne fayda?
Tanrı’nın meleği, bekleyen kapıda,
Geçirmez beni gidebileyim diye cezama.
- 130 Beklerken o kapının dışında, sema dönmeli etra-

¹ Kesin olmamakla beraber Duccio di Bonovia olması muhtemeldir. Tembelli-
ğiyle ünlenmiş bir müzisyen ve enstrüman yapımcısıdır.

fımda,

Döndüğü sefer kadar yaşadığım sırada,

İhmal ettiğim için hayırlı nefesleri varana dek en
sona,

133 Medet bulmazsam şayet hayırduasıyla,

İnayete nail bir kalpten edilen bana;

Göğün itibar etmediği diğer dualardan gelir ne
fayda?"

136 Ozan önümde tırmanmaya başladı bu veçhile,

Diyerek: "Haydi vakittir! Güneş değdi meridyene,

Diğer yerde okyanus boyunca yükselen gece,

139 Bastı şimdi ayağını Fas üzerine."¹

¹ Gece en batıya, Fas'a ulaşmıştır, dolayısıyla bütün kuzey yarıkürede ("diğer yerde") gece ve Araf'ta gün ortasıdır.

KANTO V

- O gölgeleri halihazırda bırakmıştım arkamda,
Ve takipteydim uyarak Rehberimin adımlarına,
Biri aşağıda, işaret ederek beni, bağırdığında:
- 4 “Bakın, şu yürüyenin arkada,
Güneş parlamıyor sanki sol yanında,
Ve yürüyüşü, yaşayan birininki adeta!”
- 7 Duyunca bu sözleri, çevirdim gözlerimi,
Gördüm gölgeleri, hayretle izleyen beni,
Beni ve kırılan ışıktan gölgemi!
- 10 “Neden karıştırdın da aklını,”
Dedi Üstadım: “Ağırlaştırdın adımlarını,
Neden umurunda olsun burada ne fısıldandığı?
- 13 Gel sen, izle beni, bırak konuşsun ahali,
Dur muhkem bir kule misali,
Rüzgâr ne kadar sert esse de sallanmayan tepesi;
- 16 Düşüncesinin üzerine devamlı düşünce filizlenen
biri,
Uzaklaştırır kendinden hedefini,
Çünkü birinin tesiri zayıflatır diğerininkini.”
- 19 Ne diyebilirdim ki cevaben “Geliyorum”dan başka?
Ve söyledim bunu, o renge çalan suratımla,
Ki bazen kişiyi layık kılar bağışlanmaya.
- 22 Bu esnada yamaç boyunca yürüyen enine,
İnsanlar geldi az ötemizde,
Miserere terennüm etmekteydiler dize dize,¹

* Pişmanlık ilahilerinden biridir; 51. Mezmur’dan (Latince 50. Mezmur) sözle-

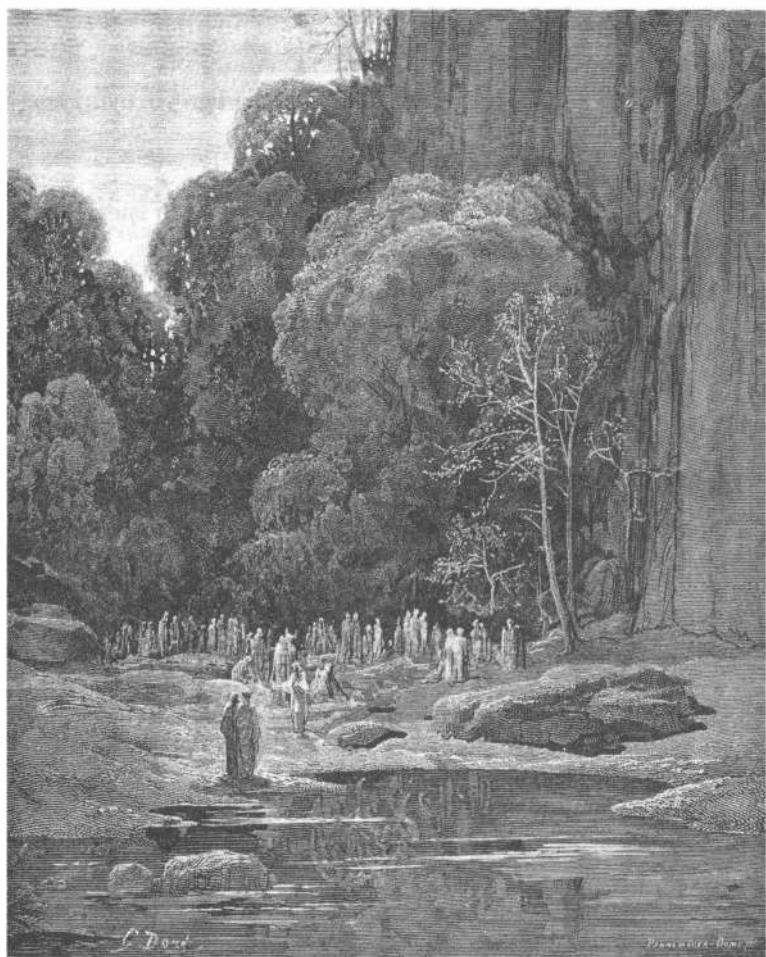
- 25 İmkân vermediğimi fark edince,
Vücudumdan güneş ışıklarının geçmesine,
İlahileri dönüştü uzun ve boğuk bir “Aaa” ünle-
mesine.
- 28 Ulak kabili aceleyle geldi yanımıza ikisi,
Tahkik eder gibi dediler ki:
“Nasıl bir mevcudiyet sizinkisi, lütfen bilgilendi-
rin bizi?”
- 31 Üstadım cevap verdi: “Dönebilirsiniz geri,
Ve sizi yollayanlara götürebilirsiniz şu havadisi,
Filvaki, etten bu adamın bedeni.
- 34 Şayet durdularsa gördükleri için gölgesini,
Sanırım bu cevabım gelir kâfi;
Fayda görür nazikçe selamlayanlar kendisini.”¹
- 37 Alacakaranlığın berrak göğünü yırtan tutuşmuş
buhardan,²
Yahut ağustos bulutlarını yaran,
Günbatımının şualarından,
- 40 Daha hızlı döndü geriye ulaklar;
Oraya varınca diğerleriyle beraber çark edip koş-
tular,
Sanki üzerimize geliyordu başsız ordular.
- 43 “Çok kalabalık bu ahali başımıza toplanan,
Ve senden edecekler istirham,” dedi Ozan,
“Durma, hem yürü hem de dinle bir yandan.”
- 46 “Ey ruh yürüyen kıvanca,
Doğduğunda sahip olduğu uzuvlarla,”
Diye bağırıldılar gelirken, “Biraz istirahat ver
adımlarına.

rini (ve ilk cümlesinden de adını alır): “Ey Allah inayetine göre *miserere*/bana acı; rahmetinin çokluğuna göre isyanlarımı sil. ...”

¹ Buradaki fayda, Dante’nin dünyaya dönüp, onların vaziyetlerini anlatarak haklarında hayırdüası isteyebilecek olmasıdır.

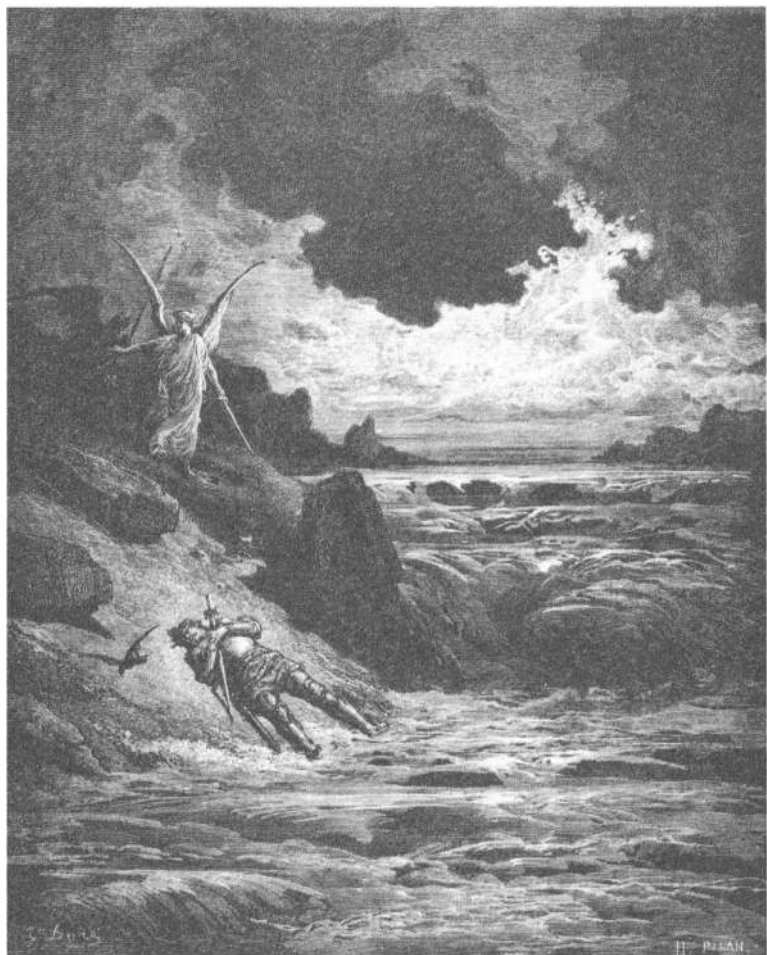
² O çağlarda yıldız kaymasının, gökteki buharın bir anda tutuşması olduğu düşünülürdü.

- 49 Bak evvelinde gördüğün biri var mı aramızda?
 Böylece götürebilirsin onun kelimini öte tarafa;
 Ah, neden durmuyorsun? Ah, neden yürüyorsun
 hâlâ?
- 52 Hepimizin ölümü geldi şiddet eliyle,
 Ve devam ediyorduk son saate dek günah işlemeye;
 Neyse ki Göğün nuru izan bahşetti de bize,
- 55 Nedamet ve affetmeyle,
 Tanrı'yla sulh içinde veda ettik ilk ömrümüze,
 Onu görme hasreti zerk oldu içimize.”
- 58 Dedim ki: “Yüzlerinize dikkatle baksam dahi,
 Maalesef tanımıyorum hiçbirinizi;
 Siz ihsana doğmuş ruhları hoşnut edecek bir işi,
- 61 Yapmaya kadirsem söyleyin de,
 Diyar diyar aradığım Rehberimin peşinde,
 Aynı selamet hürmetine yapacağım, ant olsun size.”
- 64 Ve biri başladı söze: “Yemin etmesen de,
 Hepimiz inanıyoruz hayırlı vazife göreceğine,
 Takatin yetmeyip iraden dizginlenmedikçe.
- 67 Nitekim ben de, tek başına konuşan, diğerlerinden
 önce,
 Ricacıyım senden, görürsen Romagna ile
 Charles'ın krallığı arasındaki diyarı yine,
- 70 Benden esirgeme hürmetini,
 Dilerken Fano'dakilerden hayırdualarını bahşet-
 melerini,
 Vahim günahlarımdan arındırmak için beni.
- 73 Memleketim orasıydı ama,
 Hayatımı muhtaç olduğum kanımın aktığı derin
 yaralara,
 Maruz kaldım Antenor'un soyunun topraklarında,
- 76 Ziyade güvende olduğumu sandığım yerdin ora;
 Esteli o kişi, nefreti ilahi adalet korkusuna
 Baskın gelen, etti bu işi bana.

- 79 Şayet kaçsaydım Mira tarafına,
Oriacio'da yakalandığımda,
Hâlâ nefes alıp verebilirdim insanlar gibi dünyada.
- 82 Bataklığa seğirttim aksine,
Sazlar ile çamurlar engel oldu düştüm yere,
Akan kanımın gölü çevremde, hâlâ gözlerimin
önünde.”¹
- 85 Sonra dedi ki başka biri: “Ah, dilerim ki,
Arzun rıza görür bu yüce dağa sürükleyen seni;
Sen de nazik şefkatle, esirgeme benimkinden
himmeti!
- 88 Montefeltro'dandım, ben Buonconte;
Giovanna ve diğerleri beni ihmalde;
Bu sebeple, yürüyorum bunların arasında kederle.”
- 91 Dedim ki ona: “Hangi cebir, hangi kaza,
Sürükledi seni Campaldino çayırının bunca uza-
ğına,
Bilinmiyor mezarın nerede bulunmakta.”
- 94 “Ah,” dedi cevaben, “Casentino'yu çaprazlama
geçen,
Bir ırmak var Archiano denilen,
Apeninlerde doğan, yukarıda Münzevihane'den.
- 97 Irmağın adının değiştiği yere vardığımda,
Delik deşik boğazımla,
Yayan kaçıyordum ve kan dökmüştüm tüm ovaya,
- 100 Orada karardı gözlerim ve veda ettim kelimelere,

¹ Konuşan ruh Jacopo del Cassero'dur; kendisi Orta İtalya'daki, kuzeyinde Romagna ve güneyinde -1300 senesinde Anjoulu II. Charles'ın yönettiği- Napoli Krallığı bulunan Ancona bölgesinin, Adriyatik kıyısındaki Fano şehrinde asker ve siyasetçi bir Guelfodur. 1298'de Milano'ya doğru seyahat-
teyken Padova sınırlarında (ki Troialı Antenor'un soyunun burada devam ettiği düşünülür, bkz. *Cehennem* XXXII:88) düşmanı Esteli VIII. Azzo'nun (bkz. *Cehennem* XII:111-2) tuttuğu suikastçilerin pususuna düşer. Pusu, Brenta nehri kıyısındaki Oriacio Kalesi yakınlarında gerçekleşir, ki Mira şehri de bu noktaya çok uzak değildir.

- Sonuncusu 'Meryem' oldu dilimde,
 Düştüm ve bıraktım yalnız bedenimi geride.
- 103 Hakikati söyleyeceğim, yaşayanlara anlat sen;
 Tanrı'nın meleği aldı beni, fakat bağırırdı o Cehennem'den,
 'Sen Gökten gelen, beni mahrum ediyorsun, neden?'
- 106 Götürüyorsun baki kalacak kısmını,
 Alıyorsun benden, döktü diye bir damla gözyaşı;
 O vakit başka türlü olacak geriye kalanının layığı!'
- 109 İyi bilirsin nasıl nemli buhar havada,
 Birikir ve tekrar döner suya,
 Yükselip, soğuk onu sarınca.
- 112 O da sadece kötülük peşindeki şerli iradesini,
 Zekâsıyla birleştirip buharı ve rüzgârı hareket ettirdi,
 Kuvvetiyle, tabiatının bahşettiği.
- 115 Ve böylece gün erdiğinde nihayete,
 Pratomagno'dan dağ silsilesine, bütün vadiyi doldurmuştu sisle;
 Üzerimdeki sema doymuştu da bütünüyle,
- 118 Yüklü hava döndü suya;
 Yağmur yağdı ziyadesiyle, birikti sel yataklarına,
 Toprak kaldıramadığı için daha fazla;
- 121 Ve sonra yağmurun suları döndüğünde taşkınlara,
 Öyle hızlı aktı ki nehirlerin kralına,
 Hiçbir şey engel olamazdı ne varsa söküp taşımasına.
- 124 Donmuş bedenimi ağzında
 Buldu azgın Archiano; tükürdü onu Arno'ya,
 Ve çözdü göğsümdeki haçı da,
- 127 Kollarımla yaptığım, acıya mağlup olduğumda;
 Yuvarladı beni dibinde ve kıyısında,
 Sonra biriktirip üzerime, örttü tortusuyla."¹

¹ Konuşan ruh Montefeltrolu Guido'nun (bkz. *Cehennem* XXVII:30) oğlu Buan-

- 130 “Ah, dünyaya döndüğünde,
Ve uzun yolculuğundan sonra dinlendiğinde,”
Dedi üçüncü ruh ikincinin akabinde,
- 133 “Beni de yâd eder misin, ben Pia;
Siena’da doğdum, öldüm Maremma’da,
Bilir bunu söz verip bana,
- 136 Nikâh yüzüğünü de takan parmağıma.”¹

conte'dir (Bonconte). Bir Ghibellino komutanıdır ve Floransalılar ile Arezzolular arasında 1289 senesinde gerçekleşen Campaldino Savaşında ölmüş, ama cesedi bulunamamıştır. Karısı Giovanna'nın ilgisizliğinden yakını ve cesedinin başına ne geldiğini anlatır. Elbette bu anlatı Dante'nin savaşı ve coğrafyasını tasvirinin önemli bir parçasıdır. Ayrıca Buanconte'nin ruhunun nereye gideceğine dair çekişme, sonucu tam zıttı olacak biçimde, babasının ruhunun başına gelenleri anımsatır (bkz. *Cehennem* XXVII:112-129), Guido tövbekâr olmasına rağmen tekrar günaha bulaştığı için Cehennem'dedir. Buanconte ise, tıpkı Manfred gibi (bkz. *Araf* III:118-123) son nefesinde neda met getirirse dahi Tanrı'nın sonsuz affediciliğine nail olmuştur.

¹ Dante yorumcuları geleneksel olarak bu ruhun Sienalı bir soylu olan Pia de' Tolomei olduğu hususunda uzlaşmışlardır. Burada ismi verilmeyen koca Nello de' Pannocchieschi'dir ve büyük bir mirasın sahibi olan başka bir kadınla evlenebilmek için Pia'yı şatosunun penceresinden atıp öldürmüştür.

KANTO VI

- Zar oyunu bitip de masa dağıldığında,
Yenilen kederli yalnız kalır arkada,
Şu zarı atsaydım diye hayıflanmakta;
- 4 Kalabalık toplanır kazananın etrafında,
Biri önünden yürür, biri arkasından asılmakta,
Biri de yanında bahşış koparmaya çalışmakta;
- 7 Yenense durmadan yürür sesleri kulağında,
Elini uzatıp verdikçe kalabalık azalmakta,
Böylece çevresine üşüşenlerden kurtulmakta.
- 10 Ben de bu misal yürüdüm ısrarcı kalabalığın içinde,
Yüzümü çevirerek onlara, bir o yöne bir bu yöne,
Sıyrıldım aralarından verdiğim vaatlerle.
- 13 Oradaydı Arezzolu eceli gelen,
Ghino di Tacco'nun vahşi ellerinden,¹
Ve o boğulan, kaçarken peşindekilerden.²
- 16 Oradaydı, açılmış elleriyle duada,³
Federico Novello ve o Pisalı da,
Metanetini kanıtlama imkânı veren iyi Marzuc-
co'ya.⁴

¹ Yargıç olarak görev yapan ve kardeşini veya iki akrabasını ölüm cezasına çarptırdığı Sienalı haydut Ghino di Tacco tarafından 1285'te intikam için öldürülen Arezzolu Benincasa da Laterina.

² Bu kişinin Arezzolu bir Ghibellino olan ve sürgün edilmiş bir Guelfo kafilenden kaçarken 1289'da Arno nehrinde boğulan Guccio Tarlati da Pietramala olduğu kabul edilir.

³ Kont Guido Novello'nun oğludur, 1290 senesinde, muhtemelen Arezzolu bir Guelfo tarafından öldürülmüştür.

⁴ Kont Ugolino'nun (bkz. *Cehennem* XXXIII:13) hizbi tarafından 1287'de Pisa'da

- 19 Gördüm Orso kontunu ve o ruhu kopartılan bededeninden,¹
 Garez ve haset yüzünden,
 Söylendiği gibi suçlu olduğundan değil gerçekten;
- 22 Pierre de la Brosse'tur bahsedilen – hâlâ mukimken yeryüzünde,
 Brabant'ın Hanımı dikkat etmeli işlerine,
 Yoksa nihayet bulacak daha beter bir sürüde.²
- 25 Kurtulur kurtulmaz bu gölgelerden,
 Başkasının hayırduası için dua eden mütemadiyen,
 Bu veçhile mübarekliğe kavuşabilecekler daha tezliklen,
- 28 Başladım konuşmaya: “Ey nurum, sanki,
 Bir metninde tekzip etmiştin hususi,
 Duaların Göklerin hükmünü değiştirebiliceğini;
- 31 Mamafih değiştirmek için duada bu ahali;
 Umutları, o halde, beyhude mi,
 Yoksa doğru anlamadım mı yazdığın şeyi?”
- 34 Dedi ki: “Yazdıklarım sarıh ve de,
 Umutları da değil nafile,
 Şayet akılla mütalaa edilirse;
- 37 Alçalmaz asla adaletin zirvesi,
 Yaşayan herkesin borçlu olduğu bu dağda sevginin
 ateşi,

öldürülen Gano degli Scornigiani. Burada metanetiyle övülen babası Marzucco, oğlunun ölümünden sonra Fransiskan keşişlerine katılmış ve ömrünün son günlerini, Dante'nin onunla bizzat tanıştığı Floransa'da geçirmiştir.

¹ Miras kavgasına tutuşmuş Alberti ailesinden (bkz. *Cehennem* XXXII:51-60) Napoleone degli Alberti'nin oğludur ve tahminen 1286'da kuzeni tarafından öldürülmüştür

² Pierre de la Brosse, Fransa Kralı III. Phillippe'in mabeyincisidir; kralın ikinci eşi Brabantlı Marie'yi, ilerde kral olacak IV. (Güzel) Philippe lehine kralın ilk çocuğu Louis'yi öldürmekle suçlar; 1278'de vatana ihanet suçuyla idam edilir. Dante açıkça Pierre'in masum olduğu söylemekte, Güzel Philippe'in krallığının bir suçun üzerinde yükseldiğini ve 1300'de halen kraliçe olan Marie'nin Cehennem'e gitmekten kurtulmak için nedamet getirmesi gerektiğini ima etmektedir.

- Tutuşturduğunda bir anda kefareti;
- 40 Ben o teyiti yaptığımda,
Suçlar ıslah edilemiyordu dualarla,
Zira o dualar ulaşmıyordu Tanrı'ya.¹
- 43 Lakin bu derin tereddütle varma bir sonuca,
Bekle onun anlatmasını sana,
Aydınlatacak olan yolu aklın ile hakikat arasında.
- 46 Anlamamışsındır belki, bahsettiğim Beatrice;
Göreceksin onu bu dağın zirvesinde,
Tebessüm ve saadette.”
- 49 Dedim: “Daha ivedi gidelim Efendim,
Şimdi önceki gibi yorgun değilim;
Bakınız düştü bile gölgesi tepenin.”
- 52 “Yürüyeceğiz gün müddetince,”
Diye cevap verdi, “Gidebildiğimiz kadar ileriye,
Ama tırmanışımız o kadar süratli olacak zannetme.
- 55 Varamayacaksın zirveye, güneşin döndüğünü gör-
meden önce,
Şimdi saklanıyor yamacın gerisine,
Kıramıyorsun ışığını bu nedenle.
- 58 Şimdi baksana şu öteye, oturan ruha tek başına,
O da bize doğru bakmakta;
Gösterecek bize çıkılacak yolu hızla.”
- 61 Gittik o ruhun yanına; ey Lombardiyalı,
Duruşun nasıl ihtişamlı, nasıl bir gururlu,
Gözlerindeki bakış itibarlı, vakarlı!
- 64 Hiçbir şey demedi bize,
İzin verdi gelmemize, bakıyordu lakin dikkatle,

¹ Vergilius *Aeneis* destanının bir dizesinde “Umut etmeyin tanrıların hükmünü, dualarla değiştirebileceğinize” diye yazmıştır. Dante sanki bir ikileme düşmüş gibi yaparak *Komedya*’da düzenli olarak vurguladığı iki ilkeyi tekrarlar: ancak gerçek Hristiyanların duaları bir ve hakiki olan Tanrı’ya ulaşır ve Tanrı Cehennem’de cezalandırarak ya da pişmanlık neticesi Araf’ta, –dünyadakilerin hayırdualarıyla kefarettirterek– mutlaka günahın bedelini ödetir.

Dinlenen bir aslan misalince.

- 67 Dahası Vergilius yanına ulaştığında,
Ve rica ettiğinde göstermesini en münasip yolu yu-
kariya,
Cevap vermeyip bu müracaata,
70 Sordu memleketimizi ve vaziyetimizi aksine;
Nazik Rehberim “Mantovalıyım...” diye
Başlamıştı ki cevaba, o münzevi gölge,
73 Yöneldi ona kalkıp yerinden, bir yandan derken:
“Ey Mantovalı, ben de Sordello, aynı memleket-
ten!”¹
Ve kucaklaştılar hemen.
- 76 Ey perişan İtalya, kederler hanı,
Serdümensiz bir gemi aşan azgın fırtınayı,
Vilayetlerinin değil, kerhanelerin hanımı!
79 O soylu ruh nasıl da şevклиydi,
Memleketinin tatlı ismi bile geldi kâfi,
Bağrına basmak için orada hemşerisini;
82 Lakin koynunda yaşayanlar şimdi,
Bırakmıyorlar harbi ve ısırtıyor birbirlerini,
Aynı surun ve hendeğin kuşattıkları dahi.
- 85 Sefil İtalya, bak bakalım kıyılarına, bütün sahil-
lerine,
Ve bağrına, iç kesimlerine,

¹ İtalya'nın kuzeyindeki Lombardiya bölgesinde, Mantova'ya yakın Gaito köyünden olan Sordello, ömrünün çoğunu İtalya dışında geçirmiş ve pek çok sarayda hizmet vermiş Oksitanca (Oc dili) söyleyen meşhur bir trubadurdur. Özellikle Provence Kontu IV. Raimond'un himayesinde geçirdiği dönem, kontun damadı Anjoulu I. Charles'in Sicilya seferi sayesinde 1265-6'da İtalya'ya geri dönmesiyle önemlidir. Şiirlerinde feodal ruhun ahlaki ve saraylı ideallerini över ve bunlar uyarınca yaşamayan idarecileri yerer. En meşhur şiiri derebeyinin ölümüne ağıt olarak başlayıp Avrupa'nın imparator ve krallarını korkaklıkları ve soylu vazifelerini ihmal etmeleri nedeniyle bir silsile halinde sert bir biçimde eleştirdiği eseridir. Dante bu figürden hem bir şair (Araf VII:16-17) hem de Avrupa krallarının yer aldığı vadide, onlara dair eleştirile-riyle bir siyasi ahlakçı (Araf VII:91-136) olarak faydalanmaktadır.

- Görüyor musun barışla teskin tek bir yöre?
 88 Iustinianus dizginlerini onardıysa ne fayda,
 Eyerde kimse oturmayınca?
 Daha az olurdu utancın, hiç yuların olmasa.
 91 Ah siz, bilseydiniz şayet Tanrı'nın takdirini,
 O zaman ruhani meselelere verirdiniz dikkatinizi,
 Ve Caesar'a bırakırdınız eyere oturma vazifesini;
 94 Bakın hayvan nasıl da vahşileşti,
 Artık mahmuzla bildirilmediğinden haddi,
 Siz elinizi dizgine attığınızdan beri.
 97 Ey Alman Albrecht, terk ettin de küheylanı,
 Yabanileşti ve inatçılaştı,
 Halbuki sıkıca tutmalıydın eyer topuzunu;
 100 İnsin yıldızların adil hükmü senin kanının üzerine,
 Yeni ve apaçık bir ifadeyle,
 Haleflerin hissetsin dehşeti böylece!
 103 Sen de, baban da tamahınızla,
 Size daha yakın diyarlara,
 İzin verdiniz imparatorluk bahçesinin mahvına.
 106 Gel de gör şimdi Montecchileri, Cappellettileri,
 Monaldileri, Filippeschileri, sen gafil kişi;
 Korku içindeler hanidir, kederli!
 109 Gel, zalim, gel de gör soylularını
 Nasıl sıkıntılı, iyileştir onların yaralarını,
 Ve göreksin nasıl onulmaz Santa Fiora'nın acısı!
 112 Gel ve gör Roma'nı, gözyaşlarıyla,
 Dul, yalnız, gece ve gündüz sürmekte feryadı,
 "Caesar'ım, neden boş bıraktın başımı?"
 115 Gel gör halkın nasıl da birbirine sevgi dolu!
 Eğer bize acımayıp atmıyorsan adımı,
 Bari şanından utan da at onu.
 118 Müsaade varsa sorarım yüce Iuppiter'e,¹

¹ Tanrı ve bu bağlamda da Tanrı'nın oğlu İsa Mesih.

- Bizim için haça gerilmiştin yeryüzünde,
Adil gözlerini şimdi çevirdin mi başka yere?
- 121 Yahut hükmünün enginliğinde,
Bir hayır mı tasarlamaktasın bizlere,
İdrak edebileceğimizin külliye ötesinde?
- 124 Tiranlar doldu İtalya'nın şehirlerine,
Bir hizbin tarafını seçen kimse,
Hemen yeni bir Marcellus kesilmekte.¹
- 127 Floransam sen rahat ol bu arasözde,
Muafsin bu ağıttan gerçekten de,
Halkının basireti ve çabaları sayesinde.
- 130 Diğerlerinin varsa da adalet kalbinde,
Yavaş çekerler bu oku, fırlamasın diye yaydan bir-
denbire,
Oysa senin halkının adalet hep dilinde.
- 133 Diğerleri kaçır kamu hizmetinin ağırlığından,
Oysa senin halkın cevap verir can atan,
"Ben yaparım," diye bağırarak daha sorulmadan.
- 136 Sevin sen şimdi, var nedenin;
Zenginsin, salimsin, bilgesin!
Hadiseler gösterecektir doğru mu söylediklerim.
- 139 Medeni şehirler olan kadim yasalarıyla,
Atina ve Lakedaimonia seninle kıyaslandığında
Yalnızca taslaktır salih bir hayatın nasıl olacağına;
- 142 Zira öyle inceliklidir ki öngörülerin,
Ekimde eğirdiğin iplerin,
Kasım ortasını kadar bile dayanmaz kesin.
- 145 Hatırla ne çok değiştiğini yönetiminin,
Yasanın, paranın, geleneklerinin,
Ve yenilendiğini sakinlerinin!
- 148 Ve şayet zihninin biraz berraksa,

¹ MÖ 51-49 yılları arasında konsül olan, Caesar'a karşı sert ve tarafgir muhalefetiyle bilinen Marcus Claudius Marcellus kışkırtıcı ve laf ebesi hatipliğin bir örneği olarak sunulmaktadır.

Göreceksin ki benziyorsun hasta bir kadına,
Rahat bulamayan kuştüyü yatağında,

151 Dönen, kıvranan, çare arayan ağrısına.”¹

- ¹ Dante'nin İtalyası, imparatorluğun hükümrانlık alanını, yani kuzeyi, Toskana'daki idareyi, Orta İtalya'yı ve Roma'yı kapsıyordu. Dante'nin zamanında Alman Kralı aynı zamanda Kuzey İtalya ve Romalıların Kralıydı (İmparator), ancak 1250 ila 1310 arasında hiçbir imparator İtalya'ya gelip bu iki tahta oturmadı. İşte Dante'nin 76. dizeden itibaren *Komedy*'nin yolculuk anlatısına ara verip öfke, umutsuzluk ve finalinde ironiyle aktardığı İtalya ve Floransa'nın durumu ve bu durumun çözümüne dair kendi siyasi görüşleri bu yönetim boşluğunun eseridir. 1300'lerde mutlakiyetçi tiranlar İtalya'nın şehir devletlerini ele geçirip sivil yönetimleri feshetmekte (bkz. *Cehennem* XXVII:40-54), 106. ve 107. dizelerde isimleri anılan ve aynı şehirde yaşayıp birbirine düşman olan aileler gibi, Guelfo-Ghibellino çatışması her yerde ihtilaf ve katliamları beraberinde getirmektedir. 1298'de İmparator seçilen Habsburg Hanedanından Albrecht, tıpkı babası Rudolf gibi İtalya'ya gelip taç giymemiştir. Doğu Roma İmparatoru İustinianus tarafından yenilenip kanunlaştırılan Roma Hukuku, İtalya'nın yasama ve yürütmesine temel oluştururken şimdi kimse buna sahip çıkmıyor, umursamıyor gibidir. Böylece Dante açıkça olan bitene ve İtalya'nın nasıl yönetilmesi gerektiğine dair (elbette bu günahları işleyenleri Tanrı'ya havale ettikten sonra) siyasi görüşlerini sunar. İmparator bir binici, İtalya bir attır; binici dizginlerle (Roma Hukuku) bu atı yönlendirmelidir, yoksa at vahşileşip yoldan çıkar. Kilise *Mat-ta* 22:21'i, yani "Kayser'in şeylerini Kayser'e, Allah'ın şeylerini Allah'a" ödemeyi hatırlıyorsa bu atın eyerine oturmaya çalışmamalı, yönetme işini en yüce dünyevi hükümdar olması gereken İmparatora bırakmalı ve İmparator da bu vazifelerini, sorumluluğu ve erdemleri ihmal etmemelidir. Dante nihayetinde İtalya'daki savaşlar ve adaletsizliğin temel nedeninin Konstantin'in Bağışına (*Cehennem* XIX:115-17) dayanarak Papaların, Tanrı'nın iradesiyle İmparatora ait olan (*Araf* XVI:94-114) iktidar, toprak ve yasal hakları kendilerine talep etmeleri olduğunu savlar.

KANTO VII

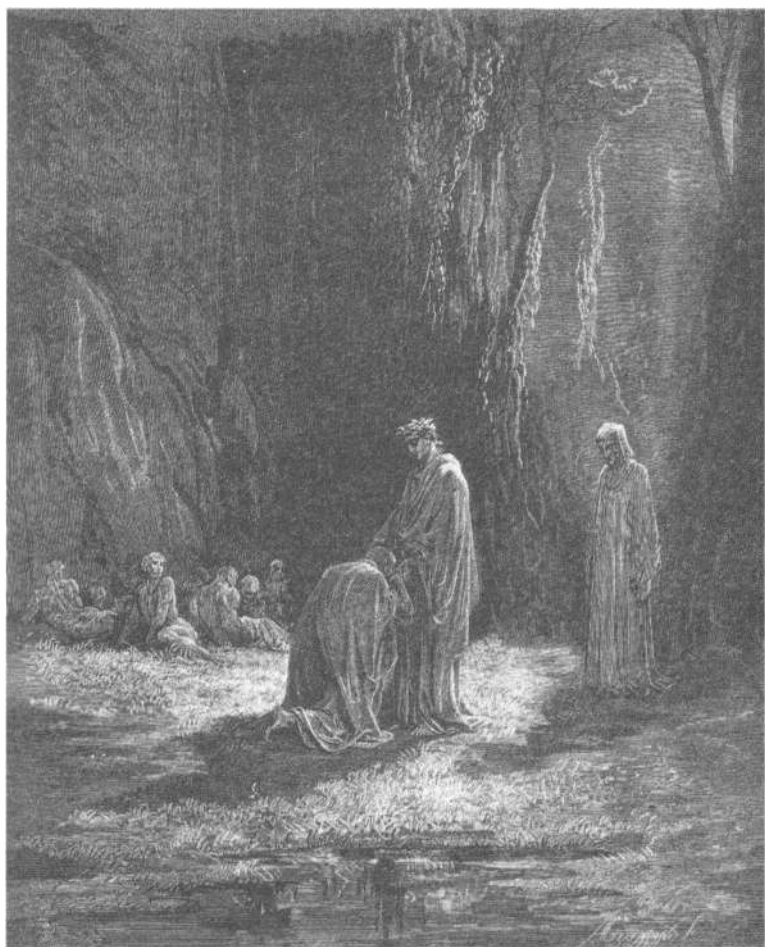
- Bu nazik ve samimi karşılama merasimi,
Üç dört kez daha yinelendi,
Sonra Sordello geri çekilip dedi “Sen kimsin peki?”
- 4 “Layık olan ruhlar Tanrı’ya yükselmeye,
Bu dağa tevcih edilmeden önce,
Kemiklerim gömüldü Octavianus himayesinde.
- 7 Vergilius’um ben, mahrum olan Cennet’ten
Başka suçtan değil yalnız imanımın eksikliğinden.”
Dedi Üstadım cevaben.
- 10 Gözlerinin önünde aniden bir şey beliren biri şa-
şırdı da,
İnanıp inanmamak arasında,
“O... O değil...” der ya,
- 13 Böyle göründü ruh da, sonra alnını eğdi aşağıya,
Ve tekrar yönelip Vergilius’a tevazuyla,
Sarıldı ona, sarılması gibi olanların daha alt ko-
numda.
- 16 “Ey Latinlerin izzeti,” dedi,
“Senin vesilenle gösterdi lisanımız yapabildiklerini,¹
Ey şehrimin ebedi şerefi,
- 19 Hangi fazilet, hangi inayet gösterdi bana seni?
Eğer hak ettiysem duymayı sözlerini,
Söyle Cehennem’den mi ve hangi dehlizinden gel-
diğini.”

¹ Vergilius’un Latincesi ve kökünü bu dilde bulan Sordello’nun Oksitancası ve Dante’nin İtalyancası

- 22 “Geçip o kasvetli diyarın bütün dairelerini,”
Dedi Üstadım, “Buraya ulaştım; bir kudret ki
Gök sahibi, sevk etti beni ve yanımdakini.
- 25 Yaptığım değil, yapmadığım için,¹
Yitirdim senin de dilediğin çehresini o yüce Gü-
neş’in,
Zira onu çok geç ikrar ettim.
- 28 Bir yer var aşağıda kederli, işkenceden değil ama,
Kasvetten yalnızca; ağıtlar orada,
Feryat değil, bir iç çekme olsa olsa.
- 31 Orada mukimim masum çocuklarla,
Ölüm daha önce yapıştığı için yakalarına,
Fırsat bulamadılar ilk günahattan arınmaya;
- 34 Orada mukimim diğer ruhlarla,
Üç kutsal erdemin cübbesini giyemeyenlerle sırt-
larına,²
Diğer bütün erdemleri bilmiş ve izlemiş olsalar da.
- 37 Eğer biliyor ve yapabiliyorsan,
Gösterir misin bize yolu daha çabuk ulaşan,
O yere ki Araf’ın asıl girişi olan.”
- 40 Cevap verdi: “Bize tayin edilmedi sabit bir mın-
tıka,
Caizdir dolaşmam etrafta, çıkmam yukarıya;
Gidebildiğim yere kadar rehberlik edeyim sana.
- 43 Ama bak gün nasıl da alçalıyor şimdi,
Ve tırmanamayız geceleri; dolayısıyla en iyisi,
Bulalım güzel bir dinlenme yeri.

¹ Vergilius MÖ 19’da yani Augustus’un (Octavianus, bkz. *Cennet* VI:73) imparatorluğu sırasında ölmüş, dolayısıyla İsa’nın insanlığı kurtarışı ve Hristiyanların Cennet’e ulaşmaları için Araf’ın kapılarını açmasına nail olamamıştır. Günahsız olsa bile hak dinden olmadığı için Cennet’e ulaşamayacak, diğer erdemli paganlar ve vaftiz olmadan ölmüş çocuklarla birlikte Limbus’ta kalacaktır (bkz. *Cehennem* I:70-2, 124-9; IV:28-42).

² Hristiyanlığın teolojik erdemleri: İman, Umut ve Sevgi (ayrıca bkz. *Araf* VIII:89-93).

- 46 Şurda sağda ruhlar var yerleri tahsis edilen,
Onlara götüreceğim seni müsaade edersen;
Memnun olacaktır kendilerini görmekten.”
- 49 “Neden,” diye sordu, “gece tırmanmak isteyen bi-
rini,
Engeller mi birileri,
Yoksa sebep kendi kifayetsizliği mi?”
- 52 Cömert Sordello parmağını götürüp yere,
Çizerken dedi ki: “Bak bu çizgiyi bile,
Geçemezsen güneş gidince;
- 55 Ve başka bir şey değil kasvetli karanlık sadece,
Engel olur yukarı gitmene;
İradeni bulandırıp güçten düşürür gece.¹
- 58 Lakin ufuk hapsederken günü,
Doğrusu inebiliriz aşağılara geri,
Ve yamaçlarda gezinebiliriz serseri.”
- 61 Bunun üzerine Efendim, şaşırmış sanki, dedi ki:
“Götür bizi öylese o yere, söylediğin gibi,
Memnuniyetin olabileceği vakit kaybımıza telafi.”
- 64 Çok az ilerlemiştik daha fark ettiğimde,
Açılmış oyukları dağın üzerine,
Burada olan oyuklar gibi vadilerde.
- 67 “Oraya doğru,” dedi gölge, “gideceğiz şimdi,
Yamacın bir kucak gibi ehlileştiği,
O yerde bekleyeceğiz yeni günün gelişini.”
- 70 Bir dik bir düz dolambaçlı bir patika,
Ulaştırdı bizi vadinin yanına,
Tam da yamacın yarısının kesik olduğu sınırına.
- 73 Altın ve saf gümüş, üstübeç ve kırmızı kırmızısı
Çivit mavisi ve ahşap, pürüzsüz ve cilalı,
Yeni kesilmiş zümrüdün parlaklığı,

¹ Güneş, yani Tanrı'nın Nuru ve inayeti olmadan ruhlar tırmanmaya devam edemez.

- 76 Çimen ve çiçekten ibaret bu vadiye koyulsa,
Hepsi renk bakımından uğrar bozguna,
Artının eksiden büyük olması gibi açıkça.
- 79 Tabiat yalnızca ressam değilmiş orada,
Binlerce tatlı kokunun karışımıyla,
Yaratmış bilinmeyen bir rayiha.¹
- 82 Yeşil çimenler ve rengârenk çiçeklerin üzerinde,
Gördüm oturmuş ruhları, *Salve Regina* terennü-
münde,²
Varlıkları vadinin dışından fark edilmemekte.
- 85 “Cılız güneş bulmadan evvel yuvasını,
Diye konuşmaya başladı bizi oraya götüren Man-
tovalı,
“İstemeyin benden yanlarına gitmeye kılavuz ol-
mamı.
- 88 Daha hâkim olursunuz bu kenarda,
Her birinin yüzlerini ve tavırlarına,
Vadide aralarına katılmaktansa.
- 91 En yüksekte oturan, belli eden sureti,
Yapması gerekeni ihmal ettiğini,
Dudakları kıpırdamayan, diğerleri söylerken ilahi,
- 94 İmparator Rudolf’tur, şifa olabilirdi,
İtalya’nın yaralarına getiren ölümünü,
Şimdi başka biri onu geç de olsa diriltmeli.³

¹ Bu sahip olduğu renkler ve kokular dünyada bilinenleri aşan çimenli, çiçekli vadi, dünyada saraylarının ihtişamı ve lüksü içinde yaşarken ruhani ve idari vazifelerini edip ve bu nedenle karmaşa ve savaşın sorumlusu olan Avrupalı kral ve imparatorlarına Dante’nin münasip gördüğü mekândır.

² Yüksek ihtimalle 11. yüzyılda Alman keşiş Reichenaulu Hermann tarafından bestelenmiş, Katolik inancının en bilinen ilahilerinden olan, “Yüce, kutsal kraliçe, merhametin annesi...” dizeleriyle başlayan Meryem Ana ilahisi.

³ Habsburglardan I. Rudolf 1273’te imparator seçildi ve tıpkı oğlu I. Albrecht (Araf VI:97-105) gibi Alplerin öte yanına, İtalya’ya inip tahta oturmadı. Bu nedenle İtalya’da imparatorluk hukuku tadil edilmedi, nihayetinde karmaşa ve iç savaş galip geldi. Diğer krallardan ayrı ve yüksekte oturmaktadır, çünkü Dante’ye göre onlar Evrensel İmparatorun altında ve hizmetinde olması gereken sosyal organizasyonun birer parçasıdır. Vadide izleyen dizelerde

- 97 Komşusu, teselli eder gibi varlığı,
Moldau'nun Elbe'ye, Elbe'nin denize taşıdığı suları,
Doğuran toprakların kralı;
- 100 Otakar'dır adı, kundaktayken dahi,
Oğlu sakallı Vaclav'dan daha iyiydi,
Zevk ve sefa olan tek derdi.¹
- 103 Şu hokka gibi burunlu, yakın görünen divanda,
Sevecen simalı arkadaşıyla,
Kaçarken öldü, leke sürerek zambağa;²
- 106 Bak nasıl göğsünü dövüyor burada!
Diğerine de bakın ahüvahlı,
Avcunu yatak yapmış yanağına.
- 109 Babası ve kayınbabası onlar Fransa'nın illetinin;
Ve biliyorlar hayatı nasıl ahlaksız ve çirkin;
Bu nedenle içlerine işleyen kederleri daha derin.
- 112 Şu iri yapılı olan, ilahiyi söylemekte,
Heybetli bir burnu olan adamla uyum içinde,
Her erdemin kemerini takmıştı beline;
- 115 Ve eğer kral olarak kalsaydı ondan sonra,
Yalnızca şu delikanlı oturan arkasında,
Yiğitlik dökülebilirdi kaptan kaba;
- 118 Diğer varisler için söylenemez bu ama;

anılacak bu ihmalkâr ve hatalı krallar Dante'den bir önceki dönemin işlevsiz yöneticileridir ve haleflerinin elinde Avrupa, 1300'lerde çok daha kötü bir hal almıştır.

¹ Moldau (Vitava) nehrini Elbe'ye taşıyan topraklar Bohemya'dır; II. Otakar (1233-78) Bohemya Kralı ve şimdi Araf'ta ahenk içinde yanında durduğu I. Rudolf'un amansız rakibidir, hatta onunla savaşırken ölür. Yerine –babasının oldukça genç yaşta çıktığı tahttaki ilk yıllarından bile daha kötü bir hükümdar olan– oğlu II. Vaclav (1271-1305) geçer.

² Sevecen simalı kişi Navarra Kralı I. Henri (1244-1274), yanındakiyse Fransa Kralı III. (Cesur) Philippe'tir (1245-1285); Aragonlulara yenilmiş ve ricat ederken Fransa yolunda ölmüştür, ki ricatını Dante korkaklık ve amblemi *fleur de lys*, yani zambak olan krallığına utanç getiren bir eylem olarak anmıştır. I. Henri'nin kızı, III. Philippe'in oğlu IV. (Güzel) Philippe'le (1268-1314) evlidir; Güzel Philippe'in taşıdığı leke (bkz. *Cehennem* XIX:85-7, *Araf* XX:70) bu iki kralın Araf'taki kahr ve acısının nedenidir.

Jaume ve Frederic sahip şimdi krallıklarına,
Ancak değiller en iyi mirasına.

- 121 Nadiren aktarılır insandaki salah daldan filize,
Ve ihsan eden Tanrı isterse,
Niyaz etmeliyiz ondan bu nedenle.
- 124 Sözlerim o koca burunluyu etse de ima,
Bir o kadar Pere'ye de, ilahi söyleyen onunla;
Varisi acı getirdi sadece Provence ve Puglia'ya,
- 127 Bitki güdük kaldı tohumuna kıyasla;
Tıpkı Beatrice ve Marguerite'den daha fazla,
Konstanza'nın kocasıyla iftihar etmesi gibi hâlâ.¹
- 130 Bakın mütevazı bir hayat yaşayan krala,
İngiltereli Henry, oturuyor tek başına;
Daha iyi sürgün çıktı onun dalında.²
- 133 Yerde oturan, en aşağıda,
Marki Guglielmo'dur, bakıyor yukarıya;
Alessandria ve bu şehrin savaşı, onun uğruna,
- 136 Hâlâ Monferrato ve Canavese'yi ağlatmakta."³

¹ İri yarı zat Aragon Kralı III. Pere (Pierre; 1239-1285), koca burunluysa Anjoulu I. Charles'tır (1228-1285). I. Charles, III. Pere idaresindeki Aragonlular 1282'de geri alana dek, III. Pere'yle evli Konstanza'nın babası Manfred'i 1266'da mağlup ederek sahip olduğu Sicilya Kralı unvanını taşımaktadır (bkz. *Araf* III:110-145). Bu iki kral amansız rakipler olmalarına rağmen şimdi *Araf*'ta yan yanalıdır. III. Pere'nin arkasında oturan genç adamsa kısa bir süre tahtta kalan oğlu III. Alfons'tur (1265-1291). 1300 senesinde III. Pere'nin diğer iki oğlu tahtta, II. Jaume (Jacques, 1267-1327) Aragon Kralı ve II. Frederic (1272-1337) Sicilya Kralıdır. Tıpkı idaresi altındaki Puglia, Anjou ve Provence'ta fena suçlar işlemekle itham edilen I. Charles'ın halefi II. Charles (1254-1309) gibi kötü yöneticilerdir. III. Pere'nin eşi Konstanza yine de, memleketini geri alan kocasının erdemlerinin daha yeğ olduğunu, I. Charles'ın eşleri Burgonyalı Margaret ve Provenceli Beatrice karşısında iddia edebilir.

² İngiltere Kralı III. Henry (1207-1272) diğer ihmalkâr krallardan ayrı oturmaktadır, çünkü daha yalın bir hayat sürmüş ve arkasında daha hayırlı bir halef, yani I. Edward'ı bırakmıştır.

³ Kuzeybatı İtalya'daki Monferrato ve Canavese Markisi VII. Guglielmo bir Ghibellino lideridir, 1292 senesinde Alessandria şehrine saldırır, ancak esir alınır ve bir kafeste ölüme terk edilir. Oğulları intikam için Alessandria'ya savaş açarlar, ancak yenilirler ve toprakları işgal edilir.

KANTO VIII

- Günün bu saatlerinde denizcileri,
Sarar sıla hasreti, yürekleri kasvetli,
Hatırlarlar o günü, can dostlarına elveda dedikleri;
- 4 Bu saatlerdir seyyahın, yuvasından yeni ayrılan,
Solan güne ağıt gibi çan sesini duyunca uzaktan,
Sevgiyle yüreğini burkan;
- 7 İşte ben de bu vakit duymaz olup anlatılanı, seyre
daldımdı,
Ruhlardan birini ki ayağa kalktı,
Dikkatimizi çekmek için elini salladı.
- 10 Birleştirip avuç içlerini kaldırdı yukarıya,
Gözlerini sabitledi doğuya,
Sanki der gibi Tanrı'ya: "İptilam yok senden başka."
- 13 Döküldü dudaklarından *Te lucis ante*,¹
Öyle bir takva ve öyle latif bir nağmeyle,
Ki götürdü beni kendi zihnimin ötesine;
- 16 Ve sonra diğerleri de katıldı ona,
İmanlı, ahenkli ve ilahi boyunca
Gözleri dalmış halde semaya.
- 19 Şimdi, okur, nazar et dikkatlice hakikate,
Örten tül inceldi iyice,
Nüfuz etmek kolaylaştı kesinlikle.²

¹ Kilisede günün son duası olarak okunan ilahi, ilk dizesinin sözleriyle anılır ("Te lucis ante terminum/Gün nihayete ermeden önce").

² *Cehennem* IX:61-3'te sunulan derin hakikat temasının bir tekrarıdır. Dante ilerleyen dizelerde anlatacağı melekler ve yılan hikâyesinde gizli olan me-

- 22 Gördüm bu asil ruhlar topluluğu,
İlahiden sonra susmuş, yukarı bakıyordu,
Solgun ve saygılı, sanki bekler gibi bir şey olma-
sını;
- 25 Ve gördüm ki ortaya çıktı orada ve inmekte aşağı,
İki melek, parıldıyor kılıçları,
Ki kırık, yok uçları.
- 28 Yeni açmış yaprak gibi yeşil giysilerini,
Uçuşturuyordu yeşil kanatlarının hareketleri,
Ve süzülüyordu arkalarında kuyruk gibi.
- 31 Neredeyse üzerimizde vaziyet aldı meleklerden
biri,
Ortalarına alacak biçimde bu ruhlar cemaatini,
Diğer kenara alçaldı diğeri.
- 34 Ayırt edebiliyordum sarışın başlarını açıkça,
Ama gözlerim kamaşıyordu yüzlerine bakınca,
Her hissimiz karıştığı için haddinden fazlasında.
- 37 “İkisi de Meryem’in sinesinden geldi,”
Dedi Sordello, “Vadiye bekçi olmak vazifeleri,
O yılanı karşı, birazdan edecek tecelli.”¹
- 40 Bunun üzerine, nereden geleceğini bilmediğimden,
Bakındım çevreme ve buz kesmiş halde endişeden,
O emin omuzlara iyice yaklaştırdım kendimi ben.
- 43 Sordello devam etti: “Şimdi inelim aşağıya,
Asil gölgelerin arasına ve konuşalım onlarla;
Memnun olacaklardır sizinle tanıştıklarına.”
- 46 Yalnızca üç adım atmıştım aşağıya,
Gördüğümde birini, bilhassa bakmakta bana,
Çabalıyor gibi tanımaya.

sajin, yani Şeytan'ın ayartı ve hücumları karşısında insanın daima Tanrı'nın yardımıyla donanmış olduğunun ayırt edilmesini ister.

¹ Yılan'a, yani Şeytan'a karşı Cennet'ten yollanmış meleklerin yeşil renkleri umudu, kör ve kırık kılıçlarıysa Tanrı'nın adaletinin her zaman affediciliğiyle yumuşamış olduğunu simgeler.

- 49 Hava kararıyordu da şimdi,
Mahrum edecek kadar değil benim gözlerim ve
onunkileri,
Görmekten daha önce göremediklerini.
- 52 Bana doğru yürüdü, ben de ona;
Asil Hâkim Nino, öyle sevinç verdi ki bana,
Rastlamamak sana melunların arasında!
- 55 İhmal edilmedi hiçbir nazik selamlaşma,
Sormadan önce bana: “O engin suları aşp da
Ne zaman geldin bu dağın ayağına?”
- 58 “Ah!” dedim, “Suları değil kasvetli diyarları aş-
tım,
Bu sabah ulaştım; hâlâ ilk yaşamımdayım,
Ki bu yolculukla ikincisini kazanmaktayım.”
- 61 Ve cevabımı duydukları lahza,
Sordello ve O, çekildiler benden biraz uzağa,
İnsanlar gibi afallayan bir anda.¹
- 64 İlki döndü Vergilius’a, diğeri de dönüp bağırdı
Oturan bir arkadaşına: “Corrado, gel yukarı!
Gel de gör Tanrı’nın irade ettiğini lütfunu.”²
- 67 Sonra dönüp bana: “Asıl maksadını saklayıp da,
İnsan aklına geçit bırakmayan ermeye manasına,
Tanrı’ya borçlu olduğun müstesna şükranla,
- 70 Engin dalgaların ötesine tekrar ulaştığında,
Benim için dua etmesini söyle Giovanna’ma,
Masumların niyazına cevap veren makama.

¹ Karanlıktan dolayı Dante’nin gölgesi kaybolmuştur ve canlı olduğu anlaşılmamaktadır. Bunu beyan edince ruhlar arasında şaşkınlık yaşanır.

² İlerleyen dizelerde konuşacak olan (Genç) Corrado Malaspina, Villafranca Markisi ve 12. yüzyıl İtalya’sının gelişiminde önemli bir figür olan I. (Yaşlı) Corrado’nun torunuydu. 1294 senesinde hayatını kaybetmesine rağmen Malaspina ailesi, Dante için, bu bölümün teması olarak sunduğu ihtilaflar ve sürgünlere yol açan geleneksel feodal değerlerin kaybı ve idarecilerin yozlaşması eğilimine bir istisna teşkil eder; çünkü eski erdemleri korumaktadırlar ve sürgününde Dante’yi misafirperverlik ve kadirşinaslıklarıyla onurlandırmışlardır.

- 73 Sanmıyorum annesinin beni sevdiğini hâlâ,
Zira beyaz başörtüsünü bıraktı bir kenara,
Ki, zavallı, tekrar takmayı dilemek zorunda!
- 76 O örtüyle ki anlaşılır kolayca,
Sevginin ateşi bir kadında ne kadar yanmakta,
Tutuşturulmadan sıkça bakış ve dokunuşla.
- 79 Güzelleştirmeyecek kabrini,
Milanoluların ordugâhlarında sallanan engereği,
Gallura'nın horozunun güzelleştireceği gibi.”¹
- 82 Bu sözlerle konuştu,
Çehresi dinmez hararetinin izini taşıyordu,
Yüreği yansa bile, hâlâ itidalini koruyordu.
- 85 Hevesli gözlerim semaya dikiliydi şimdi,
Hususen o kısmına, yıldızların daha yavaş hareket
ettiği,
Tekerlek dingile yakınlaştıkça olduğu gibi.
- 88 Rehberim dedi ki: “Oğlum neye diktin gözlerini?”
Cevapladım: “İzliyorum şu üç meşaleyi,
Tutuşturmuş bu taraftaki kutbu alevleri.”
- 91 Ve o da: “Dört parlak yıldız sabah baktığın,
Alıldılar şimdi ötesine kutbun,
Bu üçü aldı yerini onların.”²
- 94 O konuşurken Sordello yaklaşıp yanıña,
Dedi ki: “Bakın, düşmanımız orada.”

¹ Nino Visconti (1265-1298) Sardinya'nın yargı bölgelerinden biri olan Gallura'nın idarecisidir. Anne tarafından büyükbabası Kont Ugolino'yla (bkz. *Cehennem* XXXIII:1-90) birlikte Pisa'daki Guelfo hükümetinde yer almış, ancak Ghibellinolar iktidara gelince sürgün edilmişti. 1288-93 arasında pek çok kez Floransa'da bulunmuştu ve muhtemelen Dante onunla bizzat tanışmaktaydı. 1300 senesinde kızı Giovanna dokuz yaşındaydı ve dul karısı Beatrice d'Este o yıl Milanolu Galeazzo Visconti'yle evlendi (yas simgesi olan beyaz örtüsünü çıkarttı ve Gallura'nın simgesi horoz yerine, Milano'nun simgesi engereğe tâbi oldu).

² Şafakta görülen (bkz. *Araf* I:23) ve paganlar için de bilinir olan dört erdemi simgeleyen dört yıldızın yerine Hristiyanlığın teolojik erdemlerinin –iman, umut ve sevgi– simgesi olan yıldızlar doğmuştur.

Ve işaret etti parmağıyla.

97 Savunmasız kenarında küçük vadinin,
Bir yılan vardı, bu olması mümkün
Havva'ya acı meyveyi verenin.

100 İlerledi habis iz otlar çiçekler arasında,
Başını çevirip sırtını yaladı ara sıra,
Tüylerini yalayan ve parlatan bir canavar edasıyla.

103 Görmedim, bu nedenle anlatamam ki,
Semavi şahinlerin nasıl hamle ettiğini,
Sadece gördüm her ikisinin süzülüşlerini.

106 Duyunca havayı yaran yeşil kanatları,
Yılan kaçtı; melekler de daireler çizerek uçup yukarı,
Nöbet yerlerine geri çıktı.

109 O ruh, yargıç çağırdığında yanına gelen,
Bu saldırı sürerken,
Bir an bile çevirmedi gözlerini benden.

112 “Seni götüren o fener yukarılara,
Rastgelsin iradende muhtaç olduğu muma,
Ulaşabilmek için o yeşil mineyle kaplı doruğa.”

115 Diye başladı konuşmaya: “Hakiki bir malumat
duydunsa,

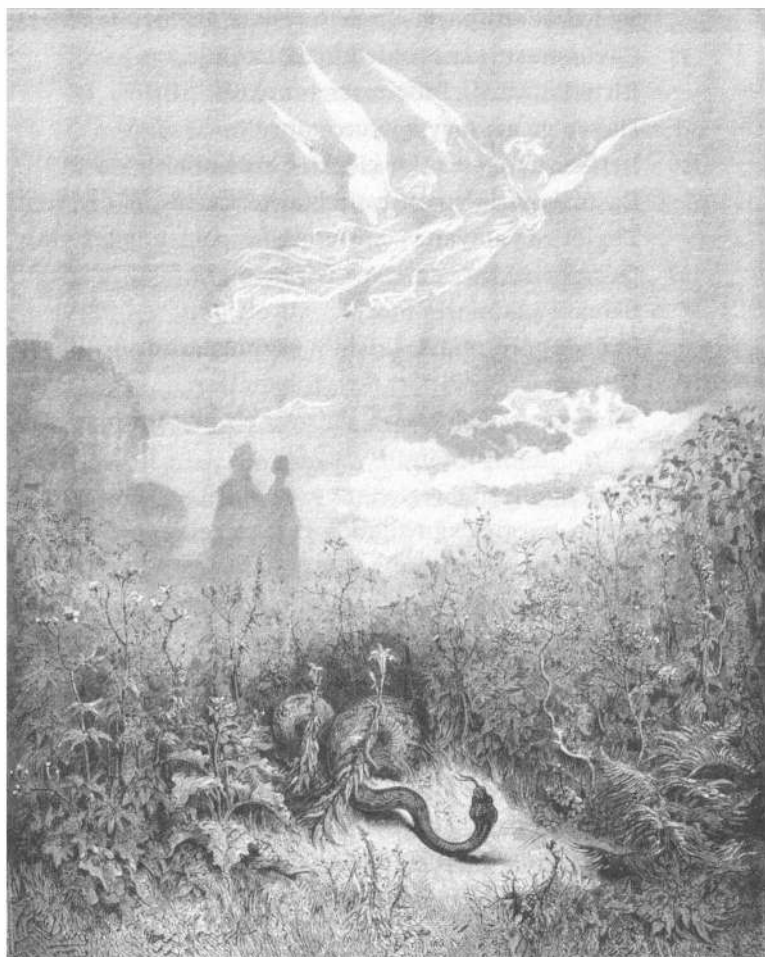
Val di Magra'ya dair ya da komşu diyarlarına,
Anlat bana, eskiden kudretliydim oralarda.

118 Adım Corrado Malaspina;
Yaşlı olan değilim, onun varisiyim ama;
Soyuma olan sevgim burada arınmakta.”

121 “Ah,” dedim ona, “hiç bulunmadım diyarlarınız-
da,

Ancak mevcut mudur Avrupa'nın tamamında,
Bir insan bile bigane oralara?

124 Öyle bir şan onurlandırıyor ki hanenizi,
Övüyor sinyorlarınızı, ülkenizi,
Oraya hiç gitmeyenler dahi.

- 127 Yemin ederim size tırmanışımı tamamlamak adına,
Şerefli haneniz mükâfata layıktır hâlâ,
Parayı ve kılıcı izzetinefsle kullanmada.
- 130 Örfleri ve tabiatları temin ediyor onları,
Fesat idareciler bozsa da dünyada huzur ve sükûnu,
Soyunuz bir başına yürüyor dosdoğru,
- 133 Ayakları tutmuyor günahın yolunu.”
Şu oldu kelamı: “Git şimdi, ama bil şunu,
Güneş, Koç’un boylu boyunca kaplayıp dört ayağıyla bastığı
- 136 Yatağa girmeden yedi kereden fazla,
Nazıkçe ifade ettiğin bu fikirler hakkımda,
Başkalarının laflarından daha sağlam çivilerle mihlanacak aklına,
- 139 Eğer hakkındaki ilahi hüküm bozulmazsa.”¹

¹ Kuzeybatı Toskana’daki Magra vadisinin etrafındaki Lunigiana bölgesi, Malaspina ailesinin unvan ve emlak sahibi olduğu topraklardı. *Komedya*’daki yolculuğun gerçekleştiği söylenen 1300 senesinde, Dante henüz sürgüne gitmemiş, bu toprakları görmemiş ve Malaspina ailesinin misafirperverliğiyle onurlandırılmamıştı. Dolayısıyla Dante, bu ailenin kendisine gösterdiği ilgiye şükran ve övgüsünü önce Corrado’yla karşılaşma, sonra da onun, Dante’nin sürgünü ve övdüğü değerleri bizzat tecrübe edeceği kehanetiyle dolaylı olarak sunmaktadır. Güneş’in Koç’tan doğduğu yedi ilkbahar sonrası kehanetin tarihidir, ki Dante 1306’da Lunigiana’da, Corrado’nun kuzenlerinin konutundadır.

KANTO IX

- Şimdi Yaşlı Tithonos'un odalığı,
Terk edip tatlı aşığının kollarını,
Doğunun balkonundan parıldamaya başlamıştı;
4 Gökler karşılıyordu onu ışıldayan mücevherlere,
Dizilmiş soğukkanlı bir hayvan suretinde,
İnsanlara saldıran iğnesiyle;
7 Bizim bulunduğumuz mahal de ise,
Tırmandığı adımların ikisini atmıştı da gece,
Kanatlarını eğiyordu şimdi üçüncüsüne;¹
10 Ben, Âdem'den bir yadigârı da taşıyan kendiyle,
Malup olup uykuya, yattığımda çimenlerin üzerine,
Şimdi beşimizin oturduğu birlikte.
13 Sabaha yakın olan saat ki,
Kırlangıç başlar şakımaya hüzünlü ezgisini,
Eski ıstırapları aklına geldiğinden belki,²
16 Ve insanın zihni terk edebilir bedeni,
Zira endişelerle daha az ketli,
Neredeyse kehanet gibi olur tahayyülleri,³

¹ Şafak tanrıçası Aurora (Eos), her sabah –ölümsüzlük bahşedilen, ama gençlik bahşedilmeyen ve artık yaşlanmış– sevgilisi Troia Kralı Laomedon'un oğlu Tithonos'la birlikte olduğu yataktan kalkar ve doğudan ışıldamaya başlar [Ovidius, Vergilius]. Baharda zıt ufukta Akrep takımyıldızı vardır, İtalya'da şafak vakti, (Dante'nin "bulunduğu mahal" olan) Araf'taysa gece dokuz sularıdır, çünkü gecenin sahip olduğu düşünülen on iki saatin ikisi geçmiş, üçüncüsüye bitmek üzeredir.

² Ovidius'un aktardığı biçimiyle Prenses Philomela tecavüze uğrar, dili kesilir ve kırlangıça dönüştürülür.

³ Dante daha önce de (bkz. *Cehennem* XXVI:7) rüyaların, özellikle sabaha kar-

- 19 İşte o vakit, bir kartal girdi düşüme,
Havada süzülen altın rengi tüyleriyle,
Kanatları açık, hazır aniden aşağıya hamle etmeye;
- 22 Ganymedes'in yakınlarını bırakıp geride,
Kapılıp kaçırıldığı yüce meclise,
O yerdeydim ben de;
- 25 Düşünüyordum kendi kendime: 'Belki de
Kartalın avlanmak âdeti sadece bu mevkide,
İstemiyor başka yerin avını almak pençesine.'
- 28 Biraz daha dönüp akabinde,
Yıldırım gibi azametle daldı birdenbire,
Kapıp beni yükseldi varana dek ateşe.
- 31 Yanıyorduk orada o da ben de;
Bu hayali alevler kavuruyordu ki beni öylesine,
Kaldım uyanmak mecburiyetinde.
- 34 Akhilleus'un uyanışı gibi tıpkı,
Kalktı ve süzdü etrafı,
Bilmiyordu zira nerede olduğunu,
- 37 Annesi Kheiron'dan kaçırdığında onu,
Skyros'a götürürken kollarında uyuyordu;
Daha sonra oradan Yunanlarla ayrılacaktı;
- 40 Uyandım ben de bakarak çevreme,
Uyku gözlerimi terk edince,
Attı benzim, korkudan buz kesen bir adam misa-
lince.¹

şı görünenlerin, zihnin bilinçten ve duyguların dış dünyadan özgürleşme-
siyle gelecekte kehanetleri, gizli hakikatleri aktarma vesilesi olabileceği
temasını işlemiştir. *Araftaysa* bu rüya sekanlarını sistemli bir şekilde, her
üç gecenin sonunda yolculuğunun manasına dair içgörüler sunan, göklerin
bahşettiği simgesel ve örtük mesajlar olarak kullanır (bkz. *Araf* XIX:1-33,
XXVII:91-108).

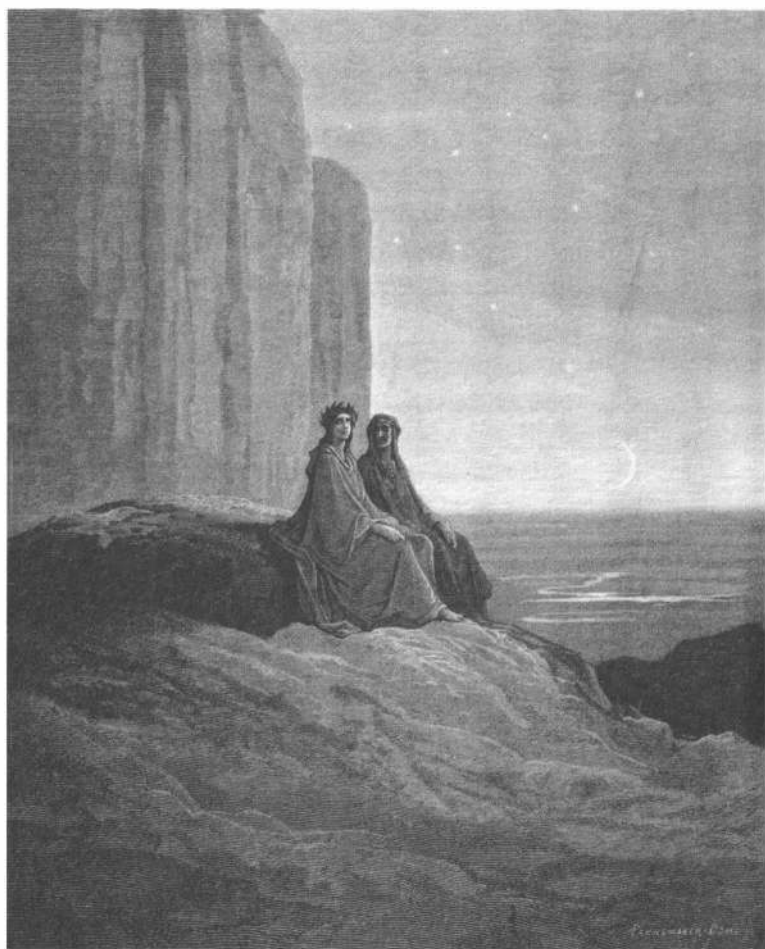
¹ Kartal hem Iuppiter'in hem de *Mezmulur* 103:5 uyarınca ("Ve gençliğin
kartal gibi tazelenir") yenilenmenin ve adaletin simgesidir. Ovidius'un ak-
tardığına göre kartal biçimine giren Iuppiter, genç ve yakışıklı Ganymedes'i
Troia'daki bir tepeden kaçırıp tanrıların evi Olympos'a götürmüştür. Dan-
te'nin rüyasıysa, ateşlerde arınıp sevgide ve göklerde yenilenmeye dair *Araf*

- 43 Yanımda tesellîcim tek başına durmaktaydı,
Güneş, doğalı iki saat geçmiş kadar yukarıdaydı;
Denize çevirdim bakışlarımı.
- 46 “Korkma,” dedi Efendim bana,
“Emin ol, salimen devam ediyoruz yolumuza;
Sal dizginlerini aksine, takatına gem vurma.
- 49 Çoktan ulaştın Araf’a;
İşte kuşatan surları duruyor karşında,
Gediğinde giriş kapısı bulunmakta.
- 52 Güne yol gösteren şafaktan önce,
Ruhun uyurken bedeninin içinde,
Aşağıdaki yeri süsleyen çiçeklerin üzerinde,
- 55 Bir hanım indi ve dedi ki: ‘Adım Lucia;¹
Müsaade et şu uyuyanı alayım da;
Yardım edeyim hızlanmasına yolunda.’
- 58 Sordello ve diğer asil ruhlar kaldı orada;
Aldı seni ve gün ışıyınca,
Tırmandı yukarıya, ben de adımlarında.
- 61 İndirdi seni buraya, ama önce sevgi dolu bakışı,
İşaret etti bana kapıyı;
Ve uyku ile o birlikte senden ayrıldı.”
- 64 Şüpheleri tazelenen güvene bırakan yerini,
Emniyete tahvil olan dehşeti,
Fark edebilince artık hakikati,
- 67 Biri gibi değiştim ben de;
Rehberim tereddütten azat olduğumu görünce,
Yürüdü zirveye doğru, ben de peşinde.

yolculuğunun simgesel bir anlatısını teşkil eder. Akhilleus’un Troia Savaşında öleceği kehanetinden sakınmak için hocası Kheiron’un (bkz. *Cehennem* XII:64-71) yanından alınıp götürüldüğü Skyros adasında, Ulysses ve Diomedes tarafından kandırılışı hikâyesi daha önce de alıntılanmıştır (bkz. *Cehennem* XXVI:55-63).

¹ Dante’nin karanlık ormandaki müşkülünü görüp ona yardım eden Göklerin üç hanımının ikincisi (bkz. *Cehennem* II:97-107). Burada bizzat aydınlanmanın, inayetin ve Dante’nin Arafta ilerleyişinde yardımın uygulayıcısı olur.

- 70 Ey okur, görüyorsun mevzumun suudunu,
Yadırgama bu nedenle taşımak için ağırlığı,
Daha sanatkârane bir dile başvuruşumu.¹
- 73 Gittikçe yaklaşmıştık da artık,
İlk bakışta bir yarık,
Duvarı ikiye ayıran bir açıklık
- 76 Gibi görünen bir kapı mevcuttu şimdi karşımda;
Farklı renklerde üç basamak var çıkmak için al-
tında,
Ve bir nâzır, ki konuşmadı bizle daha.²
- 79 Gözlerimi daha fazla açabilince,
Gördüm oturmakta en üst basamağın üzerinde,
Sürdüremedim lakin yüzü nurlu ki öyle;
- 82 Yalın bir kılıcı elinde tutmakta,³
Ondan da nuru yansıtmakta,
Ki uğraşıyordum boşuna, bakmaya çalışırken de-
falarca.

¹ Dante'nin anlatısının özne ve temasının daha ilahi bir merci olması ve şi-
irsel dilinin de daha narinleşmesiyle dikkat çeken bu kantonun izleyen di-
zeleri geleneksel olarak Hristiyanlığın Günah Çıkarma (Uzlaşma) Kutsal
Töreni'nin (*sakrament*) mecazi bir anlatısı olarak kabul edilir. Üç basamak
nedamet (günahlardan pişmanlık), itiraf (bir papaza anlatma) ve kefaretin
ödenmesi (günahı ıslah etmek için ilgili cezayı çekme) olan üç aşamayı; me-
lek adalet sağlama, temyiz ve af (iki anahtar) yetkisine sahip papazı; yedi 'P'
harfi Yedi Ölümcül Günahı temsil eder.

² Araf'ın, yani içindeki kurtarılmışlar cemiyetiyle Yeni Kilisenin (Araf Kilise-
sinin) kapısını bekleyen ve nihayetinde Cennet'e ulaşan bu yolun Aziz Pet-
rus'tan devraldığı anahtarlarını kullanma salahiyetine sahip nâzır melek
(bkz. *Cehennem* I:134, *Araf* XXI:54).

³ Göklerin nuruyla parlaması ruhani salahiyetin bir işaretidir ve Âdem ve
Havva Aden Bahçesinden kovulduktan sonra Hayat Ağacı'nın yolunu koru-
mak için yerleştirilen meleklerin alevli kılıcını akla getirir (*Yaratılış* 3:24).
Dante'nin meleği tek kılıçlı olarak tasviri ortaçağ papalarının ve elbette VIII.
Bonifacius'un, meleklerin, biri en yüce ruhani iktidarı, diğeri de İmparator ile
dünyanın diğer kral ve idarecilerine hükmetmeyi sağlayan en yüce dünyevi
iktidarı temsil eden iki kılıç taşıdıkları iddiasına açık bir karşı çıkıştır. Zira
dünyevi meselelere dair bu ikinci kılıç Dante'ye göre tam da Kilisenin dünyevi
hırs, servet ve güç arzusuyla yozlaşmasının nedenidir (bkz. *Araf* XVI:106-
12, 127-9).

- 85 “Olduğunuz yerden söyleyiniz, nedir isteğiniz?”
Diye başladı konuşmaya, “Nerede refakatçiniz?
Dikkat ediniz, buraya tırmanmakla zarar görme-
yesiniz.”
- 88 “Göklerden bir hanım, bu hususlara aşına,”
Diye Üstadım girişti cevaba, “Az evvel daha,
Dedi ki bize, ‘Oraya gidin, kapı orada.’”
- 91 “Hayra doğru yolunuzu açık etsin o hanım!”
Dedi hürmetkâr nâzırı kapının,
“Buyurun, ilerleyin, basamakları tırmanın.”
- 94 Yaklaşıp beyaz mermerden ilk basamağa attık adı-
mımızı,
Ziyadesiyle pak, ziyadesiyle perdahlı,
Üzerinde simam nasılsa tam öyle yansıdı.
- 97 İkinci basamak patlıcan morundan daha kara,
Yanmış ve pürüzlü bir taştan yapılma,
Çatlaklarla dolu enine boyuna.
- 100 Üçüncü ve en üstteki heybetli,
Bana somaki mermerden yapılmış gibi geldi,
Rengi kıpkızıl, damardan fışkıran kan gibi.
- 103 Ayaklarını basmış bu basamağın üzerine,
Tanrı’nın meleği, oturan eşikte,¹
Ki elmaştan yapılmıştı o da bence.
- 106 Rehberim bu üç basamaktan yukarı,
Çıkarttı beni hüsnüniyetle, bir yandan da buyurdu:
“Tevazuyla istirham et kilidi açmasını.”

¹ Birinci basamak daha yüksek bir ahlaki mevkiye çıkmanın ilk aşaması, kendini bilmenin aynasıdır, ikinci basamak günahkârın karanlığı ve günahın ruhunda açtığı yaraları ayırt etmesi aşamasını barındırır, üçüncü ve son basamak kan kırmızı kıymetli somaki mermeriyle, İsa’nın haçta kendini feda etmesi örneğini takip eden günahkârın, Araf’ta günahlarının kefaretiyle ödemeğe dair kıymetli arzusunu yansıtar. Elmaştan eşik, *Matta 16:18*’in sözleri (“Sen Petrus’sun ve ben kiliseni bu kayanın üzerine kuracağım”) hatırlanır-
sa, Araf Kilisesinin İsa’nın sonsuz liyakatı üzerine bina olduğunun simgesi-
dir.

- 109 Kapandım mukaddes ayaklarına takva ile,
Niyaz ettim açsın diye merhameti hürmetine;
Ama önce, göğsümü dövdüm üç kere.
- 112 Alnıma yedi tane P çizdi¹
Kılıcının ucuyla ve “Girince içeri,
Bu yaraları silmeyi ihmal etme.” dedi.
- 115 Kül yahut yeni kazılmış kuru toprakla,
Aynı renkti üzerindeki urba,²
Ki içinden iki anahtar çıkarttı dışarıya;
- 118 Biri gümüş, diğeri altındandı da,
Önce beyaz, sonra sarı anahtarla,
Açtı kapıyı, memnuniyet vererek bana.
- 121 “Ne vakit bu anahtarlardan biri uğrar da akamete,
Tam dönmezse kilidin içinde,”
Dedi bize, “Bu kapı açılmaz kesinlikle.
- 124 Biri daha kıymetli ama, diğeri daha fazla
Marifet ve maharete muhtaç kilidi açmada,
Ki bu anahtar çözmeli düğümü mutlaka.
- 127 Bunları Petrus’tan aldım, ve tembihledi ki bana,
Kapalı tutmaktansa, açmakla yap hata,
İnsanlar ayaklarım önüne kapanıp yakarırsa.”³

¹ Yedi 'P,' Yedi Ölümcül Günah'ın işaretidir ve Araf'ın kapının ardındaki yedi taraçası boyunca yapılacak yolculuk boyunca bu yaralar bir bir iyileşecektir. 'P' harfi, *Peccatum* (günah) ve *Poenâ'yı* (kefare) temsil eder.

² Kül ve toprak yine kefare ve Batı Kiliselerinde Büyük Perhiz'in ilk günü icra edilen Kül Çarşambası'nın *Yaratılış* 3:19'u ("çünkü topraksın ve toprağa döneceksin") alıntılan duası hatırlanırsa ölümlü insanların acizliğini simgeler.

³ Aziz Petrus'un meleğe verdiği anahtarlar, İsa'nın Aziz Petrus'a verdiği. Dünyevi Kilisenin vekaletinin simgesi olan anahtarları akla getirir (bkz. *Cehen-nem* XIX:90-92). Altın anahtar Kilisenin, Tanrı'nın inayetini ifa etmeye dair tabiatüstü salâhiyetini temsil eder, dolayısıyla daha değerlidir. Ancak gümüş anahtar Kilisenin ve tahtında oturan papanın yargılama yetkisini temsil eder; bu yargı yetkisinin –afroz ve af– siyasi ve iktisadi kazanç için genellikle suistimal edilmesi nedeniyle bu anahtarı kullanmak daha fazla basiret ve ihtimam gerektirir. *Matta* 16:19'un ("Göklerin melekûtu anahtarlarını sana vereceğim; yeryüzünde bağlayacağın her şey göklerde bağlanmış olur ve yeryüzünde çözeceğin her şey göklerde çözülmüş olur.") sözlerine uygun

- 130 İterek açarken bab-ı kutsiyi,
Dedi ki: “Gir; lakin uyarıyorum seni,
Kim ardına bakarsa, dışarı döner geri.”
- 133 Ve mübarek geçidin kanatları kapanırken ardım-
da,
Menteşelerinde dönerken bu iki yekpare levha,
Madeni gıcırtısını duydum da,
- 136 Mert Metellus götürülüp uzağa,
Hazinesi bağrından koparıldığında,
Böyle inat etmemiş, kükrememiştir Tarpeia.¹
- 139 Ama bu sestense, verdim dikkatimi içerdeki bir di-
ğerine,
“*Te Deum laudamus*” duydum sanırım sözlerde,²
Karışan tatlı bir nağmeyle.
- 142 Duyduklarımın tesiri aynı tıpkısıyla,
Her insan aşınadır buna,
Hani orgla eşlik edilen bir şarkıda,
- 145 Güfteyi bir duyarız, bir duymayız ya.

düşecek şekilde anahtarlar nihai af ve günahın kefareti âlemi olan Araf'ın düğümünü çözer.

¹ Antik Roma'nın hazineleri Tarpeia tepesinde saklanırdı. MÖ 49'da Rubicon'u geçen Iulius Caesar, güvenliği sağlayan Metellus'un direnişini kırarak kayalıkların altında saklanan hazineye el koyar [Lucanus].

² Tatlı ilahi ya da Kilisenin Şarkısı olarak da bilinen *Te Deum* ilahisinin “Hamd olsun sana Allahımız” şeklindeki ilk dizesi. Bu hamd ve şükran ilahisi Dante'nin yolculuğunda yeni bir aşamayı, Göklere ulaşan yolda Araf Kilisesine ulaştığını müjdeler.

KANTO X

- Kapının eşiğini aştığımızda,
Kullanılamayan sevgisi dalalete düşen ruhlarca,¹
Bu sevgi eğri yolu doğru gösterir zira,
- 4 Sesinden anladım, kapandığını arkamızda;
Çevirseydim gözlerimi ona,
Ne mazeret bulabilirdim ki bu hatama?
- 7 Kayadaki bir yarık boyunca tırmandık yukarı,
Bir o yana, bir bu yana kıvrılıyordu,
Geri çekilen ve tekrar gelen bir dalga gibi tıpkı.
- 10 “Biraz maharet sergilemeliyiz burada,”
Diye başladı Rehberim konuşmaya, “Yakın dur-
mada,
Hep kayanın meyillendiği tarafa.”
- 13 Bu minvalde yürümek tutuklaştırdı adımlarımızı,
Böylece alçalan ay yatağına ulaştı,
Ve dinlenmek için uzandı,
- 16 Biz çıktığımızda nihayet bu iğne deliğinden dışarı,²
Kurtulup bulduğumuzda bir açıklığı,
Ki geri çekilmişti burada dağın yamacı,
- 19 Bitaptım ve bilmiyorduk ikimiz de,
Gitmeli ne yöne, durduk bir düzlükte

¹ “Dalalete düşen sevgi” günah, yani sevginin kudretinin yanlış emeller için kullanılmasıdır (bkz. *Araf* XVII:91-139).

² *Matta* 19:24’ün sözleri (“Devenin iğne deliğinden geçmesi, zengin adamın Allah’ın melekütüne [göklerdeki krallığına] girmesinden daha kolaydır”) hatırlanırsa ahlaki arınmaya giden dar ve çetin yol.

- Tenha, çöldeki patikalardan bile.
- 22 Düzlüğün boşluğa komşu kenarı ile,
Durmadan yükselen dik yamacın eteği arasındaki
mesafe,
Üç insan boyu mesafe vardı bence;
- 25 Ve gözlerimin görebildiği yere kadar baktım da,
Hem solda hem sağda,
Aynı genişlikte gibiydi her yerinde bu taraça.
- 28 Ayaklarımız üzerinde ilerlemişti daha,
Fark ettiğimde taraçanın sırtını dayadığı kaya,
Öyle dik ki imkân yok tırmanmaya, ak mermerden
yapılma,
- 31 Ki süslenmiş oymalarla, değil Polykleitos'u sadece,
Bizzat tabiatın kendisini bile,
Mahcup hissettirecek incelikte.¹
- 34 Yüzyıllardır yakarılıp beklenen gözyaşlarıyla,
Selam hükmünü getiren dünyaya,
Bu selam ki açtı Cennet'in nicedir kapalı kapıla-
rını da,
- 37 O melek tam karşımızda duruyordu işte;
Lütufkâr tavrı yontulmuş ki öyle bir hakikatle,
Sessiz bir suret gibi görünmemekte.
- 40 Yemin edebilirdiniz “Ave” dediğine;
Ve tasviri vardı bu sahnede,
En yüce Sevgi'nin kilidini açan anahtarı çevirenin
bir de;
- 43 Ve edasına mühürlenmişti,
“*Ecce ancilla Dei*” sözleri,

¹ Bu oymalar Antik Yunanistan'ın en namlı heykeltıraşlarından Polykleitos'un (MÖ 5. yy) işlerinden bile daha yetkin, hatta insan sanatının kendine model olarak alıp taklit etmeye çalıştığı doğadan (bkz. *Cehennem* XI:103-5) daha gerçekçi olmasıyla Tanrı'nın doğaüstü sanatının temsilidirler. Öyle ki insan duygularını bile açacaklar ve Dante'yi sahneleri gerçekten duyup koklayabildiği hissine sevk edeceklerdir.

- Besbelli, balmumuna basılan bir suret gibi.¹
- 46 “Yalnızca tek bir kısımla meşgul olmasın aklın,”
Dedi nazik Üstadım, yanında duruyordum,
Olduğu tarafta kalbinin insanın.
- 49 O vakit çevirdim gözlerimi ve
Gördüm ki Meryem’in tasvirinin gerisinde,
Bana rehberlik edenin durduğu cihette,
- 52 Kayaya nakşolmuş başka bir hikâye;
Yaklaştım ona, Vergilius’u geçmek suretiyle,
Böylece aşikâr olsun diye iyice gözlerime.
- 55 Aynı mermere incelikle süslenmişti,
İnsanların vazifeleri olmayan işlerden çekinmele-
rini,
Sağlayan kutsal sandığı taşıyan öküz arabasının
tasviri.
- 58 Arabanın önünde yedi koro gibi, ayrı ayrı cem ol-
muş insanlar vardı,
Gözlerim “Evet” dedi, “söylüyorlar şarkı,”
Kulaklarım “Hayır”cıydı, “sesleri duyulmadı;”
- 61 Tasvirdeki tütsüden yükselen dumanda da aynısı,
Gözlerim ile burnum çekişip durdu,
Koku var mı, yok mu?
- 64 Orada kutsal sandığın önünde raks ediyordu,
Cüppesini beline kaldırmış alçakgönüllü mezmurcu,
Bir kraldan aşağıydı ve de daha fazlası.

¹ Başmelek Cebrail Tanrı’nın emrini alır ve Göklerden dünyaya inerek Bakire Meryem’e İsa’nın validesi olacağı müjdesini/tebliği verir, ki bu müjde Âdem ile Havva’nın günahından beri insanlığın beklediği kurtuluşun da müjdesidir. Araf’ın her bir taraçasında, Meryem’in hayatının bir bölümünden yapılan alıntıyla, günahı ıslah eden bir müspet erdem örneği sunulacaktır. Alçakgönüllüğe dair üç meselin ilki olan bu Cebrail ile Meryem heykeli, *Luka* 1:28-38’i takiple bu olayı tasvir eder: Melek, Meryem’in yanına giderek “Selam, ey nimete eren kız (Lat. *Ave gratia plena*, 40. dize)” der; Meryem, Tanrı’nın insanlığa olan sevgisinin vahyindeki vazifesini alçakgönüllülükle kabul eder (kilidi açar) ve Melek’e “İşte, Rabbin kulu, bana dediğin gibi olsun (Lat. *Ecce ancilla Dei*, 43. dize)” diye karşılık verir.

- 67 Büyük sarayın penceresinden bakmakta
Tasvir edilmiş Mikal, nazır bu manzaraya,
Kederli ve hor gören bir kadının ifadesi asılı su-
ratında.¹
- 70 Attım adımımı durduğum yerden ileriye,
Beyaz ışıltılar saçan, Mikal'in ötesinde,
Başka bir oymaya bakayım diye.
- 73 Orada asil lütfu hikâye edilmekte,
Romalı prensin, ki kıymeti sayesinde,
Gregorius'u teşvik etti büyük zaferine;
- 76 İmparator Traianus'tan bahsediyorum da,
Zavallı bir dul duruyor dizginlerinin yanında,
Kederi ve gözyaşlarıyla.
- 79 Süvariler toplanmış hıncahınç dört yanında;
Tepelerindeki altın rengi bayraklarda,
Zahir olan kartallar uçuşuyor rüzgârda.
- 82 Perişan kadın kalabalığın arasında,
Diyor gibi, "Efendim, intikamını alsana,
Öldürülen oğlumun, yüreğim parçalanmakta."
- 85 Cevaplamakta kadını: "Ben dönene kadar bekle."
Kadınsa, yasın sabırsızlaştırdığı biri misalince:
"Efendim, ya dönmezsen geriye?"
- 88 O: "Alacak olan yerimi, alır senin de öcünü."
Kadın: "Başkalarının iyi amelleri,
Ne fayda eder sana, ihmal edersen kendininkileri?"
- 91 Sonra o: "Müsterih ol, gitmeden evveli,
Yerine getireceğim vazifemi;

¹ İsrailîlerin içinde On Emir'i sakladığı Kutsal Sandık'a dokunan Uzza çarpılır ve ölür, bu Rabbin kâhinlere mahsus vazifelere diğer insanların karışmamasına dair açık bir uyarısı olarak kabul edilir (II. Samuel 6:6-8). Kutsal Sandık'lı sahne alçakgönüllü mezmurcu Kral Davud'u, II. Samuel 6:14-22 uyarınca sandığın önünde ayin giysisi "efod" kuşanmış halde, onun bir kral olarak gerçek büyüklüğünü gösterecek biçimde, Tanrı önünde kendini hakir görerek raks ederken, kibirli karısı Mikal'i ise Davud'u bu halinden dolayı hor görürken tasvir eder.

Adalet böyle emreder ve merhamet de salmıyor beni.”¹

- 94 Nazarında hiçbir şeyin yeni olmadığı,
O yaratmıştı böylesi görerek duyulan konuşmayı,
Lakin benzeri olmadığından dünyada, bize yeni
geliyordu doğrusu.
- 97 Yaraticısı bizzat O olduğu için de bakması kıymetli,
Bu gerçek alçakgönüllük tasvirlerini,
İzlemeye dalmışken sevinçli,
- 100 Ozan fısıltıyla dedi ki: “Bak ağır adımlarla,
Bu taraftan pek çok insan yaklaşımakta;
Yönlendirecekler bizi daha yüksek basamaklara.”
- 103 Gözlerim özlemini çektileri hevesle,
Bu yeni şeyleri görmekten dolmuş memnuniyetle,
Hiç vakit kaybetmeden döndü Rehberime.
- 106 İstemem, okur, hayırlı gayelerinden yüz çevirmeni,
Duyunca benden şimdi,
Tanrı’nın borcumuzu nasıl ödettiğini.
- 109 Çok düşünme cezanın biçimi hususunda,
Düşün asıl ne gelecek sonrasında; hiç olmazsa,
Nihai Hüküm gününde son bulacak mutlaka.
- 112 “Üstadım,” dedim, “bize doğru gelirken gördük-
lerim,
Ben onları insana benzetemedim,
Ne olduğunu da bilmiyorum lakin, bocalıyor göz-
lerim.”
- 115 Dedi ki: “Bu ağır eziyeti çekmelerinin sebebi neyse,
Eğiyor onları böyle yere,
En başta emin olamamıştım ben de.
- 118 Nazar et dikkatlice oraya ve bakışlarınla

¹ Papa Gregorius’un dualarını cevapsız bırakmayan Tanrı, İmparator Traianus’un (MS 53-117) ruhunu kurtarır (bkz. *Cennet* XX:43-48, 106-17). Bu kantunun üçüncü alçakgönüllük sahnesi imparatorla bizzat konuşup ondan intikamını almasını isteyen ve talebine yanıt bulan zavallı dul tasviridir.

Çöz ne var yaklaşan taşların altında,
Görüyorsundur şimdi nedir çarptırıldıkları ceza.”

- 121 Ey mağrur Hıristiyanlar, bezgin, zavallı,
Kör, marazlı aklın gördüğü yolu,
Emin bilip geriye atan adımlarını,
124 Anlamıyor musunuz bizler tırtılız,
Meleksi kelebekler olmak için doğmuşuz,
Hükmüne doğru uçacak savunmasız.
127 Nasıl vehmettiniz şimdi uçabileceğinize?
Henüz benzerken sürfelere,
Daha ulaşamamışken bile tırtılın nihai şekline.¹
130 Çatıyı ya da tavanı desteklesin diye,
Bir tasvir yerleştirilir bazen dirsek yerine,
Dizleri dayanmış göğsüne,
133 Bu ezici hal gerçek değilse de,
Gerçek bir üzüntü verir görene;
İşte böyle olduğunu gördüm vaziyetin, bakınca
iyice.
136 Filvaki, kimi az kimi çok, eğilmişti yere,
Sırtlarında taşıdıkları yükün ağırlığına göre;²
Ve aralarında çehresi en sabırlı görünen bile,
139 Ağlayarak der gibiydi: “Artık dayanamıyorum bu
çileye.”

¹ Sürfelerin (larvaların) oldum demeye, gururlanmaya hakları olamaz çünkü, kaderleri sadece bir sonraki biçimlerine, bir sonraki hayatlarına geçmekten ibarettir.

² Sırtta taşınan ağırlıklarla çile çekmek, Dante'nin kibir/gurur günahına münasip gördüğü cezadır.

KANTO XI

- “Ey Babamız göklerde yerin,
Orada hudutlu olduğundan değil, sevgin
Yücelerdeki ilk işlerine büyük olduğundan senin;
4 İsmine ve her şeye kadrine hamdüsena etmeli,
Cümle mahlukatın dili,
Tatlı nefesine şükranın budur münasibi.
7 Gelsin üzerimize krallığının selameti,
Nasip etmezsen ne mümkün kendimizin kuvveti,
Vasıl olmaya gelsin kâfi.
10 Meleklerinin dillerinde *Hoşana*’yla¹ iradelerini,
Sana kurban misali sunması gibi,
İnsanlar da yapsın aynı takdimi.
13 Ver bugün de bize gündelik ekmeğimizi,
Onsuz bu çetin çölde ileri
Gitmeye çabalayan yürür geri.
16 Bağışladığımız gibi bize kötülük edenleri,
Sen de, ey gaffar, bağışla bizi,
Layığımızı bakmadan ver hükmünü.
19 Kolayca mağlup olan salabetimizi,
O kadim düşmanla imtihan etme, halbuki
Yoldan çıkarandan azat et bizi.
22 Bu son niyazımız, sevgili Rabbimiz,
Geride bıraktıklarımız içindir, değil kendimiz,

¹ *Hoşana* yahut *Osanna* Aramice kökenli, İbranice ve Yunancaya geçmiş, Eski Ahit’in *Mezmurlar*’ında ve Yeni Ahit’te rastlanan, “Kurtar bizi!” manasına gelen bir dua sözüdür.

Bizim ihtiyacımız yok biliriz.”¹

- 25 Kendilerine ve bize dileyerek böyle muvaffakiyeti,
O gölgeler yürüyordu sırtlanmış yüklerini,
Rüyalarda taşınan ancak eşi benzeri;
- 28 Her biri çekerek haddine düşen çileyi,
Döne döne ilk taraçayı, bitkin cümlesi,
Dünyanın kirinden arındırıyorlardı kendilerini.
- 31 Şayet daima bizim için dua ediliyorsa orada,
Ne denmeli, ne yapılmalı burada, dünyada,
İradelerinin kökü hayırda olanlarca?
- 34 Pekâlâ medet etmeliyiz lekelerini temizlemelerine,
Buradan taşıdıkları o âleme; arınıp nurlansınlar da
böylece,
Yükselsinler yıldızlı feleklere.
- 37 “Yâ adalet ve mağfiret tez zamanda,
Yüklerinden halas buldur bu ruhlara; siz de mu-
radınızca,
Kanatlarınızın sizi yukarı taşıması hatırına,
- 40 Gösterin bize en kısa yol ne tarafta,
Ulaşan basamaklara; şayet birden fazla geçit varsa,
Söyleyin o vakit hangisinin meyli daha azsa;
- 43 Zira bu benimle gelen kişi,
Amade olsa da iradesi, zor tırmanıyor ne yazık ki,
Âdem’in etinin ağırlığından menkul olduğu için
giysisi.”

¹ Bu kantonun 1-21. dizeleri *Matta 6:9-13*'te anılan ve İsa'nın havarilerine bizzat öğrettiği Rabbin Duası'nın dizelerine atıfta bulunup, Dante'nin yorumuyla zenginleştirilmiştir (özgün dua şöyledir: “Ey Göklerde olan Babamız; İsmi mukaddes olsun; Melekûtun [krallığın] gelsin; Gökte olduğu gibi yerde de senin iraden olsun; Gündelik ekmeğimizi bize bugün ver; Ve bize borçlu olanlara bağışladığımız gibi bizim borçlarımızı bize bağışla; Ve bizi iğvaya [ayartılma] götürme, fakat bizi şerirden [şeytanın işleri, kötülük] kurtar; Çünkü melekût ve kudret ve izzet ebedlere kadar senindir. Amin”) Artık ayartılamaz ve günah işleyemez oldukları için ruhlar dualarını, yaşayanlar için ederler; dünyadaki hayırlı insanlarsa onlar için dua edip cezalarının hafiflemesini sağlayarak buna mukabele etmelidir.

- 46 Bu sözlere, ki Rehberimin ettiği,
İşittik başka sözlerle cevap verildiğini,
Ancak sesin kime ait olduğu belli değildi:
- 49 “Bu taştan duvar boyunca,
Sağa doğru ilerleyeceğiz, katılın kervanımıza,
Canlı bir kişinin bile tırmanabileceği geçit orada.
- 52 Şayet alıkoyulmasaydım bu taşla,
Mağrur boynum eğiliyor onunla,
Mecbur bırakıyor yüzümü aşağıda tutmaya,
- 55 Bu canlı ve ismini söylemeyen kimseye,
Bakardım tanıdığım biri mi diye,
Ve uyandırmak için biraz merhamet şu yüküme.
- 58 Latindim ben, doğdun büyük bir Toskanalıdan;
Guglielmo Aldobrandesco’ydu babam,
Bilmiyorum var mı aranızda adını duyan.
- 61 Ceddimin kadim kanı ve görkemli işlerinden,
Pek kibirlendiğimden,
Unuttum hepimizin geldiğini aynı anneden.
- 64 Tüm insanları hor gördüm ki öylesine,
Bu tahkir sebep oldu ölümüme;
Sienalılar bilir bunu ve Campagnatico’daki her çocuk bile.
- 67 Omberto’dur ismim,
Sadece bana halel getirmedi kibrim,
Felaketi oldu tüm ailemin.
- 70 Ve burada, ölülerin arasında taşımalıyım bu ağırlığı,
Hoşnut edene dek Tanrı’yı,
Zira taşımadım yaşayanların arasında onu.”¹
- 73 Dinlerken eğmiştım öne yüzümü,
Ve bu konuşan değil, ruhlardan başka biri,

¹ Konuşan ruh Toskana’daki Maremma’nın idarecileri olan Aldobrandeschi ailesinden Guglielmo’nun oğlu ve bir Guelfo olan Omberto’dur; 1259 senesinde muhtemelen Campagnatico kalesini savunurken ölmüştür.

- Onu ezen yükün altında büküldü;
- 76 Beni gördü, bildi, seslendi
Gayretle tutarak üzerimde gözlerini,
Yürürken ben de onlarla eğiş halde belimi.
- 79 “Ah,” dedim ona, “sen Oderisi’sin değil mi,
Gubbio’nun izzeti, şimdi Parislilerin tezhip dediğı
O sanatın övüncü?”¹
- 82 “Kardeş,” dedi, “Franco Bolognese’nin² renkleriyle
Bezenmiş sayfalar daha bir ışıldıyor tebessümle,
Cümle şan onundur benimki ancak bir nebze.
- 85 Gerçekten de çok nazik olamadım yaşarken,
İtibara olan imrenmem,
Çıkmadı kalbimden.
- 88 Böyle kibrin bedeli, ödenmekte böyle cezayla;
Gerçi olamazdım da burada,
Hâlâ günah işleyebilecekken dönmeseydim Tanrı’ya
- 91 Ah insani yeteneğın ihtişamı ne beyhude!
Ne kadar kısa kalır yeşil zirvesinde,
Arkasından kültürü yavan bir dönem gelmediğı
müddetçe!
- 94 Cimabue, bahçenin sahibi olduğunu düşünürdü
resimde,
Giotto alıyor alkışları şimdiyse,
Gölgelenmiş bir şöhet kaldı ilkinde.³
- 97 Bir Guido’nun diğlerinden aldığı gibi,⁴
Lisanımızın iftiharı olma mertebesini,
Ve ihtimal ki, doğmuştur yuvadan atacak olan her
ikisini.

¹ Umbria bölgesinin Gubbio şehrinden, 1290’ların sonlarında vefat etmiş meşhur bir tezhip sanatçısı olan Oderisi da Gubbio.

² Oderisi’nin öğrencisi olduğu da söylenen, tezhibini yaptığı elyazmaları halen Vatikan Kütüphanesinde bulunan sanatçı.

³ Floransalı ressam ve mozaikçi Cimabue 1300’lerde hâlâ hayattadır, ama öğrencisi Giotto di Bondone’nin (1266-1337) ünü kendisini gölgede bırakmıştır.

⁴ Şair Guido Cavalcanti’nin (bkz. *Cehennem* X:63) şöhetı, kendinden önceki Guido Guinizelli’ninkini aşar (bkz. *Araf* XXVI:92).

- 100 Şöhret dediğin olsa olsa bir rüzgârdır dünyada,
Eser bir o yana bir bu yana,
Ve yönü değıştikçe değışir adı da.
- 103 Diyelim ki ölmektense “agu” demeden daha,
Terk ettin bedenini iyice ihtiyarladığında,
Şöhretin daha mı büyük olacak bin yıl sonra?
- 106 Ki kıyaslandığında ebed ve ezelle,
Bu süre denk gelmez bile,
Göz kırpmaya göğün en yavaş küresinde.¹
- 109 Önümde yürüyen şu adamın yavaşça,
İsmi yankılanırdı bütün Toskana’da,
Şimdi bir fısıltı bile zor bulunur ona dair Siena’da,
- 112 Ki oranın idarecisiydi,
Mahvettiklerinde Floransa’nın öfkesini;
O Floransa ki şimdi adi olduğu kadar o vakitler
kibirliydi.
- 115 Çimendir şan şöhret dediğin,
Onu ilkin topraktan taze yeşil boy verdiren güne-
şin
Elinden yine solup gidecektir bitkin.”
- 118 Dedim ki ona: “Samimi konuşmanla doldurdun
kalbimi
Hayırlı tevazuyla ve yatıştırdın şişkin kibrimi;
Peki kim o bahsettiğin şimdi?”
- 121 “O,” dedi, “Provenzano Salvani,²
Burada çünkü olmaya cüret etti,
Tüm Siena’nın efendisi.

¹ “Göğün en yavaş küresi,” Ptolemaios astronomisi uyarınca sekizinci gök katı olan Sabit Yıldızlar Küresi’dir (bkz. *Cennet* I, 1. dipnot) ve yüzyılda bir derece döner. 36.000 yıl süren yıldızların bir tam dönüşüyle karşılaştırıldığında insanlığın bin yılı, bir andan ibarettir; dolayısıyla ihtiyarlayıp meşhur biri olarak ölmek ile bebekken ölmek arasında bir fark yoktur.

² Provenzano Salvani, Floransalıların ağır bir bozguna uğradığı Montaperti Savaşında Sienalı Ghibellinoların komutanlarından biridir; 1269’da Colle Savaşında (bkz. *Araf* XIII:115) bu kez Floransalılar üstün gelir, esir düşer ve öldürölür.

- 124 Bu halde yürüdü ve yürüyor vermeden fasıla,
Ölümünden bu yana; çok küstah olanlar dünyada,
Böyle sikkeyle bedelini öder burada.”
- 127 Sordum: “Bir ruh hayatın sınırına ulaşmadan önce,
Tövbe etmekte geciktiyse,
Hayırduaları imdadına yetişmedikçe,
- 130 Yaşadığı ömür kadar bir süre,
Beklemeli aşağıda, gelememeli bu yükseklerle,
Peki nasıl izin verildi onun buraya girmesine?”
- 133 “Yaşarken şanınin görkemli günlerini,” dedi,
“Hür iradesiyle kucaklayıp mahcubiyeti, çekinmedi,
Campo di Siena’da ayağa düşürmekten kendini;
- 136 Charles’ın zindanlarında çeken çileyi,
Bir arkadaşını kurtarmak içindi,
Titreyerek tüm bedeni, kendini tahkir etmesi.¹
- 139 Konuşmam daha fazla, biliyorum sözlerim müp-
hem;
Ama çok yakında öğretecek sana komşuların fii-
len,
Gerek benden duymaktansa tecrübe etmen.²
- 142 İşte bu ameliydi kendisini o tahditlerden azat
eden.”

¹ Araf IV:130-32’den hatırlanacağı üzere geç pişman olanlar aşağıdaki ya-
maçlarda, dünyada geçirdikleri süre kadar bekleyip öyle içeri alınıyordu.
Ancak Provenzano Salvani bu kadar beklememiştir, çünkü dünyadayken
büyük bir alçakgönüllülük ameli yapmış ve Anjoulu I. Charles tarafından esir
tutulan bir arkadaşının fidesini toplayabilmek için sokaklarda dilenmiştir.

² Dante’nin komşuları, Floransalı hemşerileri onu sürgüne yollayacaktır/
yollamıştır. Oderisi’nin ağzından yine bir kehanet görünümü tarihsele anlatı
yapan Dante, sürgünde hayatta kalmak için dilenmek zorunda bile kalsa,
bu aşağılanmayı kabul edeceğini, çünkü bunun kibrini törpüleyip kendisini
Araf’ta rahat ettireceğini vurgular.

KANTO XII

- Boyunduruktaki öküzler gibi aynı safta,
İlerledim bu ağır yükünü taşıyan ruhla,
Nazik Mürebbimin mücade ettiği süre boyunca;
- 4 Lakin demesiyle birlikte, “Bırak onu ve ilerle;
Burada doğrusu kürekle ya da yelkenle,
Herkesin yol aldırmasıdır teknesine tüm gücüyle,”
- 7 Doğrulttum bedenimi tekrar dikine,
İnsana en münasip duruş biçimine,
Lakin aklım düşüncelerin ağırlığıyla büküktü yine
de.
- 10 Yolumdaydım şimdi ve gönülden razı,
Takip ediyordum Üstadımın adımlarını,
Gösteriyorduk birlikte, yürünebilir ne kadar hızlı,
- 13 Dediğinde bana: “Ayağının bastığı yere çevir göz-
lerini!
Yol sunabilir sana teselli,
Zemine verirsen dikkatini.”
- 16 Toprağa gömülü lahitlerin kapakları,
Oymaları, kabartmalarıyla anlatır nasıldı içinde
yatanın hayatı,
Böylece ölünün yâd edilir hatırası.
- 19 Ve insanın uyanır hafızası,
Hayırla anıyorsa müteveffayı,
Canlanır yası, akıverir gözyaşları;
- 22 İşte bu nevi bezeliydi dağı dönen yol boyunca,
En münasipleri seçilmiş, işlenmiş daha da ustaca,

- Taşa oyulu tasvirler, ayaklarım altında.¹
- 25 Gördüm suretini bir yanda onun,
Cümle varlıktan daha asil yaratılanın,
Göklerden düşmekte şimdi, sanki bir yıldırım.²
- 28 Briareus'u gördüm diğer tarafta
Çarpılmış semavi okla,
Ölümle donmuş. hareketsiz yatıyor toprakta.³
- 31 Gördüm Thymbraios'u, Mars ve Pallas'ı da,
Müsellahlar hâlâ, Iuppiter'in, babalarının etrafında,
Seyretmekteler devlerin paramparça bedenlerini o
savaş meydanında.⁴
- 34 Nemrud'u gördüm, şaşkın, görkemli çabasının
ayağında,
Halkı, Şınarlılar, huzurunda,
Paylaşmışlardı aynı kibri onunla.⁵
- 37 Ey Niobe, müteessir gözlerimle,
Gördüm seni işlenmiş o yolun üzerine,
Öldürülen yedisi kız yedisi oğlan evladınla birlikte!⁶

¹ İzleyen dizelerdeki sahneler, kibir günahının cezalandırıldığı birinci tara-
cının taş zeminine oyulmuştur ve izleyen diğer taraçalarda da görebile-
ceğimiz şekilde günahı ıslah eden erdem örnekleriyle ("kamçı") birlikte
cezalandırılan günahın örneklerinin de ("dizgin") sunulması örüntüsünün
ilk temsilidir (bkz. *Araf* XIII:37-42). Dante 13 kibir sahnesini, 13 üç mısralık
kıtada sunar (25-63. dizeler arası) ve İtalyanca orijinal metinde her kıtanın
ilk dizesinin başharfleriyle "V.O.M." ("*uomo*," insan) düzeninde bir akrostiş
yapar, çünkü kibir insanlığın temel günahıdır.

² Sabık başmelek Lucifer'in Tanrı'ya isyanı ilk ve en büyük kibir eylemidir ve
Cehennem'e, dünyanın merkezine atılarak cezalandırılır (bkz. *Cehennem*
XXXIV:34-6, 121); ayrıca *Luka* 10:18 uyarınca "Ve İsa onlara dedi: Şeytan'ın
gökten şimşek gibi düştüğünü gördüm."

³ Briareus, Olympos'a hücum edip Iuppiter'in yıldırımıyla öldürülen devlerden
biridir (bkz. *Cehennem* XXXI:98-99).

⁴ Devlerin saldırısını püskürttükten sonra savaş meydanında tasvir edilen
Mars, Pallas (Athena) ve Thymbraios, yani Thymbreli (bugünkü Hisarlık,
Troia) lakabıyla Apollon.

⁵ Babil Kulesini bina eden Nemrud (Nimrod) ve Şınar (Sümer) halkı, Tanrı ku-
leyi yıkmış ve kibirlerinin cezası olarak dil karmaşasıyla onları cezalandır-
mış olarak tasvir edilmektedir (bkz. *Cehennem* XXXI:67-81).

⁶ Thebai kraliçesi Niobe'nin on dört çocuğu vardır, doğurganlığıyla övünür ve

- 40 Ey Saul, sen de tasvir edilmişsin burada,
Kendi canını aldın kendi kılıcınla,
Senden sonra ne çiğ ne yağmur gören Gilboa'da!¹
- 43 Ey çıldırmış Arakhne, gördüm seni yarı örümcek
halinle,
Sefilane duruyordun edilmiş lime lime
O kumaşın üzerinde, işlediğin kendi musibetine.²
- 46 Ey Rehoboam, suretin hiç de tehditkâr değil orada,
Korku içinde aksine kaçarken arabayla,
Kimse peşine düşmemiş olsa da.³
- 49 Sergilenmekte keza o taş zeminde,
Alkmaion'un ne bedel ödettiği annesine,
O uğursuz gerdanlık sebebiyle.⁴
- 52 Sergilenmekte Sanherib'in çocukları,
Tapınakta babalarına nasıl saldırdıkları,
Ve ölüsünü bırakıp orada kaçmaları.⁵
- 55 Sergilenmekte kıyım ve yıkım Tomris'in gerçekleştirdiği,

kendini bu hususta tanrıça Leto'dan üstün görür; Leto'nun çocukları olan Apollon ve Diana da (Artemis) bu kibri çocuklarını öldürüp Niobe'yi de taşa çevirerek –ki hâlâ çocukları için ağlamaktadır– cezalandırır [Ovidius].

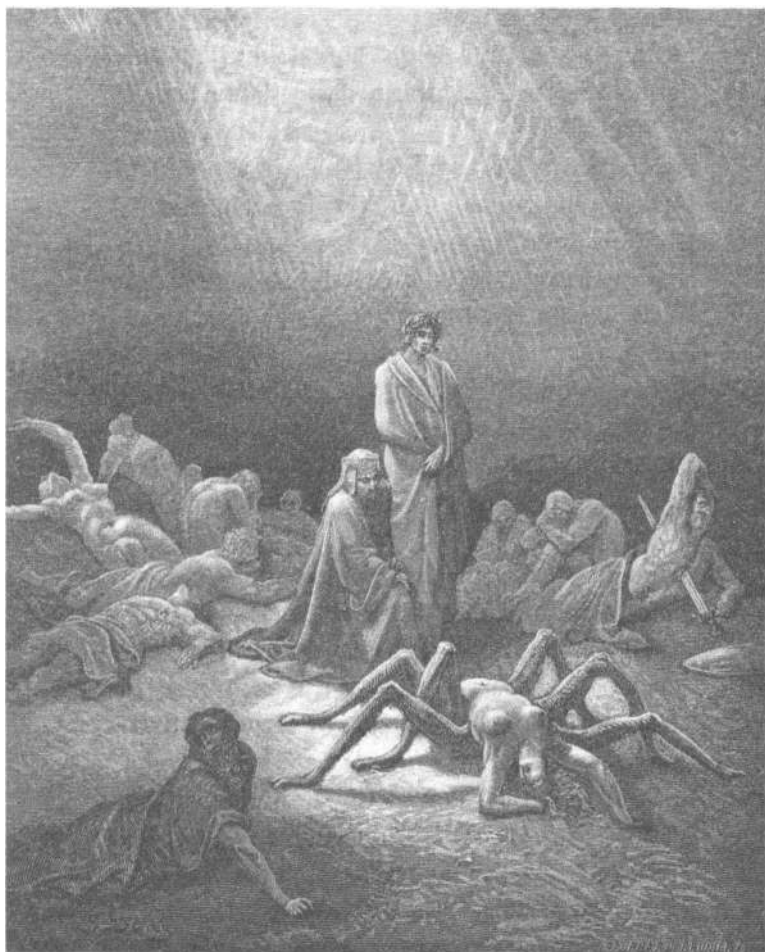
¹ Saul, İsrail'in ilk kralıdır; Tanrı'ya itaatsizlik eder ve cezası Gilboa dağında Filistilere yenilip, kendi kılıcının üzerine düşerek intihara teşebbüs etmek olur. Davud da bu savaşın geçtiği dağı ebediyen verimsiz olsun diye lanetler (II. Samuel 1:21).

² Arakhne, tanrıça Minerva'ya (Athena) nakış işlemede/kumaş dokumada meydan okur; gerçekten de işi mükemmeldir, ki bunun üzerine tanrıça, Arakhne'nin eserini parçalar; kız kendini asar ama Minerva'nın öfkesi dinmemiştir, onu bir örümceğe dönüştürür [Ovidius].

³ Rehoboam, Süleyman'ın oğlu ve İsraililerin Kralı olarak halefidir; babasından daha baskıcı bir yönetim sergileyeceği tehditleri Şekem şehrinde bir isyana neden olur ve savaş arabasına binerek Kudüs'e kaçır (I. Krallar 12:1-18).

⁴ Kocası Amphiarao's'a (bkz. *Cehennem* XX:34) ihanet etmenin rüşveti olarak bir tanrıçanın gerdanlığını alan Eriphyle'yi, oğlu Alkmaion öldürür; bu gerdanlık ona sahip olan her kadına uğursuzluk getirmiştir [Vergilius, Ovidius, Statius].

⁵ İsrail'i işgal eden ordusu yok edilen Asurluların Kralı Sanherib geri çekilir, kendi ilahı Nisrok'a ibadet ederken çocukları onu öldürür ve Ararat diyarına kaçarlar (II. Krallar 19:37).

- O vakit ki Kiros'la alay ettiği:
 “Kana susamıştın, ben de kanla doldurdum seni.”¹
- 58 Sergilenmekte Asurluların darmadağın kaçışma-
 ları,
 Holofernes'in katli sonrası,
 Ve keza onun vücudunun kalanı.²
- 61 Gördüm Troia'yı dönmüş küle ve yıkıntılara;
 Ey Ilium suretin taşta,
 Nasıl perişan, nasıl fena!³
- 64 Hangi fırça yahut keski ustası,
 Tasvir edebilmiş böylesi gölgeleri ve hatları,
 Şaşkına çevirebilecek cümle ferasetli akılları.
- 67 Ölüler ölü, canlılar canlı gibi;
 Kafam önde yürürken tasvirini gördüğüm sahne-
 leri,
 Benden farklı izlememiştir bizzat şahitleri.
- 70 Şimdi burnunuzu havada tutun, sürdürün kibrinizi,
 Siz Havva'nın evlatları,⁴ indirmeyin sakın gözünü-
 zü,
 Yoksa görürsünüz, yürüdüğünüz şer tarikinizi!
- 73 Dönmüştük dağı neredeyse tamamen,
 Ve daha fazlasını tüketmiştik güneşin seyrinden,
 Benim dalgın zihnimin zannettiğinden,
- 76 Yürürken daima dikkatle bakan ileri,
 Rehberim girdiğinde söze: “Kaldır gözlerini;
 Böyle düşünceli düşünceli ilerleme vakti geçti.

¹ İskitlerin (Sakaların) kraliçesi Tomris, oğlunun ölümünün intikamını almak için Pers Kralı II. Kiros'u yakalar, başını keser ve bu başı kan dolu bir şarap tulumuna atarak alay eder [Orosius].

² Asur komutanı Holofernes'in çadırına sızan Yehudit bu kibirli adamı, ona kaçmış bir dul olduğu hikâyesiyle ikna edip kafasını keser; Asur ordusu sabah başsız cesedi görüp telaşa kapılıp dağılır ve Yehudit'in şehri Bethuli-a'nın (Kudüs olduğu da söylenir) etrafındaki kuşatma dağılır.

³ Troia, Mağrur Ilium/Ilion diye de anılırdı.

⁴ Havva'nın evlatları bütün insanlıktır.

- 79 Bak bir melek hazırlanıyor bize doğru gelmeye,
Ve gör günün altı hizmetçisiyse,
Bitirmiş mesailerini geri dönmekte.¹
- 82 Hürmetle süsle hareketlerini ve yüzünü,
Yukarı çıkmamıza müsaade etmeye olsun gönlü;
Unutma, bugünün şafağı gelmeyecek bir daha geri!
- 85 Alıştım onun ısrarlı ikazlarına,
Asla vakit kaybetmemem hususunda,
Bu sözleri de dolayısıyla müphem değildi bana.
- 88 O güzel mahluk bize doğru geldi,
Beyazdı elbisesi,
Ve titreşen seher yıldızına benziyordu çehresi.
- 91 Açtı kollarını ve sonra da kanatlarını,
Dedi: “Yaklaşın, hemen burada bulacaksınız ba-
samakları,
Ve sonra kolaydır tırmanması.
- 94 Çok azı icabet eder bu davete;
Ey insanlık, doğmuşken uçmaya yücelere,
Neden hafif bir rüzgârla itiliyorsunuz geriye?”
- 97 Götürdü bizi kayadaki bir yarığa,
Vurdu sonra alnıma kanatlarıyla,
Ve sağ salim bir yolculuğu vaat etti bana.
- 100 Rubaconte Köprüsünden ileride,
Sağda yükselir ya tepe, kaim üzerinde,
Bu iyi yönetilen şehre nazır kilise,
- 103 Ki kayıt defterleri ve terazilere,
Henüz itimat edilebilen devirlerde
Merdiven yapmışlardır dik yamaçtan rahat çıkıl-
sın diye ibadethaneye;²

¹ Günün altıncı saati geride kalmıştır, yani öğleden hemen sonradır. Yaklaşan melek, Dante'nin bir taraçadan diğerine geçişinin nişanesi olacak bir dizi meleğin ilkidir. Her bir melek Dante'nin alnındaki 'P' harflerinden birini silecek ve İsa'nın Dağdaki Vaazı'nda dua olarak verdiği Kutlulamalardan birini (Matia 5:3-10) terennüm edecek ya da dile getirecektir (bkz. 110. dize)

² Rubaconte Köprüsünden başlayan dik merdivenlerle ulaşılan ve Floran-

- 106 İşte burada da aynıyla ehlileşmekte,
Üst taraçanın dik yamacı önümüzde,
Ancak iki yanımızda iki yalçın kaya yine de.
- 109 Tutup yürüdüğümüz lahza yukarı istikameti,
“*Beati pauperes spiritu*” terennüm edildi,¹
Öyle ahenkli ki, kelimelerle mümkün değil nakli.
- 112 Oh, bu girişler Cehennem’inkilerden nasıl da farklı!
Burada ilahilerle atarken içeri adımı,
Aşağıda duyar kişi vahşi feryatları.
- 115 Mübarek basamakları çıkıyorduk da işte,
Sanki ilk taraçaya nispetle,
Daha rahat yürüyordum gittikçe.
- 118 Sordum bunun üzerine: “Üstadım, söylesene,
Üzerimden hangi yük eksildi de,
Yürürken hiç yorgunluk hissetmiyorum neredeyse?”
- 121 Cevap verdi: “Alnında hâlâ duran P harfleri,
Ki gittikçe silikleşiyor renkleri,
İlk P gibi tamamen silindi miydi,²
- 124 Hayırlı irade hükmedecek tümüyle ayaklarına,
Ve o zaman artık eziyet çekmemek bir yana,
Keyif alacaklar tırmanmaktan yukarıya.”
- 127 Bunları duyunca, olmadan farkında,
Başında bir şeyle devam ederken yoluna,
Başkalarının işaret ve ifadeleriyle düşüp kuşkuya,

sa’nın kuşbakışı izlenebildiği tepede San Miniato al Monte Kilisesi yer alır. Floransa’nın iyi yönetildiği vurgusu elbette ironiktir ve geçmiş devirlere yapılan gönderme 1300’lerde yaşanan iki büyük skandalı, hukuki kayıtların değiştirilmesi ve hileli terazi kullanan bir tüccarın mahkemesini hatırlatmak içindir.

¹ Kutlulamaların ilki, *Matta 5:3*’ün aktarımıyla, “*Beati pauperes spiritu*/Ne mutlu ruhta fakir olanlara; çünkü göklerin melekûtu onlarındır.” Kibir ve günahının cezalandırıldığı taraçayı terk ederken Dante, mütevazı olana ebedi mükâfatlar vaat eden sözlerle uğurlanır.

² Araf’ın kapısını bekleyen nâzır melek tarafından çizilen ‘P’ harflerinin (bkz. *Araf IX:112-14*) her yeni taraçaya geçişte birer birer silinmesiyle Dante bir günahтан, yani ahlaki yükten özgürleşeceği için hafifleyecektir.

- 130 Elinden yardım alan biri gibi davrandım da,
Hani bakışları ulaşamadığı, etmediği için fayda,
Parmaklarıyla arar ve bulur ya;
- 133 İşte bu minvalde açılmış sağ elimin parmaklarıyla,
Dokundum yalnızca harflerin altısına,
Anahtarları muhafaza edenin çizdiği alnıma;
- 136 İzlerken yaptıklarımı, Rehberim gülümsüyordu
bana.

KANTO XIII

- Ulaşmıştık şimdi zirvesine basamakların,
İkinci kez girinti yaptığı yere bu dağın,
Ki tırmanışını temizlenmesi olan günahın.
- 4 Orada tıpkı ilki gibi,
Bir bir taraça dolanıyordu dağın çevresini,
Ancak biraz daha keskindi bunun kavisi.
- 7 Ne bir tasvir vardı orada ne de bir çizgi,
Hem yamaç hem yol çıplak gibi,
Yalnızca taşın kurşuni rengi.
- 10 “Eğer burada beklersek sormak için ahaliyi,”
Dedi Ozan, “Korkarım ihtimal ki,
Çok gecikecek yol seçimi.”
- 13 Akabinde güneşe dikti gözlerini;
Sağ omzu takip ederken sadece hareketi,
Soluna çevirdi yönünü, seslendi:
- 16 “Ey nazik ışık senden emin yeni sefer eylerim,
Sen de bize yol gösteresin,”
Dedi, “Zira kılavuza ihtiyacı var burada kişinin.
- 19 Sensin dünyayı ısıtan ve aydınlatan;
Aksine sevk etmedikçe Kudret-i Azam,
Şuaların rehberimiz olmalı her zaman.”
- 22 Burada bir mil olarak hesaplayacağımız mesafeyi,
Orada kısa zamanda çoktan aşmıştık ki
İrademiz ziyade hevesli,
- 25 Duyduk bize doğru gelenleri,

Göremesek de kendilerini, bildiriyordu ruhların
dilleri,

Sevginin ziyafetine nazik daveti.¹

28 Havada süzülüp kulağımıza ulaşan ilk ses ki,
“*Vinum non habent*,” demekteydi,²

Hemen arkamızdan aynen tekrarlanıp pekişti.

31 Bu ses uzaklaşırken iyice zayıflamadan önce,
Başka bir ses yükseldi “Orestes benim,” diye,³
O da yankılanıp durdu, ermedi nihayete.

34 “Ah,” demişken, “Baba, bu sesler de ne?”
Üçüncü bir sesi duydum, şöyle demekle:
“Sevin size eza edenleri de!”⁴

37 Nazik Üstadım dedi ki: “Bu daire,
Kamçılamakta haset günahını; ve bu nedenle,
Kamçının ipleri sevgiden eğirilmekte.”⁵

40 Dizginlenen hasetler benzemez birbirine,

¹ Şimdilik sadece sesleri duyulan bu ruhlar haset günahının cezasını çekmekte ve hasetin tezati olan erdemin, başkalarına duyulan sevginin lehine cümleler tekrarlamaktadırlar.

² “*Vinum non habent*/Şarapları yok.” *Yuhanna* 2:1-91’in anlatısı uyarınca Kana şehrinde bir düğüne çağrılan İsa’ya, Meryem kederli bir biçimde düğün sahiplerinin şarabı olmadığını söyler, bunun üzerine İsa Mesih suyu şaraba dönüştürme mucizesini sergiler.

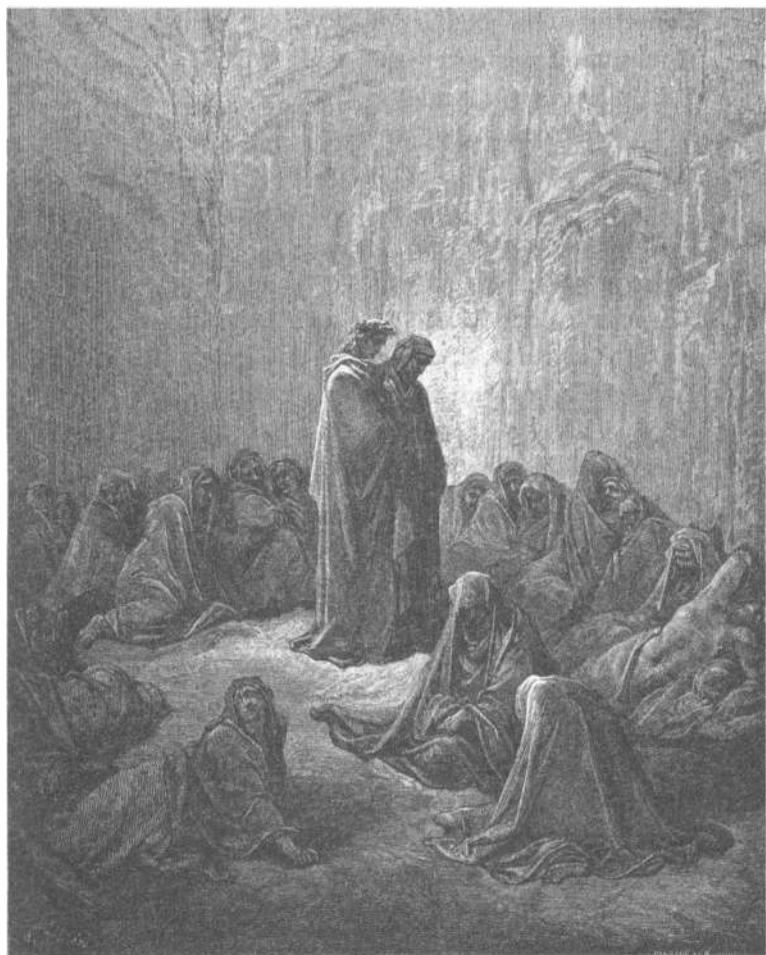
³ Dante’nin Cicero’dan alıntılandığı bu kalıp, arkadaşı Orestes’in yerine ölümüne gitmek için Dilades’in söylediği sözlerdir, gerçek Orestes de bunun üzerine arkadaşını kurtarmak için aynı sözleri tekrarlar. Bu ikili Antik Yunan’dan bu yana fedakârlık ve dostluğun simgeleridir.

⁴ İsa’nın Dağdaki Vaazı’ndan, “Düşmanlarınızı sevin ve size eza edenler için dua edin...” (*Matta* 5:44)

⁵ Ahlaklı bir yaşam sürmek, yani irade ve inanç marifetiyle ihtirasları ve günaha sevk eden arzuları dizginlemek bağlamında binici ve atı metaforu Dante tarafından daha önce de kullanılmıştır. Burada da atı idare etmek için gereken bir diğer donanım olan kamçı, ipleri sevgiden yapılmış olarak anılır; yani günaha karşılık sevgi meselleri, sevgi cümleleri telkin edilir. Araf’ın her bir taraçasında cezalandırılan günaha tezat oluşturan erdemin örnekleri, ruhları (ve Dante ile okuyucuları) iyiye ve güzele teşvik eden “kamçı”lardır; cezalandırılan günahın örnekleriye ruhun geri durmasını sağlayan, şerli bayırlar ve tabiatın yönünü çevirmesi işlevi gören “dizgin”lerdir (bkz. *Araf* XIV:143). Araf sadece bir ceza âlemi değil, ruha günahattan uzağa ve iyiye yönelik müspet talim ve terbiye verilen bir mekândır.

- Farklıdır cezanın sesi de böylece; yanılmıyorsam
tahminimde,
Duyacaksın bağışlanma eşiğine varmadan önce.¹
- 43 Ama sen şimdi boşluktan gözlerini sakın ayırma,
Ve oturmuş insanları göreceksin karşımızda,
Hepsi yamacın altında.”
- 46 Daha da açtım gözlerimi ben de,
Baktım çevreme ve gördüm gölgeleri nihayetinde,
Taşlarla aynı renkte örtülerin içinde.
- 49 İşittik nidalarını biraz daha yürüyünce,
“Meryem, şefaate eyle!”
Ve devam ettiler: “Mikail’in, Petrus’un, cümle
azizlerin şefaatiyle...”
- 52 Sanırım yaşamıyordur bugün yeryüzünde,
Öyle katı bir kimse ki, gördüğüm karşısında aka-
binde,
İçi parçalanmayacak merhametle;
- 55 Cezalarını nasıl çektiklerini görecektik kadar sarıh-
likle,
Yaklaşınca onlara, hissettiğim kederin tesiriyle,
Aniden yaşlar doluşuverdi gözlerime.
- 58 Kaba çuhadan urbalara sarılmışlar gibi geldi bana,
Oturuyorlar omuz omuza birbirlerine payanda,
Ve hepsi yaslanmış sırtını yamaca.
- 61 Böyle bekler körler de kilise kapısında af günle-
rinde,
Rızıkları için sadaka istemekte,
Ve başları yana bükük, değişiyor diğerininkine,
- 64 Bir acıma uyanır ya hemen gelip geçenlerde,
Değil sadece tesirli sözleriyle,
Görünüşleri de yalvarır yeterince.
- 67 Ve yine, güneşin ulaşmaması gibi körlere,

¹ Dante’nin bu taraçayı terk edeceği ve haset günahından arınıp bağışlandığı-
nın bir alameti olarak alındaki ‘P’ harflerinden bir diğerinin daha silineceği
geçit.

- Bahsettiğim bu gölgelerden de,
 Göklerin nuru kendini esirgemekte;¹
- 70 Telle dikilmiş göz perdeleri,
 Hani uçmaya can atan şahinleri,
 Sakinleştirmek için kapatırlar ya gözlerini, tıpkı
 bunlar gibi.
- 73 Görülmeden görüp de,
 Geçip gitmek hakaretti bence;
 Bu nedenle döndüm bilge Müşavirime.
- 76 İyi bilirdi suskun kimsenin ne diyeceğini,
 Dolayısıyla talebimi beklemedi ve dedi ki:
 “Konuş, kısa ve isabetli.”
- 79 Vergilius sağımdaydı, dışarda,
 Taraçanın düşülebilecek tarafında,
 Zira bir korkuluk yoktu orada;
- 82 Ve mütedeyyin ruhlar diğer yanımda,
 Gözlerindeki korkunç dikişlerden akıtmakta,
 Gözyaşlarını yanaklarına.
- 85 Döndüm onlara ve “Ey siz, mutlaka,
 Diye başladım söze, “Bakacak olanlar o yüce nura,
 Hasretinizin yegâne menzili olana,
- 88 Dilerim mağfiret vicdanınızda,
 Tortulanmış tüm kiri çözer tez zamanda,
 Böylece akabilir hafıza ırmağınız berrakça;
- 91 Memnun ve minnettar olurum söylerseniz bana,
 Latinlerden bir ruh varsa şayet aranızda,
 Bilirsem belki yardım edebilirim ona.”
- 94 “Kardeşim benim, her biri buradakilerin,
 Yurttaşdır tek hakiki şehrin; senin demek istediğin,²

¹ Haset, *invidia*, kelimesi Latince *video*, yani “görmek” (Türkçeye yaklaştırırsak “gözü kalmak”) fiilinden türemiştir; dolayısıyla haset edenler, dünyada gözlerini başkalarına ait olandan alamayanlar, burada münasip ceza olan körlüğe, görememeye alçaltılmışlardır.

² Ölüler dünyasındaki kurtarılmışlar cemaati, dünyadaki yolculuklarında geçici olarak taşıdıkları milli, memleketli kimliklerinden sıyrılmış, tek bir

İtalya’da seyyah olmuş biri lakin.”

97 İştittğimden çıkardığım kadarıyla,
Bu cevap gelmişti az ilerimde bir noktadan da,
Daha iyi duyurayım diye kendimi ilerledim oraya.

100 Diğerleri arasında gördüm bir ruhu beklentili,
Ve şayet soran olursa “Nasıl anladın ki?”

Çenesini yukarı kaldırmıştı körlerin yaptığı gibi.

103 “Ruh,” dedim, “Yükselebilmek için alçaltan ken-
dini,

Sensen cevaplayan beni,

Memleketinle ya da isminle tanıt kendini.”

106 “Sienalıydım,” diye cevapladı, “Ben ve diğerleri,
Arıtıyoruz hayatın kirini,

Ağlayıp yakarıyoruz O’na, bahşetsin bize diye
kendini.

109 İsmim Sapia olsa bile sahip değildim zekâyâ,¹

Kendi açık bahtımdan daha fazla,

Mutluluk buldum başkalarının başına gelen fena-
lıklarda.

112 Seni kandırdığımı düşünme diye, anlatıyorum,
dinle

Ve karar ver dönmemiş miyim deliye,

Ömrümün yayının aşağı doğru seyre geçtiği gün-
lerde.

115 Hemşerilerim düşmanlarıyla,

Colle yakınında savaşa tutuştuğunda,

mekânın hep birlikte yurttaşı olmuşlardır.

¹ Sapia ismi Latince “bilmek, vâkıf olmak” anlamına gelen *sapio* fiiliyle irtibatlıdır. Sienalı Salvani ailesinden Sapia isimli kadın (ki 1289’dan önce ölmüş olmalıdır) şehrindeki Ghibellinoların azılı bir muhalifiydi. Aralarında kendi yeğeni Provenzano Salvani’nin de bulunduğu (bkz. *Araf* XI:121-38) Sienalı Ghibellinoların 1269’daki Colle mağlubiyetini nasıl karşıladığına dair bu anlatısı, haset günahının başka bir biçimini, başka insanların sahip olduklarına olan imrenmenin değil, diğerlerinin bir şeyler kaybetmelerinin verdiği coşku ve hazzın bir örneğini sunar.

İrade ettiği şeyin olması için dua ettim Tanrı'ya.

- 118 Tarumar oldular orada, amansızdı ricatları;
Seyrederken bu bozgun sonrası kovalamay,
Hissettim eşi benzeri olmayan bir hazzı;
121 Böylece cüretkâr suratımı kaldırıp yukarıya,
Bağırdım Tanrı'ya: 'Korkmuyorum senden bundan
sonra!'

Böyle yapmıştı azıcık güneş gören karatavuk da.¹

- 124 Vakidir ömrümün sonlarında,
Nail olmak istedim Tanrı'nın selamına,
Hafiflemezdi de günahımın cezası pişmanlıkla bu-
rada,

- 127 Anmasaydı ismimi şayet imanlı temennilerinde,
Pier Pettinaio, içindeki sevgisiyle,
Benim için kederlenmeyip de.²

- 130 Ama sen kimsin, ahvalimizi soran
Yürürken bir yandan, ve gözleri dikili olmayan
Doğru anladıysam, ve konuşmak için nefesini kul-
lanan?"

- 133 "Gözlerim," dedim, "burada alınacak benden,
yine de,
Sadece kısa bir süre,
Zira haset kürmünü işlemedim onlarla umumiyetle.

- 136 Alt taraçadaki cezadan korkuyorum daha ziyade,
Ruhumda kesif bir endişe, hissediyorum şimdi bile,
Oradaki yükün ağırlığını üzerimde."

- 139 Dedi ki bana: "Kim getirdi seni yukarıya, aramıza,

¹ Dönemin bir fablı, ocak ayında güzel bir havaya uyanan ve kış bitti zannedip "Tanrım etmem sana minnet, kara kışı atlattım çekmeden zahmet," diye şarkı söyleyen karatavuğun hikâyesini anlatır.

² Pier Pettinaio (ö. 1289) Sienalı muhterem ve azizvari bir kişidir; soyadından (*pettini*) anlaşıldığına göre kumaş üretiminde kullanılan tarakları yapıp satan basit bir adamdır. Sapia neredeyse son günlerinde nedamet getirdiği için, onun duaları olmasa hâlâ dağın eteklerinde bekliyor olacaktır (*Araf* IV:130-35).

Eğer tekrar döneceğini düşünüyorsan aşağıya?”

Dedim ki: “Getiren yanımda, ama konuşmamakta;

142 Ve sağım ben hâlâ; söyleyebilirsin dolayısıyla,
Seçilmiş ruh, fani adımlarımı senin adına,
Atmamı istersen dünyada.”

145 “Oh,” dedi, “çok acayip bu duyduğum,”
Müthiş bir alameti Tanrı’nın sevgisine nail oldu-
ğunun.

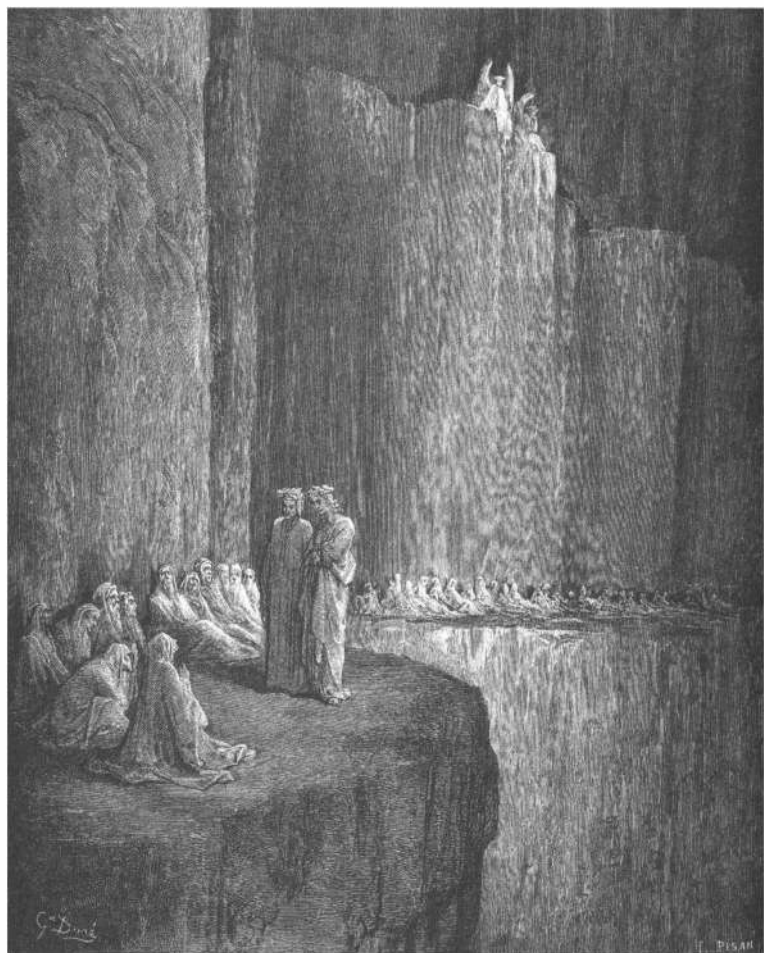
O halde bana da dualarınla bazen yardımcı olasın.

148 Dileğim senden en çok arzuladığının hatırına,
Adım atarsan Toskana topraklarına,
Namımın tadil edilmesidir hısımlarımda.

151 Onları göreceksin kifayetsizlerin arasında,¹
Talamone’ye bağlamışlar umutlarını boşa,
Diana’dan bile çok hayal kırıklığına uğrayacaklar
sonunda,

154 Ama amiraller kaybedecek en fazla.”

¹ Savurganlık ve kibirleriyle nam salmış Sienalılar (bkz. *Cehennem* XXIX:121-2) oldukça maliyetli ve başarısız iki büyük kamu inşaatına girişmişlerdi. Bunların ilki şehre su sağlamak için, aslında var olmayan ve Diana adını verdikleri bir yeraltı ırmağını aramak, diğeri neredeyse bataklık halinde ve sıtma yuvası olan Talamone sahiline bir liman yapmaktı.

KANTO XIV

- “Kim bu ölüm bahşetmeden daha bu seyri,
Yürüeyebilen dağımızın çevresini,
Ve isterse, açıp kapayabilen gözlerini?”
- 4 “Kim olduğunu değil ama, biliyorum yalnız olma-
dığını;
Daha yakınsın, sen sorsana bunu,
Ve nazık ver selamını ki cevaplasın soruyu.”
- 7 Böyle konuşuyordu iki ruh hakkımda,¹
Birbirlerine dayanmış, sağ yanımda;
Sonra kaldırdılar yüzlerine kelimeler için bana;
10 Ve biri dedi ki: “Ey ruh, mazruf olup hâlâ vücutta,
Çıkan Göklere yolculuğa,
Teselli et bizi sevgi hatırına,
13 Ve söyle, kimsin, nereden geldin;
Çok şaşırttı bizi nail olduğun inayetin,
Görülmemiştir asla olduğu böyle bir şeyin.”
- 16 Dedim: “Akar Toskana’nın ortasında,
Bir dere ki doğan Falterona’da,
Ve yüz mil kâfi gelmez akışının son bulmasına.
19 Bu vücudu getirdim o ırmağın kıyılarından;
Kim olduğumu söylemek taşımaz anlam,
Namım henüz fazlaca şan kazanmadığından.”

¹ Konuşan ruhlar 13. yüzyılın ilk yarısında Romagna’da yaşamış etkin bir Ghibellino siyasetçisi ve hukukçu olan Guido del Duca (ö. 1249 sonrası) ile 13. yüzyılın ikinci yarısında ve yine Romagna’da yaşamış, önde gelen bir Guelfo siyasetçisi olup 1296’da Ghibellinolar Forlì’yi tekrar ele geçirdiğinde öldürülen Rinieri da Calboli’dir.

- 22 Şayet bu aklımla, kastettiğini doğru anladımsa,”
Diye cevap verdi ilk konuşan ruh bana,
“Arno’yu ediyorsun ima.”
- 25 Bu sırada diğer ruh dedi ki ona:
“Neden ırmağın adını söylemekten sakınmakta,
Korkunç bir şeyi gözlerden irak tutmak ister gibi
adeta?”
- 28 Gölge, muhatap olan bu soruya, karşılık verdi:
“Bilmiyorum, ama öyle bir vadinin ismi,
Gerçekten topyekûn silinse olur münasibi;
- 31 Zira başlayarak kaynağından,
–Hani Pelorus’ta kırılana dek silsile halinde uzayan,
O dağların en yalçın olduğu noktadan,
- 34 Gökyüzünün buharla aldığı suları
Akıntısıyla tekrar denize ulaştırdığı–
Son durağına kadar düşmanı
- 37 Erdemin, o yörelerin insanları,¹
Ya kötü âdetleri kışkırtıyor onları,
Ya bahtsız toprakları, ama erdem onlar için andı-
rır yılanı;
- 40 Bu nedenle öyle bir değiştirdiler ki tabiatlarını,
Bu perişan vadinin insanları,
Sanki yuvaları Kirke’nin merası.
- 43 İnsanlara uygun yemekler değil, meşe palamudu
olan layığı,
İğrenç domuzların arasındadır kaynağı,

¹ Arno nehrinin kaynağı, Pelorus (Peloro/Faro) burnunda, yani Sicilya’ya geçit olan Messina boğazında kırılana dek bütün İtalya yarımadası boyunca uzanan Apenin dağ zincirinin kuzeydeki yüksek noktalarından olan Falterona dağlarıdır. Arno, Toskana boyunca akar ve Dante’nin memleketi Floransa’dan da geçerek denize dökülür. İzleyen anlatıda Guido del Duca’nın ruhu Arno’nun Toskana’daki seyrini takip ederek, bu ırmağın kıyılarında yaşayan ve erdemleri yitirmiş insanları, sanki Ulysses’in adamlarını domuzla çeviren büyücü Kirke’nin (bkz. *Cehennem* XXVI:93) canavarlaştırdığı habis mahluklarmış gibi sıralar: Casentinolular domuz, Arno’nun yön değiştirdiği Arezzo’nun halkı köpek, Floransalılar kurt ve nihayetinde Pisalılar tilkidir.

- Böylece başlar sefil akışı.
- 46 Sonra inerken aşağı, rastgelir itlere,
Hırlayıp ısırır, bakmadan güçsüzlüklerine;
Burnunu kıvrır orada, bunları küçümsemeyle.
- 49 Ve akarken daha aşağılara,
Bu melun ve meşum ırmağın genişler yatağı da,
Daha da fazla köpek görür dönüşmüş kurtlara.
- 52 Alçalırken sonra derin ve karanlık koyaklarda,
Tilkilere rastlar, hilekârlıkla müsemma,
Korkmazlar yakalanmaktan hiçbir tuzağa.
- 55 Yanımdaki yoldaşım kulak vermeli lafıma,
Sen de bana gelen kehaneti tut aklında,
Bunlar ona olduğu kadar sana da.
- 58 Torununu görüyorum, azgın ırmağın kıyılarında,
Bir avcı olmuş, dadanmış kurtlara,
Cümlesini düşürüyor korkuya.
- 61 Satıyor etlerini canlılarken hâlâ;
Sonra kadim bir canavar gibi başlıyor katliama,
Kıyıyor pek çok hayata ve kendi onuruna.
- 64 Kanlar içinde çıkıyor talan ettiği ağaçlıktan,
Arkasında bıraktığı viran, bin yıl geçse de aradan,
Tekrar olmayayacak asla o eski orman.”¹
- 67 Bu tehdit kimi etkilerse etkilesin,
Haberini alan ziyanın ve elemin,
İnsanın yüzü olur ya tedirgin,
- 70 Bu misal diğer ruhta da,
Endişe ve keder belirdi bir anda,
Yoldaşının sözlerini duyunca.
- 73 Birinin konuşması, diğerinin çehresi,
Merak ettirdi bana isimlerini,

¹ Guido del Duca'nın yanındaki ruh olan Rinieri da Calboli'nin torunu Fulcieri da Calboli Floransa'da kalan Ak Guelfolara zalimce misillemeler yapıp şehri harap etmiştir; zaten Dante'nin sürgüne yollandığı 1303 senesinde de Floransa'nın Kara Guelfolar tarafından tayin edilmiş *podesta*'sıdır (vali).

- Sundum temennilerimle birlikte bu isteğimi,
 76 Ki benimle ilk konuşan ruh cevap verdi:
 “Benden esirgediğini,
 Şimdi istiyorsun sana vermememi,
 79 Ama Tanrı böyle parlamasının inayetin sende,
 İrade ettiğine göre, ben de davranamam cimrice;
 Guido del Duca’yım ben, bil öyleyse.
 82 Kanım öyle tutuşmuştu ki hasetle,
 Birinin mutlu olduğumu gördüğümde,
 Sen de solgunluğu görürdün yüzümde.
 85 Kendi ektiğiminden biçiyorum böylesi çerçöpü.
 Ey insanoğlu, neden kalbinde tutarsın bitevi,
 Paydaşlığın yasak olması gereken şeyleri?¹
 88 Rinieri’dir yanımdaki,
 Calboli hanesinin övücü, izzeti,
 Ama ondan sonrakiler miras almadı erdemlerini.
 91 Reddi miras eden onun hısımları değil sadece,
 Po ile dağ, Reno ile deniz kıyısı arasındaki yörede,²
 İtitalin kıymeti ve hakikatin iyiliğini bilmiyor artık
 kimse;
 94 Bu yörelerde arsızca,
 Zehirli kökler sarmış toprağı etmez fayda,
 Çok geç kaldık çapalamakta.
 97 Nerede cömert Lizio ve Arrigo Mainardi?
 Pier Traversaro ve Guido di Carpigna hani?
 Ah Romagnalılar, hepsi piç oldu şimdi!
 100 Ne vakit bir Fabbro doğacak Bolonya’da,
 Ne vakit bir Bernardin di Fosco Faenza’da,
 Asil bir dal olan mütevazı ağaca?
 103 Şaşıрма, Toskanalı, ağlarsam hatırladığımda,

¹ Paydaşlığa imkân vermeyen, yani paylaştıkça çoğalmayan ve zaten paylaşıl-
 lamayan bu şeyler dünyevi nimetlerdir; (bkz. *Araf* XV:44-78).

² Po ile Reno ırmakları ve Apeninler ile Adriyatik denizinin sınırlarını teşkil
 ettiği Romagna bölgesi.

- Ugolino d'Azzo'yu, beraber Guido da Prata'yla,
Yaşayan aramızda,
106 Federigo Tignoso'yu ve refakatini,
Traversari hanesini ve Anastagileri,
Ve her ikisinin de kalmadı hiç varisi;
109 Hanımları ve şövalyeleri, meşgaleleri ve eğlence-
leri,
Bir vakitler nezaket ve sevgiyle ram olduğumuz
halleri,
Taşımıyor artık yürekler, ağırlıyor kötülükleri.
112 Ey Bretinoro, neden kaybolmuyorsun sen,
Kaybetmişken aileni zaten,
Ve insanların çoğu lekelenmemek için kaçmış-
ken?
115 Bagnacavallo iyi yapıyor artık çoğalmamakla;
Castrocaro marazlı, Conio daha fena,
Israr ediyor böylesi melun kontlar doğurmakta.
118 Doğru yapar Paganiler içlerindeki iblisten kurtu-
lursa,
Ama yine de etmez o kadar fayda,
Kimse anmayacak onları erdem ve saflıklarıyla.
121 Ey Ugolino de' Fantolini, senin ismin güvende,
Artık bir varis beklemediğine göre,
Fesadıyla ona sürecekle.
124 Lakin Toskanalı git şimdi;
Ağlamak konuşmaktan daha çok memnun edecek
beni,
Zira kendi kelimam eziyor içimi.”¹

¹ Guido del Duca, Romagna'nın eski, güzel çağlarını meşhur ve erdemli kişilerin bir listesini sunarak hatırlar ve hatırlatır. Bu liste Romagna'dan bir Guelfo siyasetçisi olan Lizio (ö. 1279 sonrası), Guido'nun yakın arkadaşı ve müttefiki olan Arrigo Mainardi (ö. 1228 sonrası), Ravennalı bir Ghibellino reisi olan Pier Traversaro (ö. 1225), Ravennalı bir asil ve 1251'de *podestà* olan Guido di Carpigna (ö. 1280), Bolonyalı nüfuzlu bir Ghibellino olan Fabbro de' Lambertazzi (ö. 1259), mütevazı Faenzalı Bernardin di Fosco (ö. 1249 sonra-

- 127 Biliyorduk bu asil ruhların ayrıldığımızı duyduğunu;
Bu nedenle suskunlukları,
Anlamamızı sağladı doğru yolu tuttuğumuzu.
- 130 İlerleyip yalnız kaldığımızda,
Havayı yaran bir şimşek edasıyla,
Bir ses çarptı kulaklarımıza,
- 133 Bağırmakta: “Katledecek beni her kim bulursa!”¹
Ve sonra sustu gök gürlemesi misali, hani zayıflar ya,
Bulut aniden yok olduğunda.
- 136 İlk ses verir vermez fasıla,
Bir diğerini işittik büyük bir cayırtıyla,
Gök gürlemesi de zaten üst üste gelir ya:²
- 139 “Ben Aglauros’um, çevrilen taş!”³
Ve sonra yaklaşmak için Ozana,
Önüme değil de adım attım sağıma.
- 142 Şunları dediğinde, her yan bürünmüştü yine ses-
sizliğe:
“O sağlam gemin sesidir bu işte,
Tutması lazım gelen her insanı sınırları dahilinde.

si), Romagna’da yaşayan bir Toskanalı ve barış taraftarı olan Ugolino d’Azzo (ö. 1293), Faenzalı ayrıksı kişilik Guido da Prata (ö. 1228) ve yiğitliğiyle nam salmış Riminili Federigo Tignoso’yu kapsar. Romagna’nın ahlaki gayri meş- ruluğa sürüklenmesiyle geçmişin soylu ve şövalyece idaelerini temsil eden Ravennalı Traversari ve Anastagiler gibi aileler yok olmuştur, Bagnacavallo kontlarının soyu devam etmemektedir. Guido del Duca’nın kendi şehri olan Brettinoro’nun kontları da, zaten şehrin iyi insanları suçlara ortak olmamak için göçtüğünden yok olsa yeğdir. Ve bazı aileler de soylarını ve aile ünle- rini lekeleyen mirasçılar çıkardıkları için hitam bulmalıdır: Castrocaro ve Conio kontları, Faenza’dan Paganiler (ki habis Maghinardo dei Paganini’nin 1302’deki ölümü isabetli olsa da, artık aile adı kurtarılamayacak kadar kir- lenmiştir). 1300 itibarıyla Ugolino de’ Fantolini’nin her iki oğlu da ölmüştür, dolayısıyla mirasçısı ve adının lekelenmesi ihtimali yoktur.

¹ *Yaratılış* 4:14 uyarınca Kabil’in, Habil’i öldürdüğünü anlayan Tanrı’ya sarf ettiği cümle.

² Kaynağı belli olmayan bu sesler, cezalandırılan haset biçiminin ilksel örnek- lerini dillendirmektedir (*Araf* XIII:40-42).

³ Ovidius’un aktarımıyla Aglauros, Mercurius’la (Hermes) aşk yaşayan kız kardeşine haset ettiği için bu tanrının taşla dönüştürdüğü Atinalı prenestir.

- 145 Ama yemi yutuyorsunuz da,
Kadim düşman çekiyor sizi oltasıyla,
Ne mahmuz ne dizgin kurtulmanıza etmiyor fayda.
- 148 Oysa Gök döne döne sizi davet etmekte,
İzhar ettiği nihayetsiz güzellikleriyle,
Mamafih gözünüz yeri görüyor sadece,
- 151 Böylece, O her şeyi gören, kırbaç vuruyor sizlere.”

KANTO XV

- O, oyunbaz çocuk gibi hareketli küre,
Tan vaktinden üçüncü saate,
Ne kadar sürede erişirse,
4 O kadar hükmü kalmıştı ışığın bu yerde,
Günbatıma varmadan önce;
Akşam duasına erişmişti orası, gece yarısıyken
bizde.¹
7 Ve güneşin şuaları doğrudan vuruyordu yüzümüze,
Zira neredeyse tamamen dönmüştük dağın çevre-
sinde,
Ki ilerliyorduk şimdi batı yönüne,
10 Bir parlaklık görüşüme baskın geldiğinde,
Daha parlak tecrübe ettiğimden bir önce,
Ve bu meçhul karşısında kaldım hayretle;
13 Böylece götürdüm ellerimi alnımın tepesine,
Ve siperlik yaptım onları kendime,
Bu ziyade ışıltıyı biraz hafifletsin diye.
16 Hani sudan veya aynadan şua,
Aksi yöne yansır ya,
Geldiği açıya denk bir açıyla,
19 Ve böylece şakuliden mesafesi,²
Her iki yanda da olur müsavi,

¹ İtalya'da gece yarısı, Araf'ta günbatımı öncesine tekabül etmektedir; tan vaktinden, yani yaklaşık sabaha karşı üçten Kilise saatine göre üçüncü saate, yani yaklaşık sabah dokuza kadar olan vakit boyunca Araf'ta güneş alçalacaktır; böylece Araf'ta saat akşam duası vakti, yani yaklaşık altıdır.

² Şakuli, yerçekimi doğrultusunda olan hat, yani düşeydir.

- Deney ve ilmin gösterdiği gibi;
- 22 Bana da yansıyan bir ışık önümdeki,
Yüzüme vuruyor gibi geldi,
Bu nedenle hızla çevirdim başka yere gözlerimi.
- 25 “Bu nedir, nazik babam, çabalıyorum boşa,
Işığından gözlerimi sakınmaya,”
Dedim, “Bize doğru da yaklaşıyor galiba?”
- 28 “Şaşırma kamaştırıyorsa hâlâ gözlerini,
Gök hanesi,” diye cevapladı beni,
Bir ulak erişti, yukarıya davet etmeye bizi.
- 31 Yakında bu nevi şeylere bakınca,
Zorluk çekmeyecek gözlerin, tabiatın sana
Mümkün kıldığı kadarıyla, bulacaksın onlarda
sefa.”
- 34 Mübarek meleğin yanına varmamızla birlikte,
Sevinçli bir sesle dedi ki bize: “Buradan girin içe-
riye,
Diğerlerine göre daha az dik merdivenlere.”
- 37 Tırmanıyorduk, yanından ayrılmıştık ki haliha-
zırda
“*Beati misericordes*,” terennümünü duyduk arka-
mızda,¹
“Sevin, günahı yendin!” dedi sonra.
- 40 Üstadım ile ben kalınca baş başa,
Yürürken bir yandan yukarıya,
Sözlerinde bulayım diye düşündüm fayda,
- 43 Böylece dönüp sordum ona:
“Romagnalı ruh ne ima etti acaba,
Paydaşlık, yasak ve kalpte tutmakla?”²

¹ Dante'nin haset günahının cezalandırıldığı taraçadan çıkışının nişanesi olarak melek ikinci Kutlulamayı, *Matta 5:7*'den “*Benti misericordes*/Ne mutlu merhametli olanlara; çünkü onlara merhamet edilecek,” cümlesini terennüm eder.

² Romagnalı Ruh, yani Guido del Duca, hasetin nedeni olarak, sınırlı dünyevi nimetlere yönelik arzuyu ve paylaşıldıkça bu nimetlerin daha azının insan-

- 46 Dedi ki bana: “En büyük zaafının sonunda,
Getirdiği zararın farkında; dolayısıyla şaşırma,
Daha az pişman olalım diyedir, bizi azarlıyorsa.
- 49 Arzularınız o nimetlere yönelttiğinde nefsinizi,
Paylaşmanın küçülttüğü her birini,
Haset yakıp kavuruyor yüreğinizi.
- 52 Lakin o Küre-i Azam’ın mündemiç sevgisi,
Size imkân veriyor, açın diye semavi nimetlere
kalbinizi,
Böylece kaybolacak tortulanmış endişesi;
- 55 Orada ‘bizim’ derse ne kadar çok kişi,
O kadar artar beherinin haiz olduğu nimetlerin
cüssesi,
Sevgiyle yanan kalpler büyütür cemaati.”
- 58 “Daha da açım şimdi tatmine,”
Dedim, “Dilimi tutmayıp sorduğum halimden ev-
velinde,
Daha derin tereddütler belirdi zihnimde.
- 61 Bir nimet nasıl daha fazla kişi tarafından bölüşü-
lüp de,
Daha fazla zenginlik verebilir her birine,
Az insanın sahip olmasına nispetle?”
- 64 Dedi ki bana: “Hâlâ ısrar ediyorsun aklını sabit-
lemekte,
Dünyevi şeylerin haddinde, böylece
Karanlık devşiriyorsun saf ışıktan bile.
- 67 Bu bitimsiz ve tarifsiz İyi, her şeyin üzerinde,¹
Işğın yönelmesi gibi kendini yansıtacak yüzeye,
Yönelir sevgiye.
- 70 Görürse şevki, o kadar fazla verir kendini,
Böylece büyüdükçe sevgi,

larda kalmasını göstermişti (bkz. *Araf* XIV:86-7).

¹ Azami, tarifsiz ve bitimsiz İyi, Tanrı’dır; ebedi niyeti ve hedefi olan sevgiyi Gök-ten yansıtır.

- Artar ebedi kıymeti.
- 73 Ve ne kadar çok ruh taşırırsa yukarıda sevgiyi,
Her ruh yansıtır bir diğerini, ayna gibi,
Çoğaltır sevgiyi, böylece olur azami.
- 76 Eğer sözlerim gidermediyse açlığını,
Beatrice'yi göreceksin, tatmin edecek bunu,
Ve diğer bütün arzularını.
- 79 Şimdi sen sadece didin,
İlk ikisi gibi kalan beşi de silinsin
Yaraların, iyileştirdiği kefaretin.”
- 82 Demek istesem de “Memnun ve tatmin ettin beni,”
Gördüm o sıra yeni bir daireye eriştiğimi,
Ve hevesli gözlerim bastırdı sesimi.
- 85 Bir rüyet ki vecd edici,¹
Aniden kuşatıp sardı hakikatimi,
Ve gördüm bir tapınakta pek çok kişiyi;
- 88 Ve bir kadın önünde girişinin,
Nazik tavrıyla bir annenin,
Diyordu ki: “Ey oğul, neden bize böyle ettin?”
- 91 “İşte, babanla ben yüreğimiz çok sıkılarak,
Seni aradık.” ve burada susarak,
Gözden yitti ilk belirenlerle birlikte apak.²
- 94 Sonra orada başka bir kadın göründü bana;
Hissettiği teessürden damıttığı yaşlar yanaklarında,
Başkasını hakir gördüğü için zamanında.
- 97 Dedi ki: “Eğer sensen bu şehrin efendisi,
Ki ismi için tanrıların bile bir vakit çekiştiği,
Ve yine burasıdır her ilmin nurunun menşei,

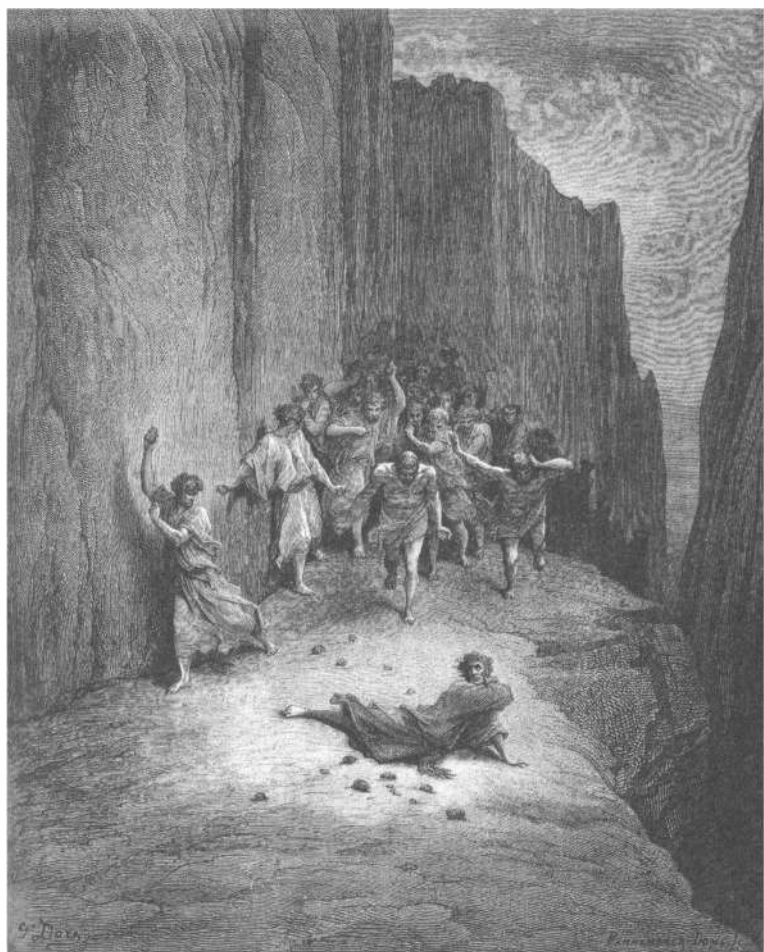
¹ Sakin ve selim olmanın üç örneğini sunacak olan üç rüyet Dante'nin zihninde belirir. Benzer bir şekilde gazap günahının örnekleri de hayalde görülecektir (bkz. *Araf* XVII:13-45).

² Kadın Bakire Meryem, alıntılanan İncil hikâyesi de İsa Mesih'in on iki yaşındayken ailesiyle Kudüs'teki Mabete gittiğinde kaybolması ve sonra orada muallimlere sorular sorup, yanıtlar verir halde bulunmasıdır. Meryem'in sakın sitemi *Luka* 2:48'den alıntıdır.

- 100 O küstah kollardan al öcünü,
Ey Pisistratus, kızımızı sarılan bilmeden haddini.”
Daha uysal ve merhametli görünen efendi,
- 103 Mutedil tavıyla cevap verdi:
“Ne olacak zarar görmemizi isteyenin muamelesi,
Eğer mahkûm ediyorsak bizi seveni?”¹
- 106 Sonra gördüm o insanları tutuşmuş gazap ateşiyle,
Taşlayarak katlediyorlardı bir delikanlıyı ve
“Öldürün, öldürün!” diye bağırıyorlardı hâlâ bir-
birlerine;
- 109 Çöktüğünü gördüm toprağa, sanki şirtında ölümün
ağırlığı,
Fakat gözlerini ayırmadan Göğe bakıyordu,
Sanki bizzat onlardı Göğün kapısı;
- 112 Bu büyük işkenceye rağmen niyaz etmekte yüce
Rabbine,
Bu zalimleri affetsin diye,
Merhametin kilidini açan bir çehreyle.²
- 115 Ruhum çevirdiği vakit kendini dışarı,
Gerçek ve orada olana doğru,
Fark ettim kat’a yalan olmayan rüyete daldığımı.
- 118 Rehberim görünce davrandığımı sanki,
Uykudan uyanmış biri gibi,
Dedi ki: “Nedir derdin, ayakta duramıyorsun belli,
- 121 Yürüyorsun, yarım fersahı geçmişizdir de şimdi,
Bacakların sallanıyor, gözlerin sisli,
Şarabın ya da uykunun tesirindeki biri gibi?”

¹ MÖ 6. yüzyılda Atina tiranı olan Peisistratos (Latince Pisistratus) ile karısına ait bu hikâye Valerius Maximus’tan alıntılanmış olmalıdır. Atina şehrine kimin adının verileceği hususunda Athena ile Neptunus (Poseidon) rekabete girmiştir.

² İlk Hristiyan şehidi Aziz Stefanos Yahudileri tenkit eder ve dine uymalarını salık verir: “İşte Gökleri açılmış ve İnsanoğlunu (İsa’yı) Allah’ın sağına durmakta görüyorum” dediğinde infial oluşur ve recm edilerek öldürülür. Şehadetinde İsa’ya ruhunu alması için dua eder ve “Ya Rab, onlara (kendisini taşlayanlara) bu günahı yükleme” diyerek ölür (*Resullerin İşleri* 7:54-60).

G. Davis

Benjamin Davis Jr.

- 124 “Ey sevgili babam, dinlersen beni,
Anlatacağım,” dedim “bana görünenleri,
Yitirdiğim sıra da yürüme yetimi.”
- 127 Dedi ki: “Taksan da yüzüne yüz maskeyi,
Saklamaya yetmez benden düşüncelerini,
En cılızını dahi.
- 130 Gördüklerin gösterildi sana, etmeyesin diye imtina
Kalbini açmaktan selamet sularına,
Ebedi pınardan akan daima
- 133 ‘Nedir derdin’ diye sormadım sana,
Ruh sıyrılınca bedenden kalan âmâ,
Dünyevi gözlerle bakan birinin yordamınca;
- 136 Sordum kuvvet bulabilsin diye ayakların daha da,
Miskini dürtmeli böyle mahmuzla,
Uyanma vakti gelip de hâlâ ağırdan alıyorsa.”
- 139 Yürüdük akşam duası vakti hitam bulasıya,
Oldukça geç olmuştu da gözümüzün görebildiği
boyunca,
Hâlâ parlayan şuaların yoldaşlığıyla.
- 142 Ve bakın yavaş yavaş bir duman, karanlık gece gi-
bi,¹
Sarmaya başladı çevremizi;
Hiçbir yer de yok sakınalım diye kendimizi.
- 145 O duman aldı bizden pak havayı ve gözlerimizi.

¹ Bu duman gazap günahının taraçasındaki cezadır.

KANTO XVI

- Ne Cehennem'in ne de gecenin karanlığı,
Bulutlar kaplayınca semanın her yanını,
Cümle seyyareden mahrum kaldığı,
4 Orada her yanı bürüyüp örten üstümüzü,
Duman kadar kalın, dokusu böyle pürüzlü,
Bir örtüyle kapatmadı gözümü.
- 7 Açık tutmak mümkün değildi onları daha fazla;
Dolayısıyla arif ve sadık Refakatçim yaklaşıp ya-
nıma,
Omzunu teklif etti bana.
- 10 Kör bir adamın yürümesi gibi rehberinin ardında,
Şaşmamak ve bir şeye çarpmamak için yolda,
Zarar ve hatta ölüm getirebilecek ona,
13 İlerledim ben de bu habis ve haşin havanın orta-
sında
Dinleyerek Rehberimi, şöyle tekrarlamakta,
"Dikkat et benden ayrılmamaya!"
- 16 Sesler duydum, her biri sanki duada,
Günahlarımızı kaldıran Tanrı'nın Kuzusu'na,
Selamet ve merhamet niyazıyla.
- 19 Peşrev kabiline, *Agnus Dei*¹ söyleniyordu defaatle;
Kelimelerin terennümü aynı makamda ve hep bir-
likte,

¹ Roma Katolik Kilisesinde Massi Ayini olarak anılan, Ortodoks Kilisesinin Efkariستی (Şükran) kutsal töreni biçiminde icra ettiği ayinde tekrarlanan duanın *Yuhanna* 1:29'dan alınma ilk sözleri: "*Agnus Dei*/Tanrı'nın Kuzusu, dünyanın günahını kaldıran, merhamet eyle..."

- Aralarında mükemmel bir ahenk oluşuyordu böylece.
- 22 “Üstadım, ruhlar mı bu duyduklarım?”
Diye sordum. Cevapladı: “Doğru kavradın,
Böyle ilerlerken çözüyorlar düğümlerini gazabın”¹
- 25 “Peki sen kimsin yarıp geçen dumanımızı,
Ve bahsediyorsun bizden tıpkı,
Biri gibi hâlâ aylara bölen zamanı?”²
- 28 Bir sesin bu oldu hitabı; Üstadım duyunca
Dedi ki bana: “Cevap ver ona,
Ve sor bu yol ulaştırır mı yukarı giden patikaya.”
- 31 Dedim ki: “Ey mahluk, temizleyen kendini
Güzel dönmek için O’na, yaratan seni,
Hayret verici şeyler duyacaksın takip edersen beni.”
- 34 “İzin verilen yere kadar geleceğim seninle,”
Diye cevap verdi, “Ve duman mani olursa görme-
mize,
Duymak birlikte tutar bizi onun yerine.”
- 37 Başladım bunun üzerine: “Çözeceği ölümün,
Kundağıma sarılıyken hâlâ yukarı gitmekteyim,³
Buraya Cehennem’in cebrinden geçip geldim.
- 40 Ve Tanrı inayetiyle kucakladıysa beni,
Öyle bir minvaldeki asri zamanların hiç bilmediği,
İstiyorsa sarayını görmemi,
- 43 Sen de gizleme benden ölmeden evvelki kimliğini
ve söyle,
Doğru yoldan mı gidiyoruz geçide;
Sözlerin kılavuz olacak bize.”
- 46 “Lombardiyalıydım ve Marco diye çağırılırdım;⁴

¹ Onları Cennet’e ulaşılmaktan alıkoyan gazap günahlarının ödedikleri kefareti (bkz. *Araf* IX:126).

² *Araf*’ta dünyevi zaman ölçüleri yoktur, burada zaman sadece iradenin arınıp arınmadığıyla ölçülür (bkz. *Araf* XXI:61-66).

³ Kundak ruhun giydiği giysi, yani bedendir.

⁴ Konuşan ruh olan Lombardiyalı Marco, 13. yüzyıl başlarında yaşamış, hak-

- Dünyanın usulleri olmuştu da malumum,
Artık insanların yaylarını germediği değerlere sevdalandım.
- 49 Yukarı tırmanmak için doğrudur yol tuttuğun.”
Diye oldu cevabı ve ekledi: “Duacınım,
Benim için de dua et yukarısı olunca konağın.”
- 52 Dedim ki: “Teminat olsun ki sana imanım,
Benden istediğini yapacağım; lakin aklım,
Bir kuşkunun istilasında, ondan kurtulmazsam patlayacağım.
- 55 Önceleri bu tereddüt cılızdı, şimdi ikiye katlandı
Duyunca beyanını ve beni şundan emin kıldı,
Seninkiler ile başkasıninkiler arasında kurunca bağlantı.¹
- 58 Dünya hakikaten, ayrıldı bütün erdemlerden tamamıyla,
Ve senin de söylediğin gibi bana,
İçi dolu, dışı kaplı fesatla;
- 61 Lakin yalvarırım işaret et sebebine,
Görürsem, gösterebilirim diğerlerine;
Zira kimi göklere, kimi yeryüzüne atfetmekte.”²
- 64 Derin bir iç çekme, ki kederiyle çıktı “Ah!” sesi,
Oldu ilk nefesi ve sonra cevap verdi:
“Kardeş, kördür dünya ve senin oradan geldiğin belli.
- 67 Siz yaşayanlar göklere atfediyorsunuz hâlâ her sebebi,

kında çok az şey bilinen Kuzey İtalyalı bir saray nedimidir. Eski günlerin ahlaki ölçütleri ve erdemlerinin, bugünün habis ve umursamaz dünyasıyla tezatını sergilemek için Dante'nin başvurduğu bir figürdür.

¹ Guido del Duca'nın anlattıkları (bkz. *Araf* XIV:91-123)

² Gökler, gök küreleri, buralarda yer alan yıldızlar ve gezegenler, bunların birbirleriyle konumları ve etkileri, astrologların iddia ettiği gibi dünyadaki olayları etkileyip kötülüğün nedeni olabilir mi, yoksa bizzat insanlar mı dünyada kötülüğe neden olur? Bu sorgulama izleyen satırlarda da sürecektir.

- Sanki oymuş gibi,
Her hareketin zaruri menşei.
- 70 Şayet böyle olsaydı, kaybederdiniz hür iradenizi,
Ve adalet de tecelli edemezdi,
Seçemeseydiniz iyi ameldeki sevinci, kötüdeki mu-
sibeti.
- 73 Gökler harekete geçirir meyillerinizi,
Hepsini değil gerçi; ama öyle olduğunu varsaysak
dahi,
Işık verildi size görün diye kötüyü ve iyiyi,
- 76 Ve hür iradeniz bitap düşse de,
Göklerle olan ilk muharebelerinde,
Hepsini fetheder akabinde, iyi terbiye edilirse.
- 79 Siz özgür olanlar iyi bir tabiatı,
Ve büyük bir yetkiyi haizsiniz, zira Kudret yarattı
Aklınızı, böylece göklerin tesirine yalnızca değilsiniz
bağlı.¹
- 82 Böylece mevcut dünya kaybetmişse yolunu,
Sizsiniz sebebi, siz de aranmalı;
Tefsir edeceğim hakikatle şimdi sana bunları.
- 85 Yaratmadan önce sevgiyle tasavvur eden,
O'nun ellerinden çıktığında ruh aynen,
Bir çocuk gibidir ruh, oyunbazca ağlayan ve gülen;
- 88 Saftır, bihaber, yalnızca
Sevinç dolu Yaradan verdiğiinden ilk hareketi ona,
Zevk aldığı şeylere yönelir gönül hoşluğuyla.

¹ Dante'ye göre insan sadece dışsal eylem/hareketlerle değil, içsel eylemler olan tercihler, meyiller, arzular, iştahlarla da donatılmıştır. Bu içsel eylemlerin yıldızların tesiriyle belirlendiğini söylemek iyi (ve beraberinde gelen Cennet ödülü) ile kötü (ve beraberinde gelen Cehennem cezası) arasında tercih yapabilen insanın iradi hürriyetini inkâr etmektir. Yıldızların konumu elbette insan bedeninde bazı etkilere neden olabilir, ama ruhta olamaz; çünkü ruh her şeyi aşkın Tanrı tarafından bizzat yaratılmıştır, iyi ile kötüyü, doğal ayartıcıları ve zor da olsa bunlardan nasıl kaçınılacağını tefrik, tercih ve tevdi etmeyi sağlayan akıl, ruhun hizmetindedir.

- 91 Önce ufak tefek nimetlerdir ona zevk veren,
Burada aldanır hemen, başlar koşmaya arzularının
peşinden,
Yoksa bir dizgin ya da rehber, sevgisini sevk ve
idare eden.
- 94 Bir yasa gerekir bu yüzden gem niyetine,
Bir de hükümdar elbette,
Tek hakiki şehrin kulesini kerteriz alacak kendine.
- 97 Yasalar mevcut, ama kim tatbik etmekte?
Hiç kimse, hatta sürüyü güden çoban bile,
Sahip değil çatal tırnağa, geviş getiriyor sadece;
100 Ve böylece ahali, gören rehberini,
Sadece uğraşmakta ele geçirmeye arzu duyduğu
nimeti,
Bununla beslendi ve aramıyor daha ötesini.
- 103 Açıkca görüyorsunuzdur ki kötü idare,
Sebep oldu dünyanın dolmasına şerle,
Ve doğanızın fesatlığı değil mesele.¹
- 106 Vaktinde Roma dünyayı kılmıştı muntazam,
İki güneşi vardı, iki ayrı yolu aydınlatan,
Biri dünyayı katedendi, biri Tanrı'nın olan.
- 109 Amma velakin söndürdü biri diğerini,
Şimdi kılıç, çobanın اساسıyla birleşti,
Bu ikisi bir arada, kaçınılmaz, şerde nihayet ede-
cekti,
- 112 Zira öylesine iç içe geçtiler ki, birinin diğerinden
yok çekincesi;
Şüphe ediyorsan sözlerimden, hatırla çiçek ile
meyveyi,

¹ Evrensel bir kaide olarak Roma Hukuku dizgin vazifesi görmeli, İmparator da tek hakiki şehri, yani Göklerdeki Krallığı kendine rehber alarak insanlara dünyada iyi ve adil liderlik etmeli, Papalar, yani çobanlar da insanların ruhani olarak o şehre ulaşmasını sağlamalıdır. Ancak 1300 itibarıyla İtalya'da etkin bir İmparator yoktur (bkz. *Araf* VI:88-116). Papalıkta tamaha ve yozlaşmaya boğulmuş, İmparatorluk yetkilerini ele almış ve kötü bir idare sergilemektedir.

Tohum neyse biter o bitki.¹

- 115 Adige ve Po'nun suladığı yörede,²
 Cesaret ve nezaket egemendi vaktinde,
 Ta ki Friedrich'le yaşanıncaya kadar çekişme,³
- 118 Müteredit bir yolcu varsa rastlarım da yolda er-
 demli birine,
 Konuşuruz, hicap duyarım diye,
 Geri durmasın, o diyardan rahat rahat geçebilir
 şimdilerde.
- 121 Doğru, üç ihtiyar kaldı geriye orada,
 Eski zamanlar kınıyor yenileri onlar vasıtasıyla,
 Adamlarsa bekliyorlar Tanrı'yı, çağırsın diye ken-
 dilerini daha iyi bir hayata;
- 124 Currado da Palazzo ve Gherardo, ne hayırlı kendisi,
 Ve Guido da Castello, ki ona Fransızlar gibi,
 Samimi Lombardiyalı demek daha iyi.⁴
- 127 Diyebilirsin ki artık, sonuç niyetine, Roma Kilisesi,
 Toplayıp karıştırdığından bünyesinde iki idareyi,
 Pisliğe saplanmış kirletiyor hem kendini hem de
 yükünü.”
- 130 “Marcocuğum,” diye cevapladım, “Ne güzel açık-
 ladın;

¹ İki güneş, her ikisi de Roma'da olan ve yetkilerini doğrudan Tanrı'dan alan dünyevi ve ruhani âlemin iki rehberidir. Dante bu güneş vurgusuyla Papalığın, İmparatoru aslında güneşin ışığını (yani Papalığı) yansıtan (yani bağımlı olan) Ay olarak tanımlamasına açıkça karşı çıkmaktadır. Benzer bir itiraz Papalığın her iki âlemin de kılıcını elinde taşıdığı iddiası karşısında Papa'nın, yani çobanın, eline sadece asa vermesinde de söz konusudur. Bir tohumdan başka bir bitki çıkamayacağı, çiçeğin aşikâr ki meyveye döndüğü somut hakikatlerinde olduğu gibi Papalığın bu dünyevi yetki gaspı sadece kötü sonuçlar doğurmaktadır.

² Kuzey İtalya.

³ İmparator II. Friedrich (ö. 1250) ile Papalık arasındaki ihtilafla birlikte bölge yozlaşmaya başlamıştır.

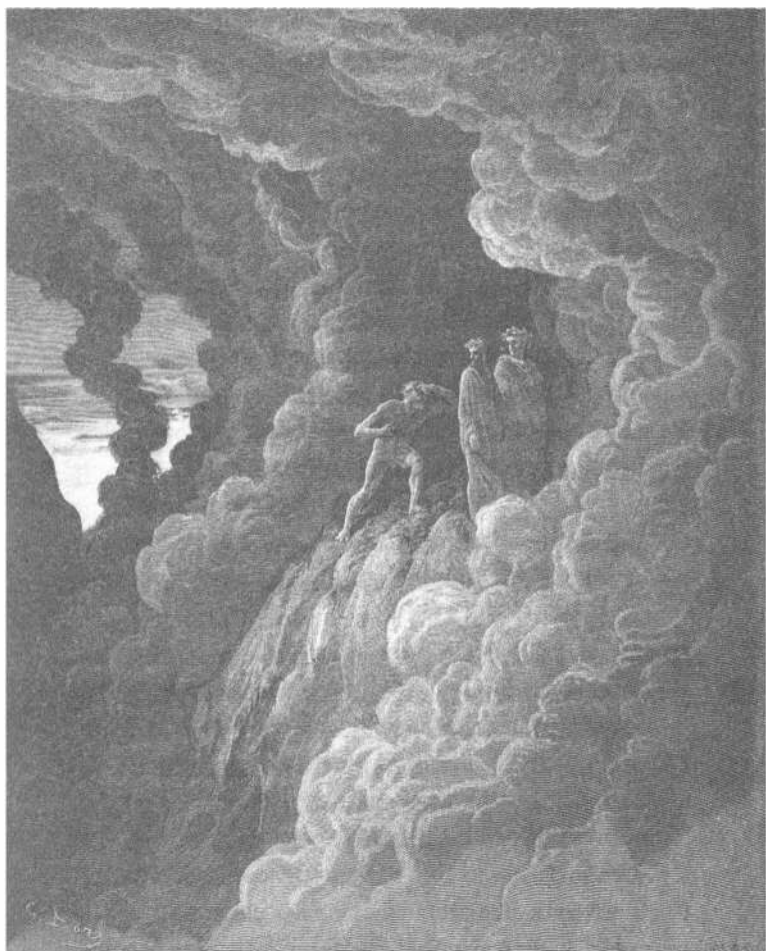
⁴ 1300'lerin başında hâlâ hayatta olan, geçmişteki erdemli dönemlerin bu temsilcileri Brescia'dan bir Guelfo olan Currado da Palazzo, Trevisolu kumandan Gherardo da Camino (ö. 1306) ve kuşkucu Fransızların gözünde bile dürüst bir İtalyan olan Guido da Castello'dur (ö. 1315).

Ve şimdi esaslıca anladım neden Levioğullarının,
El çektilirdiğinden payından dünyevi mirasın.¹

- 133 Fakat hangi Gherardo bu andığın,
Bir örneği olarak mazinin insanlarının,
Varlıkları bile bizzat reddiyesi olan bu zalim çağın?”
136 “Ya kandırıyor beni sözlerin ya da kışkırtmak ni-
yetin,”
Diye cevapladı, “Zira Toskana ağzı hitabetin,
Ama iyi ve selim Gherardo’yu bilmiyor gibisin.
139 Başka bir ismi yok bildiğim,
Ancak Gaia’nın babası diye tanıtabilirim.²
Tanrı sizinle olsun, ben daha öteye gelmeyeceğim.
142 Bak şualara dumanı yarıp geçen,
Ağardı bura şimdiden ve ayrılmalıyım ben,
Melek orada, ona görünmeden.”
145 Böylece döndü arkasına ve duyamazdı beni artık
giderken.

¹ Yakub’un soyundan gelen Levioğulları kabilesi, Rab tarafından kâhinlerin, mabetin (çadırın) ve ayinlerin bekçisi olarak tayin edilir ve dünyevi mal ve mülke sahip olmaları yasaklanır (*Sayılar* 18).

² Gherardo’nun kızı hafifmeşrepliğiyle kötü bir üne sahipti; burada babasının kuşağından bir sonraki kendi kuşağına nasıl da sert bir ahlaki çöküşün yaşandığının örneği olarak sunulmaktadır.

KANTO XVII

- Hatırlarsan, okur, yakalandıysan dağda sise,
Bir köstebek kadar görürsün ancak içinde,
Deriyle kapanmış gözleriyle,
4 Ve kesif ve boğucu buhar akabinde,
Başlayınca incelmeye, güneş küresi de
Nasıl sızmaya başlar arasından belli belirsizce,
7 O vakit muhayyilen süratle kavrayacaktır o yerde,
Nasıl tekrar gördüğümü güneşi, ki batıyordu ne-
redeyse,
İçinde yürüdüğümüz duman ererken nihayete.
10 Böylece benimkileri uydurup Üstadımın emin
adımlarına,
Çıkıp o buluttan dışarıya, ulaştım ışığa,
Çoktan yitmiş olan aşağı yamaçlarda.
13 Ey muhayyile ara sıra,¹
Öyle kopartırsın ki bizi olan şeylerden dışarıda,
Fark etmeyiz etrafımızda bin boru çalsa da,
16 Duyular kıskırtmıyorsa seni ne harekete geçir-
mekte?
Canlandırır seni bir ışık biçimlenen gökte,
Kendi kendine ya da onu aşağı gönderen bir ira-
deyle.
19 Dönüşüp kuş olan sureti,

¹ Daha önce görülen sakın ve selim tutumun üç örneğinin (bkz. *Araf* XV:85) tezadı olan ve gazap günahının örneklerini sunan üç rüyet semavi bir tesir ve dış dünyadan bütünüyle kopuşla Dante'nin zihninde belirecektir.

- Şakımdan alan en büyük zevki,¹
 O kadının vahşeti hayalimde belirdi;
 22 Ve böylece zihnim kapandı kendi içine,
 Sadece hayalin getireceklerine,
 Dışarıdan gelen hiçbir şey giremedi akabinde.
 25 Sonra sökün etti görüntüsü derin düşüme,
 Çarmıha gerilmiş birinin, ölürken bile,
 Acımasızlık ve kibir var çehresinde.
 28 Çevresinde büyük Ahaşveroş ile,
 Karısı Ester ve adil Mordekay bir de,
 Hani dürüst olan hem kelimasında hem amelinde,
 bekliyorlardı birlikte.²
 31 Ve bu hayalin kendi kendine dağılmasıyla,
 Tıpkı bir kabarcık gibi bir anda,
 İçinde olduğu sudan çıkınca,
 34 Bir genç kız belirdi hayalimde,
 Ağlıyor için için ve demekte: “Ey kraliçe,
 Neden kendinden vazgeçtin gazabına yenilip de,
 37 Aldın kendi canını Lavinia gitmesin diye;
 Lakin kaybettin beni işte! Kederlenen benim anne,
 Başkasınınkinden önce senin ölümüne.”³
 40 Tıpkı uykunun dağılması gibi yeni bir ışıkla,
 Vuran aniden kapalı gözkapaklarına, ve bölünmüş
 olsa da

¹ Araf IX:15'te anılan, tecavüze uğrayıp dili kesilen Prenses Philomela'nın kardeşi Prenses Prokne, kocası Tereus'tan kız kardeşine yaptıklarının intikamını almak için, tek oğulları İty's'i öldürüp etinden yaptığı yemeği ona yedirir; Prokne de bûlbûle dönüştürülmüştür.

² Kral Ahaşveroş'un sarayında mevki sahibi olan Haman, kendisinin önünde eğilmeyen Yahudi Mordekay'a öfkelenir, onun ve bütün Yahudilerin öldürülmesini emreder. Ahaşveroş'un karısı ve bir Yahudi olan Kraliçe Ester'in şefaatiyle Mordekay ve Yahudilerin canları kurtulur ve Mordekay için hazırlanan çarmıha Haman gerilir (Ester 3-7).

³ Vergilius'un aktarımıyla Latin prensesi Lavinia'nın annesi Amata, kızının evleneceği Aeneas'tan o kadar nefret etmektedir ki kızını vazgeçirmek için kendini asar.

Biraz daha çırpınır ya, son bulmadan önce tamamıyla;

- 43 Benim de muhayyilem cılızlaşıp söndü,
Bir ışık, alışkın olduğumuzdan keskin ve güçlü,
Bulur bulmaz yüzümü.
- 46 Nerede olabileceğimi anlamak için bakındım etrafıma,
Ama diyen o sesi duyunca “Yukarıya çıkış burada,”
Diğer bütün gayelerimi bıraktım kenara;
- 49 Bu ses arzuma öyle bir şevk verdi ki,
Bakıp görmek için sahibini, bu hevesi
Ancak tatmin eder yüz yüze gelmesi.
- 52 Ama nasıl güneş baskın gelirse gözlerimize,
Kendi aşırılığıyla kendi suretini perdelerse,
Orada kesildi böyle benim bakışımın takati de.
- 55 “Ulvi bir ruh bu, kendisinden istenmeden bile,
Yukarıya giden yolu işaret ediyor bize,
Ve saklıyor zatını bizzat nuru içinde.
- 58 Kendine gösterir gibi gösteriyor bize ilgi;
Fark eden zarureti, ama bekleyen istenmesini,
Zaten düşünüyordur sinsice geri çevirmeyi.
- 61 Şimdi uysun adımlarımız böyle davete,
Tırmanmaya gayret edelim gece çökmeden önce,
Sonra durmamız gerekecek gün dönünceye dek geriye.”¹
- 64 Böyle dedi Rehberim, o ve ben beraberce,
Çevirdik adımlarımızı merdivenlere;
Ve ilk basamağa varmamla birlikte,
- 67 Bir hareket hissettim kanat çırpışı gibi,
Ve rüzgârla birlikte çarptı yüzüme “*Beati pacifici*,

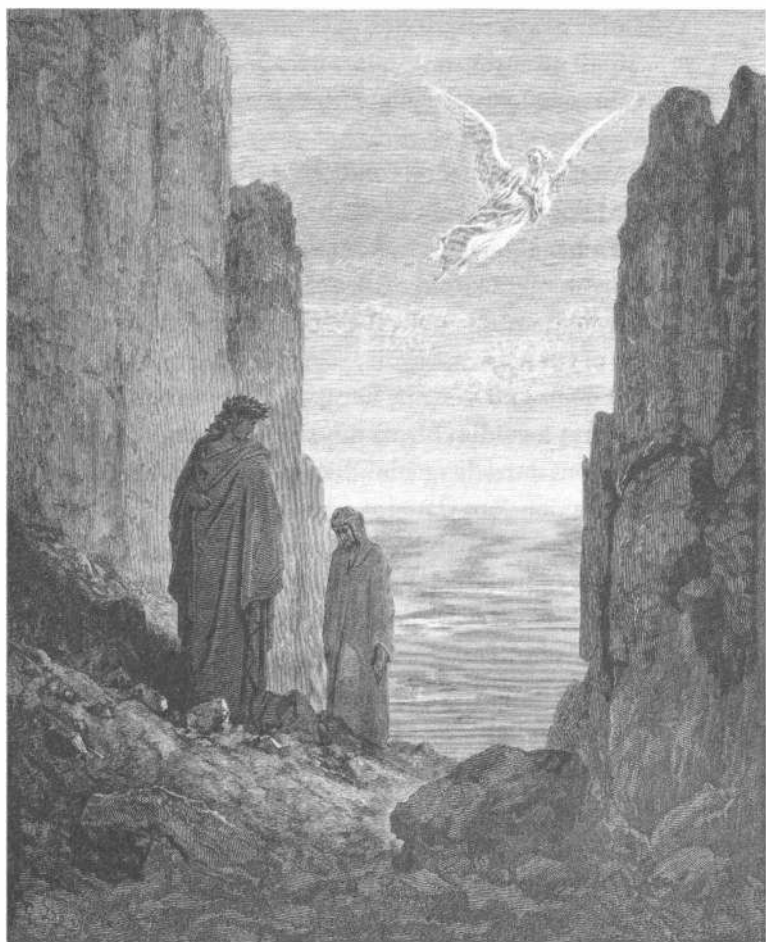
¹ Meleğin henüz hiçbir talep gelmeden sergilediği nezaket, kantonun izleyen temasına da uygun düşecek biçimde İsa'nın “Komşunu kendin gibi seveceksin” (Matta 22:39) emrini hatırlatır.

- Onlar azabın şerrinden azat olmuşlardır!" sözleri.¹
- 70 Şimdi güneşin son şuaları üzerimizde,
Çıkmıştı çok yükseklerle, kovalıyordu onları gece,
Ve yıldızlar belirliyordu her yerde.
- 73 "Ah mecalim neden tükenmekte!" diye,
Hayıflandım kendi kendime,
Zira bacaklarımın hükmü uğruyordu kesintiye.
- 76 Vardık merdivenin artık daha fazla,
Tırmanmadığı noktaya, ve durduk hareketsiz
orada,
Bir gemi gibi ulaşmış karaya.
- 79 Dikkat kesildim biraz, duyarım diye belki
Bu yeni dairede ne olabileceğini;
Sonra döndüm Üstadıma ve dedim ki:
- 82 "Söyle, nazik babam, hangi hata,
Ulaştığımız bu yeni dairede arınmakta?
Ayaklarımız zorunda olsa da, konuşmanı dur-
durma."
- 85 Dedi ki bana: "İyiye sevmekte kifayetsizlik gafleti,²
Bihakkın burada ediliyor telafi;
Sıkıca asılıyor şimdi küreklere tembel kürekçi.
- 88 Daha sarıh anlayabilmek için bana yönelt zihnini,
Böylece burada biraz oyalanıyor olsak dahi,
Toplayabilirsin iyi meyveyi.
- 91 Ey oğlum, hem Yaradan hem de yarattıkları,
Olmamıştır hiçbir vakit sevgiden ayrı,³

¹ Dante'nin gazap günahının cezalandırıldığı taraçadan çıkışının nişanesi olarak melek üçüncü Kutlulamayı, *Matta 5:9*'dan "*Beati pacifici*/Ne mutlu sulh edicilere; çünkü onlar Allah oğulları olarak çağırılacaklar," cümlesini ikinci kısmını değiştirerek, daha önceki meleklerin aksine terennüm etmeden söyler.

² Bu dördüncü taraçada Tanrı'nın sevgisi uyarınca dünyevi meşgalelerini sürdürme hususunda miskinlik, aymazlık yani gaflet günahının bedeli, münasip ceza olan ivedi hareket etmeyle cezalandırılır.

³ Sevgi iyiye arzulamaktır, Tanrı'nın özüdür ve tüm yarattıklarının hayattaki gayelerinde takip etmeleri gereken ilkidir. İzleyen anlatı, Dante'nin iradenin

Bu sevgi bazen fitrattan gelir,¹ bazen gerektirir akli kararı,²

94 Fıtrattan gelen, kişinin tabiatı olan sevginin olmaz hatası,

Ama akıl yön verdiğinde sevgiye, vardır yanılma payı,

Şer dolu bir şeye yönelebilir yahut hak edilenin verilebilir çoğu ya da azı.

97 Yöneltildiği müddetçe Asli İyi'ye,
Dünyevi nimetlere de yaklaşırsa ölçülülükle,
Sebep olmaz şer zevklere;

100 Lakin kötüye doğru döner ya da
İyilikle iştigal etmezse ölçüsü kadarıyla,
Yarattığı bizzat iş görmektedir Yaratıcısının hilafına.

103 Dolayısıyla idrak edebilirsin ki, zaruri,
Her erdemimizin tohumu olmalı sevgi,
Ve bütün işlerimizin hak eden müeyyideyi.

106 Şimdi, sevgi asla yüz çevirmediğinden,
Hedefinin esenliğinden, buna binaen,
Tüm varlıklar arınmıştır nefret etmekten kendilerinden;³

hizmetinde olan sevginin yalnızca erdemli şeylere değil günaha da neden olabileceği nazariyesinin sunumudur. Araf yedi aşamalı bir süreç olarak sadece tövbekâr ruhun ölümden sonra dünyadaki hatalı tercih ve kusurlu arzularının kefareti ödemiş mekân değil, okurlara iradelerini nasıl terbiye edeceklerini anlatan bir modeldir.

¹ İnsan ruhunun tabiatında, insiyaki olarak iyiye ve güzel olana sevgiyle karşılık vermek vardır, çünkü nihayetinde doğduğu andan itibaren Tanrı'ya, Asli İyi'ye dönmeyi arzular (bkz. *Araf* XVI:85-90, XVIII:19-33).

² İnsana özgü iradi özgürlük, kişinin neyi ve nasıl seveceğini seçmesini sağlar. Ancak bu sevgi izleyen dizelerde de vurgulandığı gibi günaha götürülebilir. Şöyle ki, a) Sevginin odağında şer vardır; b) Odakta iyi (Tanrı) vardır, ama sevgi kusurludur; c) Odakta Tanrı, yani Âli İyi yerine, ölçülükle sevilmesi gereken ikincil, dünyevi iyi şeyler, yani nimetler vardır.

³ Sevgi muhatabından asla yüz çevirmemekse ve en başta insan doğasına içkinse sevginin ilk muhatabı varlığın kendisidir; dolayısıyla varlıklar önce

- 109 Ve hiçbir varlık oluşmadığı için kendiliğinden,
Ezeli ve Ebedi Olan'dan ayrı düşünülemezle-
rinden,
Tüm varlıklar korunmuştur Yaradan'dan nefret
etmekten.
- 112 Eğer doğru muhakeme ettiysem meseleyi,
Komşusunun kötülüğünü ister marazlı sevgi,
Sizin çamurunuzda neşet eder böylesi sevginin üç
biçimi.
- 115 Kimi üstün olma ümidiyle,
Bel bağlar başkasının zilletine,
Bekler arzuyla komşusunun izzeti sürünsün diye
yerlerde.
- 118 Kimi ulaşınca üstünlüğe, korkmaya başlar bu kez
de,
Şanı, imtiyazı, kudreti ve şöhreti elden gidecek diye,
Komşusunun uğradığı felaketlere sevgi duyar bu
endişelerle.
- 121 Ve kimi de aldığı darbenin akabinde,
İntikam hırsıyla dolar, içinde kin ve öfkeyle
Uğraşır başkasının kötülüğüne.
- 124 Sevginin bu üç biçimi, ağlatıyor burada, aşağılar-
dakileri;
Dinlemeni istediğimse şimdi,
Çarpık bir biçimde iyiliğe yönelen sevgi.¹

kendilerinden ve elbette oluşlarının kaynağındaki Tanrı'dan nefret etmekten sakınılmışlardır. Ancak izleyen dizelerde aktarıldığı gibi varlığın dışındaki şeylere yönelirken sevgi marazlanabilir, önceki üç taraçada cezalandırılan kibir, haset ve gazap günahlarına yol açacak şekilde, diğer insanların başına kötü şeyler gelmesini isteyebilir.

¹ Çarpık biçimli, yani marazlı sevgi, kusurlu bir nispete sahip sevgidir. Marazlı sevginin iki biçiminden ilki, Tanrı'nın sevgisine eksik mukabele, yani gaflet bu dördüncü taraçada cezalandırılır; diğer biçimli olan, asla hakiki saadeti getirmeyen dünyevi nimetlere (Dante'nin keşfedeceği gibi paraya, yeme içmeye ve cinselliğe) yönelik olan aşırı/müsrif sevgiyse sonraki üç taraçada cezalandırılmaktadır. Dante'nin Araf'ı böylece insan iradesinin,

- 127 Herkesin idrakinde vardır muğlak da olsa bir İyi,
Zihnine huzur getireceğini düşündüğü ve hasretini
çektiği,
Böylece ulaşmaya gayret eder o İyi'ye her kişi;
- 130 Ancak gelmezse kâfi, bilmek için bu İyi'yi,
Ermek için ona kişiyi sevk eden sevgi,
Münasip bir pişmanlık akabinde, bu taraçada öde-
nir kefareti.
- 133 Sonra bir iyilik daha vardır ki mesut olmaz insan
onunla,
Ne hakiki saadete varır da,
Ne de sahiptir her iyiliğe kök ve meyve olan Ha-
yırlı Tohum'a.
- 136 Sevgisini müsrifçe harcayanlar iyiliğin bu çeşidine,
Kederdeler üç taraçada, yükselen üzerimizde;
Ama bu sevginin hangi üç biçimi aldığını ise,
- 139 Söylemeyeceğim, ayrımı kendin ara ve bul diye.”

sırasıyla, içtimai ahengin hilafına olan arzular (kibir, haset, gazap), ruhani ihmal (gaflet) ve maddi takıntılardan arındığı ve insan ruhunun fitrat itibarıyla ulaşmaya çalıştığı tam ve ebedi saadeti getiren Tanrı'nın Sevgisi'ne ıslah olduğu bir işleyişe sahiptir.

KANTO XVIII

- Yüce Âlim sözlerini bitirdi de,
Dikkatle bakıyordu gözlerime,
Görmek için, tatmin oldum mu diye.
- 4 Ve ben, hâlâ yeni bir susuzlukla heveslenen,
Sessizdim haricen, ama diyordum ki içimden:
“Çok fazla sual edersem usandırırım onu muhte-
melen.”
- 7 Lakin o hakikatli baba getiremediğim dile,
Bu mahçup isteğimi fark etti de,
Konuşmak suretiyle, beni de yüreklendirdi kelimem
etmeye.
- 10 Dedim ki: “Üstadım ışığın aydınlattı gözlerimi,
Anladım söylediklerini,
Hem ilan ettiklerini hem tetkiklerini.
- 13 Senden istirhamım şimdi, ey nazik baba, çok de-
ğerli,
Öğretmendir bana mezkur sevgiyi,
Atfettiğin ona hem iyi ameli hem de aksini.”
- 16 Dedi ki: “Aklının keskin gözleriyle takip et beni,
Aşıkâr olacak sana, rehber sanan kendini,
Körlerin nasıl da yanlış yola sevk ettiği.¹
- 19 Ruh sevgi için yaratıldığından,

¹ Matta 15:14’ün “Onları bırakın, onlar körlerin kör kılavuzlarıdır; eğer kör körü yederse, her ikisi de çukura düşer,” sözlerinden hareketle, sevginin her daim iyi olduğu yanlışlığında olan (bkz. 34-39. dizeler) hatalı rehberler.

- Meyleder her şeye hoşlanılan,
Onu harekete geçirir geçirmez güzel olan.¹
- 22 İdrakle vâkıf olunur bir nesnenin suretine,
Bu suret ki zihne yerleşir de,
Ruhun dikkatini celbeder böylece,
- 25 Bu celp cezbe dönerse, ruh meyleder biteviye,
Sevgidir işte bu sabit yönelme,
Güzelliğe bağlanmasıdır ruhun yeniden, tabiatı
itibariyle.
- 28 Nasıl ki ateşin tabiatı yükselmekse,
Yukarıya uzatıyorsa alevlerini, daima ulaşmak
için kendi küresine,
Bu cevherin ait ve daim olduğu yere,
- 31 Ruh da tıpkı böyle, bir kez büyülendiğinde,
Dahili eylemi olan arzunun rehberliğinde,
Sevilen şeyin fasılasız düşer peşine, varana dek
keyfine.
- 34 Anlamışsındır artık bence,
Her sevgi bizatihi layıktır övgüye diye,
Telakki edenler nasıl da bigâneler derin hakikate.
- 37 Onları hataya götüren özünde,
Sevginin her daim iyi görünmesidir de,
Mum ne kadar âlâysa da, her mühür güzel değildir
vurulan üzerine.”²
- 40 “Sözlerin ve onları takip eden zekâmla,
Dedim ona: “Sevgi zahir oldu bana,
Ama bu da yeni bir tereddütle doldurdu beni daha
fazla;
- 43 Zira sevgi bize dışarıdan sunuluyorsa,

¹ Güzel olan şey, önce duyularla fark edilip, sonra zihinde bir imajı oluşturan ve sonuç olarak da iradede sahip olma ve zevk alma arzusu uyandıran hoşlanılan şeydir. Bu süreç ateşin yukarı, dünya ile ay arasında yer alan kendine özgü ve kalıcı ateş küresine (bkz. Araf IX:30) doğru yükselme eğiliminde olması kadar doğaldır.

² Sevginin genel mahiyeti iyi olsa bile belirli sevgiler günaha götürür.

Ve ruhun yürüdüğü biricik ayaklarsa,
Ruhun bir meziyeti yok, doğru yolu da adımlasa,
yanlış yolu da.”¹

- 46 Dedi ki bana: “Muhakemeyle varılan sonuç kadar-
dır kelimam,
Bunun ötesindeki izahatlar için arzuladığın,
Beatrice’yi beklemelisin, zira bunlar işleridir ima-
nın.”²
- 49 Her cevher hem müstakildir maddeden,³
Hem de iştirak etmektedir ona, kendinden
Ve bizzat kendine ait bir kudrete binaen,
- 52 Bu kudret bizim için meçhuldur görmeyince fiilen,
Ve sadece tesirleridir aslında görülen,
Bitkilerdeki hayatı anlamamız gibi yeşilliğinden.
- 55 Buna mukabil insan, neden asli mefhumlara dair
mevcuttur idrakı,
Ve neden yöneliyor asli şeylere arzusu,
Bilemez nedir bunların kaynağı;
- 58 Nasıl arılar bal yapma şevkine sahipse,
Bunlar da mevcut sende; bu asli irade,
Azadedir övgüden de, yergiden de.
- 61 Böylece tüm diğer istekler de,

¹ Dışsal bir nesneye ruh bildiği tek yol olan sevgiyle mukabele ediyorsa eğer, diye sorgular Dante, sevginin erdeme mi günaha mı götüreceği neticesi sadece ruhun odağına ne koyulduğuna bağlı değil midir, ruhun iyi ile kötü arasındaki seçme özgürlüğüne ne olmuştur?

² Vergilius ancak insan felsefesinin temelini oluşturan muhakemeyle ulaşılan yanıtları verebilir. İradenin özgürlüğünün doğası ise ancak Hristiyanlığın hakikatlerinin tecellisine dayanan teolojiyle kavranabilir (bkz. *Cennet* V:19-24).

³ Cevher insan ruhudur; hayattayken maddeye, yani insan bedenine mündemictir ve iki müstesna melekeyi haizdir: İdrak ve irade. Bu iki melekeden varlığı ve tabiatıysa sadece tesirleri ve fiilleriyle tanımlanabilir. İnsiyaki olarak müdrike, üzerine daha fazla muhakeme yapmanın mümkün olmadığı, insanın kendinin ve dünyanın varlığına dair farkındalığı gibi temel fikirlere sahiptir, bununla birlikte irade de tabiatı itibarıyla ve günden günde azade mutluluğu arzular.

- İntibak etmeli bu ilk iradeye,
Fıtratında olan o kuvvete.
- 64 Ki hem nasihatçı hem de bekçidir rıza eşiğinde;
Odur senin faziletinin değerlendirilebileceği kaide,
Zira iyi veya kötü isteklerini, kabul veya reddede-
bilirsin sayesinde.
- 67 Muhakemeyle ulaşanlar köklere,
Müdrük oldular bu fitri hürriyete, böylece
Ahlak ilmini miras bıraktılar fani âleme.
- 70 Her sevginin yanan içinde,
Zaruri olduğunu varsayarsak bile,
Bu sevgiyi dizginlemek hâlâ senin elinde.
- 73 Beatrice'nin kastettiği hür irade diye,
Bu asil kuvvettir; ve emin ol hatırladığına bu ne-
denle,
Eğer bu husustan bahsederse.”
- 76 Gece yarısı kalmıştı geride, ay tepemizde,
Yıldızları gölgelercesine,
Işıl ışıl parlıyordu, yeni kalaylanmış bir bakır ça-
nak suretinde;
- 79 Koyulmuştu tam aksi doğrultuda,
Güneşin tutuşturduğu yola,
Roma'nın batarken gördüğü Sardinya ile Korsika
arasında.
- 82 O lütufkâr ruh, ki şahsına hürmeten,
Pietola meşhurdur Mantova'nın diğer şehirlerin-
den,¹
Kurtarmıştı beni taşıdığım tereddütün yükünden;
- 85 Sorularıma sade ve aşıkâr cevaplarını topladığım-
dan,
Uyku ile uyanıklık arasında duran
Biri haline geldim, sonunda muhtelif rüyetlere nail
olan.

¹ Mantova'nın Pietola köyünden olan Vergilius.

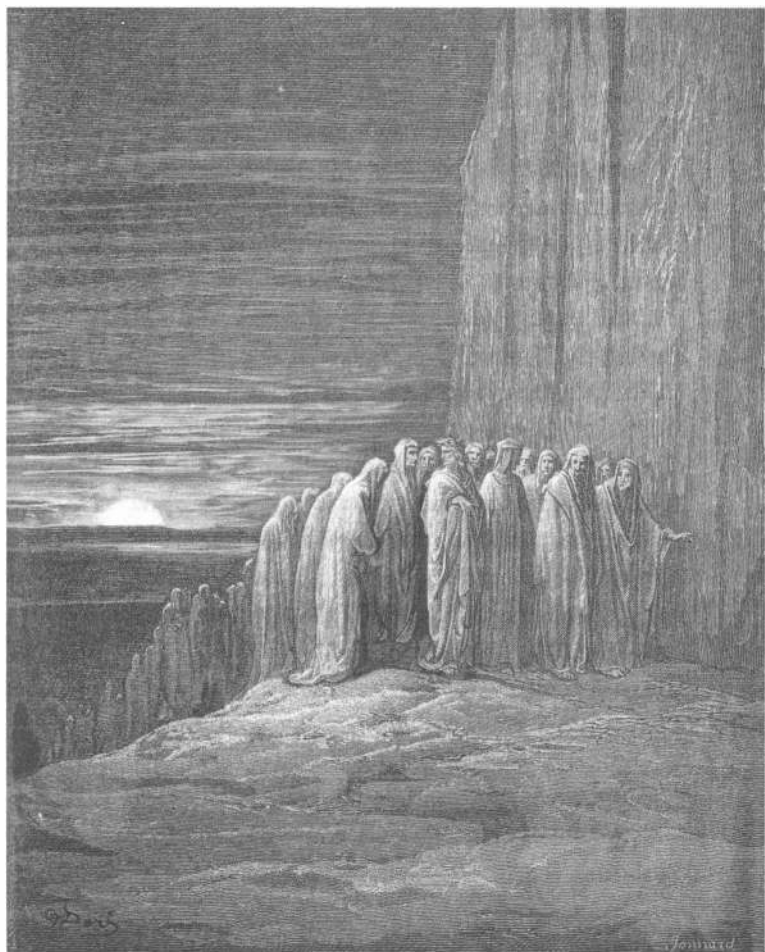
- 88 Ama çıkartıldım mahmurluktan,
Aniden bir ahali tarafından,
Arkamızdan, bize doğru yönelmişlerdi çoktan.
- 91 Ve eskiden İsminos ve Asopos ırmakları,
Nasıl gördüyse Bakkhos'tan yardım isteyen Thebai
halkını,
Vaveylalı kalabalıklar halinde tutmuş kıyılarını,¹
- 94 Bu gelenler de salih irade ve sevgiyle zannımca,
İlerliyorlardı tez adımlarla,
Bu taraçanın kavisli yolunda.
- 97 Devasa kalabalık çok geçmeden ulaştı yanımıza,
Uygun adım koşuyorlardı vermeden fasıla,
Ve önlerinde ağlayan iki kişi bağırmakta:
- 100 “Meryem aceleyle varmıştı dağlığa;²
Caesar Lerida'yı fethetmek uğruna,
Marsilya'ya hücum edip sonra hemen koşmuştu İs-
panya'ya.”³
- 103 Onları takiben bağırdı diğerleri: “Süratli, süratli,
Kifayetsiz sevgiyle harcamayalım vakti,⁴
İyiye hevesli olan yerde büyür inayet çiçeği.”
- 106 “Ey ahali, şevk dolu gayretiniz şimdi,
Telafi eder umarım ihmal ve gafletinizi,
İyiye layığını verememeye sevk eden vaktinde sizi;
- 109 Yanımdaki kişi ki yalan söylemiyorum kat'a, sağ-
dır daha,

¹ Statius'un aktarımına göre Thebai halkı, tanrı Bakkhos'a (Dionysos) yakarmak için Antik Yunanistan'daki bu iki ırmağın kıyılarında toplanırdı. Ruhani gaflet günahının cezalandırıldığı bu taraçada münasip gelen ceza, Tanrı'yı sevmeye iradesini coşkuyla ve yüksek sesle bağırarak büyük bir hızla koşmaktır.

² Luka 1:39 uyarınca kuzeni Elisabet'in hamileliğini öğrenen Meryem aceleyle dağlığa gider. Bu gafletin zıttı bir erdem olan şevk dolu bir ivediliğin ilk örneğidir.

³ MÖ 49'da Iulius Caesar Marsilya'yı kuşatır, ama orada bizzat kalmayarak İspanya'ya geçer ve bir cumhuriyetçi ordusunu bozguna uğratar [Lucanus].

⁴ Kifayetsiz sevgi gaflet, yani Tanrı'nın sevgisine kusurlu muameledir.

Çıkmak arzusunda yukarıya, güneş tekrar paralı-
dığında,

En yakın geçit nerede, söyleyin bize dolayısıyla.”

112 Bunlardı sözleri Rehberimin;

Ve o ruhlardan biri dedi ki: “Gelin,
Bulacaksınız yarığı bizi takip edin.

115 İlerlemek arzusuyla doluyuz nitekim,

Durmamız namümkün; dolayısıyla bizi affedin,
Kabalık olduğuna vehmederseniz kefaretimizin.

118 Başkeşişiydim ben San Zeno’nun Verona’da

Yiğit Barbarossa’nın idaresi altında,
Milano hâlâ anar onun adını kahırla.¹

121 Ve o, bir ayağı mezarda olan zaten,

Yakındır ağlayacak o manastır yüzünden,
Ve orada eskiden hükmü olmasına tutacak matem;

124 Zira oturttu günahının tohumunu,

Bedeni kusurlu, ama zihni daha da mekruh olan
oğlunu,

Meşru çobanın yerine makama.”²

127 Konuştu mu daha fazla, yoksa sustu mu bilmiyo-
rum, zira

Koşup gitmişti çoktan bizden uzağa;

Bu kadarını işittim ve çok memmun oldum duy-
duklarıma.

¹ Konuşan ruh muhtemelen Barbarossa (Kızıl Sakal) lakaplı İmparator I. Friedrich’in (1122-1190) saltanatı sırasında –ki 1162 Milano’yu fethet ve harap etmiştir– Verona’daki San Zeno Manastırının başkeşişi olan Gherardo’dur (ö. 1187). Ruhani hayatlarında ezber ve tekrarın elinde hissizleşme ve bezginleşme eğiliminde olan keşişler ve diğer din adamları en çok gaflet günahından mustariptir.

² *Komedyâ*’da sık rastladığımız bu geçmişten geçmişe kehanetin odağında bu kez 1301 senesi eylül ayında (yani *Komedyâ*’daki yolculuğun gerçekleştiği söylenen nisan ayından hemen sonra) ölen Verona Sinyoru Alberto della Scala ve onun San Zeno Manastırı başkeşisliğine bedenlen engelli ve ahlaken yozlaşmış gayri meşru oğlu Guiseppe’yi getirdiği için ölümler dünyasında çarpıtılacağı ceza vardır.

- 130 Ve her ihtiyacımda imdatçı olan bana,
Dedi: “Dön bu yana; bak iki kişi yaklaşmakta,
Gafleti ısırarak, dişleriyle kavrayıp sıkıca.”
- 133 Bağırıldılar herkesin gerisinden:
“Önünde denizin yarıldığı o halk cümleten,
Ölmüştü mirasçılarını görmeden önce Erden.¹
- 136 Ve tahammül edemeyenler imtihanların çilesine,
Erene dek nihayete Ankhises’in oğluyla birlikte,
Bıraktılar kendilerini adi bir hayatın ellerine.”²
- 139 Sonra bu gölgeler bizden çok uzağa gittiğinde,
Ki onları görmek mümkün değildi bundan böyle,
Yeni bir fikir süzülüp geldi zihnime;
- 142 Bu fikir tüm bereketiyle,
Nice ve muhtelifini getirdi beraberinde,
Böylece yumdum gözlerimi ve koyuldum zihnimde
bir gezintiye,
- 145 Ve tefekkür tahvil oldu bir düşe.

¹ Musa’yla birlikte Kızıldeniz’den geçen İsrailoğulları durmaksızın sevk ve idareden şikâyetçi oldukları için Rab, iki istisna dışında, bu ilk neslin Erden (Şeria) nehri ve böylece Vaat Edilen Topraklar’a varmadan önce ölmesine hükmeder (Sayılar 32:10-13).

² Ankhises’in oğlu Aeneas’la birlikte Latium’a gidip Roma İmparatorluğunun kuruluşuna, yani görkeme ortak olmak yerine Sicilya’da kalanlar.

KANTO XIX

- Dünyanın ve bazen de Satürn'ün,
Erdirdiği nihayete sıcaklığı gündüzün,
Soğuğu kıramaz ya artık aydan eden sökün,¹
4 İşte bu saatlerinde günün –ki bir süre daha karan-
lık kalacak göğün,
Mümkün kıldığı saatlerdir bunlar reml ehlinin,²
Görmesini şafaktan evvel doğudan yükseldiğini
Büyük Talih'in–
7 Rüyamda gördüm kekeme bir kadını,
Gözleri şaşı, yamuk ayakları,
Elleri kesilmiş, solgun siması.
10 İzledim onu; ve güneşin canlandırması gibi tıpkı
Gecenin uyuşturduğu hissiz uzuvları,
Bakışım çözdü kilidi, dilini yaptı akıcı,
13 Biraz sonra düzeltti çarpık uzuvlarını,
Ve gözlerim solgun suratını,
Sevginin beğendiği renkle boyadı.
16 Ve böylece konuşması salıverilince,

¹ Dünya, Ay –ve gözüktüğü zaman Satürn'ün– sahip olduğu düşünülen soğuk etkinin, güneşten kalan sıcaklığı ziyadesiyle düşürdüğü gecenin son saatle-ri.

² Özellikle kum üzerindeki nokta ve çizgileri yıldızlarla eşleştirip benzeştire-rek fal bakmaya remil (reml) denirdi. Doğru kökenli bu münecimlik biçimi (ilmü'l-remil) Batı kültüründe de kendine yer bulmuştur (geomanteia/geomanti). Yıldızların dizilişlerine benzettikleri şekillere çeşitli anlamlar atfe-den bu falcılar, bahar zamanı gündeğümünden hemen önce ufukta görünen ve Balık ve Kova takımyıldızlarının teşkil ettiği örüntüye *Fortuna Major*, yani "Büyük Talih" derlerdi.

- Başladı şarkı söylemeye, öyle ki güçlkle
Yöneltebilirdim ilgimi ondan başka yöne.
- 19 “Ben,” dedi şarkıda, “Ben tatlı Siren,
Denizin ortasında denizcileri büyüleyen,
Çok haz alır beni dinleyen!
- 22 Ulysses’i bile şarkımla bizzat ben saptırdım rotadan,¹
Alıkoydum devam etmeye can attığı yolculuğundan,
zira bana alışan,
Öyle tatmin olur ki, nadiren ayrılır yanımdan.”
- 25 Daha onun dudakları kapanmadan, belirdi yanımdan
dan
Bir hanım ki teyakkuz içinde hali ve azizevari, o an,
Siren sersemledi varlığından.
- 28 “Ey Vergilius, Vergilius, kim bu?” diye sordu hanım
belli ki kınayan,
Öne çıktı Hocam,
Gözlerini selimeden ayırmadan.
- 31 O hanımsa birden yakaladı kadını,
Yırttı libasını önden, gösterdi bana onun çıplak
karnını;
Oradaki necasetin leş kokusu beni düşten uyandırdı.²
- 34 Çevirdim gözlerimi ve cömert Üstadım dedi ki:
“En az üç kez çağırdım seni. Kalk ve yürü;
Bulalım artık gireceğin gediği.”
- 37 Hemen kalktım ayağa, ki gün ışığı halihazırda
Yayılmıştı kutsal dağın taraçalarına,

¹ Şarkılarıyla denizcileri cezbedip kayalıklara, böylece faciaya sürükleyen bu güzel deniz perisi, yani Siren, Ulysses’i de yoldan çıkarttığını iddia eder, ancak Homeros’un *Odysseia*’sı uyarınca kahramanı yoldan çıkartan Sirenler değil Kirke’dir (bkz. *Cehennem* XXVI:91-93).

² Daha ulvi bir hakikatin simgesi olan bu hanım Dante’ye, ne kadar cezbedici olsa da dünyevi nimetlerin özünde çirkin, yozlaşma ve çürümeye götürücü olduğunu ifşa eder. Bu ikinci sabah rüyası/rüyeti vasıtasıyla Dante, izleyen üç taraçada cezalandırılan müsrif sevginin üç biçiminin yol açtığı günahların kaynağını teşkil eden dünyevi nimet ve hazların sahte çekiciliğini, kendi tecrübesi üzerinden okuyucuya hatırlatır.

Böylece yürüdük alarak taze güneşi arkamıza.

- 40 Takip ediyordum Rehberimi başım önde,
Benziyordum düşüncelerinin ağır yüküyle,
Köprü kemeri gibi eğrilmiş birine;
43 Ve bir ses duydum sonra, "Yaklaşın, geçit bu tarafta!"

Diyordu ziyadesiyle şefkatli ve yumuşak bir edayla,
Ki muadili duyulamaz bizim fani dünyamızda

- 46 Bize seslenen kuğununki kadar beyaz açık kanatlarıyla,
Sevk etti bizi duvar gibi yükselen iki kayanın arasında,

Çıkan yola yukarıya.

- 49 Salınan tüylerin esintisiyle bizi okşadı da,
Tasdik etti tekrarlar, "*Oui lugent*," ne mutlu onlara,
Teselli verilecek ruhlarına.¹

- 52 "Ne sebep oluyor gözlerini sürekli aşağıda tutma-na?"

Dedi Rehberim bana, meleği bırakıp arkada
Biraz tırmanmışken daha.

- 55 Dedim ki: "Yürümemin nedeni böyle evhamlı,
Gördüğüm yeni bir rüyet ki çeliyor aklımı,
Düşünmekten imtina edemiyorum onu."

- 58 "Gördüğün," dedi, "O kadim cadı,
Bir tek odur ağlatan üzerimizde bekleyen ruhları;
Ve yine gördün insanın ondan nasıl kurtulduğunu.

- 61 Kâfi gelsin bu sana, hızlandır artık adımlarını,
Kaldır gözlerini o cazibeye doğru,
Ebedi Kral'ın muazzam küreleriyle sürdürdüğü
deveranı."

¹ Gaflet günahının cezalandırıldığı taraçadan çıkışa eşlik eden bu Kutlulama, Cennet'in ebedi sevincine kavuşmak için çekilen ruhani ıstırapı vurgulayacak şekilde Matta 5:4'ten "*Oui lugent*/Ne mutlu yaslı olanlara; çünkü onlar teselli edilecekler," cümlesidir.

- 64 Hani şahin süzülürken havada, önce bakar aşağıya,
Sonra şahinci seslenince, bekleyen yemin coşku-
suyla,
Kanatları açık geçer ya dalışa,
- 67 Ben de geldim o duruma ve çıktım aynı heyecanla,¹
Kayanın bir kişinin yürüyebileceği yarığından yu-
kariya,
Varana dek taraçanın başladığı noktaya.
- 70 Beşinci dairede, dururken daha ilk açıklıkta,
Ağlayan insanlar girdi nazarıma,
Hepsi zeminde yüzükoyun yatmakta.
- 73 “*Adhaesit pavimento anima mea*,”²
Diyorlardı soluya soluya,
Öyle derindi ki iç çekişleri, bu sözleri ayırt etmek
zordu aslında.
- 76 “Ey siz, Tanrı’nın seçilmişleri, çektikleri acılar bu-
rada,
Adalet ve umutla teskin olanlar acaba,
Yönlendirir misiniz bizi yukarı çıkan basamaklara?”
- 79 “Eğer geldiyseniz buraya ve yere uzanmanız gerek-
miyorsa,
Çabucak ulaşırsınız o patikaya,
Devam edin dağın boşluk tarafını tutarak hep sa-
ğınızda.”
- 82 Böyle sordu ve böyle cevaplandı Ozan,
Ses gelmişti az uzağımızdan,
Kimin konuştuğunu ayırt etmiştim aralarından.
- 85 Çevirdim gözlerimi, Efendimin gözlerine;

¹ Şahincinin, şahinli eğitirken elindeki yemi havada çevirip seslenerek dikka-
tini çekmesi gibi Tanrı da döndürdüğü gök küreleriyle insanların dikkatini
Cennet’e çeker.

² *Mezmurlar* 119:25’in sözleri: “Canım toprağa yapışır.” Bu dize hem çekilen
cezanın yere yüzükoyun uzanmak şeklindeki biçimini hem de tamahkârlık
günahının doğasını, yani dünyevi bir nesneye –paraya– aşırı bağlanmayı
tasvir etmektedir.

O da icazet verdi hoşnut bir işaretle,
Hevesli bakışımda aşikâr niyetime.

88 Arzu ettiğimi yapma iznine kavuşunca,
Vardım ve eğildim usulca yanına

O ruhun, az evvel tespit ettiğim konuştuğunda,
91 Dedim ki: “Ey ruh tekâmül eden gözyaşlarıyla,
Ki başka türlü kavuşulmaz Tanrı’ya,
Benim için mühim uğraşına bir müddet ver ara.

94 Kimdin sen ve sırtlarınız neden dönük yukarıya?
Söyle, canlı olarak ayrıldığım dünyada,
Senin için yapabileceğim bir iyilik varsa.”¹

97 Dedi ki bana: “Neden Gökler sırtımızı kendine çevirdi

Bileceksin, ama öncesinde söylemeliyim ki,
*Scias quod ego fui successor Petri.*²

100 Akar Siestri ile Chiavari arasında,
Güzel bir ırmak ve adı da,
Yer alır aile armamın üst tarafında.

103 Öğrendim bir aydan biraz fazla zamanda,
Onu çamurdan sakınmak isteyene aziz cübbe nasıl
yük olmakta,

Öyle ki tüm diğer yükler tüy gibi gelir insana.

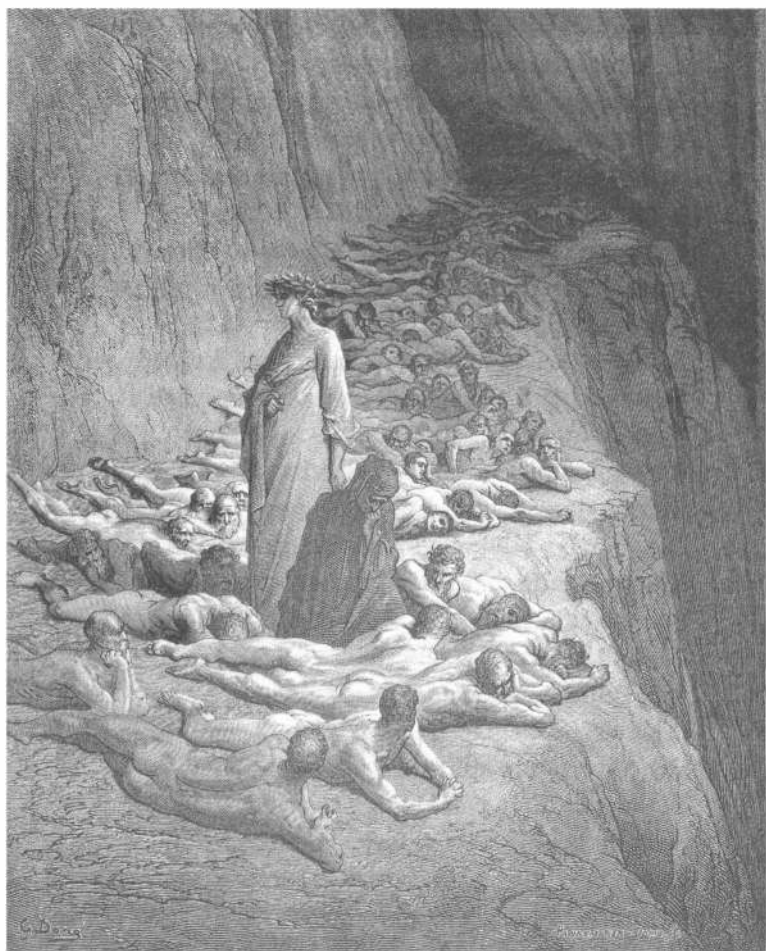
106 Heyhat geç girdim doğru yola!

Ne zaman ki çobanlık ettim Roma’ya,

Ol vakit vâkıf oldum dünya hayatının aldatıcılığına.

¹ Dante’nin yapabileceği iyilik, yaşayanların bu ruha hayırduası etmesini istemektir.

² “Bilmeni isterim ki Petrus’un halefiydim;” yani konuşan ruh bir papa, tam olarak Papa V. Hadrianus’tur. Ligurya bölgesindeki Lavagna ırmağının ismiyle anılan Lavagna bölgesinin kontları unvanını taşıyan Fieschi ailesinin bir ferdidir. Papalık tahtına çıkışından (yani aziz cübbeyi giyip Roma’nın çobanı olmasından) sadece beş hafta sonra 1276’da ölür. Kilisenin tamah-kârlılığının bir simgesi olarak burada yer alır, ancak Simunvari Papalardan (Cehennem XIX) farklı olarak ölmeden önce nedamet getirmiştir.

- 109 Gördün kalbin rahat bulmayacağını orada,
Ve çıkamazdım da o hayatta daha yukarıya;
Böylece harlandı yüreğimde sevgi buradaki hayata.
- 112 Ruhum sefildi varıncaya dek o noktaya,
Ruhum ki Tanrı'yla irtibatı kesmiş, teslim olmuş
tamaha;
Şimdi, görüyorsun, bu günahın cezasındayım bu-
rada.
- 115 Arınan ruhlara reva görülen eza,
Tamahın nasıl bir şey olduğunu gösteriyor açıkça;
Ve bu dağda mevcut değil daha fena bir ceza.
- 118 Nasıl kaldırmadıysak gözlerimizi yücelere,
Aksine, dünyevi şeylere onları diktikse,
Burada da adalet çevirdi onları yere.
- 121 Tamah iyiye olan sevgimizi hükümsüz kıldı,
Kaçırdık salih amel yapanlardan olma fırsatını,
Burada da adalet tuttu bizi sımsıkı,
- 124 Bağladı ve kısıtladı ellerimizi ve ayaklarımızı;
Adil Rabbimiz ne kadar derse uygunu,
O kadar kalacağız hareketsiz ve yere yayılı.”
- 127 Diz çökmüştüm konuşmak için o ruhla,
Sözlerini bitirip ben kelama başladığımda,
Sesimin geldiği yerden fark etti bu ihtiramımı,
- 130 “Neden eğildin yanımda?” diye sordu bana.
Dedim ki: “Yüksek makamınıza saygıyla,
Vicdanım el vermedi huzurunuzda ayakta durmaya.”
- 133 Cevapladı “Kardeş, doğrult bacaklarını; kalk aya-
ğa!” diye,
“Hata etme; sen ve diğerleri gibi, ben de,
O Yegâne Kudret’in bir kuluyum sadece.
- 136 Eğer gerçekten işittiysen İncil’in sesini,
Onun *Neque nubent* sözlerini,¹

1 Matta 22:30'un "Zira kıyamette onlar *neque nubent*/ne evlenirler, ne de

Anlayacaksınız niye böyle dediğimi.

- 139 Git yoluna şimdi; daha fazla istemiyorum gecik-
meni;
Hem burada beklemen aksatıyor matemimi,
Senin dediğin gibi, gözyaşlarının himmetiyle tekâ-
mülümü.
- 142 Yeryüzünde, bir yeğenim var Alagia isminde,¹
Hayırlıdır özünde, misal olup hanemdekiler ken-
disine,
Kötülüğe sevk etmezlerse;
- 145 Ve benden sadece o kaldı geride.”

kocaya verilirler, ancak gökte olan melekler gibidirler,” sözleri, Cennet’te kutsananlar arasında evliliğin mevcut olmayacağı anlamından daha ileri bir kapsama taşınıp, ikinci hayatta dünyevi ayrımlar ve payelerin –mesela bir Papa ile sıradan bir kişi arasındaki farkın– ortadan kalkacağı manasında kullanılmaktadır.

¹ Alagia, sürgündeki Dante’nin hamilerinden biri olan Moroello Malaspina’nın karısıdır (Araf VIII:134-139).

KANTO XX

- İrade, daha hayırlı bir iradenin tutunamaz karşı-
sında,
Dolayısıyla memnun etmek için, tatminimin hila-
fına,
Sudan çıkarttım süngerimi ulaşmamışken doygun-
luğa.¹
- 4 İlerledim ve Rehberim de ilerliyordu uçurumun ke-
narında,
Bulabildiğimiz boşluklara basa basa,
Bir surun üzerinde mazgallar boyunca yürür gibi
adeta;
- 7 Zira ayaklarımızın altında uzanıyordu sıra sıra,
Dünyanın kötülüğünü akıtıp arınanlar damla damla,
Kayanın yamacına varana dek bütün taraça bo-
yunca.
- 10 Ey kadim kurt, lanet olsun sana,
Hep daha fazla av peşindesin diğer canavarlara kı-
yasla,
Açlığın dinmez ve büyük sonsuzca!
- 13 Ey gökler, deveranları vesilesiyle,
Yeryüzündeki hallerin değiştiğini düşünür pek çok
kimse,
Ne zaman gelecek amelleriyle, bu kurdu defedecek
kimse?²

¹ Dante daha fazla bilgiyi (su), öğrenmeyi arzulamaktadır.

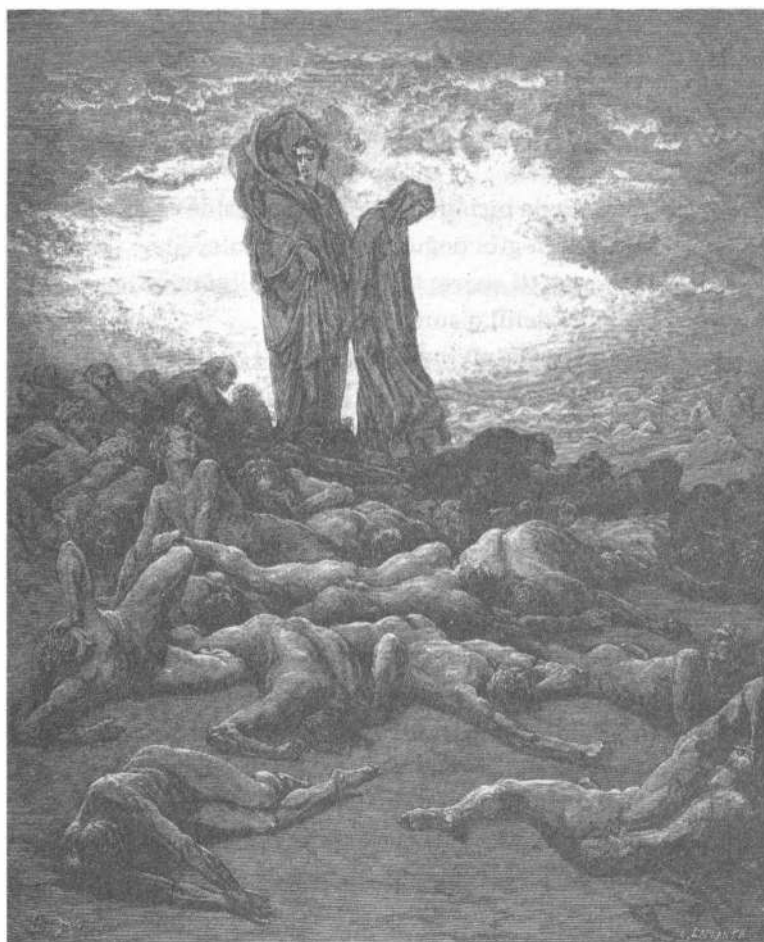
² Kadim kurt tamahkârlıktır; insanlığı ondan kurtaracak birinin beklentisiyle birlikte *Cehennem* I:49-51, 88-111'deki dişi kurt ile taziye anımsatır.

- 16 İlerledik küçük ve ağır adımlarla;
Özen gösteriyordum gölgelere basmamaya,
İşittiğim ağlayıp inlemelerini gamla.
- 19 Ve duydum “Güzel Meryem!” diye haykırdığını te-
sadüfen,
İlerimizde birinin ağlamama seslerine rağmen,
Bir kadın gibi doğum sancısıyla inleyen;
- 22 Devam etti sonra: “Ziyade yoksulluğunun,
O hane delili olsun,
Kutsal yükünü bıraktığın.”¹
- 25 Duydum akabinde: “Ey Fabricius, ey hayırlı kişi,
Tercih ettin erdemli sefaleti,
Biriktirmektense ahlaksızca kazanılmış serveti.”²
- 28 Çok memnun etti de sözleri,
İlerledim yanına tanıyayım diye gölgeyi,
Sanıyorum sesin ondan geldiği.
- 31 Konuşuyordu hâlâ, cömertliğini anlatmakta
Nikolaos’un, ki bakirelere verdiği armağanlarla,
Evlenebildiler alınlarının akıyla.³
- 34 “Ey ruh, konuşan bu salih sözlerle,
Kimdin sen söyle,” dedim, “Ve neden sadece,
Sen düzmektesin münasip methiye?
- 37 Karşılıksız kalmayacak sözlerin,
Dönersem şayet geri kısa hayat seyrinin,

¹ Meryem, İsa’yı Beytlehem’de yoksul bir ahırda/mağarada doğurmuştur (Luka 2:7). Bu, tamahkârlığın zıttı olan iradi yoksulluk erdeminin sergilen-
diği bir dizi örneğin ilkidir.

² Gaius Fabicius Luscinus, MÖ 3. yüzyıldan Romalı bir cumhuriyetçi konsül
ve siyasetçidir. Roma’nın düşmanlarından hediyeler almayı reddetmiş ve
öylesine fakir bir halde ölmüştür ki cenaze masraflarını devlet karşılamıştır
[Vergilius ve Dante’nin *Convivio* ile *Monarchia*’sı].

³ 3. yüzyıl sonuyla 4. yüzyıl başlarında yaşamış ve Noel Baba figürünün de
dayanağı olan Myra (Demre) Piskoposu Aziz Nikolaos yoksul bir adama kız-
larını evlendirebilmesi için drahome (çeyiz parası) olarak üç kese altın verir;
bu, paranın tek erdemli kullanımı olan yoksullarla paylaşmanın bir örneğini
teşkil eder.

Şimdi nihayetine doğru varan bakiyesini yürümek için.”

- 40 Dedi ki: “Söyleyeceğim, dünyadan bir teselli ümidim

Var diye değil, hatırına sende parıldayan inayetin, Vâsıl olmadan ölüm.

- 43 Bendim kökü habis bitkinin,¹

Tüm Hıristiyan topraklarına feyizsiz gölgesi düşenin,

Nadirdir bitmesi oralarda iyi meyvenin.

- 46 Eğer Douai, Lille, Brugge ve Gent’in kâfi gelseydi kuvveti,

Şimdiye alırlardı intikamı, sökerlerdi o bitkiyi;
Ve niyazdayım her şeye hükmedene, getirsin nihayeti.

- 49 Hugues Capet’di taşıdığım isim orada,
Phillippeler, Louisler hep benden doğdu da,

1 Konuşan ruh 987-1328 arası Fransa kralları ve Anjoulu I. Charles üzerinden de 1266-1343 arası Napoli kralları olan Capet Hanedanının (kötü bitki) kurucusu Hugues Capet’tir. Burada mütevazı bir aileden gelip, Charlemagne’nin soyunun bir keşiş hâricinde erkek varisi kalmayınca kendini Fransa’yı yönetme konumunda bulup, oğlunu tahta geçiren bir adam olarak tasvir edilir. Krallık idaresinde tamahkârlık örneği olarak kendi habis soyunu (50. dize; Philippeler, Louisler, yani Fransa kralları) lanetler ve Tanrı’dan onları cezalandırmasını ister (bu ceza 1297-9’da IV. Philippe, Flandra’nın Douai, Lille, Brugge ve Gent şehirlerini işgal ettikten sonra 1302’de başlayan isyan neticesinde bozguna uğradığında mümkün olacak gibidir, ama kâfi gelmemiştir). Capet Hanedanının yozlaşp kötüleşmesinin başlangıcını IX. Louis’in kardeşi Anjoulu I. Charles’in 1245’te Provençeli Beatrice’le evlenip onun topraklarını da Fransız kraliyet ailesi mülküne eklemesine tarihler. Bu genişlemeyle birlikte aile, çevrelerindeki sorunlu yahut diğer krallıklarla çekişme yaratan (mesela İngiltere’nin hak iddia ettiği Ponthieu, Normandiya ve Gaskonya gibi) toprakları, düzeni sağlama bahanesiyle işgale başlar. Anjoulu I. Charles benzer şekilde İtalya’ya hücum eder ve Manfred’i yenerek Sicilya (1266-82) ve Napoli’nin (1266-85) ilk Capet Hanedanından gelen kralı olur (bkz. Araf III:145, VII:113, 129). 1268 yılında krallığı geri almaya çalışan Manfred’in kuzeni Konradin’i yener ve idam ettirir. 1274’te ölen ilahiyatçı Aziz Aquinolu Tommaso’yu (Thomas Aquinas) da I. Charles’in zehirlettiği rivayet olunur (bkz. Cennet X:99).

- Onlar hükmediyor bir dönemdir Fransa'ya.
- 52 Bir kasabın oğluydum Parisli;
Kadim kralların kesilince silsilesi, kalmayınca va-
risi,
Külrengi giysili keşiş harici,
- 55 Krallığın idaresinin dizginlerini buldum ellerimde,
Yeni kazandığım güçle
Ve edindiğim pek çok dost marifetiyle,
- 58 Dul kalmış taç geçirildi benim oğlumun başına,
Ve kemikleri kutsanan onca
Kralın silsilesi başladı onunla.
- 61 Büyük bir çeyiz olarak alıp Provence'ı,
Nesebim kaybedene kadar utanç duygusunu,
Belki çok değerli değildi ama kötülükleri de olma-
mıştı.
- 64 Sonra başladılar yalanlar ve kaba kuvvetle yağ-
maya;
Ve el koydular ıslah lafzıyla,
Ponthieu, Normandiya ve Gaskonya'ya.
- 67 Charles geldi İtalya'ya,
Konradin'i kurban etti önce burada,
Sonra Tommaso'yu Göğe sürdü aynı ıslah lafzıyla.
- 70 Görüyorum bir zamanı, uzak değil çok da,¹

¹ Dante izleyen dizelerde, Hugues Capet'in ağzından yine alışkın olduğumuz geçmişten geçmişe kehanet örüntüsüne başvurur ve yolculuğun gerçekleştiği söylenen 1300 baharı ve sonrasındaki olayları ve sonuçlarını sıralar. Papa VIII. Bonifacius, IV. (Güzel) Philippe'in kardeşi Valoislı Charles'ı İtalya'ya çağırır; Charles 1301 Kasımında Floransa'ya girer ve asıl vazifesi olan arabuluculuk yerine Kara Guelfoların yönetimi ele geçirmesine, böylece aralarında Dante'nin de bulunduğu Ak Guelfoların sürgün edilmesine göz yumar. Bu neredeyse Yahuda'ninkine (bkz. *Cehennem* XXXIV:62) denk bir ihanettir. 1284'teki bir deniz savaşında Aragonlulara esir düşmüş Napoli Kralı Anjoulu II. Charles ise 1305'te kendi siyasi ve ekonomik çıkarı için kızını Ferrara Dukası'yla evlendirmiştir. Kehanetin devamında Fransız kralları, simgeleri olan zambak çiçeğiyle (*fleur de lys*) anılır; 1303 yılında, Lazio'daki Anagni şehrinde Güzel Philippe'in ajanları Papa VIII. Bonifacius'u üç gün boyunca rehin tutmuştur. Dante bu papayı mütemadiyen kınamasına rağmen

- Başka bir Charles çıkıyor Fransa'dan dışarıya,
Kendini ve soyunu meşhur etmek uğruna.
- 73 Sözde silahsız varıyor durağına,
Ama vaktiyle Yahuda'nın doğrulttuğu mızrak onda,
Ve yarıyor saplayıp Floransa'nın karnına.
- 76 Toprak değil ama günah ve utanç kazanacak bu-
nunla,
Ve en ağırı da bu gelecek ona,
Zira böylesi bir lekeyi çok az kattı hesaba.
- 79 Bir vakit gemisinde esir alınan diğerini de görüyo-
rum da,
Çıkar için kızını satmakta,
Dişi köleler için pazarlık yapan korsanları andır-
makta.
- 82 Ey tamahkârlık, ne yapabilirsin bize daha,
Hanedanım tutsak olmuş sana,
Öz evlatlarının etinin bile ticaretini yapmakta!
- 85 Geçmiş ve gelecekteki bu kötülükler az geliyorsa
gözüne,
Görüyorum zambak çiçeğinin girdiğini Alagni'ye,
Ve tutsak edildiğini İsa Mesih'in vekili nezdinde.
- 88 Görüyorum O'na sövüldüğünü ikinci kere;
Görüyorum ödün ve sirkenin verildiğini yine,
Ve iki haydutun arasında, onlar sağken, katledil-
mekte.
- 91 Görüyorum yeni Pilatus'u, öyle zalim ki,
Doymak bilmediğinden elinde olmadan yetki,

(bkz. *Cehennem* XIX:52-7, XXVII:85-93) nihayetinde İsa'nın dünyadaki vekili unvanını taşıyan bu zata çektirilen çileyi İsa'nın Çilesi'nin (yakalanmış, sövülmüş, içmesi için öd ve sirke verilmiş, iki haydut arasında çarmıha geçirilmiştir; *Matta* 27) bir tekrarı olarak görür. Böylece Güzel Philippe, İsa'nın haçta ölümünden sorumlu Roma valisi Pilatus'un çağdaş muadilidir. Aynı Philippe servetlerine el koymak için 1307 yılından itibaren Tapınak Şövalyeleri tarikatına karşı bir tutuklama ve işkence seferberliğine koyulur ve 1312-3'te tarikatı ezip Büyüt Üstat'ını kazığa bağlatarak yakar.

Tapınak'a götürüyor yelkenleri hırsla şişmiş gemi-
sini.

94 Ey Rabbim, ne vakit izin vereceksin sevinmeme,
Sır dolu sessizliğinde mahfuz intikamın alındığını
görüp de,

Senin öfkende bile hayır vardır elbette!¹

97 Kutsal Ruh'un bildiği yegâne gelin

Hakkında az önce söylediklerim,²

Hani onları duyup da benden izahat istemiştin,

100 Bunlar ettiğimiz dualara cevaptır gündüz olduğu
müddetçe,

Fakat gece çökünce,

Tam zıttı misaller yerleşir dilimize.³

103 Başlarınız anlatmaya Pygmalion'un hikâyesini,

Altına duyduğu haris arzu bürüyüp gözlerini,

Nasıl hain, hırsız ve akraba katiline dönüştüğünü;⁴

106 Ve tamahkâr Midas'ın rezilliğini,

Ölçüsüz talebinin bu neticesi,

Daima güldürür ahaliyi.⁵

109 Yâd ederiz sonra her birimiz sersem Akan'ı da,

Nasıl ganimet aldığını çapulla; böylece hâlâ

Yeşu'nun gazabı yakmakta gibi onun canını bura-
da.⁶

¹ Bu habis soyun (ve genel olarak günahkârların) nasıl ve ne zaman cezalandırılacağı (intikam) Tanrı'nın asla bilinemeyecek gelecek tasarısında saklıdır.

² Kutsal Ruh'un kudretiyle İsa'ya gebe kalan Meryem (*Matta 1, Luka 1*) yoksulluğun ilk örneğidir.

³ Bunlar cezalandırılan tamahkârlığın örnekleridir.

⁴ Sur (Tiros/Tyre) Kralı Pygmalion, kardeşi Dido'yla evlenen ve varlıklı bir adam olan Sychaeus'u servetine sahip olmak için öldürür [*Vergilius*].

⁵ Frigya Kralı açgözlü Midas, tanrı Bakkhos'tan dokunduğu her şeyi altına çevirme gücü ister, ancak yediği yemek bile altına döndüğünden bir süre sonra bu tanrı armağanını geri vermek zorunda kalır; başka bir hikâyesindeyse tanrı Apollon'u kızdırır ve kulakları eşek kulaklarına dönüştürülerek cezalandırılır [*Ovidius*].

⁶ Eriha'da çapuldan kendine ganimet alan Akan adında İsraili, Yeşu'nun emriyle taşlanarak öldürülür (Yeşu 7).

- 112 Sonra ayıplarız Safira ve kocasını;¹
 Methederiz Heliodorus'un yediği toynakları;²
 Ve Polydros'u katleden Polymestor'un adı,
 115 Yankılanır bu dağın her yanında, hatırlanır alçak-
 lığı;³
 Ve akabinde ederiz son nidamızı:
 'Crassus, söyle bize, bilirsin zira, nasıl altının tadı?'⁴
 118 Bazen birisi konuşur yüksek, diğeri alçak sesle,
 Bizi teşvik eden hisse göre,
 Kâh bağırırız kâh konuşuruz kendimize;
 121 Az evvelki gündüze mahsus, hayırlı olanlar zikrinde,
 Nitekim konuşan bir ben değildim sadece,
 Ama sesini yükseltmemişti yakınımdaki hiç kimse."
 124 O ruhun yanından ayrılmıştık da,
 İlerlemeye çalışıyorduk güçbela, ruhları ezmekten
 imtina
 Ve yola devam etme arzusuyla,
 127 Ki o sıra, düşüp yuvarlanan bir şeyi andırırcasına,
 Zangırdadı dağ, bir ürperme sardı beni dolayısıyla,
 Benzeyen, ölüme giden birinin kapıldığına.
 130 Herhalde sallanmıyordu Delos böyle şiddetle,
 Latona yuvasını yapmadan önce üzerinde,
 Gökyüzünün iki gözünü doğurma niyetiyle.⁵

¹ İlk dönem Hristiyanlardan Safira ve kocası Hananya, Kiliseye tahsis olmuş paranın bir kısmını zimmetlerine geçirmiş ve Tanrı tarafından çarpılarak ölmüşlerdir (*Resullerin İşleri* 5:1-11).

² Tapınak'taki hazinelere el koymak için gönderilen vekil Heliodorus kötü bir binicinin idare ettiği bir at tarafından çiftelenerek Kudüs'ten kovulur (*II. Makabiler*).

³ Trakya kralı Polymestor kendisine emanet edilen Troia prensi Polydros'u yanında taşıdığı hazineye sahip olmak için öldürür [Vergilius; Ovidius].

⁴ Romalı general ve siyasetçi Marcus Licinius Crassus (ö. MÖ 53) Iulius Caesar'a finansal hamilik yapacak kadar varlıklı ve bir o kadar da açgözlü bir adamdır. Harisliğiyle öyle kötü ün salmıştır ki kesilmiş başı Part Kralına sunulduğunda, kralın onun ağzına erimiş altın döktürüp "susuzluğun dinmiyordu altına, al iç kana kana" dediği rivayet edilir [Florus; Cicero].

⁵ Delos yüzen bir adaydı ve Iuppiter'den hamile kalıp Hera'nın hışmına uğramaktan korktuğu için oraya sığınan Latono (Leto) ikiz çocukları Apollon

- 133 Her yandan öyle bir avaz yükseldi ki akabinde,
Üstadım yanıma sokulup iyice, dedi ki bunun üzere:
“Korkma, ben rehberin olduğum müddetçe.”
- 136 “*Gloria in excelsis Deo*” diye haykırıyordu hepsi,¹
Yakınımızdakilerden anlayabildim ki,
Zira mümkündü duymak onların bağırdığı sözleri.
- 139 Bu terennümü ilk duyan çobanlar gibi,
Kalakaldık, hiç hareket etmedik, bekledik ki,
Titreme nihayetinde durdu ve o lahza kesildi ilahi.
- 142 Sonra mukaddes yolumuza koyulduk yine,
Seyrederek yatan gölgeleri yerde,
Mutat gözyaşlarına çoktan boğulmuş halde.
- 145 Cehaletimle cebelleşmemiştim hiç bu denli,
Asla bu kadar arzulamamıştım ne olduğunu bil-
meyi,²
Şayet hafızam bu hususta yanılmıyorsa şimdi;
- 148 Tefekkürde gibiydim de akabinde,
Ne cüret edebildim sormaya yürüdüğümüzden
aceleyle,
Ne de kavrayabildim sebebini kendi kendime;
- 151 Çekingen ve dalgın ilerledim böylece.

(Güneş) ve Diana'yı (Ay) üzerinde doğurana kadar deniz tabanına sabitlenmemişti [Ovidius].

¹ “En yücelerde Allah’a izzet” anlamına gelen bu cümle, Beytlehem yakınlarında sürülerini otlatan çobanlara görünüp İsa’nın doğumunu müjdeleyen melekler tarafından terennüm edilir (*Luka* 2:8-14).

² Dante’nin depremin ve bu sırada söylenen İzzet İlahisinin nedenini bilme arzusu.

KANTO XXI

- O asli susuzluk geçmeyecek asla,
İnayetle doyuran suya kavuşmadıkça,
İçmeyi arzulamıştı ondan Samiriyeli kadın da;¹
- 4 Bu susuzluk yakıyordu beni, atıyordum adımları-
mı ivedi,
Rehberimin ardında, o yol boyunca ruhlarla bezeli;
Ne kadar acıklı halleri, hak etseler de elemelerini.
- 7 Ve bakın, Luka'nın yazdığı misalce,
Hani İsa göründü ya iki kişiye,
Kayada oyulmuş mezarından kıyam edince,²
- 10 Bir gölge göründü bize ve arkamızdan geldi de,
Biz bakarken dikkatle yere, yatanları çiğnemeye-
lim diye,
Fark etmedik onu, hitap edene dek şöyle:
- 13 “Ey kardeşlerim, Tanrı'nın selameti olsun üzeri-
nize!”
Hemen döndük geriye kendisine, ve Vergilius ken-
disine
Münasip karşılığı vermesinin akabinde,
- 16 Şöyle başladı söze: “Yerimi benim,
Sonsuz sürgün belirleyen o Adil Hâkim,

¹ “Asli susuzluk,” insanın fitratında mevcut ve Hıristiyanlığın tabiatüstü haki-
katleriyle ancak tam olarak giderilebilecek olan bilme arzusudur. *Yuhanna*
4:6-15'in anlatısında Samiriyeli kadının İsa'dan istediği, içenin ebediyen su-
samadığı su, bu hakikatlerdir.

² *Luka* 24:13-53'ün anlatısına göre İsa Mesih'in ölümü üzerine Kudüs'ten ka-
çan ve Emmaus diye bir köye yönelen iki şakirdine ölümden kıyam etmiş İsa
Mesih yolda katılır, ama ilk başta onu tanımazlar.

Seni kutlularla selamette cem etsin!”

- 19 “Ne!” dedi gölge, ilerliyorken biz aceleyle,
 “Eğer Tanrı size yükselere gelmeyi bahşetmediyse,
 Bu kadar uzağa kim rehber oldu O’nun merdiven-
 lerinde?”
- 22 Dedi ki Üstadım: “Eğer takdir edersen meleğin
 çizdiği,
 Bu adamın taşıdığı izleri,¹
 Göreceksin açıkça salihlerle hüküm sürmesi ge-
 rektiğini;
- 25 Lakin Klotho’nun her birimiz için uygun gördüğü
 yumağa,
 Gece gündüz ip eğiren kız hâlâ,
 Yanımdaki için çalışmakta,²
- 28 Senin ve benim ruhumun kardeşi olan ruhu da,
 Urucunda, varamazdı tek başına buraya,
 Bizim usulümüzde göremiyor zira.
- 31 Dolayısıyla, rehberlik edeyim diye yolunda,
 Cehennem’in geniş boğazından çıkartıldım dışarıya,
 Tedrisimin yettiği yere kadar yol göstereceğim ona.
- 34 Şimdi söylesene, biliyorsan elbette,
 Neden az önce sarsıldı ve haykırdı dağ bütününüyle,
 Sanırım denizin yıkadığı kıyılarından ta zirvesine.”
- 37 Arzumun görünmez sandığım iğne deliğinden,
 Üstadımın bu sorusuydu yanıt ipliğini geçiren,
 Bilmenin umudu bile susuzluğuma derman olmuş-
 tu birden.
- 40 Gölge başladı konuşmaya: “Bu dağın mukaddes
 yamaçları,
 Çekmez hiçbir şeyin cefasını,
 Gerçekleşen intizamı ya da itiyatı dışı.

¹ Şimdi üç tanesi kalmış ‘P’ harfleri (bkz. *Araf* IX:112-114).

² Üç kader tanrıçası, üç kız kardeş Moiralardan Lakheze ömür ipini eğirir, Klotho yumağa sarar ve Atropos ölüm vakti geldiğinde ipi keser.

- 43 Hiçbir düzen ihlali yaşanmaz burada;
Gök kendinden ve kendine ne alırsa,
O olabilir sebep, hiçbir şey değil başka.
- 46 Dolayısıyla ne yağmur, ne dolu, ne kar yağar,
Ne çiğ düşer, ne kırağı kaplar,
Üç küçük basamaklı merdivenden daha yukarılar-
da,¹
- 49 Ne kalın ne ince bulutlar göğü sarar,
Ne şimşek çakar ne de Thaumas'ın kızı sizin dün-
yanızda,²
Sıklıkla varan bir diyardan bir diyara, buraya uğrar;
- 52 Kuru buhar yükselemez yukarisına,³
O üç basamağın sonuncusunun, bahsettim ya,
Petrus'un vekili ayaklarını basar oraya.
- 55 Az ya da çok sallanabilir belki daha aşağılar,
Burada ve yukarılardaysa asla neden olmadı sal-
lantıya,
Nasıldır bilmem ama dünyanın içinde hapsolmuş
rüzgâr;
- 58 Ne zaman bir ruh arındığını hissederse sarsılır bu
diyar,
O ruh yükselir ya da yukarıya tırmanmaya başlar;
Ve kendisini takip eder bu bağırsıklar.⁴
- 61 İradedir bizzat saflığın alameti,
Şimdi arınıp tadınca hürriyeti,
Gayreti akabi mesken değiştiren ruha yaşatır hay-
reti.⁵

¹ Araf dağının üst kısımları sadece Göğün hükmüyle gelen etkilere açıktır. Her türlü hava durumu ve olayı sadece nâzır meleğin bekçilik ettiği basamaklı kapının aşağısında bulunan yamaçlara tesir edebilir (bkz. *Araf IX:73-132*).

² Thaumas'ın kızı İris, yani gökkuşağıdır.

³ Kuru buhar, yani dünyanın içinde sıkışmış rüzgârın depremler ve rüzgârların sebebi olduğu düşünülmüştü.

⁴ "Bağırsık," yani "En yücelerde Allah'a izzet" (*Araf XX:138*).

⁵ Mesken değişimi bir taraçadan diğerine geçiştir. Her ruh aynı anda hem

- 64 Elbette ruhta evvelinde de vardı yükselme iradesi,
Lakin ilahi adaletin telkin ettiği kefareti
Ödeme arzusu bunu engellerdi, ki günahı da arzuya işlemiştir.
- 67 Ve ben, yatan yüzükoyun bu çilede,
Beş yüzden fazla sene, hissettim az önce
Hür irademle gidebileceğimi daha iyi bir yere;
- 70 Böylece duydunuz depremi ve mütedeyyin gölgeleri
Dağın her yanından, hamdüsenayla anarken Rabbi,
Tezlikle yukarı alsın diye kendilerini.”
- 73 Bunları söyledi bize ve sözleriyle verdiği neşe,
Nasıl çok susayan kimseye su içmek daha çok keyif verirse,
Öyle ziyadeydi, anlatılamaz kelimelerle.
- 76 Bilge Rehberim dedi ki: “Anlıyorum şimdi,
Sizi zapt eden ağın vasfını ve içinden nasıl geçildiğini,¹
Buranın neden sarsıldığını ve cümlenizi neyin se-vindirdiğini.
- 79 Peki lütfeder misin bana kim olduğunu söylemeyi,
Ve öğreneyim senin sözlerinden ki,
Neden bunca yüzyıldır burada yatmaktasın yüz-züstü.”
- 82 “En Yüce Kral’ın yardımıyla,
Muteber Titus’un Yahuda’nın sattığı kanın aktığı yaralara,
İntikam dermanını verdiği çağda,²

yükselmeyi hem de bulunduğu taraçada kalıp arınmayı arzular; ilgili arınma tamamlandığında irade özgürlüğüne kavuştuğunu hisseder ve ruh sıradaki taraçaya ilerler.

¹ Zapt eden ağ, ruhun yükselişini ketleyen şey, kefareti ödeme arzusudur.

² Bu dönem yaklaşık olarak 70 senesidir ve Kudüs bu yıllarda –daha sonra imparator olacak– general Titus’un komuta ettiği Romalılar tarafından zapt

- 85 Sahiptim muazzam bir şana,” diye o ruh başladı
cevaba,
“Taşdım o ismi hatırlanacak yıllarca
Ve itibarı pek fazla, ama sahip değildim imana.
- 88 Öyle ahenkliydi ki dizelerim, Toulouselu olsam da,
Kendine çekti beni Roma ve orada,
Alnım taçlandı mersin dallarıyla.
- 91 Hatırlanır dünyada hâlâ ismim Statius diye,
Thebai’ye ve sonra büyük Akhilleus’a yer verdim
şiirimde;
Ancak bu ikinci yükümle devrildim hayat seyrimde.
- 94 Beni tutuşturan kıvılcımlar, hararetlendiren közler,
Kutsal ateşten gelmekteydiler, ki benden evvel
Yalazlanmış ve parlamıştı o ateşle nice şairler.¹
- 97 *Aeneis*’tir bahsettiğim elbette,
Her bir dizeme o oldu anne, o oldu hemşire,
Elverme, bir dirhem bile etmezdi şiirim de.
- 100 Ve yaşamak için yeryüzünde, Vergilius’un yaşadığı
devirde,
Hiç düşünmez bir yıl daha süre,
Ekletirdim buradaki sürgünüme.”
- 103 Bu sözler Vergilius’u bana doğru döndürdü ve,
“Sus!” dedi kelamsız, sadece ifadesiyle;
Ama iradenin kuvveti yetmez her şeye,

ve harap edilmiştir. Hristiyan yazarlar bu olayı Yahuda’nın ihanetiyle İsa’nın yakalanıp haça gerilmesindeki sorumluluklarından dolayı Yahudilerin Tanrı tarafından cezalandırılması olarak yorumlar (bkz. *Cennet* VI:92-3). Konuşan ruh Romalı şair Statius’tur (y. 45-96); eskiden Toulouse doğumlu olduğu düşünülen Napolili Statius iki ünlü destan, Thebai’ye karşı sefere çıkan yedi kral ve savaşı anlattığı *Thebais* ve ölümüyle yarım kalan, Akhilleus ve Troia Savaşını anlattığı *Akhilleis*’i yazmıştır. İmanlı olduğu, yani yaşarken Hristiyanlığı seçtiği hikâyesi tamamen Dante’nin icadıdır; Dante paganken Hristiyan olup Araf’ta kurtulmuşların arasına katılan Statius figürüyle, klasik şiir geleneğinin temsilcisi Hristiyan bir şair olan kendisi ile Vergilius arasında –ki Statius’un diline de bu şair için övgüler yerleştirir– bir silsile kurar.

¹ Kıvılcımlar, közler Vergilius’un *Aeneis*’inin Statius ve diğer pek çok şairde yarattığı şiirsel esindir.

- 106 Zira gözyaşı ve gülümse, kendilerini geçiren hare-
kete,
Hislere sadıktır ki öylesine, olsa bir nebze de,
Görünür samimi his bastırsa da irade.
- 109 Bense gülümsedim sadece, gözleri aşikâr eden biri
misalince;
Bunun üzerine, suskun gölge, dikti nazarını göz-
lerime,
Hakikatin ifadesini taşıyan belirgince,
- 112 Ve “Bu büyük çabanın hayırlı nihayete ermesi ha-
tırına,”
Dedi, “Söylesene, neden az önce suratında
Parlayıp sönen bir gülümse göründü bana?”
- 115 Şimdi kalmıştım ikisinin arasında,
Biri sus diyor, diğeri konuşmama ricada;
İç çekince dolayısıyla, Üstadım halimi anladı da,
118 “Konuş,” dedi bana, “Korkma;
Konuş ve ver cevabını ona,
Öğrenmek istediğinin böyle bir iştiyakla.”
- 121 Dedim ki böylece: “Ey kadim ruh, şaşırdın ihti-
mal ki,
Görünce sana gülümsediğimi;
Lakin daha da fazla hayrete düşüreceğim seni.
- 124 Bu zat, yücelere doğru gözlerime rehberlik eden,
O Vergilius, gücünü aldığın kendisinden
Sana insanları ve tanrıları dizelerinde yâd ettiren.
- 127 Eğer başka bir sebebe atfettiysen gülümsememi,
Hatalı, terk et bu düşünceni, ve emin ol ki,
Sadece onun hakkındaki sözlerindi.”
- 130 Öpüp sarılmak için kapandı ayaklarına,
Fakat Üstadım dedi ki ona: “Kardeşim, yapma;
Sen bir gölgesin ve bir gölge baktığında.”
- 133 Ve o da dedi ki kalkarken ayağa: “Anla nasıl nâr
ve hârla

Sevgi duyuyorum sana,
Bedensizliğimizi unuttum da

136 Dünyadaymış gibi muamele ettim ruhuna.”¹

¹ Ruhlar gölgedir, bedensizdirler, kucaklanamazlar (bkz. *Araf* II:79-81).

KANTO XXII

- Melek çoktan gerimizde kalmıştı şimdi,
Altıncı taraçaya doğru uğurlayıp bizi,
Alnımdan bir yarayı daha silmişti;
4 “Ne mutlu salaha acıkıp,” deyip aleni,
“*Sitiunt*”ta tamamlayıp cümlesini,
Söylemedi gerisini.¹
- 7 Tırmanırken iki çevik ruhun arkasında,
Ki sarf etmem gerekmiyordu hiç çaba,
Diğer merdivenlerdeki halimden hafıttım açıkça,
10 Vergilius başladı kelama: “Erdemle tutuşan sevgi,
Elbet bir diğerinde bulur mukabelesini
Yeter ki belli olsun dışarıdan alevleri;²
- 13 Iuvenalis inip aşağıya,³
Cehennem’in Limbus’unda katılıp aramıza,
Bana olan sevgini ilam ettiğimden bu yana,
16 Hep hayırla andım seni, öyle ki bir kişi,
Hiç görmediği bir diğerini böyle azizlemezdi;
Bu yüzden çok kısa buluyorum sohbet için bu mer-
divenleri.
- 19 Söylesene şimdi, ama bir dostun olarak affet beni,
Samimiyetim aşarsa haddini, boşlarsam dizginle-
rimi,

¹ *Matta 5:6*’dan “Ne mutlu salaha acıkıp *sitiunt*/susayanlara; çünkü onlar doyurulacaklar,” Kutlulamasını alan Dante dünyada adaletin/salahın en büyük düşmanı olarak gördüğü harisliğin/tamahın cezalandırıldığı beşinci taraçadan, oburluğun cezalandırıldığı altıncı taraçaya geçmektedir.

² Erdem üzerine kurulu ve ifadesini bulabilmiş, iki arkadaş arasındaki sevgi.

³ Romalı satirik şair (y. ö. 130).

- Yine dostane bahşet sözlerini,
 22 Bu tamah nasıl yer bulabildi kendine,
 Şevk ve gayretle edindiğin bilgelikle
 Dolu göğsünün içinde?”
 25 Bu sözler Statius’u bir nebze gülümsetti önce;
 Cevap verdi akabinde: “Söylediğin her kelime,
 Delalettir kıymetli sevgiye.
 28 Vaki ki gerçek nedenlerin saklı olması hasebiyle,
 Genellikle ederiz hatalı muhakeme,
 Ve vaziyet sürükler bizi tereddüte.
 31 Sorun emin kıldı beni, ihtimal ki,
 Bulduğun daire itibariyle beni,
 Eski hayatımda tamah günahını işlediğime oldun
 kani.
 34 Bilesin ki hiç tamahkâr olmadım, tam aksi,
 Ölçüsüzlüğümdü binlerce aydır ceza çekmemin
 nedeni.¹
 Ve şayet düzeltmeseydim takdirimi,
 37 Anlayıp senin dizelerini,
 İnsanın doğasına öfkeli, neredeyse haykırdığın şu
 sözleri:
 ‘Ey bitmeyen açlık altına,
 40 Neden ölümlüler dizginleyemiyor iştahlarını sana?’
 Vâkıf olamasaydım manasına, şimdi olacaktım
 aşağıda,
 Birbirleriyle çarpışıp duran zavallıların arasında.²
 43 Fark ettim ki ayrıca eller de açılabilir fazlasıyla,

¹ Ölçüsüzlük, yani müsriflik de (müfritçe harcama) tamahın (müfritçe biriktirme) tam zıttı günah olarak beşinci taraçada cezalandırılır (ayrıca bkz. *Cehennem* VII:28-60).

² Vergilius’un *Aeneis*’inden uyarlanarak yapılan, altın hırsının insanı korkunç suçlara sürüklemesine dair bu alıntıyla Statius bir kez daha onu ahlaki hocası olarak anar ve dizeleriyle kendisini *Cehennem*’den, tamahkârlar ile müsriflerin sonsuza dek iki grup halinde zıt yönlerde dönüp, birbirleriyle çarpışıp durduğu cezadan kurtardığı için takdir eder (bkz. *Cehennem* VII:24-35).

- Tıpkı kanatlar gibi mevzubahis olan harcamaksa;
 Ve tövbe ettim buna ve diğer günahlarıma.
- 46 Saçları kazılı ne çok kişi,
 Çıkacak mezarlarından cehaletleri oldu mani,
 Ne yaşarken ne son nefeste getirdiler nedameti!¹
- 49 Ve bil ki burada, bir günahı tam zıttında
 Olan bir günahla karşılaştırırlar da,
 Böylece ikisinin de yeşil yaprakları solar aynı
 anda;
- 52 Nitekim ben de arınmamda,
 Koyuldum tamahkârların yanına,
 Benim günahım tam aksi, müsriflikti oysa.”
- 55 Kır türkülerini manzum eden Ozan sordu:²
 “Peki ama ya Iokaste’nin ikiz ıstırabı
 Arasındaki acımasız savaşı
- 58 Anlattığında, görünüşe bakılırsa Kleio vardı ya-
 nında,
 O zaman imanın mümini olmamıştın daha,
 Ki salih işler kifayet etmez iman olmazsa.
- 61 Eğer durum buysa, hangi güneş, kandil ya da
 Işıldadı karanlığında, ki rüzgârıyla,
 Fora ettin yelkenlerini balıkçının ardında?”³
- 64 Dedi ki ona: “İlk sendin sevk eden beni Parnassus’a,
 Suyunu içeceğim mağaralarına,”⁴

¹ Nihai Hüküm Günü bedenın kıyamında müsriflerin alameti kazınmış saçları olacaktır (bkz. *Cehennem* VII:57).

² Rustik ve pastoral temalar ve sahneler içeren *Eclogae*’nin yazarı olarak Vergilius.

³ Statius *Thebais*’inde Oidipus ile annesi/karısı Iokaste’nin erkek çocukları arasındaki husumet ve kavgayı tasvir eder. Vergilius bu ve benzeri temaların tarih Musası Kleio’nun esiniyle yazılmış gibi olduğunu ima etmektedir. Statius’un şiiri görünen o ki tamamen paganik öğeler içerir, dolayısıyla Vergilius onun ne zaman gerçek imanı, Hristiyanlığı benimsediğini ve Roma Kilisesinin kurucusu, eski bir balıkçı olan Resul Petrus’un takipçisi olduğunu merak eder.

⁴ Şair olmak, şiirsel ilhama kavuşmak, şiirin ve Musaların tanrısı olan Apollon’la özleştirilen Parnassus dağının eteklerindeki bir pınarın sularından

- Ve yine ilk sen, aydınlattın beni Tanrı hususunda.
- 67 Gecenin karanlığında yürüyen ve arkasında
Fener taşıyan biri gibiydin adeta, kendine etmeyen
fayda,
Ama rehber olan yürüyenlere peşi sıra,
- 70 'Yeni bir çağ başlayacak, adalet tekrar tesis ola-
cak,
Ve insanın dünyadaki ilk zamanları yeniden yaşa-
nacak,
Göklerden yeni bir nesil nazil olacak,' diye yazdı-
ğında.¹
- 73 Senin vasıtanla şair oldum ve Hristiyan senin va-
sıtanla!
Bu tarifim gelmesin diye sana kabaca,
Biraz renklendireceğim tabloyu detaylarla.
- 76 Yayılıp bütün dünyaya,
Ebedi krallığın elçileri vasıtasıyla,
Gerçek iman çoktan nüfuz etmişti kalplere o sıra-
larda;²
- 79 Yeni vaizlerin vaazlarında söyledikleri de,
Az önce andığım sözlerinle ahenk içindeydi ki öy-
lesine,
Başladım sık sık yanlarına gitmeye.
- 82 Akabinde azizleştiler gözümde,

içmekle ifade edilirdi.

¹ Vergilius'un *Eclögae*'deki dördüncü şiirinden yine uyarlanarak yapılan (öz-
gün biçimi şöyledir: Yüzyılların yüce nizamı kuruluyor yeniden/Dönüyor
bakire/Satürn kral yine/Yeni bir döl nüzul ediyor göklerden) ve aslında
İmparator Augustus'un hükümdarlığında yaşanan bir Altın Çağ'a, bakire
Astraea'nın (Adalet) geri dönüşüne ve doğacak harika çocuğa atıfta bulun-
masına rağmen Hristiyanlar tarafından Bakire Meryem'in Tanrı'nın Oğlu'nu,
İsa Mesih'i doğurmasıyla başlayacak yeni çağa dair bilinçsizce yapılmış bir
kehanet olarak yorumlanan bu alıntıyla Statius, üçüncü kez Vergilius'a ken-
disini Hristiyanlığa ve kurtuluşa yönelten ruhani rehber olarak hürmetini
sunmaktadır.

² Resuller ve şakirtler Hristiyanlığı Roma İmparatorluğu topraklarına ve biz-
zat Roma'ya yaymaktaydılar.

- Ki Domitianus onlara işkence ettiğinde,¹
Benim matemim de eşlik etti kederlerine;
85 Ve o dünyada kaldığım müddetçe,
Yardım ettim kendilerine ve dürüst teamülleri de,
Vesile oldu diğer bütün tarikatları hor görmeme.
88 Şiirimde Yunanları götürmeden önce,
Thebai nehirlerine,² vaftiz olmuştum; yine de
Korku hasebiyle, Hıristiyanım sadece gizlice,
91 Pagan gibi gösterdim kendimi uzun süre;
Ve bu gafilliğim sebep oldu dördüncü dairede,
Dört asırdan fazla dönmeme.
94 Şimdi sen kaldıran perdeyi gözlerimden,
O perde ki bahsettiğim hayırları gizliyordu ben-
den,³
Bir yol var madem önümüzde tırmanmamız gere-
ken,
97 Söylesene nerede Terentius, o eski şairlerden,
Caecilius, Plautus, Varius, bilgin var mı kendile-
rinden;
Söyle lanetlendiler mi, hangi mıntıka onlara mes-
ken?”
100 “Birlikteyiz Persius, diğer saydıkların ve daha nice
ozanla,
Diye başladı Rehberim cevaba, “ve o Yunanla,
Ki Musaların emzirdiği diğer herkesten fazla.⁴
103 Kör zindandır meskenimiz, ilk dairesindeyiz;
Defaatle dağdan bahsetmekteyiz,

¹ Titus Flavius Domitianus, 81-96 arasında tahtta olan ve özellikle saltanatının sonlarına doğru gaddarlaştıran Roma İmparatorudur.

² Statius'un *Thebais*'i.

³ “Hayırlar” iyilik, yani Hıristiyanlıktır.

⁴ Terentius, Caecilius, Plautus MÖ 2. yüzyıldan Romalı komedyacı yazarlarıdır; Varius, Vergilius'un MÖ 19'daki ölümünden sonra *Aeneis*'i düzenlemiş Romalı bir şairdir; Persius 34-62 arasında yaşamış başka bir Romalı şairdir ve Yunan ise yüce şair Homeros'tur (bkz. *Cehennem* IV:88).

Ki orada yaşar hemşirelerimiz.¹

106 Euripides bizimle, Antiphon da,
Simonides ve Agathon da yanımızda, ve nice Yunan da

Bir vakit alınları süslenen defne yapraklarıyla.²

109 Senin halkın da orada,³
Antigone, Deiphyle ve Argia,
Ve Ismene kederli hâlâ.

112 Rastlayabilirsin Langia pınarını gösteren kadına
da,

Teiresias'ın kızı ve Thetis de orada,
Ve kız kardeşleriyle birlikte Deidamia da."⁴

115 Susuyordu her iki ozan şu anda,
Dalıp gitmişlerdi çevrelerine bakınmaya zira
Merdivenler de bitmişti, iki yanındaki duvarlar da;
118 Ve günün dört hizmetçisi geride kalmıştı haliha-
zırda,

Beşincisi koşulmuştu güneş arabasına, tırmanıyor-
lardı da,

Alevden boynuzları bakıyordu yukarıya,⁵

1 "Dağ" Parnassus, emziren/süt veren hemşirelerse Musalardır.

2 Euripides (ö. MÖ 406) ve Agathon (y. ö. MÖ 400) Yunan tragedya yazarları; Antiphon (ö. MÖ 411) Yunan hatip ve Simonides de (ö. MÖ 467) Yunan lirik şairdir. Limbus'taki büyük Romalı ve Yunan şairlerin bu listesi, Dante'nin kendini de mirasçısı saydığı klasik edebiyatın uzun ve şanlı tarihini okuyucuya anımsatır.

3 Statius'un halkı iki şiirinin başkahramanlarıdır. İzleyen satırlarda anılan bütün isimlerin kadın olması dikkat çekicidir.

4 Antigone ve Ismene, Oidipus'un kızları (*Thebais*); Deiphyle ve Argia ise Kral Tydeus'un karısı ve kızıdır (*Thebais*); yedi krala Langia pınarını gösteren kadın Hypsipyle'dir (*Thebais*); Teiresias'ın kızı Manto'dur, ki Dante onu aslında Limbus'ta değil, *Cehennem* XX:52-87'de görmüştür (*Thebais*); Thetis, Akhilleus'un annesidir (*Akhilleis*) ve Deidamia Troia'ya karşı Yunan seferine katıldığı anda Akhilleus'un geride bıraktığı prensestir (bkz. *Cehennem* XXVI:61-62; *Akhilleis*).

5 Günün hizmetçileri, güneş ışığının mevcut olduğu on iki saate tekabül edecek biçimde on iki tane olduğu ve sabah altıda başladığı varsayılan nizamdaki saatlerdir. Güneş beşinci saatte olduğuna göre saat 10 ila 11 arasındır

- 121 Rehberim dedi ki bu lahza: “Vakti geldi zannımca,
Alıp taraçanın yamacını sağ omzumuz tarafına,
Hep yaptığımız minvalde yürüyelim dağın etrafın-
da.”
- 124 Sancağımızdı bu alışkanlık orada;
Ve tuttuk yolumuzu daha az kuşkuyla,
O saygın ruh tasvip etti adımlarımızı zira.
- 127 İkisi önde gidiyordu, ben tek başıma, arkalarında,
Ve dinlediğim sohbetleri layıkıyla,
Çok şey öğretti bana şiir hususunda.
- 130 Kesildi bu sohbet, yüklü dallarıyla,
Albenili bir ağaç yolun ortasında,
Meyveleri ve mis kokusuyla karşımıza çıkınca;
- 133 Köknarın dalları nasıl kademe kademe azalır ve
sivrilirse,
Bununkiler de kısalıyordu, ama aşağı doğru, tam
tersine,
Galiba kimse tırmanmasın diye üzerine.
- 136 Duvarın yolumuzu kestiği solumuzda,
Yüksek kayadan berrak bir su şelaleleniyordu da,
Çarpıp yayılıyordu yukarıdaki yapraklara.
- 139 İki ozan ağaca yaklaştığında,
Yaprakların arasından yükseldi bir nida:;
“İştahlanmayın bu gıdaya!”¹
- 142 Bağırdı yine sonra: “Meryem’in itinası da,
Düğün münasip ve tam olsun diyeydi ya,
Bakmıyordu şimdi sizler için şefaathetmesi gereken
ağzının tadına.”²
- 145 Ve kadim Romalı kadınlar içecek diye,
Suyla memnun oldular sadece,³ ve genç Daniel de,

ve hâlâ yukarı doğru yükselmektedir.

¹ Bu sözler Tanrı'nın *Yaratılış* 2:16-17 uyarınca Âdem ile Havva'nın Aden Bahçesindeki o ağacın meyvesinden yemeyi yasaklamasını hatırlatır.

² Meryem'in itinası, Kana'daki düğünde “şarapları yok” ricasıdır (bkz. *Araf* XIII:29). Bu oburluğun tam zıttı erdem olan ölçülülüğün ilk örneğidir.

³ Bazı kaynaklara göre Romalı kadınlar şarap içmezlerdi.

Hikmet kazandı, yemeği hor görmekle.¹

- 148 İlk çağ altın gibi güzeldi;
Açken insalara meşe palamutları lezzetli gelirdi,
Susamışken, her dere nektar sanki.²
- 151 Keçiboynuzu ve yaban balıyla sadece,
Beslendi Vaftizcinin çölde,
Böylece izzetlendi ve ulaştı yücelere,
- 154 İncil'de bildirildiği gibi size."³

¹ *Daniel* 1:5-17'nin anlatısı uyarınca peygamber Daniel, Kral Nebukadnet-sar'ın yemeğini ve şarabını reddedip sade bir biçimde sebze ve suyla beslenir, bunun mükâfatı olarak Tanrı ona rüya ve rüyeleri yorumlama hikmeti ve kuvveti verir.

² İlk çağ, insan masumiyeti ve doğadan toplanan şeyler ve suyun tek besin olduğu basit yaşamın Altın Çağ'dır.

³ İsa'nın kuzeni ve azizlerin azizi olan Vaftizci Yahya, *Matta* 3:4'te belirtildiği gibi çölde keçiboynuzu (çekirge olarak tercüme edilmesi de yaygındır) ve yabani balla beslenirdi.

KANTO XXIII

- Yeşil yapraklara raptolmuşken gözlerim,
Ki ömrünü tüketen bir avcı gibiydim,
Takip ederken küçük kuşları daim,
- 4 Dedi ki babadan da öte olan bana:
“Devam edelim oğlum, bize biçilen zamanı zira,
Daha faydalı kullanmamız ediyor iktiza.”
- 7 Gözlerimi çevirdim ve gecikmeden adımlarımı da,
O iki bilgenin ardına; sohbetleri öyle âlâ
Ki hiç yorgunluk vermedi bu yürüyüş bana.
- 10 Ve bakın, yükseldi sesler gözyaşlarıyla terennüm
edilmekte,
“*Labia mea, Domine,*”¹
Öyle ki hem hüznün hem sevinç doldu içime,
- 13 Sordum: “Ey nazik Babam bu duyduğum ne ola?”
Dedi ki: “Kendilerini bağlayan düğümü çözmek
uğruna,
Yürüyen ruhlar olmalı mutlaka.”
- 16 Hani düşüncelere dalmış hacılar yolda,
Tanımadıkları kişilere rastladıklarında,
Dönüp bakarlar ama durmazlar ya,
- 19 Bizim de yetişip hızla arkamızdan,
Bir alay ruh geçti yanımızdan,

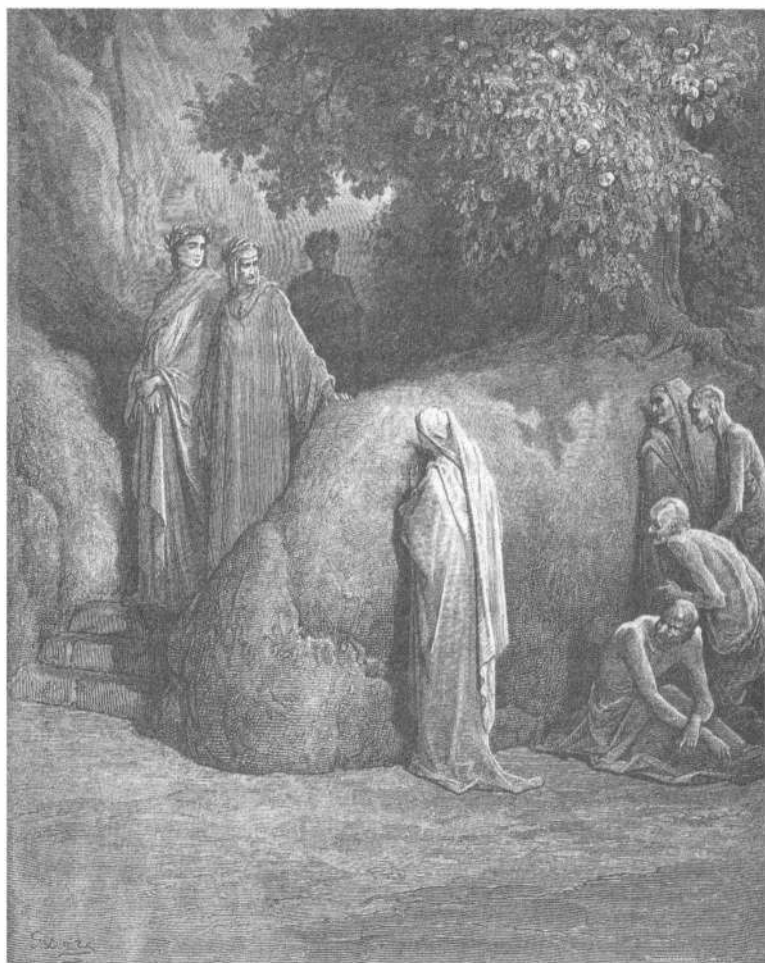
¹ *Miserere* (Bana acı) mezmurunun (bkz. *Araf* V:24) 15. dizesinden “*Labia mea Domine*/Ya Rab, dudaklarımı aç ve ağzım senin hamdını bildirsin.” Günahlarının (düğümün, 14. dize) nedeni ağızları olan oburlara münasip pişmanlık ilahisidir.

- Sükût içinde ve azimli, bize şaşkınlıkla bakan.
- 22 Her birinin karanlık bir kuyu gibi gözleri,
Benizleri soluk ve öyle sıska ki bedenleri,
Altındaki kemiklerle şekilleniyor gergin derileri.
- 25 Erysiikhthon bu kadar kuruyup solmamıştır zan-
nımca,
En dehşetli açlığa çarptırılıp da,
Bir deriden ibaret kaldığında.¹
- 28 Düşünürken dedim ki kendi kendime:
“Meryem denen kadın gagasıyla öz evladını didik-
lediği vakitte,
Kudüs’ü kaybeden kavim görünüyor gözüme.”²
- 31 Gözleri mücevheri çıkarılmış yüzükler misaliydi,
İnsanın yüzünden *OMO*’nun okunabileceğini dü-
şünenleri,
Haklı çıkarırdı zayıf suratlarında belirgin M harfi.³
- 34 Kim inanır ki meyvenin yalnızca kokusunun ya da
Bir damla suyun böylesi arzulanacağına,
Yoksunluğunu yaşamamışsa?
- 37 Hâlâ merak ediyordum nasıl böyle açlık çektikle-
rini,
Zira bilmiyordum henüz sebebini,
Bir deri bir kemik, bu harabe hale neden düştük-
lerini.
- 40 Ve bakın, yüzüne gömülü gözlerini,
Çevirerek bana bir gölge, izliyor hevesli;
Sonra seslendi: “Nasıl bir lütuf bana bahşedildi?”

¹ Tanrıça Ceres’i (Demeter) gücendiren Teselya Kralı Erysiikhthon öyle feci bir açlıkla cezalandırılır ki sonunda kendi etini yiyip ölür [Ovidius].

² MS 70’te Romalıların kuşatması altındaki Kudüs halkı öyle büyük bir açlık çekmektedir ki Meryem adında bir kadın kendi bebeğini yer [Titus Flavius Iosephus/Yosef ben Matityahu].

³ “*OMO*” (insan) kelimesi, göz yuvarları ‘O’ harflerini ve elmacık kemikleri, kaşlar ve burun da ‘M’ harfini olurturacak şekilde insanın yüzünde okunabi-
lir; ruhlar çok zayıfladığı için daha da belirginleşmiştir.

- 43 Tanımam mümkün değildi simasından kendisini,
Lakin sesi açık delildi,
Anımsamam için çehresinin silip gizlediğini.
- 46 Bu hatıra kıvılcımı aydınlattı içimde her şeyi,
Mümkün kıldı tahrif olmuş yüzü teşhisimi,
Böylece fark ettim ki, bu ruh Forese'nin ta kendisi.¹
- 49 "Ah, ayıplamadan derimi lekeleyen kurumuş ka-
buklarla,"
Diye başladı yalvarmaya,
"Ya da etten yoksun oluşumla,
- 52 Anlat hakkındaki hakikati bana;
Kimdir eşlik eden ruhlar sana,
Çekinme, ne olur susma!"
- 55 "Yüzün, bakıp boğulduğum gözyaşlarına sen öldü-
ğünde,
Şimdi ağlamak için yine sürüklüyor beni hüzüne,"
Diye cevap verdim, "böyle değişmiş görünce;
- 58 Ama Tanrı adına sen söyle, nasıl düştün bu harap
hale,
Öylesine hayret içindeyim ki, benden anlatmamı
bekleme;
Aklı başka yerdeyken kişi, konuşabilir ancak bece-
riksizce."
- 61 Dedi ki: "Ezeli ve Ebedi Niyet'te kaynağını bulan,
Bir tesir mevcut suda ve ağaçta gerimizde kalan,
O tesirdir beni bu cılız hale koyan.
- 64 İlahiler okuyan bütün bu insanlar gözyaşlarıyla,
Müfrit iştahları dolayısıyla,
Açlık ve susuzlukla arınıyorlar burada.
- 67 İçimizde tutuşturur yemeye ve içmeye özlem,
Rayiha, meyvelerden yükselen,
Ve sular, yeşil yapraklardan çiseleyen.

¹ Forese Donati (ö. 1296), Dante'nin Floransalı bir arkadaşıdır.

- 70 Bir kereden ibaret de değil sadece,
Deveran ettikçe bu yerde, cefamız tazelenmekte;
Cefa dediğimden elbette, bahsetmeliyim teselli diye,
- 73 Zira bizi ağaca sevk eden arzu ki,
Aynı arzudur İsa'ya sevinçle dedirten 'Eli',
Kendi kanıyla kurtarıırken bizi."¹
- 76 Dedim ki ona: "Forese, o günden beri,
Daha iyi bir hayat için değiştirdiğin âlemini,
Ancak beş yıldan daha azı tamamladı seyrini;
- 79 Eğer tükenmediyse içindeki günah işleme mecali,
Gelmeden önce o hayırlı matem vakti,
Tanrı'ya tekrar bağlayan bizi,
- 82 Nasıl geldin bu yukarılara böyle süratli?
Aşağıdaki o yerde bulacağımı düşünüyordum seni,
Zamanın tazminatının zamanla ödendiği."²
- 85 Bana dedi ki: "Bu eziyetlerin,
Tatlı ağusunu böyle çabuk içmem için,
Nellamın sel gibi gözyaşları oldu rehberim.
- 88 Onun hayırlı duaları, ardımdan iç çekişleri,
Beklenen yamaçtan geçirip alttakilerde de durma-
dan dahi,
Bu daireye azat etti beni.
- 91 Nazik dulum, candan çok sevdiğim,
Sevdiği ve mükâfatlandırdığı bir kulu Rabbimin,
Zira tutuyor yolunu yalnızca hayırlı amellerin."³

¹ Matta 27:46'nın sözleri: "Ve dokuzuncu saate doğru İsa: *Eli, Eli, lama sabak-tani?* Yani: Allahım, Allahım, beni niçin bıraktın? diye, yüksek sesle bağırdı." İsa'nın haçta kendini feda edişi örneğini izleyen ruhlar kefareti arzular.

² Forese 1296'da ölmüştür; hayatının son anlarında tövbe ettiyse, şimdi aşağı yamaçlarda, yaşayanların hayırduaları olmadığı müddetçe, geç kalanların dünyada geçirdikleri ömür kadar bir süre beklemek zorunda oldukları yerde olmalıdır (bkz. *Araf* IV:130-135).

³ Nella, Forese'nin dul karısıdır ki duaları onu aşağı yamaçlar ve önceki beş taraçada beklemekten kurtarmıştır. Ancak Forese'nin dul karısına ve onun Floransa'nın erdem timsali olduğuna dair sevgi dolu sitayişleri, hayattayken ona dair yazdığı ve Dante'yle paylaştığı bir dizi alaycı ve tahkir edici soneyle

- 94 Sardinya'daki Barbagia'nın kadınları bile,
Daha iffetlidir mukayese edildiğinde,
Onu bıraktığım Barbagia'nınkilerden geride.¹
- 97 Ey nazik kardeşim, daha ne söylememi istersin?
Gelecekte bir an çoktan önünde gözlerimin,
Çok da yaşlı kalmayacağı yanında şimdinin,
- 100 Ki kürsüden yasak geliyor o utanmazlara,
Floransalı kadınlar açık bağırlarıyla,
Memelerini sergileyerek dolaşamayacaklar etrafta.
- 103 Barbar kadınlar, Sarazenler ya da,
Örtünerek çıkmak için dışarıya,
İhtiyaç duydular mı ilahi yahut içtimai bir yasa-
ya?²
- 106 Ama bu edepsizler,
Göklerin tez elinin onlar için hazırlandığını bilse-
ler,
Şimdiden feryat ederler;
- 109 Şayet burada sahip olduğumuz basiret sahihse,
Şu an ninni söyledikleri bebelerinin yüzünde,
Sakalları bitmeden evvel boğulacaklar kedere.³
- 112 Ah, kardeş, sen de artık gizleme benden kendini!
Görüyorsun, sadece ben değil, buradaki insanların
hepsi,
Güneşi perdelediğin yere diktiler gözlerini."⁴
- 115 Bunun üzerine dedim ki ona: "Eğer aklına getirirsen,

çelişir, ki Dante yaşarken Forese'yi başka şeylerin yanı sıra karısını ihmal ve "yatağını soğuk ve yalnız" bırakmakla da suçlamıştır.

¹ Barbagia, Sardinya'da bir bölgedir, kaba ve ilkel halkıyla kötü bir şöhreti vardır; diğer Barbagia ise Floransa'dır.

² "Emir," dinsel yahut seküler yasalardır, ki Dante'ye göre doğal bir hayâ şuuru-
runa sahip kadınlar, ilkel toplumlardakiler ya da Müslüman dünyasındakiler
dahil, böyle yasalara ihtiyaç duymazlar.

³ Göklerin tez eli, Tanrı'nın adaletidir ve bugünün bebekleri ergenliğe ulaşma-
dan işleyecektir.

⁴ Dante'nin bedeni ruhlarıncı gibi şeffaf değildir ve güneşi geçirmez, yani göl-
gesi vardır.

Ne olmuşsun benimle sen ve seninle ben,
Hatırlamak ağır gelir halen.¹

- 118 Bu zat önümde giden, çevirdi yolumu o hayattan,
Birkaç gün evvel şunun bacısı –güneşi işaret ettim
o an–

Size yusyuvarlak görüldüğü zaman;²

- 121 Rehberlik etti bana,
Dermansız ölülerin kesif gecesi boyunca,
Ve bu gerçek et’de yürüdü arkasında.
124 Oradan buraya beni onun teşvikleri getirdi,
Döne döne tırmanıyorum bu dağın çevresini,
Düzelten, dünyanın eğdiği sizleri.

- 127 Diyor ki, kalacak refaketimde,
Ben varıncaya dek Beatrice’nin olduğu yere;
Onsuz devam etmeliyim daha ötesinde.

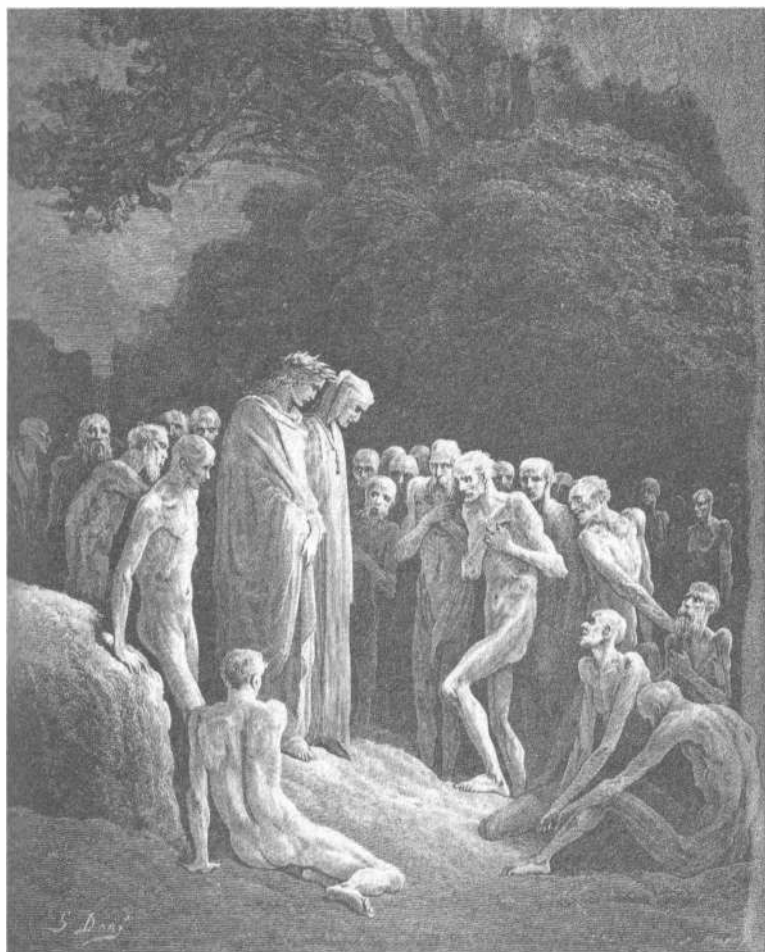
- 130 Vergilius’tur kendisi, bunları bana bizzat söyledi
–Bu sırada işaret ettim Rehberimi– ve diğeri, o göl-
ge ki

Az evvel edininip hürriyeti,

- 133 Krallığınızın her yamacının sarsılmasının müseb-
bibi.”

¹ Buradaki gönderme Dante’nin hayatının bir döneminde, şimdi oburların arasında olan Forese’yle birlikte, sefahat içinde yaşadığına dairdir.

² Vergilius güneşin bacısı, yani ay, Araf’ta dolunay halindeyken, Dante’yi karanlık ormandan kurtarmıştır (bkz. *Cehennem* I).

KANTO XXIV

- Konuşmak yavaşlatmadı adımlarımızı, adımlarımız
da onu,
Sürdürerek sohbeti yürüyorduk hızlı,
Bir yelkenli gibi yakalamış tatlı rüzgârı.
- 4 Gölgelelerin, öldükten sonra tekrar ölmüşe benzeyen,
Kara kuyuların dibindeki gözlelerinden,
Hayret okunuyordu, canlı olduğumu fark eden.
- 7 Ve ben, devam ederek sözlerime,
Dedim ki: “Çoktan tırmanabilirdi de yeni meske-
nine,
Yavaş yürümekte yanındakinin hürmetine.
- 10 Peki söylesene, biliyorsan elbette, Piccarda nerede?¹
Ve bana gözlelerini alamadan bakanların içinde,
Anmaya şayan kimse var mı bir de?”
- 13 “Kız kardeşim, ki hayrı mı güzelliği mi ziyade
Karar veremesem de, çoktan tacıyla sevinç içinde,
Olympos’un zirvesinde, muzafferane.”²
- 16 Dedi önce ve akabinde: “Menedilmedik neyse ki,
Söylemekten birbirimizin ismini,
Bu perhiz yedi bitirdi zira yüzlerimizi.
- 19 Bu Bonagiunta –parmağıyla işaret etti–
Luccalı Bonagiunta; ve şu yüz, ötesindeki,
Avurtları herkesten fazla çökük hani,

¹ Piccarda, Forese’nin kız kardeşidir; Dante onunla Cennet’te karşılaşacaktır (bkz. *Cennet* III:49).

² Tanrıların meskeni olan Olympos dağının Hristiyan muadili, yani Cennet.

- 22 Sıkıca kavradı kollarıyla Kutsal Kiliseyi,
Toursludur kendisi, ve tuttuğu oruçla ödüyor şimdi,
Bolsena yılanbalıkları ile Vernaccia şaraplarının
bedelini.”¹
- 25 Birer birer tanıttı pek çoğunu,
Ve isimlerinin anılmasından sanki hepsi mem-
nundu,
Bundan dolayı, baktığım hiçbir surat kararmadı.
- 28 Gördüm boşluğu kemiren dişleriyle,
Ubalدين de la Pila ve Bonifazio’yu, ki değneğiyle,
Çobanlık etmişti nicelerine.
- 31 Gördüm Messer Marchese’yi,
Forli’de asla doymayacak gibi içerken içkiyi,
Muhakkak böyle sıkıntılı ve susamış değildi.²
- 34 Ama süzdüğü için dikkatli,
Diğerlerinden daha fazla tanımak istiyor gibi beni,
Ben de Luccalıya verdim ilgimi.
- 37 Mırıldanıyordu, “Gentucca” gibi bir şey işittim de,
Anlamıyordum, dolanıp duruyordu kelime,
Adaletin yarasının açık olduğu yerde.³
- 40 “Ey ruh,” dedim, “Hevesli görünen benimle soh-
bete,
Konuş ki anlayabileyim böylece,
Sözlerin tatmin edecek seni de, beni de.”

¹ Bonagiunta Orbicciani Toskana’daki Lucca kentinden bir şairdir ve 1290’ların sonunda ölmüştür. Diğer kişi Tours Katedrali’nde görev yapan ve 1281-85 arasında Papalık tahtına oturan IV. Martinus’tur. Araf’ta kefareti açıklıkla ödediği oburluğu, Lazio’daki Bolsena gölünün yılanbalıkları ve beyaz Vernaccia üzümü şaraplarına olan düşkünlüğüyle simgelenmektedir.

² Ubalدين de la Pila (ö. 1291) Toskanalı bir soyludur. Bonifazio Fineschi ise 1274-94 arasında Ravenna Başpiskoposudur. Messer (sinyora eşdeğer bir unvan; efendi) Marchese, Romagna bölgesindeki Forli’den bir siyasi liderdir ve 1290’ların sonlarında ölmüştür.

³ Luccalı, yani şair Bonagiunta (20. dize). Oburluğu nedeniyle açlıkla cezalandırıldığı, yani yarasının olduğu yer ağızıdır. Gentucca muhtemelen 44-45. dizelerde andığı kadının adıdır.

- 43 Cevap verdi: “Her ne kadar şehrim mahkûm edilmiş
olsa da,
Bir kadın doğdu içinde, duvak takmadı daha,
Sayesinde orası memnuniyet verecek sana.¹
- 46 Sürdüreceksin yolculuğunu bu kehanetle,
Şayet hezeyanlarım düşürdüyse seni şüpheye,
Tasdik olur gerçekleşecek hadiselerle.
- 49 Şimdi sen, karşımda duran kişi, söylesene,
O musun getiren yeni üslubu şiire,
‘Ey irfan-ı muhabbeti haiz kadınlar’ ilk dizesi-
le?”²
- 52 Cevap verdim: “Evet, ben o kişiyim ki,
Soluk aldığımda içimde sevgi, oynatırım kalemimi,
Onun söylediklerini manzum ve malum ederim bi-
tevi.”
- 55 “Ey kardeş, anlıyorum şimdi” dedi,
“Notaro, Giuttone ve beni, duyduğum bu yeni ve
ahenkli
Üsluptan mahrum bırakan düğümü!
- 58 Açıkça görüyorum nasıl sizlerin kalemleri,
Layıkıyla takip ediyor ilham ve ilam edenin ira-
desini,
Bizinkiler taşıyor bu hasleti;
- 61 Hususu derinlemesine tetkik eden biri,

¹ Bonagiunta’nın kehaneti, 1300 senesinde henüz evlenmemiş olan bir kadının, Lucca’da, sürgündeki Dante’ye misafirperverlik göstereceğini söyler.

² Dante’nin 1280’lerin ortasında yazdığı ve şairliğinde bir dönüm noktasına tekabül eden bir şiirinin ilk dizesidir. Dize Dante’nin zihnine sanki mucizevi bir ilhamla gelmiştir ve bu şiir sevgi temasını yoğun iç sıkıntılarının sebebi olarak ele almak yerine, ona yeni ve daha ulvi bir anlam yüklediği –Beatrice’ye methiye– aynı zamanda da hitabını, bu yeni ve daha nükteli, asil ve erdemli sevgi düsturunu anlamaya muktedir kadınlara yönelttiği ilk şiirdir [*Vita nuova*]. Dante’nin Bonagiunta’ya cevabı bu yeni üslubun esas özelliğinin sevginin insanın içinde dikte ettiği cümlelere sadık kalmak olduğunu vurgular; sevgi gerçek şairdir, Dante’ye sadece onun kâtibi yahut müstensihidir.

- Üsluplarımız arasında başka fark bulamaz belli.”¹
 Sustu böylece, meramını dile getirdiğinden sevinçli.
 64 Kuşlar, geçiren kışı Nil boylarında,
 Yavaş uçup bazen dağınık bir sürü halinde havada,
 Sonra hızlanıp hizalanırlar ya bir sırada,
 67 Oradaki insanlar da hız verdiler yürüyüşlerine
 böyle,
 Benden çekip gözlerini çevirip önlerine,
 İlerlediler ivedi arzuları ve zayıf bedenleriyle.
 70 Koşunun yorduğu biri,
 Bırakır ya arkadaşları geçsin diye kendisini,
 Ve yürür, dinene kadar çarpıntı göğüs kafesindeki,
 73 İlerlesin diye kutlu sürü bekledi bu misal Forese de,
 Sonra benimle birlikte ilerledi gerilerinde,
 Diyerek, “Ne vakit göreceğim seni yine?”
 76 “Bilmiyorum,” dedim, “yaşayacağımı ne kadar süre;
 Yine de, bu kıyıya tez vakitte dönsem bile,
 Yavaş kalacaktır tekrar ulaşma isteğimden bir an
 önce;
 79 Çünkü yaşamak için tayin edildiğim yerde,²
 Günbegün hayırdan soyunup şer giyilmekte,
 Görünen o ki nasibimiz sefil bir harabe.”
 82 “Yeise düşme” dedi, “Olanların en büyük suçlusun,³

¹ Notaro, 1230’lar ve 1240’larda İmparator II. Friedrich’in maiyetinde bulunan ve Sicilya ekolünün önde gelen şairlerinden olan Giacomo da Lentini’dir. Guittone d’Arezzo (ö. 1294) dönemin en meşhur Toskanalı şairidir (bkz. *Araf* XXVI:125). Bonagiunta bizzat Toskana’ya Sicilya şiirini takdim eden figürdür ve bir sonesinde, Dante’nin yeni üslubunda etkilendiği başlıca figür olan Guido Guinizzelli’yi eleştirmiştir (bkz. *Araf* XXVI:92). Yeni ve ahenkli üslup (*Dolce Stil Novo*) Dante’nin geç 13. yüzyıl İtalyan sevgi şiirlerinin gelişiminde kendi yenilikçi konumunu tayin etmek için kullandığı terimdir; aşka ve erdem dair yeni temalar ve daha tatlı ve ahenkli üslup kullanan öncü Guinizzelli ve Dante’nin 1300’lere kadar dahil olduğu dar şairler çevresinin eserlerini tanımlayacak şekilde kalıplaşmıştır.

² Floransa.

³ En büyük suçlu Forese’nin erkek kardeşi Corso Donati’dır. 1301’de Floran-

- Bir canavarın kuyruğunda sürüklendiğini görüyorum,
 O vadiye ki mümkün olmadığı aklanmanın.
- 85 Hayvan hızlanıyor her adımda,
 Artan ivmesiyle parçalanıyor beden arkasında,
 Ve kalıyor murdar ve perişan bir kenarda.
- 88 Bu çarklar –gökyüzüne doğru baktı bu sırada–¹
 Çok dönmeden daha, aşikâr olacak sana,
 Daha açık anlatamadıklarım burada.
- 91 Kal sen artık arkada; zaman kıymetli de bu kral-
 lıkta,
 Ben çok harcadım yürürken yanında,
 Adımlarımı uydurmuş halde adımlarına.”
- 94 Çatışmaya ilk giren olma şerefini,
 Kazanmak için geride bırakıp birliğini,
 Nasıl ileri atılırsa bir süvari,
- 97 Öyle uzaklaştı kocaman adımlarla geride bırakıp
 bizi;
 Yanımda dünyanın iki ihtişamlı refakatçisi,
 Oldum ben de yine yolumun takipçisi.
- 100 Ve bizden çok uzağa gittiğinde,
 Ki gözlerim zorlanıyordu onu takipte,
 Hakeza zihnim de söylediklerini tahkikte,
- 103 Başka bir ağaç göründü az ötemizde,
 Yeşil dalları dolu olan meyveyle,
 Bir dönemeci aşmamızla birlikte;
- 106 Altında insanlar gördüm uzatmış yukarı ellerini,
 Ağlaşıp yalvarıyorlar bir şeye yaprakların arasın-
 daki,

sa'da iktidarı ele geçiren Kara Guelfoların şiddet yanlısı lideridir. 1308'de şehirden kaçmaya çalışır, ama başaramaz; zira atından düşüp ölür ve hayvanın arkasında sürüklenir. İzleyen dizelerdeki geçmişten geçmişe kehanet bu ölümü Cehennem'e bir yolculuk olarak sunar.

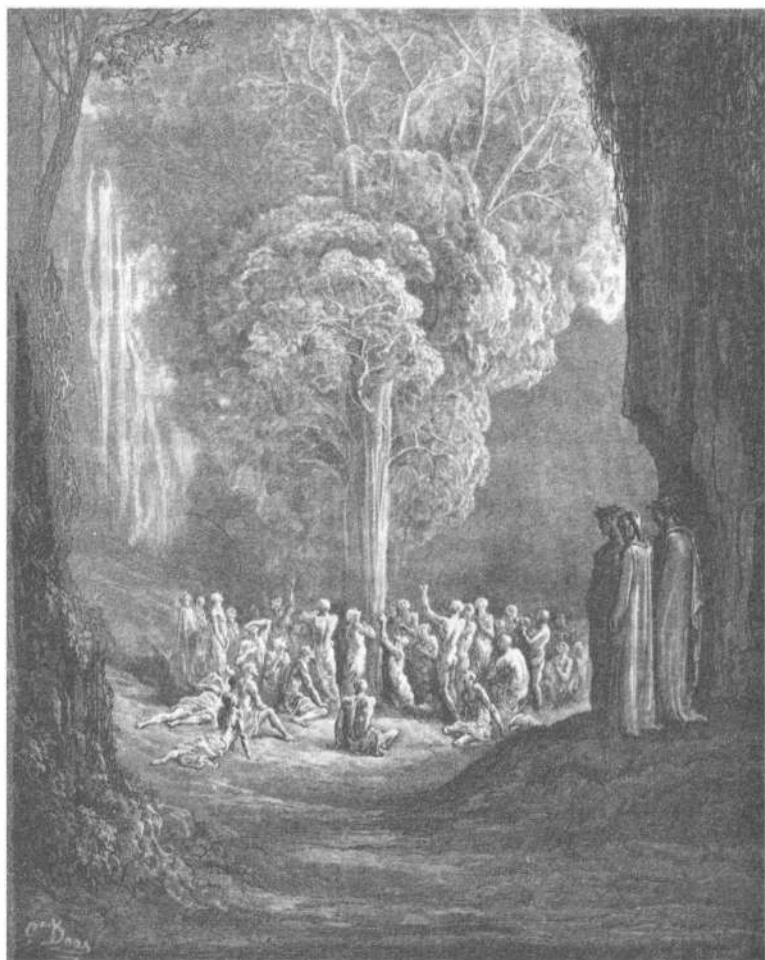
¹ Göksel küreler.

- Küçük çocuklar gibi kandırılmış ve hevesli,
 109 Ki sersemce yalvardıkları kişi kulak asmayıp bir de,
 Arzularını kıskırtacak biçimde,
 İstedikleri şeyi tutar havada, gözlerinin önünde.
 112 Alarak derslerini tekrar yola revan oldukları anda,
 Biz de vardık ulu ağacın yanına,
 Aldırmayan nice yakarışa ve gözyaşlarına.
 115 “Oyalanmadan geçip gidin buradan;
 Yukarılarda bir ağaç var Havva yemişti memnu-
 sundan,
 Bu ağaç büyüdü o ağacın tohumundan.”¹
 118 Dalların arasından böyle seslendi meçhul bir ses
 bize;
 Vergilius, Statius ve ben iyice sokulup birbirimize,
 Yükselen kenara çekilip devam ettik yürüyüşümüze.
 121 Ses kesilmedi: “Hatırla o sefilleri,
 Bulutun dölleri, iki tabiatlı göğüsleri,
 Tıka basa yiyip içtiklerinde, Theseus onları nasıl
 tepeledi;²
 124 Ve hatırla Midyan’a varan aşip tepeleri,
 Gideon’un kavminden nasıl azlettiğini,
 Su içerken muhteris davranan İbranileri.”³
 127 Bu veçhile olabildiğince yakın durup yamaca,
 Yol aldık oburluğun zamanında
 Nasıl acı bedeller ödettiğinin ibretleri kulağımızda.
 130 Sonra genişleyen تنها yolda,

¹ Araf dağının zirvesindeki, Aden Bahçesindeki yasaklanmış ağaç (bkz. *Araf* XXXII:37-39.)

² Cezalandırılan oburluk günahının ilk menfi örneği, tanrıça Iuno’nun (Hera) suretindeki bir bulutla birlikte olan Iksion’un peydah ettiği Kentaurlardır (bkz. *Cehennem* XII:56). Bir düğüne katılmış, burada çok fazla yiyip içmiş, sarhoşluk ve şehvetle gelini kaçırmaya kalkmış, ama Theseus ve yoldaşlarıyla girdikleri çatışmada yenilmişlerdir [Ovidius].

³ *Hâkimler* 7:4-7’nin anlatısı uyarınca suyu aşırı hevesli içen İsrailoğullarından askerler, Tanrı’nın talimatıyla, Gideon tarafından Midyanlılara karşı görkemli bir zaferin kazanılacağı sefere alınmazlar.

Binden fazla adım attık, ilerledik oldukça,
Her birimiz tefekkürde, bir kelime dahi etmeden
hatta.

133 “Üç başınıza tutmuş yolu neye kafa yoruyorsunuz
böyle?”

Dedi bir ses birdenbire, bunun üzerine ben de
Toy ve ürkmüş bir hayvan gibi sıçradım geriye.

136 Kafamı kaldırdım kim olduğunu görmek niyetiyle;
Hiçbir ocağın içindeki cam ya da metal böyle,
Kızıldan akkora ışımamıştır bence,

139 Karşımda duranla mukayese edilse ki tekrar baş-
ladı söze:

“Yukarı çıkmak isterseniz, buradan girmeniz ge-
rekmekte;

Bu yoldur yolcusunu götüren selamete.”

142 Çehresi, gözlerimden mahrum bıraktı beni,
Bu nedenle sesleri kendine rehber alan bir kör mi-
sali,

Tuttum da bırakmadım iki hocamın peşini.

145 Ve günün şafağının müjdecisi,
Çiçekler ve çimenlerde demlenmiş nefaseti,
Rahiyalı mayıs meltemi misali,

148 Hissettim bir esintinin alnıma değdiğini,
Ve bir çift kanatın nazikçe hareket ettiğini,
Hava ambrosia sanki.

151 Geldi sesi sonra kulaklarıma:

“Ne mutlu inayetin nuruyla dolanlara zira,
Lezzetli şeyleri sevme arzusu kıttır onlarda,

154 Açlıkları mutedildir daima.”¹

¹ *Matta* 5:6'nın “Ne mutlu salaha acıkıp susayanlara; çünkü onlar doyurulacaklardır,” Kutlulamasının mealen aktarımıdır. Yeme içme arzusu itidal/ölçülülük erdemiyle dizginlenmeli ya da adalet sevgisiyle değiştirilmelidir (bkz. *Araf* XXII:4-6).

KANTO XXV

- Fasılasız tırmanmak gereken vakit gelmişti;
Zira güneş Boğa'ya bırakmıştı öğlen dairesini,
Ve Akrep de almıştı gecedeki yerini.¹
- 4 Bu sebeple zaruretin teşvikiyle bir kimse,
Ne görürse görsün ilgilenmez de,
Nasıl duraksamadan yoluna devam ederse,
- 7 Biz de öyle girdik geçide,
Ve tırmandık basamakları biri arkada biri önde,
O kadar dardı ki yan yana yürüyemezdik kesinlikle.
- 10 Hani yavru leylek kanatlarını açar ya,
Uçma arzusuyla, ama cüret edemeyip yuvadan ay-
rılmaya,
Toplayıp indirir sonra tekrar aşağıya,
- 13 Böyleydin ben de, soru sorma arzusu içimde,
Alevlenip sönüyordu akabinde,
Kişinin konuştuğu uzva ulaşmasıyla birlikte,
- 16 Ama adımlarımız olsa da ivedi, sevgili babam çe-
kinmedi,
Ve dedi ki: "Değdiyse yaya temreni,
Sal, sözlerinin oku bulsun menzili."
- 19 Güven buldum açtım ağzımı böylece:
Dedim ki: "Nasıl zayıflayabilir bir kimse,
Beslenmeye katiyen ihtiyaç duyulmayan bu yerde?"

¹ Araf'ta saat öğleden sonra ikidir, zira Koç'taki güneş göksel meridyeni geç-
miş ve izleyen yıldız olan Boğa, oraya yerleşmiştir; böylece dünyanın öteki
tarafında da Akrep aynı konumdadır, yani Kudüs'te saat gece ikidir.

- 22 Dedi ki: “Getirirsen aklına Meleagros’un nasıl tükendiğini,
Yanıp kül olurken odun kütüğü,
Bunu anlamak da olmaz senin için zahmetli;
- 25 Ve düşünürsen vücudun ne kadar hızlı hareket etse de,
Aynadaki suretinin yakaladığını bunu bir de,
Bulanık olduğunu düşündüğün berraklaşacak gözünde.¹
- 28 Yine de, bilme isteğin tatmin olsun diye,
İşte, Statius bizimle; çağırırım onu ve rica ederim,
böylece
Şifacı olsun şimdi tereddütlerine.
- 31 “Bir faniye izah edeceksem ebedi usulleri,”
Diye Statius cevap verdi, “Senin huzurunda olma-
sıyla vaki,
Mazur görülsün, zira reddedemem senin hiçbir talebini.”
- 34 Sonra söze girdi: “Evlat, şayet zihnin benim söz-
lerime,
Kulak verir ve üzerine düşünürse,
Işık olacaklardır sorduğun ‘nasıl’ın gölgesine.
- 37 Susamış damarlar emer kusursuz kanı,²

¹ Prens Meleagros’un doğumunda Moiralar (bkz. *Araf* XXI:25-27) ateşe bir kütük atar ve ömrünün bu kütüğün yanıp kül olma süresi kadar olmasına hükmeder; bu kütük daha sonra ateşten çıkarılır, ama tekrar ateşe atılır atılmaz hemen kül olur ve prens ölür [Ovidius]. Her hareketi olduğu gibi yansıtan ayna imgesiyle birlikte bu mit, maddi şeylerin gayri maddi şeyler üzerinde –bu durumda ruh– nasıl birebir örtüşen etkileri olduğunu anlatır.

² Kan, ortaçağ fizyolojik görüşlerine göre bedenin dört sıvısından biridir, kalpte oluşur ve damarları doldurur. İzleyen anlatı, şehvet günahının cezalandırıldığı taraçaya girmeden önce, babanın dölünden nasıl doğal üremenin gerçekleştiğine, ölümsüz ve de akıl sahibi ruhun Tanrı tarafından doğrudan nasıl yaratıldığına ve etkinliğinin ölümden sonra havadan şekillenen bir bedenle nasıl sürdüğüne dair uzun bir ders niteliğindedir. Aynı ortaçağ fizyolojik görüşleri üremeyi şöyle tarif eder: Erkek kanın bir kısmı döl döner, bu döl faaldir ve annenin faal olmayan (sakin) kanıyla karıştığında

- Ama geride kalır bir kısmı,
Sofradaki yemek artıkları gibi tıpkı.
- 40 İşte bu artakalan kan bir kudret alır kalpten,
Başka bir insanın tüm organlarını var edebilen,
Tıpkı kanın organları beslemesi gibi taşınıp da-
marların içinden.
- 43 Kandan daha koyu bir sıvıya olup hulasa,
İner erkeğin adının söylenmesi ayıp kısmına,
Birleşir böylece doğal bir kapta başka bir kanla.
- 46 Bu iki kandan karışan birbirine,
Biri sakindir diğeryise hazır faaliyete geçmeye,
Bu tabiatlar sabittir, damıtıldılar zira halis imbikte,
kalpte.
- 49 Sakine tutunan faalin şudur faaliyeti:
Önce bir pıhtı olur, can verir ertesi,
Var eder mayalanıp kabaran maddeyi.
- 52 O faal kuvvet bir canlı olmuştur şimdi, tıpkı bir
bitki gibi,
Ama farkları şu ki, bitki yerden bittiğinde almış-
ken son halini,
Ceninin hâlâ sürmekte seferi;
- 55 Hareket edip hisseder böylece,
Benzemekte şimdi de bir deniz süngerine,
Ama akabinde, içinde tohumlanmış kuvvetler baş-
lar gelişmeye.
- 58 Şimdi oğul, müsebbibin kalbinden gelen,
O kuvvet olur koruyan ve geliştiren,
Doğası uyarınca her uzvu mükemmelen.
- 61 Fakat bir hayvandan nasıl dönüşür konuşan bir
bebeğe,¹

insan vücudunu oluşturma kudretine sahiptir; bu kudret önce hayatın bitki-
sel fonksiyonları (beslenme, büyüme, yeniden üreme) ve sonra da duyuşsal
fonksiyonları (beş duyu ve hareket) için gereken organları yaratır; böylece
cenin ruh almaya hazır hale gelir.

¹ Yani insan olur, konuşmak ve gülmek akıl sahibi ruhun ayırt edici yetileridir
(bkz. 103. dize).

- Anlamadın daha bu hususu, ki zordur ziyadesiyle,
 Vaktiyle hataya düşürdü, senden âlim birini bile,
 64 Zira kendi nazariyatında,
 Ruh, heyulani akıldan ayırdı da,
 Göremediğinden hiçbir uzuv ait buna.¹
 67 Şimdi aç kalbini vardığımız hakikate;
 Beynin gelişimi ceninde,
 Mükemmele erince,
 70 İlk Muharrik tabiatın sanatını görür de,²
 Sevinçle dolar, işte bu veçhile
 Yeni ve zinde ruhunu üfler içine;
 73 Bu ruh ne varsa faal olan ceninde,
 Cem eder cevherinde,
 Gelir yaşayıp, hisseden ve varlığını bilen bir canlı
 haline.
 76 Söyleyeceklerim aklını daha az karıştırsın diye,
 Mütalaa et nasıl güneşin ısısı işleyip de
 Asmanın meyvesinin öz suyuna, ondan şarap mey-
 dana gelmekte.³
 79 Lakheşis'in eğireceği ip bittiğinde,
 Ruh etten olur azade,
 Lakin insani ve ilahi kuvvetlerini hâlâ taşır üze-
 rinde;
 82 İnsani olanlar artık sessizleşmişlerdir de,

¹ Bu filozof İbn Rüşd'tür (bkz. *Cehennem* IV:143). Evrensel olguları duyuların algıladığı şeylerden soyutlamayı sağlayan heyulani aklın (fitri idrakin) faaliyetini sergilediği hiçbir uzuv olmaması nedeniyle onun ruhtan ayrı ve tüm insanlar tarafından müştereken paylaşılan bir meleke olduğunu söylemiştir. Ancak Hristiyan teologlar bu önermeyi, insan ruhunun bölünemezliği doktrini itibarıyla reddederler.

² İlk Muharrik (hareket ettiren), Tanrı'dır.

³ Ruh, hayatın bitkisel, duyuşsal ve özfarkındalığa sahip üç kademesini bir araya getirip, bunların yetenek ve yetilerini kaynaştırıp yeni bir mevcudiyet ortaya çıkarır; tıpkı gayri maddi olan sıcaklık ile maddi olan üzümün birleşmesinden şarap oluşması gibi, ruh da maddi ve gayri maddi unsurlardan insanı ortaya çıkarır.

Diğer melekeleri, akıl, bellek ve irade,
Eskisinden fazla geçmiştir faaliyete.

85 Hiç vakit geçmeden ve hayret verici biçimde,
Ruh varır iki kıyıdan birine kendi kendine,
Orada öğrenir önce yolculuğu ne yöne.

88 Ve yine orada boşlukla çevrelenmişken,
O kudretle suret kazanır ruh hemen,
Vaktiyle yaşayan uzuvlara da biçim veren.

91 Nasıl hava yağmurla doyana dek yüklendiğinde,
Yansıtıp güneşin ışıklarını kendinde,
Gökkuşağının renklerine bezenirse,

94 Ruhun bulunduğu yerdeki hava da,
Biçimlendirici kudret üzerine vurduğu için damga,
Alır şeklini ruhun, benzer bir vücuda;

97 Ve sonra alevin hareket ettikçe ateşi izlemesi gibi,
Bu kazandığı sureti,
Olur ruhun takipçisi.

100 Havadan teşekkül bu vücudu nedeniyle,
Ruh olur bir gölge,
Bu suret sahiptir her bir uzva, göze bile.

103 Bu havadan ibaret vücut imkân verir konuşup,
gülmemize,
Onunla sahip oluruz gözyaşlarımıza ve iç çekişle-
rimize,

Ki duymuşsundur muhtemelen bu dağın çevresinde.

106 Arzu ve tutkularımızla mesul olduğumuzdan bu-
rada,

Gölgemiz de biçim alır bunlar uyarınca

İşte bu neden oldu şaşkınlığına.”¹

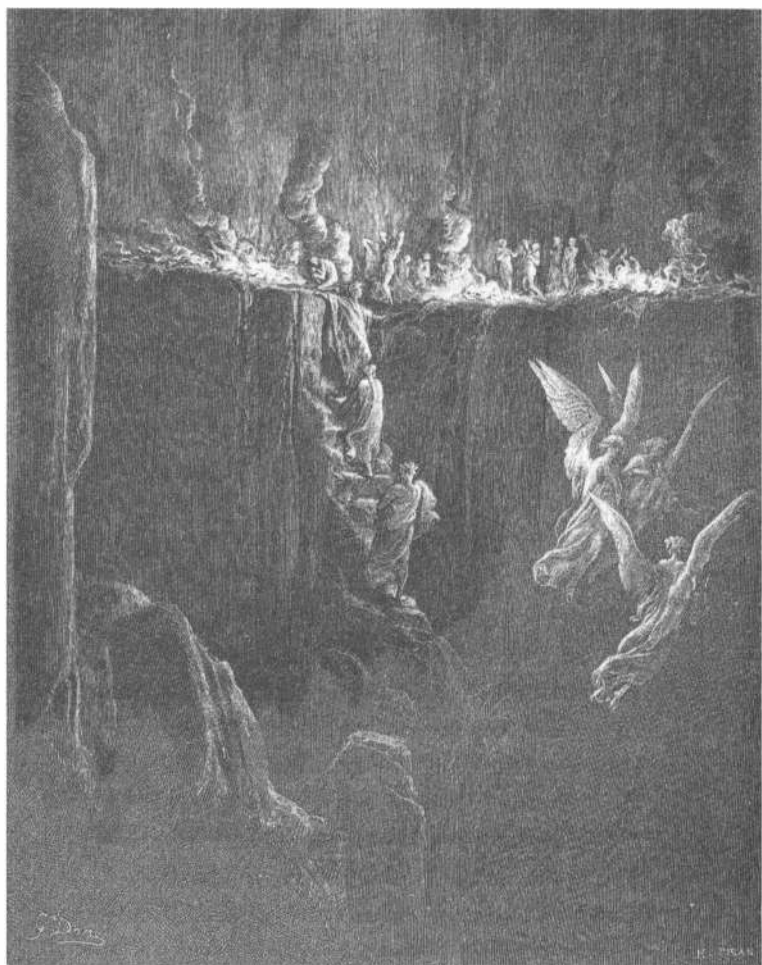
¹ Maddi olan bedenden ölümle ayrılınca hafifleyen ruhun gayri maddi melekeleri, akli/idraki, belleği ve iradesi daha iyi faaliyet göstermeye başlar. Ruh lanetlendiyse Akheron'un kıyısına (bkz. *Cehennem* III:70-120), kurtarıldıysa Tiber'in kıyısına gider (bkz. *Araf* II:101-102). Ruhun en başından beri taşıdığı faal ve uzuvlar yaratmaya muktedir kudret (bkz. 41-75. dizeler) etrafını çevreleyen havaya, dünyadaki bedenin birebir sureti olan bir şekil verir, bir

- 109 Varmıştık şimdi son tavaf meydanına,
Adımlarımızı çevirdik sağa,
Ve başka bir gaileye rastgeldik orada.
- 112 Bir yandaki kaya duvardan alevler fışkırıyordu,
Yamaç tarafından esen rüzgârsa onları geri püskür-
tüyordu,
Böylece alev, taraçanın hudutları içinde kalıyordu;
- 115 Bu minvalde yürüdük uçurum kenarından tek sıra,
Korku salıyordu ateş solumda,
Düşme ihtimali de hemen sağ yanımda.
- 118 Rehberim dedi ki: “Bu taraçada,
Gözlerin dizginini tutmalı sıkıca,
Dikkat birazcık dağılırsa, kolayca düşülebilir ha-
taya.”
- 121 “*Summae Deus clementiae*,” terennüm edildi
sonra
Büyük ateşin bağrında, ki duyduğumda,
Hevesim daha az değildi dönüp bakmaya;¹
- 124 Ve gördüm ki ruhlar yürüyor alevlerin içinde;
Bir onlara, bir adımlarıma baktım bu nedenle,
Sırayla çevirerek gözlerimi birinden diğerine.
- 127 İlahinin son mısrasını söyleyip bitirince,
Haykırdılar “*Virum non cognosco*,” diye,²
Sonra tekrar başladılar ilahiye alçak sesle.
- 130 Ve yine bittiğinde, bağkırdılar: “Diana tutan ormanı
mesken,
Venüs’ün zehrinden içen,

“gölge” oluşur ve bu gölge ruhun bütün faaliyetlerine bedenine vereceği gibi tepki verir. Böylece Araf’taki tüm cezaların ruhlara tesir etmesi gibi oburların açlık cezaları bedenlerinde zayıflık olarak karşılık bulur.

¹ “*Summae Deus clementiae*/Ey merhametli yüce Tanrı,” şehvet günahından ateşte arınmaya dair bir dua içeren ilahinin ilk dizesi.

² Luka 1:34 uyarınca İsa’yı doğuracağını tebliğ eden meleğe Bakire Meryem’in yanıtı “*Virum non cognosco*/Ben er bilmem” olur. Bu şehvet günahına tezat oluşturan iffet erdeminin müspet örneğidir.

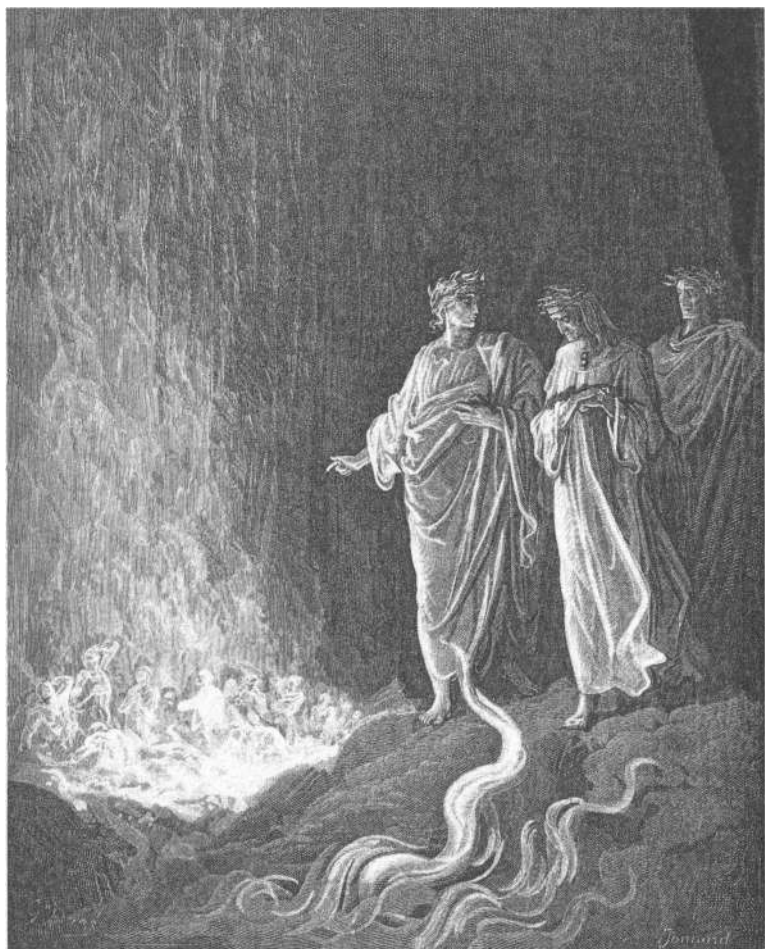
Helike'yi defetti bu yerden."¹

- 133 Sonra döndüler terennüme; ve akabinde yine yük-
sek sesle,
İffetli karı ve kocaların isimlerini ilan ettiler sita-
yişle,
Sadık kalan erdeme ve evlilik yeminine.²
- 136 Zannımca devam ediyorlar bu usulle,
Yandıkları müddetçe ateşte;
Tüm yaraların sonuncusu böyle
- 139 Bir perhiz ve muameleyle tedavi edilmekte.³

¹ İffetli tanrıça Diana (Artemis) perilerden oluşan maiyetiyle birlikte ormanda yaşar; bu perilerden biri olan Helike (Kallisto) Iuppiter tarafından ayartılıp gayri meşru bir aşk ("Venüs'ün zehri") yaşar ve ormandan kovulur.

² Cinselliğe dönük sevginin erdemle dizginlenmesi ve evlilik içinde tutulmasının örnekleri.

³ Tüm yaraların, yani yedi 'P' harfinin (bkz. *Araf* IX:112) sonuncusu şehvettir. Perhiz, iffetli olmaya dair anılan müspet örnekler, muamele ise hem şehvetin hem de onu ıslah edecek olan ruhani sevginin simgesi olan ateşle cezalandırılmaktır.

KANTO XXVI

- Yürürken tek sıra yamacın kenarında,
Üstadımın sesini duydum çok defa:
“Dikkat et, sakın sözlerimi unutma;”
- 4 Güneş, vuran artık sağ omzuma,
Şualarıyla bütün batı göğünün halihazırda,
Rengini değiştirmişti maviden beyaza.
- 7 Gölgeyin düştüğü yerde, alevler daha kızıl görün-
mekte;
Ve gördüğüm nice ruh böyle bir alamete,
Yürürken dikkat kesilmekte.
- 10 Bu oldu hakkımda konuşmaya başlamalarının se-
bebi;
Kendi aralarında diyorlardı ki:
“Bunun suni değil bedeni sanki.”
- 13 Sonra bazıları olabildiğince yaklaştı yanıma,
Dikkat ederek adım atmamaya,
Yandıkları alanın dışına.
- 16 “Ey sen miskinliğinden değil belli ki saygından
Yürüyen diğerlerinin arkasından,¹
Cevap ver bana, susuzluk ve ateşle yanan.
- 19 Cevabını bekleyen, değilim sadece ben,
Soğuk suya hasret Hint ve Habeşlilerden,
Daha susamış halde bekliyor bu gölgeler cümleten.
- 22 Söyle bize nasıl vücudunla,

¹ Diğerleri Vergilius ve Statius.

- Duvar olabiliyorsun güneşin karşısında,
 Düşmemiş gibi hâlâ ölümün ağına.”
- 25 Böyle hitap etti bana içlerinden biri,
 İlan ederdim şimdiye ona kendimi,
 Eğer gördüğüm başka bir tuhafılık çekmeseydi dik-
 katimi;
- 28 Aksi yönden bir grup gelmekte,
 Sola doğru kayıp yanan yolda devam ettiler yürü-
 yüşlerine,
 Ben de bakakaldım onlara, şimdi ne olacak diye.
- 31 İki grup yan yana gelince,
 Her bir ruh tezlikle sarılıp öpüştü birbiriyle,
 Hiç duraksamadan ve bu kısa selamlaşmadan
 memnuniyetle;
- 34 Benziyorlardı bu hareketleriyle kara karınca dizi-
 lerine,
 Onlar da yan yana gelip dokunur ya birbirlerine,
 Bekleyen yoldan ya da kismetten haber almak için
 belki de.
- 37 Dostane selamlaşmalarının bitmesiyle birlikte,
 Daha ilk adımlarını atmadan önce,
 Her biri gayretle bağırdı bir diğerine,
- 40 Yeni gelenler, “Sodom ve Gomorra!” diye,
 Diğerlerinin mukabelesiyse, “Pasiphae saklandı
 ineğe,
 Boğa şehvetine meyletti böylece!”¹
- 43 Sonra turnalar gibi, bir kısmı güneşten kaçmak
 amacıyla,
 Göçerken kuzeye, Riphaeus dağlarına,

¹ Sodom ve Gomorra günahları, özel olarak da sodomi (bkz. *Cehennem* XI:50) nedeniyle Tanrı tarafından harap edilen iki şehirdir. Cezalandırılan şehvet günahının ilk menfi örneği, tараçada heteroseksüellerin zıttı yönde yürüyen homoseksüeller tarafından bağırlır. Heteroseksüeller ise şehvetin en bilinen antik örneği olan, bir boğayla sevişmek için tahta bir ineğin içine giren Pasiphae'nin ismini bağırlırlar (bkz. *Cehennem* XII:12-13).

- Soğuktan kaçmak uğruna çöllere uçar ya bir kıs-
mı da,¹
- 46 Bir güruh devam edip zıttına, bir güruh yürüdü
bizle aynı doğrultuda,
Ve döndüler ilahilerini söylemeye gözyaşlarıyla,
Yine münasip gelen cümleyi tekrar ederek sonunda.
- 49 Soru soranlar bana, yaklaştılar yanıma yine,
Daha önce tuttukları gibi bir mesafeye,
Dinleme hevesleri aşikârdı yüzlerinde.
- 52 Bir kez daha görünce arzularını söze girdim ben de:
“Ey emin kılınmış ruhlar, nihayetinde elbette
Kavuşacaklarına selamete,
- 55 Uzuvarım, olgunlaşmış ya da turfanda, kalmadılar
geride,
Dünyada değil buradalar, benimle birlikte,
Kemiklerim yerli yerinde, kanım akıyor vücudu-
mun içinde.
- 58 Kör olmayayım diye bundan böyle, geçiyorum
meskeninizden de,
Yukarıdan bir hanımın inayetiyle,
Fani bedenimi taşıyabiliyorum âleminizde.
- 61 Dilerim en büyük arzunuz gerçekleşir bir an önce,
Mukim olursunuz Gökte,
Azami sevgi ve ferahlıktan ibaret o yerde,
- 64 Şimdi bu arzunuz hürmetine, lütfen söyleyin de,
Tasvir edebileyim gördüklerimi dökerken dizelere,
Siz kimsiniz ve kimdi o güruh giden diğer yöne?”
- 67 Bir dağlı hani düşüp hayrete,
Dili tutulmuş halde bakar ya çevreye,
Hoyrat ve yabani, şehre geldiğinde,
- 70 Bütün ruhların yüzüne yerleşti bu ifade;

¹ Antik coğrafyacılar uzak ve soğuk Kuzey Avrupa’da Rhipaeus dağlarının bu-
lunduğunu varsayırlardı. Güneydeyse sıcak Afrika çölleri vardır.

- Sıyrılınca şaşkınlıklarından nihayetinde,
 Ki bu çok çabuk olur soylu yüreklerde,
 73 Bana daha önce soru soran girdi söze:
 “Ne mutlu sana daha iyi yaşayayım diye,
 Tecrübe devşirmektesin kendine!
 76 Demin gidenler diğer tarafa,
 Hissedardırlar zafer alayında Caesar’ın suratına,
 ‘Kraliçe’ diye bağrılmasına neden olan günaha,¹
 79 Ayrılırken ‘Sodom’ diye haykırdılar duydun sen de,
 Kendi kendilerini kınamakta ve
 Ateşi kızıştırmaktalar mahcubiyetleriyle.
 82 Bizim günahımızsa temayülümüz karşı cinse,
 Kalamayıp insani erdemin hudutları içinde,
 Hayvanlar misali teslim olduk şehvetimize;
 85 Diğer saftan ayrılırken böylece,
 Vurulsun diye ayıbımız yüzümüze, anarız ismini
 hep birlikte,
 Bizzat hayvana dönüşenin, girip tahta hayvanın
 içine.
 88 Biliyorsun artık günahlarımızı ve neden böyle ey-
 lediğimizi;
 İhtimal ki, isimlerimizle tanımak istersen bizi,
 Buna vakit yok ve ben de bilmiyorum hepsini.
 91 Lakin şahsen tatmin edeceğim bilme isteğini;
 Ben Guido Guinizzelli, arıyorum şimdi,²
 Tövbe ettiğim için görmeden son saati.”
 94 Lykurgos’un mahzun öfkesinin hüküm verdiği
 Kadının iki evladının, analarını bulduklarında ku-
 cakladıkları gibi,³

¹ Bu günah homoseksüel şehvet ve sodomidir. Gençliğinde elçi olarak gönderildiği Bitinya’da Kral IV. Nikomidis’le gayri meşru bir ilişkisi olduğu söylen-tileri itibariyle Iulius Caesar’ın askerleri ona “Kraliçe” lakabını takmıştır.

² Guido Guinizzelli Bolonyalı bir şairdir, 1276’dan önceki bir tarihte ölmüş ol-malıdır, ayrıca bkz. *Araf* XI:97 ve XXIV:62.

³ Dadısı Hypsipyle’nin yalnız bırakması dolayısıyla ölen oğlunun intikamını

Kucaklamak istedim onu, lakin gösteremedim cesareti,

97 Duyunca söylediği ismini; o ki, ben ve benden daha iyi,

Nicelerinin bir baba gibi bildiği,¹

Zarif ve latif sevgi kafiyelerini ilk kez kullanan kişi;

100 Konuşmadan, işitmeden, düşünceli,

Yürüdüm uzun süre ayırmadan ondan gözlerimi, Daha fazla yaklaşmamı ateş engelledi.

103 Gözlerim doyunca bakmaya kendisine,

Amade olduğumu söyledim hizmetine,

İtimatını kazanacak diğer sözlerle birlikte.

106 Dedi ki bana: "Senden duyduklarım içimde,

Öyle aydınlık bir iz bırakıyor ki Lethe bile,

Kifayet etmez bulandırmaya, silmeye.²

109 Lakin az evvelki sözlerin hakikati ahdettiyse,

Söyle, hitabın ve bakışınla göstermenin sebebi ne,

Sende şayan olduğumu ziyade kıymete."

112 Dedim ki kendisine: "Sebebi o ahenkli kafiyele- nizdir de,

Dilimizin bu yeni biçimi baki kaldığı müddetçe,³

Müteşekkik olunmalı, hatta onları yazan mürekke- be bile."

almak için Kral Lykurgos kadını ölüme mahkûm eder; ceza ifa edilmeden hemen önce Hypsipyle'nin iki oğlu yetişir, aceleyle analarını kucaklar ve kurtarmaya çalışır [Statius].

¹ Guinizzelli, Dante dahil, kendinden sonraki dönemin sevdâ şairleri için bir öncü ve modeldir. Onun dizeleri –özellikle de "Soylu bir kalpte himaye bulur her daim sevgi" (bkz. *Cehennem* V:100) ve "Hanımım, temennim odur ki, sadakatle düzebileyim methiyemi" sonesi Dante'nin 1280'lerdeki şiirlerinde, dünyada ahlaki asaletin ve sevginin erdeminin yüce örneği olarak Beatrice'yi methederken kullandığı "yeni ve ahenkli üslup"un tetikleyicisidir (bkz. *Araf* XXIV:49-57)

² Lethe, unutuş ırmağı (bkz. *Cehennem* XIV:131, *Araf* XXVIII:130), Guinizzelli, Dante'nin ona övgüsünü asla unutmayacaktır.

³ Dilin yeni biçimi Dante ve çağdaşlarının kullandığı yeni ve ahenkli üsluptur.

- 115 “Kardeş,” dedi, “şu gösterdiğim kişi,”¹
 Bir ruhu işaret etti bu sırada ilerideki,
 “Anadilinin en büyük zanaatkârıydı, ki
- 118 Geride bırakırdı yavan romanslar ve sevda şiirleri
 yazarların hepsini;
 Bırak budalalar sürdürsün gevezeliği,
 Tutturmuşlar en iyinin Limoges’ten çıktığı bahsini.²
- 121 Bunlar için muteberdir hakikattense rivayet,
 Takdirlerine vururlar ket,
 Etmeden sanatın ve aklın söylediğine riayet.³
- 124 Vaktiyle atalarımızın çoğu da taşıyıp kulaktan ku-
 lağa,
 Israr etti layıktır diye Guittone mükâfata,
 Ama nihayetinde hakikat galebe çaldı birçoğunda.⁴
- 127 Şimdi madem sana nasip olan bu büyük imtiyazla,
 Kabul edileceksin o manastıra,
 Mesih’in bizzat pederi olduğu cemaatin arasına,
- 130 Senden ricam benim adıma,
 Bir *Pater noster* okumandır O’nun huzurunda,

¹ Bu kişi geç 12. yüzyıldan trubadur Arnaut Daniel, anadiliyse Oksitancadır. Arnaut’un şiiri teknik olarak oldukça gelişkin ve yer yer bariz bir biçimde erotikti. Oksitanca erken dönem romanslarda kullanılan ortak dildi. Guinizzelli’nin Arnaut’u diğer trubadurlardan ve (genellikle Fransızca yazan) sıradan romans yazarlarından üstün görerek övmesi, onu aynı zamanda romans edebiyatının üçüncü dili, yani İtalyancada üretilen lirik sevda şiirlerinin de öncülü olarak gördüğü manasına gelir.

² Limoges, Orta Fransa’nın Limousin bölgesindeki bir kenttir ve erken 13. yüzyılda en iyi trubadurlardan sayılan Giraut de Bornelh’in (Girauld de Bornel) de doğduğu yere çok yakındır.

³ Şiiri değerlendirmek için doğru vasıta basitçe şairin hakkındaki övgüler ve şöreti değil, sanatsal ve mantıklı değerlendirmedir.

⁴ Guittone d’Arezzo geç 13. yüzyılın en meşhur ve tesirli Toskanalı şairidir (bkz. *Araf* XXIV:56). Dante onun dilini ve üslubunu eleştirmiş, onun şiirini beğenen herkesin cahil olduğunu söylemekten çekinmemiştir [*De vulgari eloquentia*/Halk Dilinde Belagat]. Gerçekte Guinizzelli, Guittone’ye şiirsel “baba”sı olarak hürmet göstermiştir, ancak Dante kendi yeni ve ahenkli üslubu için “baba” olarak gördüğü Guinizzelli’nin ağzından onu bu şairler silsilesinden atar.

Artık gūnahtan muaf olsak da bu diyarda, hālā
muhtacız duaya.”¹

- 133 Sonra belki de yer açmak için arkasından gelenlere,
Kayboldu ateşin içinde,
Bir balık misali görünüp yüzeyde, akabinde dalan
dibe.
- 136 Biraz yaklaşıp işaret edilen kişiye,
Dedim kendisine arzumun olduğunu amade,
İsmini karşılamaya nezaketle.
- 139 O da başladı konuşmaya serbestçe:
“*Tan m’abellis vostre cortes deman,
Qu’ieu no me puesc ni voill a vos cobrire.*
- 142 *Ieu sui Arnaut, que plor e vau cantan;
Consiros vei la passada folor,
E vei jausen lo joi qu’esper, denan.*
- 145 *Ara vos prec, per aquella valor
Que vos guida al som del’escalina,
Sovenha vos a temps de ma dolor!”²*
- 148 Akabinde gizlendi tekrar arındıran ateşin içinde.

¹ *Pater noster*/Göklerde olan Babamız duasıdır; artık ruhlar günaha ayartılmasa da dünyadakiler için dua ederler (bkz *Araf* XI:1-24).

² Arnaut Daniel yanıtını anadili olan ve eserlerini söylediği Oksitanca da vermektedir:

Şu nazik talebiniz öyle hoşuma gitti ki / Saklamam mümkün değil sizden kimliğimi / Arnaut adım, hem ağlarım giderken hem söylerim türkülerimi / Kahrolurken hatırlayıp sersemlik ettiğim geçmişi / Sevinç duyuyorum görüp ümitle beklenen günlerin geldiğini / Sizi bu merdivenin tepesine ulaştıran Kudret’in hürmetine şimdi / Tanrı’nın katında arz ederken halinizi / Anmanızı istiyorum benim de kederli ahvalimi.

KANTO XXVII

- Güneş, Yaratıcısının kanının aktığı,
O yerde yayarken ilk ışınlarını,
Ebro nehri yükselen Terazi'nin altında akıyordu,
4 Ve dokuzuncu saatin şuaları, kaynatıyordu Ganj sularını;
Güneş'in bu konumuyla böylece burada gün eder-
ken vedasını,¹
Tanrı'nın bahtiyar meleşği karşımıza çıktı.
7 Alevlerin değmediği yamaçta duruyordu,
Biz insanların sesinden daha canlı ve coşkulu
Bir sesle "*Beati mundo corde*," terennüm ediyordu.²
10 Sonra, "Mukaddes ruhlar, gidemezsiniz daha ileriye,
Ateş size sarmadan önce; girin içine,
Ve kulak tıkamayın duyacağınız ilahiye."
13 Dedi bize, yanına iyice yaklaştığımızda;
Ve bunları duyduğumda,
Konmuş biri gibi oldum mezara.
16 Birleştirdim ellerimi uzattım ileriye,
Alevlerden korunayım diye ve canlanıyordu zihnimde,

¹ "O yer," İsa Mesih'in çarmıha gerildiği Kudüs'tür ve şimdi şafak vaktindedir. Böylece en batıda (İspanya'daki Ebro nehri) gece yarısı, en doğuda (Hindistan'daki Ganj nehri) dokuzuncu saat, yani gün ortasıdır ve Araf'ta da gün batmaktadır.

² *Matta 5:8*'den "*Beati mundo corde*/Ne mutlu yüreği temiz olanlara; çünkü onlar Allah'ı görecekler," Kutlulaması, şehvetten arınanlara münasip gelir.

Yandığını gördüğüm insan bedenlerinin hatırası
evvelinde.

- 19 Nazik refakatçilerim döndüler bana,
Ve Vergilius dedi ki: “Oğlum burada,
Cefa olsa da ölüm yoktur unutma.
- 22 Hatırla! Geryoneus’un sırtında bile hatta,
Seni emin kıldım ya, şimdi yakinken böylesine
Tanrı’ya,
Neleri yapmak mümkün bana!¹
- 25 Şuna ol ki kani,
Bin yıl meskenin olsa dahi alevlerin merkezi,
Eksilmez başından bir saç teli dahi.
- 28 Eğer itimat edilmez buluyorsan sözlerimi,
Yaklaş, bizzat ellerinle tutarak giysinin eteğini,
Alevlerin içine sokarak yap denemeni.
- 31 Bırak şimdi, bırak tüm korkularını geri,
Dön yüzünü ateşe emin ol, gir içeri!”
Lakin imanımın hilafına ayaklarım inat etti.
- 34 Böyle hareketsiz ve mütereddit görünce beni,
Biraz huzursuzlanıp dedi ki: “Evladım iyice anla
şimdi;
Bu duvar Beatrice’yle aranda teşkil ediyor engeli.”
- 37 Thisbe’nin ismiyle açan gözlerini,
Ve bakan ona, ölürken, Pyramus misali,
Ki o günden beri dut kırmızı verir meyvesini,²
- 40 İnadım kırılınca benim de,
Daima tomurcuklanan zihnimde, o ismi işitmekle,
Döndüm bilge Rehberime.
- 43 Başıyla işaret edip ateşi, dedi ki:

¹ Uçan canavar, bkz. *Cehennem* XVII:79-136.

² Babilli Thisbe’nin sevgilisi Pyramus, öldüğünü düşünerek kendini öldürmek ister ve kılıcını göğsüne saplar; Thisbe onu kanlar içinde bir dut ağacının altında bulur ve “Pyramus cevap ver bana, sevdiğin Thisbe seslenmekte sana” der; Pyramus gözlerini açar, sevgilisini son kez görür ve ölür. O günden beri dut ağacının meyvesi kırmızıdır [Ovidius].

“Evet, bu tarafta daha fazla bekletmek istiyor musun bizi?”

Gülümsüyordu bir meyveyle huysuz çocuğu kandırmış gibi.

- 46 Sonra geçip önüme, girdi ateşe,
Yol boyunca hep ikimizin arasında yürümüştü de,
Şimdi Statius’tan rica etti olsun diye en geride.
- 49 Girer girmez alevlerin içine,
Düşündüm serinlemek için kendimi akkor cama
atsam yeridir diye,
Zira alevler hiçbir yakıcılıkla edilemezdi mukayese.
- 52 Nazik babam cesaretlendirmek için beni,
Yürürken Beatrice’den bahsetmeye devam etti,
Diyordu ki: “Şimdiden görüyorum sanki gözlerini.”
- 55 Terennümde bir ses rehberimizdi ilerimizde,
Dikkat kesilip ona sadece,
Vardık yukarı tırmanan geçide nihayetinde.
- 58 “*Venite, benedicti Patris mei*,”¹
Benim haddimi aşan bir nurun içinden söylendi,
Ki bakmam mümkün değildi.
- 61 “Güneş batıyor,” dedi, “Ve geliyor gece;
Hızlandırın adımlarınızı, edin acele
Batı kararmadan önce.”
- 64 Tuttuğumuz patika tırmanıyordu kayanın içinde,
Ve istikameti itibariyle bedenim maniydi önümde,
Güneşin şualarına, alçalan tam gerimizde.
- 67 Ancak birkaç basamak tırmanmıştık ki,
Ben ve iki bilge fark ettik artık güneşin yittiğini,
Zira silinmişti, artık görmüyorduk gölgemi.
- 70 Tek bir renk gökyüzünün enginliğine

¹ Matta 25:34, “... *Venite, benedicti Patris mei*/Ey sizler, babamın mübarekleri gelin, dünya kurulduğundan beri sizin için hazırlanmış olan melekûtu teslim alın,” uyarınca Hüküm Günü’nde İsa Mesih’in halas bulan ruhları Cennet’e girmeleri için davet edeceği sözler.

- Hâkim olmadan ve her şeyi gece,
 Karanlığına davet etmeden özgürce,
 73 Her birimiz bir basamağı yatak yaptık kendimize;
 Dağın tabiatı güçten düşürdü de,
 Ne derman ne şevk kaldı tırmanmaya bizde.
 76 Hani keçiler atlama hevesiyle,
 Atik ve serkeş seker durur ya sarp tepelerde,
 Sonra doyup, bir de güneş iyice yükselince,
 79 Çekilirler dinlenip geviş getirmeye sessizce gölgeye,
 Çobanları da bekler başlarını yaslanıp değneğine,
 Nezaret eder düşmesinler diye tehlikeye;
 82 Yahut çobanlar yaylada, merada,
 Gece boyu bekler ya sürüsünün başında,
 Bir yırtıcı dalmasın diye aralarına,
 85 Böyleydi işte üçümüzün hali o vakitte,
 Onlar çoban, ben keçi misalincede,
 İki yanımızda kaya duvarlar yükselmekte.
 88 Çok az görülebiliyordu oradan dışarısı,
 Ama bu daracık açıklıktan seçebildim yıldızları,
 Her zamankinden büyük ve parlaklardı.
 91 Böyle dalıp gitmiş bakarken onlara,
 Uyku galip geldi bana;
 Uyku ki, gelecekte olacakları malum eder sıklıkla.¹
 94 Daima sevgi ateşiyle tutuşmuş gibi görünen Kit-
 hiralının,²
 Yeni yeni ışıldadığı üzerinde şarkın dağlarının,
 Vakitlerdi sanırım,
 97 Ki genç ve güzel bir kadın girdi rüyama,
 Yürüyor kırdaki, çiçek toplamakta,

¹ Dante'nin daha önce de gördüğü ve vurguladığı biçimde şafaktan hemen önce görülen rüyalar, gelecekte haber veren rüyetler niteliği taşır (bkz. *Araf* IX:13-18); ki bu rüya Dante'nin *Araf*'ta gördüğü üç mucizevi ve önemli rüyanın sonuncusudur.

² Aşk tanrıçası Venüs'ün (Afrodit) Akdeniz'deki Kithira adasında doğduğu ri-
 vayet edilir.

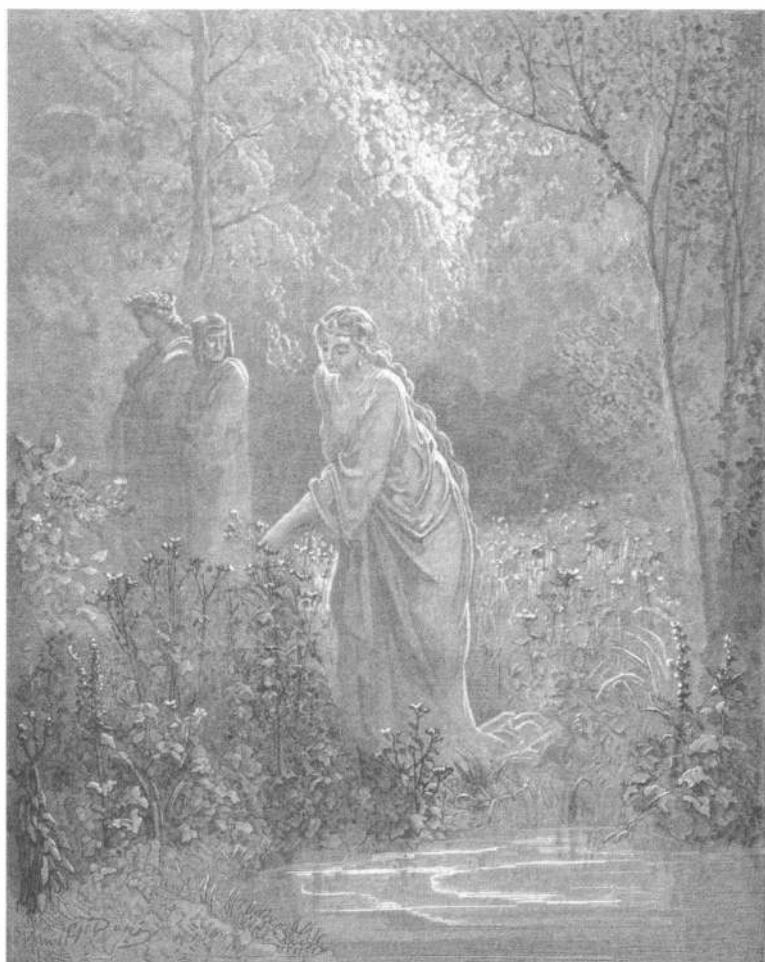
Bir yandan da şunları diyor söylediği şarkıda:

- 100 “Malum olsun ismim sorana,
Lea’yım ben, latif ellerimle başıma,
Bir taç yapacağım topladığım çiçeklerden yakında.
- 103 Güzel görüneyim diye aynada, süslüyorum kendimi
burada,
Kız kardeşim Rahel asla,
Aynasının başından ayrılmaz oysa;
- 106 O güzel gözlerini izlemeye can atıyor da,
Benim süsleyen ellerim gidiyor hoşuma,
O tatmin buluyor bakmakta, ben ise yapmakta.”¹
- 109 Ve şimdi nasıl seyyahlara dönüş yolunda,
Yuvalarına yaklaştıkça ilk ışıklar şafakta,
Daha samimi, daha fazla parlarsa,
- 112 Benim de karanlık dağıldı bir anda etrafımdan,
Uykum da dağıldı böylece, uyandım ve o an
Gördüm ki Üstatlarım ayaklanmış çoktan.
- 115 “O tatlı meyve ki fanilerin heves ve ihtimamla,
Aradığı nice dalların arasında,
Bugün huzur verecek açlığına.”²
- 118 Aynıyla bunları söyledi Vergilius dönüp bana;
Aldığım hiçbir hediye bu sözleriyle kıyaslanınca,
Daha latif olamazdı asla.
- 121 Yukarı çıkma isteğim öyle katmerlendi ki,
Her basamakta hissediyordum serpildiğini
İçimde kanatların, uçuyordum sanki.³
- 124 Merdivenler kalıp arkamızda,

¹ *Yaratılış* 29 uyarınca Yakub’un ilk karısı Lea, ikinci karısı da Lea’nın kız kardeşi Rahel’dir. Lea ruhun kendini erdemler ve faziletlerle süslemesi gereken dünyadaki Faaliyet Hayatını, Rahel ise Cennet’te, bir aynada gibi, Tanrı’nın güzelliğinin ebedi suretini izlemeye ulaştıracak semavi hakikatlerinin tahsili olan Tefekkür Hayatı’nı temsil eder.

² Tatlı meyve, bütün insanların arzuladığı ve muhtelif yollardan ulaşmaya çalıştığı alıyyülâ saadet.

³ Dante günahlardan arındığı için tırmanış artık çok kolaylaşmıştır, bkz. *Araf* IV:91-94, XII:115-126.

- Ulaşınca en üstteki basamağa,
 Vergilius gözlerini sabitleyip bana,
 127 Dedi ki: “Fani ateşi ve ebedisini,
 Gördün artık oğul şimdi; lakin vardığın mevkiyi,¹
 Görmek aşar benim haddimi.
- 130 Ulaştırdım bu menzile seni ilim ve akılla;
 Ama bundan sonra, arzun rehber olsun sana;²
 Ki dar ve çetin yolları bıraktın arkanda.
- 133 Bak şimdi çehrene vuran güneşe,
 Bak etrafındaki ağaçlara, çiçeklere, çimenlere,
 Toprak nasıl da mahsul vermiş cömertçe.
- 136 İster dinlen, ister dolan aralarında,
 Gözyaşlarıyla yollayan beni senin yanına,
 Sevgi dolu gözleriyle zuhur edene dek mesrurca.
- 139 Artık ne bir söz ne bir alamet bekle benden,
 Hür, selim ve sağlamdır iraden,
 Hataya düşersin hilafına hareket edersen;
- 142 Tahtın da tacın da tek sahibisin artık sen.³

¹ Geçici ateş Araf, sonsuz ateş Cehennem'dir.

² Günahın tesirinden ıslah olduğu için Dante'nin arzusu, yani iradesi yalnızca iyi olan şeyleri seçecektir, bu nedenle Beatrice gelene kadar Vergilius değil, kendi iradesi ona rehberlik edecektir.

³ Taht ve taç dünyevi ve ruhani iktidarın iki simgesidir, Dante'nin tam hürriyete ve her iki dünyada da faaliyetlerinde tam muhtariyete ulaştığının işareti-dirler.

KANTO XXVIII

Hevesliydim ziyadesiyle her yerini tetkike,
Bu mübarek ormanın, ki kesif ve capcanlı yeşille,¹
Yeni günün ışığında, teskin eden gözlerimi gölge-
siyle;

4 Vakit kaybetmeden ayrılıp kenardan,
Çıktım düzlüğe ve yürüdüm yavaştan,
O toprağın üzerinde, rahiyalar yükselen her ya-
nından.

7 Dalgalanmadan esiyordu yumuşak bir esinti,
Alnıma çarpıyordu, ama tesiri,
Nazik bir meltemden daha fazla değildi;

10 Bu rüzgârla titriyordu ağaçların dalları,
Şevkli ve narince tutturmuş bir salınımı,
Dağın sabah gölgesinin düştüğü yöne eğiliyorlardı;²

13 Yine de dalların bozulmuyordu edaları,
Bu salınım rahatsız etmiyordu üstlerindeki kuşları,

¹ *Yaratılış* 2 ve 3'ün anlatısı itibarıyla Tanrı'nın Âdem ve Havva'yı yerleştirdiği Dünyevi Cennet ya da saadet bahçesi; her türlü güzel ağacı ve meyvesiyle birlikte, yasaklanmış iyilik ve kötülüğü bilme ağacı da oradadır; Âdem ve Havva bu ağacın meyvesinden yiyip Tanrı'ya karşı gelir ve tüm nesilleriyle birlikte oradan sürülür. *Cehennem*'in başında kaybolduğu ürkütücü karanlık ormanın aksine Dante'nin Aden Bahçesi, Araf dağının zirvesinde, her daim bahara ve mükemmel doğal güzelliğe sahip canlı ve kadim bir ormandır. Günah nedeniyle kaybedilen bu Cennet, ruhun günahın tesirinden arınıp insanın özgün haline, yani masumiyete ve dünyevi saadete ulaştığı yolculuğun ara menzildir; sırada yolculuğun ebedi saadet menziline, yani Göksel Cennet'e ulaşmak vardır.

² Bu yön batıdır.

- Hünerlice sergiliyorlardı sanatlarını;
- 16 Dolup sabahın ilk ışıklarının kıvancıyla,
Şarkılar söyleyen kuşlara, eşlik ediyordu yaprak-
lar da,
Hışırdayışları nakarattı cıvıldayışlara;
- 19 Tıpkı Aiolos tulumunu açınca Sirokko'nun,
Çıkarttığı sesler gibiydi bu rüzgârın,
Dalları arasında gezinirken Classe kıyısındaki
çamların.¹
- 22 Yavaş olsa da adımlarım bu kadim ormanın içinde,
Katetmiştim şimdi hayli mesafe,
Zira girdiğim yeri artık göremez oldum geride;
- 25 Ve işte, bir dereye rastgeldim, mani oluyor ilerle-
meme,
Küçük dalgaları nazıkçe,
Kıyısında büyümüş otları sola doğru eğmekte.
- 28 En saf suları dünyanın bu dereyle mukayese edilse,
Kesinlikle bir kir bulunur içlerinde;
Üstelik bu dere hiçbir şeyi gizlememekte,
- 31 Geçit vermeyen ayın ve güneşin şualarının parla-
masına üzerinde,
Bu ormanın daimi gölgesinde,
Oldukça koyu aksa bile.
- 34 Durdurdum da ayaklarımı,
Karşı kıyıya yönelttim bakışlarımı,
Seyrettim türlü çeşit çiçeğe durmuş dalları.
- 37 Hani bazen bakılan yerde,
Birden belirir de beklenmeyen bir nesne, yarattığı
hayretle,
Yer kalmaz ya zihinde başka düşünceye,

¹ Aiolos, rüzgârları bir tulum içine hapsederek ya da salarak idare eden tanrıdır. Sirokko, Kuzey Afrika'dan İtalya'ya esen sıcak ve kuru rüzgârdır. Classe, Adriyatik kıyısındaki Ravenna'da, eskiden bir Roma limanına ev sahipliği yapan, çam ağaçlarıyla kaplı bir bölgedir.

- 40 İşte böyle göründü karşımda yalnız bir kadın, yürümekte,¹
 Şarkı söylemekte ve çiçek dermekte,
 O çiçekler ki rengârenk uzanıyor önünde.
- 43 “Ey güzel hanım, sevginin şualarıyla ısıtan kendini,
 Halin ve çehren yanıltmıyorsa beni,
 Ki genellikle bunlardır kalbin şahidi,
- 46 Rica etsem gelirsin değil mi,”
 Diye sordum ona, “Derenin kıyısına ki,
 İşitebileyim söylediğin ezgiyi.
- 49 Hatırlattı bu halin bana,
 Anası kızından ve kız da bahar çiçeklerinden koparıldığında,
 Nerede ve ne haldeydi Proserpina.”²
- 52 Raks eden bir kadın gibi tıpkı,
 Dönen neredeyse yerden kaldırmadan ayaklarını,
 Ve atmayan birbirinin önüne küçücük adımlarını,
- 55 Kızıl ve sarı çiçeklerin üzerinde döndü bana doğru,
 Yere eğen iffetli bakışlarını,
 Bir bakireden yoktu farkı.
- 58 Ricamı karşılıksız bırakmadı,
 Öylesine yaklaştı ki, duyduğum o tatlı sedası,
 Şimdi tamamen anlaşıldı.
- 61 Güzel derenin suyuyla yıkanan otların üzerine,

¹ Bu yalnız kadının adı daha sonra Matelda olarak açıklanacaktır (bkz. *Araf XXXIII:119*). Kimliğine ve işlevine dair pek çok teori vardır, ancak en kabul göreni bu güzel hanımın *Süleyman'ın Meselleri* 3:19 ve 8:22-31 uyarınca yaratılıştan Tanrı'yla birlikte olan ve ilk yaratılan Hikmet olduğudur. İnsanın zihnini mükemmelleştiren halis Hikmet, Dante için Beatrice'nin ölümünden sonra gönül verdiği hanım, yani Felsefe'nin yerini almıştır [*Convivio*]. Lea'ya, yani Faaliyet Hayatı'na dair rüyasını gerçek çıkaracak biçimde Dante'ye dünyevi saadet bahçesinde rehberlik edecek ve onu Gökte Rahel'le birlikte oturan hanıma, yani Beatrice'ye götürecektir (bkz. *Cehennem II:102; Araf XX-VII:94-108*).

² Güzel Proserpina kırdaki çiçek toplarken annesi Ceres'in yanından kaçırılır; kaçıran Pluto'dur (Hades), Proserpina'yı karısı ve ölümler dünyasının kraliçesi yapar [Ovidius].

- Varır varmaz kaldırıp gözlerini yerden yüzüme,
Bahşetti bana bir hediye.
- 64 Oğlunun okuyla vurulduğunda istemeden,
Venüs'ün gözkapaklarının içinden,
Böyle muhteşem bir ışık parlamamıştır, zannet-
mem.¹
- 67 Sakince durup karşı kıyıda gülümsedi,
Elleri sarıyor demeti, rengârenk çiçekleri,
Bu yaylada tohumusuz büyüyen güzellikleri.
- 70 Üç adımdı ikimizi ayıran derenin mesafesi,
Ama bir vakit Serhas'ın geçtiği,
–Ki bu vaka hâlâ dizginler insanların kibrini–
- 73 Hellespontos'a, Abydos ile Sestos arasında dalga-
larını kabartıp yükselttiğinde,
Leandros duymamış sayılır öfke,
Benim bu aşamadığım dereye öfkemle mukayese
edildiğinde.²
- 76 “Siz burada yenisiniz, ve belli ki,”
Diye başladı, “İnsanlığa yuva olarak seçilmiş bu
yerdeki
Tebessümüm şaşırttı sizi,
- 79 Merak ediyorsunuz nedenini;
Ama aydınlatacak ışık gölgelenmiş zihninizi,
Delectasti diye başlayan mezmurda baki.³

¹ Aşk tanrıçası Venüs yanlışlıkla oğlu Cupido'nun (Eros) okuyla vurulur ve Adonis'e tutkuyla sevdalanır [Ovidius]. Matelda'nın gözlerinde daha yüce bir sevginin ışığı vardır.

² Hellespontos (Çanakkale) boğazından Pers Kralı I. Serhas büyük bir orduyla geçip Avrupa'yı işgale girişmiş, ancak Yunanlar tarafından MÖ 480'de bozguna uğratılıp aynı boğazdan utanç verici koşullarda ricat etmiştir. Genç Leandros sevgilisi Hero'yu görebilmek için her gece Asya yakasındaki Abydos'tan Avrupa yakasındaki Sestos'a boğazı yüzerek geçer, fakat bir gece fırtınada boğulur [Ovidius].

³ “Çünkü, ya Rab, işinle beni *delectasti*/sevindirdin; senin ellerinin işlerinden ötürü sevinçle terennüm edeyim” (Mezmurlar 92:4 [Latince 91:5]). Matelda, insanlığa yuva olarak Tanrı tarafından yaratılmış Cennet'in güzelliklerinde sevinç bulmaktadır.

- 82 Ve sen öne çıkıp, benden ricada bulunan kişi,
Sor ne duymak istersen, burada bulunmamın se-
bebi,
Cevaplamaktır sorularını gelene kadar sana kâfi.”
- 85 Dedim ki: “Bu su ve ormanın şarkısı,
Tekzip etti ikrarımı,
Yeni temin edilmiştim sözlerle, inkâr eden onların
varlığını.”¹
- 88 Dedi ki: “Anlatacağım, şaşkınlığının menşei
Olan şeyin nedir hususi sebebi,
Dağıtacağım sana mani olan sisi.
- 91 En Yüce İyi, Zatıdır Zatının yegâne sevinci,
İyi olsun ve iyiye meyletsin diye yarattı beşeri,
Ebedi selametini temini olarak ona bu meskeni
bahşetti.
- 94 Lakin insanın kendi hatasıyla kısa oldu buradaki
ikameti,
Ve kendi hatasıyla ki samimi gülüşleri ve tatlı
meşgaleleri,
Gözyaşı ve meşakkate tebdil etti.
- 97 Bu dağın aşağısında yükselen toprağın ve suyun
buharı,
Tabiatları gereği olabildiğince takip edip sıcağı,
Hasıl ederler huzursuzluğu, karışıklığı;
- 100 İşte tepesinde mukim insana bu bela bulaşmasını
diye,
Dağ yükseltildi böyle yakın Göğe,
Muaftır kargaşadan, kilidin vurulduğu kapısının
ötesinde.
- 103 Malum ki hava deveran etmekte,
İlk kürenin hareketinin tesiriyle,

¹ Suyun akışı ve rüzgârın varlığı, Dante'nin edindiği, eşikten itibaren Araf'ta hava olaylarının bir etkisi olmadığı bilgisiyle tezat teşkil etmektedir (Araf XXI: 43-54).

- Lakin devri bir noktada kırılır çarpıp bu zirveye;¹
 106 Zirveyi kuşatan hava da böylece
 Maruz kalan bu darbeye, geçer harekete,
 Yankısı duyulur buradaki kesif ağaçlar marifetiyle.
 109 Tıpkı ağaçlar gibi çarpar bitkilere de,
 Bitkiler mevcut meziyetleriyle havayı bırakır gebe,
 Hareket eden hava böylece, tohumları taşır ötelere;
 112 Diğer yarıküre, toprağın ve iklimin mahiyetine
 göre,
 Farklı tesirlerle farklı bitkilere
 Gebe kalıp da mahsul vermekte.
 115 Anlattığımı anladınsa iyice,
 Hayret etmemelisin dünyada rastgelince,
 Tohumu meçhul olsa bile köklenip büyüyen bir
 şeye.
 118 Ve bilmelisin ki, vardığın bu mukaddes yayla,
 Donanmıştır türlü türlü tohumla,
 Öyle meyveleri vardır ki bulamazsınız orada.²
 121 Gördüğün su doğmaz bir damardan,
 Soğuşun yoğunlaştırdığı buharla takviye olan,
 Irmaklar misali, güçlenen ya da zayıflayan;
 124 Beslenir saf ve bitevi bir pınardan,
 Tanrı'nın iradesiyle geri kazanan,
 Döktüğü kadarını ulaştığı iki yandan.
 127 Bu yöne akarken kuvveti,
 Günahın hatırasını silmesi;
 Diğer yöndeysel hatırlatır kişiye bütün iyi amelleri.
 130 Burada adı Lethe'dir; Eunoe diğerinde,
 Bir diğerinin suları tecrübe edilmedikçe,
 Tesirini göstermez her iki nehir de;

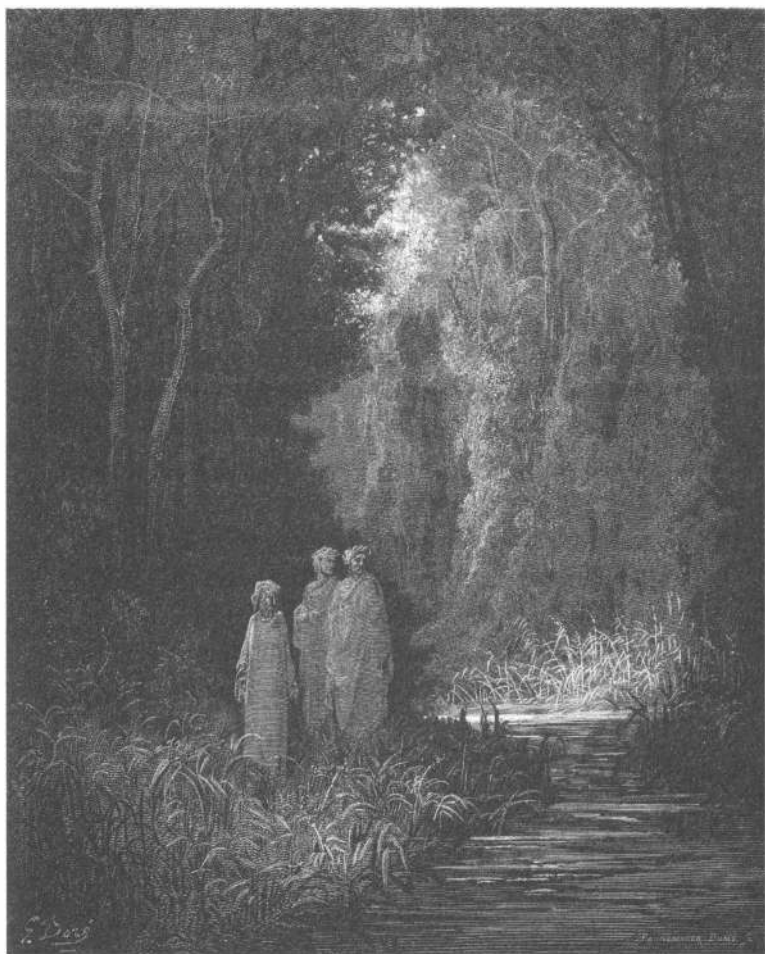
¹ Göksel kürelerin ilk katı olan Ay'ın hareketiyle hareket eden hava Araf dağının zirvesine çarpıp sürekli bir esintiye neden olur ve bu esinti bitkilerin çoğalmasını sağlar.

² "Ora"sı, kuzey yarıküredir.

- 133 Sahipler tüm tatların ötesinde bir lezzete.¹
 Bu söylediklerim kâfi gelmiş olsa bile
 Susuzluğunu gidermeye,
- 136 Bir şey daha ekleyeceğim netice niyetine;
 Geçse de sözlerim vaadimin ötesine,
 Sanmam karşılamayacağını memnuniyetle.
- 139 Antik dönemdekiler dizelerinde,
 Yer veren Altın Çağa, o saadet dönemine,
 Bahsettikleri Parnassus buranın hayaliydi belki de.
- 142 Buradaydı insanın masum ataları,
 Buradaydı her meyve ve hiç bitmezde baharı,
 Suları, şairlerin nektar diye andığı.”²
- 145 O vakit döndüm tam geriye, baktım şairlerime,
 Ve gördüm ki çehrelerini sarmış bir gülümseme,
 Duydukları bu nihai tefsir üzerine;
- 148 Sonra o güzel hanıma yüzümü çevirdim yine.

¹ Buradaki ırmakların kaynağı, bulutlarla havanın soğuk bölgelerine çıkıp orada tekrar yoğunlaşıp yağmur olarak düşen su değildir, dolayısıyla havanın durumuna göre hızlı ya da yavaş akmazlar. Bu ırmaklar Tanrı'nın iradesiyle her daim ikmal olan tabiatüstü bir kaynaktan beslenir. Şu an kenarında durdukları unutuş ırmağı Lethe'dir, ikiziyse "iyiyi hatırlayış" ırmağı Euno'e'dir (bkz. *Cehennem* XIV:136-138; *Araf* XXXIII:112-145).

² Altın Çağ insanın masum olduğu, toprağın ekilmeden ekin verdiği, ırmaklardan süt ve nektarın aktığı, her daim baharın yaşandığı kadim dönemdir [Ovidius] (Ayrıca bkz. *Araf* XXII: 148-150). Parnassus dağının Musalarından ilham alan klasik şairlerin yarattığı bu paganik mit, belki de Hristiyanlığın Aden Bahçesi hakiki inancına dair bir hissikablelvukudur.

KANTO XXIX

Sözleri biter bitmez vermeden fasıla,
Meftun bir kadın gibi devam etti şarkısına:
“*Beati quorum tecta sunt peccata!*”¹

- 4 Nasıl ki periler eskiden,
Bir başlarına yürürlermiş ya ormanın gölgelerinden,
Kimi arzularken görmeyi, kimi kaçıyor güneşten,
7 Böyle peri misali, akıntının tersine,
Dere boyunca yürümeye koyuldu eşlik ettim ben de,
Küçük adımlarına uydurarak seyrimi hem de.
10 Onun attığı adımlar ve benimkiler yüz olmamıştı
daha,
Suyun iki yakası aynı biçimde kıvrıldığında,
Aldığımız bu kavisle şimdi bakıyordum doğuya.
13 Fazla ilerlemiştik daha bu minvalde,
Tamamen dönerek bana dediğinde:
“Kardeşim, bak ve dinle.”
16 Ansızın bir ışık parıldadı her yerde,
O muazzam ormana tamamen nüfuz etti de,
Vehmettim çakan bir şimşekte.
19 Fakat şimşek parlayıp sönerdi akabinde,
Bu ışıkta kaybolmuyor, güçleniyordu aksine,
“Bu ne acaba?” diye sordum kendi kendime.

¹ “*Beati quorum/Ne mutludur o adam ki... tecta sunt peccata/günahı örtülmüştür.*” (Mezmurlar 32:1 [Latince 31:1]). Günahın örtülmesi/silinmesi elbette hayatta tövbe ve Araf'ta arınma sayesinde.

- 22 Akkor olmuş havanın içinde,
Tatlı bir ezgi işitilmekte; böylece haklı bir öfkeyle,
Esef ettim Havva'nın kibrine,
- 25 Toprak ve gök boyun eğerken hükme,
Tek kadın, yeni yaratılmış hem de,
Tahammül edememişti örtüye;
- 28 Girseydi örtünün altına mütediyyin,
Ben de tarifi namümkün bu güzelliklerin,
Evvelinde varırdım tadına ve daha çok olurdu
vaktim.¹
- 31 Yürürken mest olmuş halde,
Ebedi saadetin nice turfanda meyvesi çevremde,
Ve daha büyük sevince nail olmaya hevesliydim de,
- 34 Önümüzde, yeşil dalların altındaki havanın hali,
Değişmeye başladı, andırdı şevkli bir ateşi,
Tatlı ezgi de aşıkâr bir şarkıydı şimdi.
- 37 Ey Bakireler, mukaddes, sizin hürmetinize,
Açlığa, soğuğa ve uykusuzluğa tahammül ettimse,
Bu vesile mecbur bırakıyor beni mükâfatımı iste-
meye.
- 40 Şimdi Helikon akıtmalı pınarlarını benim için,
Ve korosuyla Urania olmalı destekçim,
Havsalamın almadığı şeyleri dizelere dökebilmek
için.²
- 43 Az ötemizde altından yedi ağaç seçtikse de,
Onlarla aramızdaki hava dalgalanıp esnemekle,
Başka gösteriyordu suretlerini gözlerimize;
- 46 Ancak iyice yaklaşınca yanlarına,

¹ Eğer Havva Tanrı'ya itaatsizlik etmese, örtüye, yani O'nun sınırlamalarının altına girseydi, tüm insanlar Dünyevi Cennet'te doğacak ve yaşayacaktı.

² Bakireler, yine Musalardır ve pınarlarıyla şairleri besledikleri –bazı kaynaklarda Parnassus dağının eşdeğeri yahut iki tepesinden biri olan– Helikon'da yaşarlar (*Cehennem* II:7, XXXII:10-12; *Araf* I:7-12, XXII:64-5, 104-5). Dante şiirinin izleyen bölümünün şiirsel ve zihinsel zorluğunun üstesinden gelebil-
mek için Musalara, özellikle de yüce şiirin Musası Urania'ya ricada bulunur.

- Mesafenin artık hükmü kalmayınca, idrak edilen
şeylerin bulanmış duyularla,
Hakiki niteliklerini yitirdiğine oldum ikna;
- 49 O kuvvet ki temin eden muhakemeyi,
Ağaçların aslında şamdan olduğunu bildirdi.¹
Ve duyulan sesler de “*Hoşana*” terennüm etmek-
teydi.²
- 52 Berrak gökyüzünde gece yarısı,
Parıldayan dolunaydan daha göz alıcı,
Işıl ışıl tutuşmuştu şamdanların üst kısmı.
- 55 Hayretim azamî,
Muhterem Vergilius’a doğru döndüm geri,
O da benimkiler kadar şaşkın gözleriyle etti muka-
belesini.
- 58 Baktım akabinde tekrar o fevkaladeliğe,
Bize doğru yaklaşmakta şimdi aheste aheste,
Daha hızlı yürüyordur yeni gelinler bile.
- 61 Kadın azarladı beni: “Neden sadece
Zinde ışıkları izlemeye heveslisin de,
Bakmıyorsun peşlerinden ne gelmekte?”
- 64 O vakit ahaliyi gördüm beyazlar içinde,
Öyle bir beyazlık ki dünyada rastlanmaz benzerine,
Rehberlerini izler gibi yürüyorlardı şamdanların
gerisinde.
- 67 Alevler şavkıyordu solumdaki dereden,
Benim sol yanımda yansıyordu üzerinden,
Nazar etsem ayna kabilinden.

¹ Bu yedi şamdan geleneksel olarak Yeşaya 11:1-2’de listelenen, Kutsal Ruh’un yedi armağanı (hikmet, anlayış, nasihat, kuvvet, bilgi, iman ve takva) şeklinde yorumlanır. Dante izleyen anlatıda yedi şamdan, yirmi dört muhterem/ihtiyar, tahtın etrafındaki dört mahluk ve Kuzu (İsa Mesih) içeren Yuhanna’nın Göğe yükseliş rüyetinin ilk bölümünü temel almaktadır [bkz. *Vahiy*].

² *Hoşana* yahut *Osanna* için bkz. *Araf* XI:10. Hatırlanacağı gibi İsa Mesih Kudüs’e girerken ona “Kurtar bizi” manasında böyle seslenilmiştir (*Matta* 21:9).

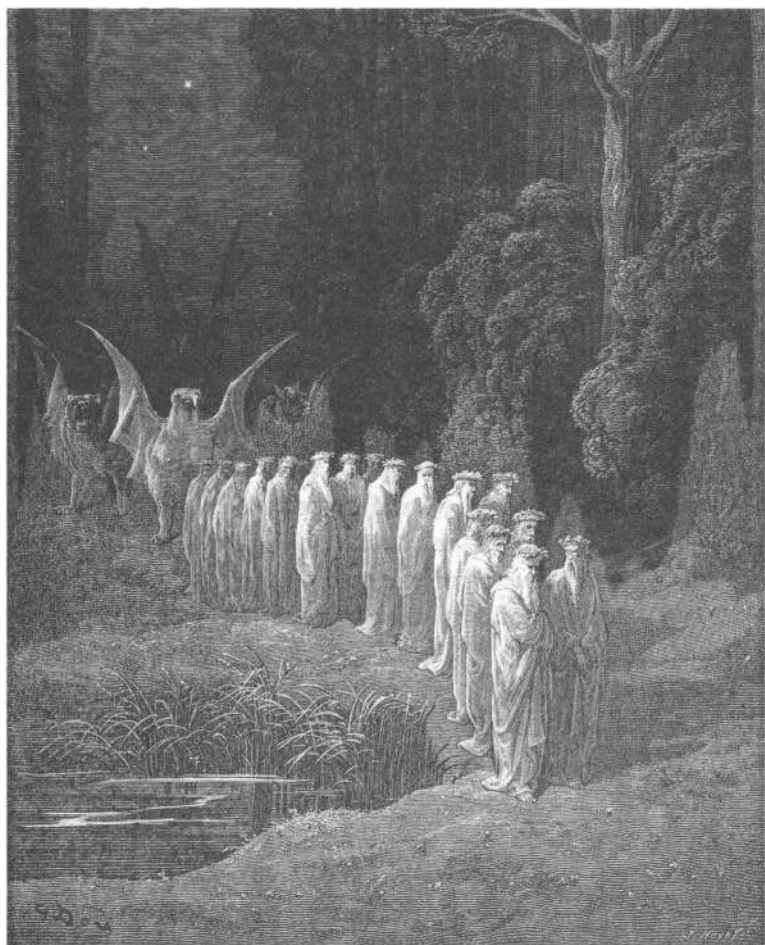
- 70 Bulunduğum yakadaki o noktada,
Onlardan beni ayıran dere varken yalnızca,
Durdurdum adımlarımı daha iyi bakmak amacıyla;
- 73 Ve gördüm ki alevler gidiyor ileri,
Boyayarak havayı arkalarındaki,
Rengârenk izleri, bir ressamın fırça darbeleri gibi;
- 76 Böylece havada yan yana,
Yedi şerit oluşuyordu her tonda,
Aynı renklerde göğün ve Deloslunun kuşağıyla.¹
- 79 Şeritler sancaklar gibi uzanıyordu geriye,
Nerede bittiklerini görmem mümkün değildi de,
On adımdı bence en uçtakilerin arasındaki mesafe.
- 82 Tasvir ettiğim güzel gökyüzünün altında,
Yirmi dört muhterem kişi yürüyordu ikişerli sırayla,
Zambaklardan yapılma taç takılı başlarında.²
- 85 Hepsi birlikte katılmıştı bir şarkıya:
“Sen Âdem’in kızları arasında *benedicta*,
Mübarek güzelliklerin ersin sonsuzdan sonsuza!”³
- 88 Karşı kıyının güzel tomurcukları ve çiçekleri de,
Şahit oldular benimle birlikte,
Bu seçilmiş insanların gözden yitişine.
- 91 Sonra göklerde yıldızların birbirini takip edişi
gibi,
Muhteremler gitti, dört hayvan geldi,
Bunların taçlarıysa yeşil yapraklardan idi;⁴

¹ Deloslu, Delos’ta doğan Diana, ay tanrıçasıdır (bkz. *Araf* XX:130-132); ayın çevresindeki hâle tıpkı gökkuşağı gibi ışık tayfının yedi rengini de taşır; buradaki ışıktan sancaklar da bu renklerde.

² Aziz Hieronymus’a göre bu yirmi dört muhterem/ihtiyar *Eski Ahit*’in yirmi dört kitabını temsil eder.

³ Muhteremlerin/ihtiyarların şarkısı *Luka* 1:42’de meleğin Meryem’e “Sen kadınlar arasında *benedicta*/mübareksin,” sözlerinin mealen aktarımıdır.

⁴ Hem Hezekiel’in (dört kanatlı olmak üzere) hem de Yuhanna’nın (altı kanatlı olmak üzere) rüyelerinde görünen, insan, aslan, öküz/dana, kartala benzeyen dört hayvan/canlı mahluk (*Hezekiel* 1:4-14; *Vahiy* 4:6-8). Dört İncil yazarını, yani Matta, Markos, Luka ve Yuhanna’yı simgelerler.

- 94 Altı tüylü kanatla süslenmişti her biri,
Her kanadınsa üzerinde vardı nice gözleri,
Ölmeselerdi eğer, bunlara benzerdi Argos'un göz-
leri.¹
- 97 Ey okur, harcamıyorum tasvir etmek için suretle-
rini
Daha fazla kafiyemi; müsrifçe davranırsam şimdi,
Anlatamam, anlatmam gerekenleri mecburi.
- 100 Velakin oku Hezekiel'i
Zira o bu hayvanların şimalden kanatlanıp bir bu-
lut gibi,
Rüzgâr ve ateş içinde nasıl geldiklerini bihakkın
tasvir etti;
- 103 Burada da onun anlattığı gibi hepsi,
İstisna, kanatlar hususunda Yuhanna'nın şerhi,
Ki sarih, benim de gördüğüm böyleydi.
- 106 Boşluk, dördünün arasındaki,
Zafer alaylarına yaraşır iki tekerlekli bir arabayı
havi,
Bir Griffon'un boynuna bağlanmış, çekilmekteydi;²
- 109 Mahluk, iki yanında üçer adet kanatları,
Kaldırırken uçtakileri, aşağıda kalıyor ortada olanı,
Böylece değmiyorlar birbirlerine yararken havayı;
- 112 Ve gözden yitiyorlar ulaştıklarından çok yukarı.

¹ Öldürülen ve gözleri tavuskuşunun kuyruğunu süsleyen yüz gözlü canavar [Ovidius] (ayrıca bkz. *Araf* XXXII:64-6).

² Griffon başı, gagası ve kanatlarıyla kartal, gövdesinin geri kalanıyla aslan olan azametli bir mitolojik canavardır. Genellikle buradaki kullanımının hem insan hem Tanrı tabiatına sahip, Kiliseyi (araba) kuran ve onu Tanrı'nın adaletine izafe eden İsa Mesih'i temsilen olduğu izahı yapılır (bkz. *Araf* XXXII:43-51). Ancak başka bir yorum da dünyevi hükümdar (kartal) ile halkın (aslan) birleşimi olan ve insan toplumunu (araba) sevk ve idare eden Roma İmparatorluğunu simgelediğidir. Bu elbette İsa'nın doğduğu dönemde iktidarda olan Augustus'un evrensel barışı tesis ettiği imparatorluktur; ki Dante, kendi dönemi için, Tanrı tarafından seçilmiş dünyevi önder olarak, İmparatorun tüm insan ırkını Dünyevi Cennet'in hususiyetlerine, yani selamete, hürriyete, adalete ve dünyevi saadete sevk ettiği böylesi bir İmparatorluğu salık verir.

- Kuş tabiatlı uzuvları altın sarısı,
 Kan kırmızıyla karışık beyaz geri kalan kısımları.
 115 İster Africanus, ister Augustus, hiçbir Romalı,
 Böyle ihtişamlı bir arabayla onurlandırılmadı,
 Bizzet güneşinki bile yanında sönük kalırdı;
 118 O araba ki yoldan çıktığında,
 Cevap verip dünyanın yardım dualarına,
 Iuppiter, nedendir bilinmez insaf edip, yaktı yıldırımıyla.¹
 121 Sağ tekerleğin yanında üç kadın çember halinde,²
 Raks ederek gelmekte; ilki kızıl ki öylesine,
 Zor fark edilir olsa ateşin içinde;
 124 İkincisinin sanki eti kemiği,
 Zümrütten yapılmış gibi;
 Üçüncüsü, yeni düşmüş kar misali.
 127 Ve bir beyaz olan idare ediyordu onları,
 Bir kırmızılı; ve başa geçenin şarkısı,
 Yavaş ya da hızlı, belirliyordu diğerlerinin adımlarını.
 130 Sol tekerde bu kez dört kadın, giysileri mor renkte,
 Kafasında üç gözü olan bir tanesinin ahengine
 Uygun olarak hepsi raks etmekte.³
 133 Tasvir ettiğim bu heyetleri,
 Takip etmekteydi iki muhterem kişi,

¹ Africanus (Afrikalı Scipio) MÖ 202 Kuzey Afrika'da Hannibal ve Kartacalıları bozguna uğratan Roma generalidir; Roma'ya dönüşünde zaferinin şerefine büyük bir tören alayı dizilir. MÖ 24-MS 14 arasında hüküm süren Roma İmparatoru Augustus şerefine üç kez çok görkemli tören alayları düzenlenir. Güneş arabasıysa Phaethon'un idaresindeyken yoldan çıkmış, başıboş arabayı, dünyayı yakmasını engellemek için Iuppiter yıldırımıyla düşürmüştür (bkz. *Cehennem* XVII:106-8).

² Hristiyanlığın üç teolojik erdemini, sırasıyla Sevgi, Umut ve İman'ı temsil ederler (bkz. *Araf* VII:35).

³ Dört Ana (doğal) Erdemi temsil ederler, başlarını geçmiş, şimdi ve geleceği dikkate alan üç gözüyle "basiret" çeker (bkz. *Araf* I:23, ayrıca bkz. *Araf* VIII:89-93).

- Kıyafetleri farklı, ama vakar ve asaletleri müsavi.
 136 İlki, tabiatın en sevdiği mahluka bir hediyesi
 Olan yüce Hippokrates'in talebesi
 Misali giyinmişti;
 139 Diğerinin ise aksiydi meşgalesi,
 Kılıcı öyle parlak ve keskindi ki,
 Dehşete düşürdü derenin diğer tarafındaki beni
 dahi.¹
 142 Sonra gördüm dört kişi, halleri mütevazı;²
 Ve hepsinin arkasında tek başına bir ihtiyarı,
 Çehresi dirayetli, uykuda gibi ağır ağır yürüyordu.³
 145 Bu yedi kişi ilk heyetteki,
 Muhteremler gibi beyaz giyinmişlerdi,
 Lakin zambaktan değildi taç alınlarındaki,
 148 Güller ve diğer kırmızı çiçeklerle bezenmişti;
 Biraz daha uzak mesafeden onları gören biri,
 Kaşlarının üzerinden alevler yükseldiğine yemin
 ederdi.
 151 Ve araba tam karşısına aldığı anda beni,
 Bir gök gürlemesi işitildi; ve görünen o ki,
 Bu hayırlı kafilenin ilerlemesi engellendi,
 154 Zira durdu orada, öncü sancakların arkasında di-
 zili.⁴

¹ İki muhterem/ihtiyar, Yeni Ahit'in İncilleri takip eden iki kitabını temsil eder: *Resullerin İşleri*, bir hekim, yani insanların menfaati için tıbbın kurucusu Hippokrates'in takipçisi olan Luka ve *Mektuplar* da geleneksel olarak kılıçla tasvir edilen Pavlus tarafından yazılmıştır.

² Genel Mektuplar olarak bilinen Yakub, Petrus, Yuhanna ve Yahuda'nın mektuplarını temsil ederler.

³ Yuhanna'nın ihtiyarlığında yazdığı ve rüyatlerinin bir anlatımı olan *Vahiy* kitabını temsil eder.

⁴ Yedi şamdan.

KANTO XXX

- En yüce göğün *Septentrion*'u durunca,
–Ki o yıldızlar doğup batmaz asla,
Örtülmez, günahın sisi gözlerimizi karartmadıkça;
4 O yıldızlar, yukarıda, herkese vazifesini hatırlat-
makta,
Tıpkı Ayı'nın daha aşağıda,
Serdümeni yönlendirmesi gibi limana–¹
7 Yürüyen bu yedi sancak ile Griffon arasında,
İlk aziz heyet de durdu, döndüler arkaya,²
Sanki selametlerine döner gibi arabanın tarafına,
10 Ve içlerinden biri, Gökten gönderilmiş sanki,
Üç kere “*Veni, sponsa, de Libano*” terennüm etti,³
Peşi sıra tekrarladı diğerleri.
13 Mübarekler Nihai Borunun Çağrı'sıyla,⁴
Amade bekledikleri mezarlarından kıyamla,
Tekrar kavuşup seslerine, “*Alliluia*” terennüm ede-
cekler ya,
16 O ilahi arabadan aynı böyle,

¹ Denizcilere kılavuzluk eden Büyük Ayı'nın yedi yıldızı gibi gök kürelerinin ötesindeki nihaysiz Gökte yer alan *Septentrion* da (Yedi Yıldız) insanı erdeme götüren ebedi rehberlerdir. Dante yedi sancağı bu yıldızlara benzetmektedir.

² Yirmi dört muhterem/ihtiyar.

³ *Neşideler Neşidesi* 4:8 uyarınca Kral Süleyman'ın güzel gelinine sözleri olan “*Veni, sponsa, de Libano*/Gel, yavuklum, benimle Libnan'dan” cümlesi Me-sih'in bakire annesi Meryem, yani Tanrı'nın Gelini liturjisine tatbik edilmiştir.

⁴ Nihai Hüküm için ölülerin kıyımı.

- Ebedi hayatın elçileri ve vekilleri geldi husule,¹
Ad vocem tanti senis yüz tanesi zuhur etti de,²
 19 Hepsi demekle "*Benedictus qui venis!*"³
 Ve çiçek saçmakta her yana eksiksiz,
 "*Manibus, ah, date lilia plenis!*"⁴
 22 Görmüştüm doğu göğünü bazen,
 Pembeye kesmiş gün doğarken,
 Semanın kalanıysa huzurlu bir maviyle bezenmiş-
 ken,
 25 Görmüştüm güneşin yüzünü gölgesi,
 Sis teskin etmiş haşmetini,
 Uzun uzun bakabiliyor böylece ona insanın gözleri,
 28 İşte bu minvalde bir çiçek bulutu arasından,
 Meleklerin ellerinin hareketiyle yükselip alçalan,
 Ve arabadan her yana yayılan,
 31 Bir kadın zuhur etti ve aşikâr oldu bana
 Beyaz bir tül yüzünde, zeytin dallarından tacıyla,
 Kaftanı yeşil, alev kırmızısı bir elbise var altında.⁵
 34 Bir vakitler alışkındım onun huzurunda,
 Kendimi yitirmeye ve sarsılmaya huşuyla,
 Çok çok evvelde kalmıştı bu ama.
 37 Şimdi gözlerimle görmeden yüzünü daha,

¹ Melekler zuhur etmektedir.

² "*Ad vocem tanti senis*/Böyle soylu bir ihtiyarın davetiyle."

³ *Matta 21:9* uyarınca İsa Mesih Kudüs'e girerken kalabalıkların bağırduğu cümlelerin kişî çekimli değiştirilmiş hali: "Rabbin ismiyle *benedictus, qui venit/* gelen mübarek olsun."

⁴ Vergilius'tan alıntılanarak Augustus'un çok sevdiği yağanı Marcellus'un ölümü üzerine ağıtından: "Avuç avuç zambak saçsın, *ah*, eller." Dize arasındaki iç çekme nidası olan "*ah*" Dante'nin ekidir.

⁵ Gelen kadın Beatrice'dir (bkz. *Cehennem* II:53). 1290 senesinde yirmi dört yaşındayken ölmüş ve Dante'nin şiirlerinde hep Gökte meleklerin ve Meryem'in yanına, nur ve izzete yükseltilmiş olarak yer almıştır (*Vita nuova*). Burada da, evvelinde Tanrı'nın Gellini'nin ve Mesih'in animasıyla kurulan sahnede meleklerin arasında tasvir edilir. Giysileri Hristiyanlık erdemleri olan İman, Umut ve Sevgiyle aynı renktedir (bkz. *Araf* XXIX:121-129) ve zeytin yapraklarından taç da selamet ve ilahi hikmetli simgelemektedir.

- Ondan yayılan bir efsun vasıtasıyla,
Eski sevdanın büyük tesiri nüksetti ruhumda.
- 40 Çarpılır çarpılmaz tasavvurum bu yüce kuvvetle,
Ki daha çocukluktan çıkmamıştım bile,
İçimi ilk kez delip geçtiğinde,
- 43 Sol arkama döndüm tezlikle,
Korku ya da endişeye düşünce,
Bir çocuğun koşması gibi hemen annesine,
- 46 Demek için Vergilius'a: "Bir dirhem kanım bile
Kalmadı kaynamayan içimde;
Aşınayım o eski alevın alametlerine."¹
- 49 Oysa yoktu Vergilius yerinde, varlığından mahrum
bırakmıştı beni,
Vergilius muhterem babam, Vergilius kendimi
Selametim için emanet ettiğim kişi;
- 52 Kadim anamızın tüm yitirdikleri dahi,
Gözyaşlarımın yanaklarımı lekelemesini engelle-
yemedi,
Çiğ taneleriyle yıkanıp temizlenmişlerdi oysa ki.²
- 55 "Dante, Vergilius senden ayrılrsa da henüz ağlama,
Ağlama bir süre daha;
Zira dökmen gerekiyor o gözyaşlarını başka bir kılı-
la." ³
- 58 Durup da bir pupada bir pruvada,
Bakan diğer gemilerin kaptanlarına,
Seferde cesaret veren onlara bir amiral edasıyla,
- 61 Dururken arabanın hemen sol yanında,
–Tekrar arkama dönmüştüm adımı duyduğumda,
İktiza ediyor, vurguluyorum burada–

¹ Dize Vergilius'un *Aeneis*'inden alıntıdır.

² Yitirilenler Havva'nın kaybettiği Dünyevi Cennet'in güzellikleridir; Dante'nin yanakları Cehennem'in lekesinden Araf dağının kıyısında arındırılmıştır (bkz. *Araf* I:121-9).

³ Bu kılıç darbesi Beatrice'nin daha sonra Dante'ye günahlarını hatırlatırken yapacağı suçlamalardır.

- 64 Gördüm o hanımı ilk zahir olan bana,
Meleklerin çiçek bulutunun ardında,
Şimdi bakıyor gözlerime ırmağın karşı kıyısında.
- 67 Minerva'nın yapraklarıyla taçlanmış başından,¹
İnen peçe ayan beyan,
Yüzünü görmeme vermese de imkân,
- 70 Hâlâ asil ve mağrur duruşuyla,
Devam etti konuşmaya, hitabının sonuna
En ateşli kısmı saklayan biri edasıyla:
- 73 “Buraya bak! Ben Beatrice'yim, benim gerçekten!
Nasıl mümkün oldu bu dağa gelmen,
İnsan mutludur burada bilmiyor musun sen?”
- 76 Eğilmişti gözlerim berrak dereye,
Lakin alnında büyük bir utanç taşıyan yansımamı
görünce,
Çevirdim onlara bakmak için çimene;
- 79 Bir çocuğa nasıl görünürse anası,
O da bana böyle hissettiriyordu tıpkı,
Haşin şefkatin tadı ne acı!
- 82 Onun sözleri bittiğinde, melekler birdenbire,
Başladılar “*In te, Domine, speravi*” terennüm et-
meye;
Geçemediler ama “*pedes meos*”tan ötesine.²
- 85 Nasıl kar, yetişen İtalya'nın sırtında
Diri ağaçların arasında donarsa,
Slavon rüzgârları vurunca,³
- 88 Gölgeden mahrum diyardan sonra,
Kuzeye varan rüzgârlarla erirse damla damla,⁴

¹ Minerva (Athena) hikmet tanrıçasıdır, zeytin ağacı onun adına kutsaldır.

² *Mezmurlar* 31:1-8 (Latince 30:1-9): “*In te, Domine, speravi*/Ya Rab, sana sığın-
ıyorum ... *pedes meos*/ayaklarımı, genişlikte durdurdun.” Dante'nin lehine
melekler, kendine sığınanı Tanrı'nın nasıl kurtardığına dair bir ilahinin ilk
dizelerini okurlar.

³ Soğuk kuzeydoğu rüzgârlarının Apenin dağlarına esişi mevzubahistir.

⁴ Sıcak Afrika çölü rüzgârlarının İtalya'ya esip buzları eritişi.

Mumun erimesi gibi alevin altında;

91 İşte onların ilahilerini duymadan önce,¹

Ki notaları her daim uyum içinde,

Ebedi kürelerin nağmesiyle, ne bir ah ne de

94 Gözyaşları vardı bende, donakalmıştım böylece;

Ama iştince bana dair bir şefkati tatlı ezgilerinde,

Sanki dediler, “Hanımım, neden hicap duydu-
yorsun ona böyle?”

97 Yüreğimi saran buz eridi, döndü sinemde soluğa ve
suya;

Ve sinemden ıstırapla,

Dudağımda ah, gözümde yaş olarak taşı dışarıya.

100 Hâlâ arabanın sol tarafında dururken sebatla,

O kutsal mahluklara,

Seslendi şu kelamla:

103 “Sizler, nöbettesiniz hiç bitmeyen bir günde,

Ne hiç uyumadığınız uyku ne gece,

Saklayabilir sizden dünyanın attığı bir adımı bile;

106 Bu nedenle büyük bir itinayla verdim cevabımı,

Anlayabilsin diye o zat şurada döken gözyaşlarını,

Böylece günahının nispetinde olsun pişmanlığı.

109 Değil sadece yüce kürelerin faaliyetiyle,

–Ki sevk ederler her dölü kati bir nihayetle,

Hangi yıldızların refakatçisi olduğuna göre–²

112 Bizzat ilahi inayetin cömertliğiyle,

–Ki bereketli bulutları durur çok yükseklerde,

Görmemiz mümkün değildir gözlerimizle–

115 Öyle ihtimaller bahşedilmişti ki kendisine gençli-
ğinde,

¹ Meleklerin müziği döndürdükleri gök kürelerinin de müziğidir (bkz. *Cennet* XXVIII:64-78).

² Daha önce vurgulandığı gibi kürelerin, yani göklerdeki yıldızlar ve diğer iş-
leyişlerin, kendi ve birbirleriyle konumunun da insanın doğal yatkınlıklarını
ve mizacını etkilediğine inanılıyordu; Dante'nin durumunda burcu ikizler ona
entelektüel ve şifresel hüner vermektedir (bkz. *Cehennem* XXVI:23-24; *Cennet*
XXII:112-17).

- Fıtri yetenekleriyle her neye meyletse,
 Ulaşabilirdi fevkalade muvaffakiyetlere.
- 118 Ancak toprağın bereketli olduğu yerde,
 Kötü tohumlar ayıklanmaz, çapa vurulmazsa yü-
 züne,
 O kadar habis ot biter ve yabanileşir bahçe.
- 121 Çehrem cesaret verdi ona bir süre,
 Gözleri önüne serdiğim genç gözlerimle,
 Salah yolunda yürüttüm onu kendimle birlikte.
- 124 İkinci çağımın eşiğine gelip de,¹
 Hayat değiştirmemle birlikte,
 Uzaklaştı benden, takıldı başkalarının peşine.²
- 127 Etten kemikten sıyrıldım ruha yükseldim,
 Böylece çoğaldı faziletim ve güzelliğim,
 Lakin artık onun için eskisi kadar hoş ve kıymetli
 değildim;
- 130 Ve doğru olmayan yollara adımlarını çevirdi,
 Asla yerine getiremeyecek vaatlerini,
 Sahte iyilik timsallerini takip etti.
- 133 Ona yaptığım telkinler de,
 -Rüyalarda ya da başka biçimlerde çağırdım onu
 geriye-³
 Çare etmedi, kulak asmadı hiçbirine!
- 136 Öylesine düşmüştü ki uzağa,
 Vasıta kalmamıştı sevk etmek için onu halasa,
 Zayi olmuş insanları göstermekten başka.
- 139 Ölümün kapısını ziyaret ettim bu nedenle,
 Ve ona bu yukarılara kadar rehberlik edene,

¹ İkinci çağ, ölümden sonraki hayattır.

² "Başkaları," Beatrice'nin ölümünden sonra Dante'nin sevgisinin başka bir kadına, yani Felsefe'ye yönelmesidir [*Vita nuova; Convivio*]. Dante, asla mükemmel saadeti getiremeyecek olan dünyevi ve hatalı iyili sevmeye başlayarak Beatrice'den uzaklaşmıştır.

³ Dante'nin *Vita nuova*'da kaleme aldığı, ölmesinin akabinde Beatrice'ye dair rüyatları.

Dualarımı sundum gözyaşları eşliğinde.¹

- 142 Yüce nizam, Tanrı'nın hükmettiği,
Bozulmuş olurdu geçseydi Lethe'yi,
İçseydi sularını, getirmemişken nedameti,
145 Gözyaşı dökerek ödenen vecibe kalsaydı zimmeti.”

¹ Hatırlanacağı gibi Beatrice, Cehennem'in ilk dairesi olan, Limbus'a gider ve Vergilius'tan Dante'yi kurtarmasını rica eder (bkz. *Cehennem* II:52-117).

KANTO XXXI

- “Ey sen, kutsal ırmağın diğer kıyısındaki,”
Diyerek bana çevirdi hitabının temrenini,
–Olsa da ziyadesiyle sivri–
- 4 Devam etti uğratmadan sekteye:
“Söyle, söyle gerçekse; ithama böyle,
Senin bizzat itirafın etmeli mukabele.”
- 7 Kargaşa hâkimdi konuşma melekeme,
Sözler birikiyordu da içimde,
Yitiyorlardı kelimeler olacakları uzuvlara ulaşmadan
önce.
- 10 Tahammül etti bir süre, dedi ki sonra:
“Ne düşünüyorsun? Cevap ver bana,
Sular, esef dolu hatıralarını lağvetmedi daha.”¹
- 13 Kargaşa ile korku karışıp birbirine,
Ağzımı mecbur etti bir “evet”e,
Öyle sessizdi ki, duymak için dudaklarımı görmek
gerekirdi bir de.
- 16 Bir arbalet çok gerildiğinde,
Nasıl yayını kırışını parçalarsa atışın akabinde,
Ve ok da varırsa hedefine bitap bir halde,
- 19 Bu ağır yükün altında yıkılmıştım ben de böyle,
Gözyaşı ve ahlarımı dökmekteydim de,
Sesim dudaklarımın arasından çıktı aheste.
- 22 Dedi bunun üzerine: “Benim temenni ettiğim yol
üzerinde,

¹ Henüz su, yani Lethe geçilip günahların hatırası silinmemiştir.

- Götüren seni İyi'yi sevmeye,
 Ki istemeyiz hiçbir şeyi ondan öte,
 25 Hangi çukurlar kazılı, hangi zincirler geriliydi de,
 Denk gelince bunlardan birine,
 Kaybettin ümidini devam etmek için ileriye?
 28 Hangi menfaat, hangi cazibe,
 Başkalarının alınlarında teşhir edilmişti de,
 Riayetle dolanıp durman gerekti önlerinde?"¹
 31 Acı bir iç çekişin akabinde,
 Zor çıkarttım bir ses cevap kabiline,
 Ve bitap halde, dudaklarım biçim verdi kelimele-
 rime;
 34 Ağlayarak dedim ki: "Göremez olunca artık çeh-
 reni,
 Aldatıcı sevinçleriyle anın zevahiri,
 Yoldan çıkardı beni."
 37 Dedi ki: "Sussaydın ya da inkâr etseydin itiraf et-
 tiğini,
 Olmaz değildi kabahatinin daha az delili,
 O Hâkim biliyor zira hepsini!
 40 Lakin günahın suçlaması gelirse,
 Kişinin kendi ağzıyla dile, bizim mahkemede,
 Bileytaşı döner tersine, kılıcın keskin ağzı körelsin
 diye.²
 43 Hataların ne kadar yöneltirse seni mahcubiyete,
 Sirenlerin çağrısını duyduğun bir dahaki seferde,³
 O kadar güçlü olursun karşılarında böylece;
 46 Bitir artık gözyaşı tohumları ekmeyi ve dinle;
 Duyabilirsin böylelikle hangi yola, hangi yöne
 Sevk etmekteyim seni defnolmuş bedenimle.

¹ Dante'nin sevgisinin yöneldiği başka kadınlar ve nesneler, fani hayatın bey-
 hude çekicilikleridir.

² Kişi suçlarını itiraf ettiğinde ilahi adalet daha merhametlidir.

³ Sirenler, yani dünyevi güzelliklerin ayartıcılığı (bkz. Araf XIX:19-21).

- 49 İcini bir vakit mesken tuttuğum latif uzuvlara mü-
savi güzelliği,
Tabiat veya sanat sana gösterebildi mi,
O uzuvlar ki toprağa karıştı şimdi;
- 52 Eğer en yüce güzellik yüzüstü bıraktıysa seni ölü-
mümle,
Hangi fani şey şevk verebilirdi sana akabinde,
Arzulayasın onu diye?
- 55 Aldatıcı şeylerin okuyla vurulduğun ilk anda bu
nedenle,
Kesinlikle bırakıp onları geride,
Kanatlarını açıp düşmeliydin benim peşime.¹
- 58 Tazecik bir genç kız ya da başka beyhude şeyler,
Böyle geçici hevesler, kanatlarına ağırlık olup
yüklenmemeliydiler,
Zira bekliyordu seni onların elinden ve yüzünden
başka darbeler.
- 61 Bir kuş yavrusu yeni çıkan kanatlarıyla,
Öğrenene dek hayatı iki üç darbe yemeli mutlaka,
Ama kanatları mamur olan kolayca yakalanmaz
ağla sapanla.”
- 64 Bir çocuk utanç duyunca,
Devirip gözlerini yere dinler ya usulca,
Sessizce kabullenmekte hatalarını pişmanlıkla,
- 67 İşte öyle duruyordum da, buyurdu bana: “Yalnızca
Duymak bile gark ettiyse seni böyle yasa,
Kaldır sakalını yukarıya, görmek boğacak seni
gözyaşına daha fazla.”²
- 70 Bizim buralardan ya da Iarbas'ın ülkesinden,³

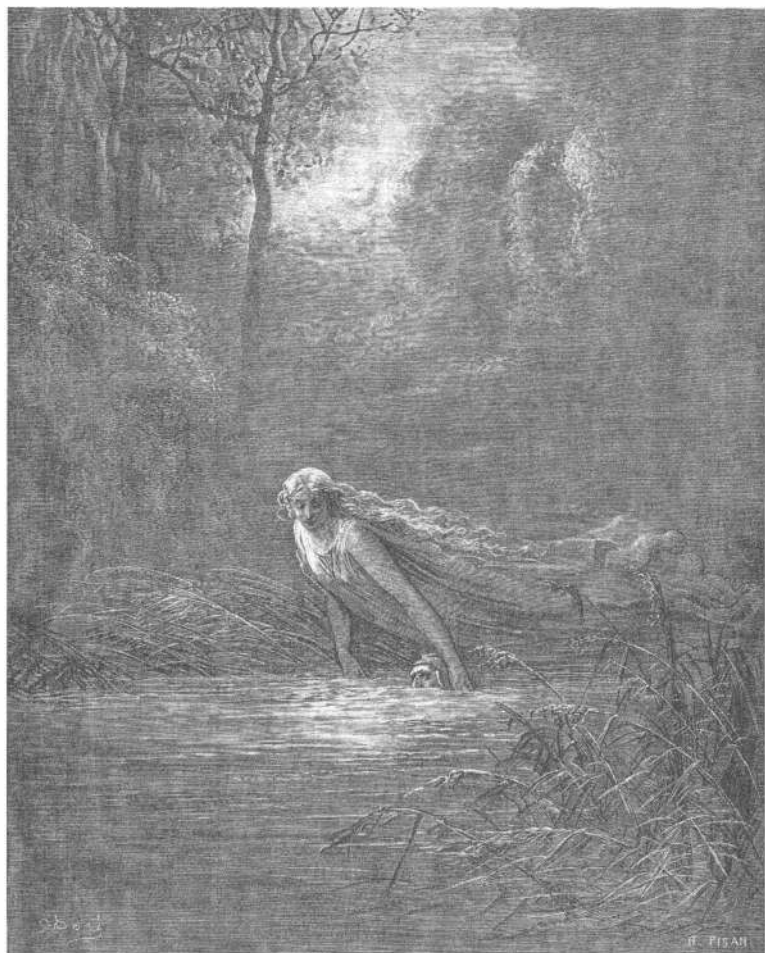
¹ Beatrice'nin ölümü Dante'yi fani şeyleri sevmekten ebedi güzellikleri sev-
meye sevk etmelidir.

² Eylemlerinin toyluluğuyla keskin bir tezat oluşturan, Dante'nin yetişkinliğin
simgesi olan sakal özellikle vurgulanmaktadır (74-75. dize).

³ “Bizim buralar,” Avrupa, yani kuzey rüzgârları; Aeneas'ın zamanında kral
olan Iarbas'ın ülkesiyse Afrika, yani güney rüzgârlarıdır.

- Esen bir rüzgâr sökerken köklerinden,
Sağlam bir meşe daha az mukavemet göstermiştir
benden,
- 73 Emriyle çenemi kaldırırken yerden;
Vurgularken sakalımı bahsediyordu yüzümden,
Ziyadesiyle farkındaydım akan zehri sözlerinden.
- 76 Ve kaldırıncı yüzümü yukarıya,
Önce gördüm ilk yaratılanlar durmuşlar da,
Çiçek saçmıyorlar artık etrafa;
- 79 Bulanık gözlerimle gördüm ki sonra,
Beatrice dönmüş o mahluka,
İki tabiatlı olan Tek vücutta.¹
- 82 Altında peçesinin, öte kıyısında ırmağın,
Duruyordu, hem kendi eski güzelliğini aşkın,
Hem de fevkinde dünyanın bütün kadınlarının.
- 85 Pişmanlık bir ısırgan gibi değdi de,
Onun dışında bir vakit sevgimi cezbetmiş her şeye,
Şimdi nefret kabarıyordu içimde.
- 88 Kendimde bulmak kabahati, zaptetti yüreğimi,
Yıkıldım yitirip duyularımı, andırıp bir harabeyi,
Halim malumdu ona, zira oydu sebebi.
- 91 Sonra kalbim biraz nefes bulup kavuşunca idraka,
Gördüm rastgeldiğim hanıma tek başına,
Bekliyordu başımda ve diyordu: “Tutun bana, tutun
bana!”
- 94 Boğazıma dek sokup beni suya,
Sürükledi peşi sıra,
Hafif bir kayık gibi geçirdi ırmaktan, suları yara
yara.
- 97 Yaklaşmışken mübarek kıyıya,

1 Daha önce belirtildiği gibi kartal ve aslan tabiatıyla, Tanrı ve insan olan İsa'yı yahut hem tanrısal hem de dünyevi iktidarın temsilcisi olması gereken Roma İmparatorluğunu andıran Griffon.

Duydum “*Asperges me*”yi, öyle bir ahehkle okun-
makta¹

Ki tasvir etmek bir yana, getiremem bile şu an ak-
lıma.

100 Nazik hanım açtı kollarını iki yana,

Kucaklayıp başımı soktu ırmağa,

Öyle bir raddede ki, kaldım su yutmak zorunda.

103 Sonra çıkardı beni dışarıya ve her yanımda dam-
lalarla,

Götürdü dört güzel kadının raksının ortasına;

Birleştirdiler kollarını başımın yukarısında.

106 “Gökte yıldızız, periyiz burada,²

Beatrice henüz inmeden dünyaya,

Hizmetçi olarak vazifelendirildik ona.

109 Biz götüreceğiz seni gör diye onun gözlerinin hu-
zuruna,

Ama hissedar olabilmen için onun sevinçli aydın-
lığına,

Daha derinden gören şu üçü yardımcı olacak sana.”

112 Diye başladılar şarkıya ve söylerken bir arada,

Götürdüler beni Griffon’un bağrına,

Beatrice bize dönmüş, duruyordu orada.

115 “Bak,” dediler, “Bak doyasıya;

Bir vakitler Sevgi’nin oklarıyla,

Seni vuran o zümrüt gözlerin getirildin karşısına.”

118 Kesif arzular, yanan içimde, alevlerden daha ha-
raretti,

Hâlâ Griffon’a dikili o parlak gözleri,

İzlemeye mecbur ve meftun etti beni.

121 Aynaya vuran güneş gibi,

¹ *Mezmurlar* 51:7’den (Latince 50:9) “Beni zıfayla *asperges me*/temizle de, pak olurum; beni yıka, kardan ak olurum.”

² Dört ana ve daha üstün olan üç teolojik erdem’in yıldız olarak da temsil edildikleri hatırlanacaktır (bkz. *Araf* I:23, VIII:89-93)

- O gözlerde parlıyordu iki tabiatlı mahlukun aksi,
Göstererek bir o, bir bu kisvesini.
- 124 Düşün, okur, hayret etmedim mi,
Gördüğümde hiç hareket ettirmeden bedenini,
Sürekli değiştirdiğini suretini.
- 127 Besleniyordu da ruhum bu nimetle şaşkınlık içinde,
Açlığımı bastırsa bile,
İştahımı kabartıyordu bir yandan kendisine.¹
- 130 Hallerinden daha yüksek bir rütbede
Oldukları malum, diğer üçü çember halinde,
Raks ederek söyledikleri ezgiyle yaklaştılar bize.
- 133 “Çevir Beatrice, çevir ey kutsal gözlerini sadığına,”
Diye rica ettiler şarkılarında, “Varmak için huzu-
runa,
Bir nazar uğruna, çok uzun yolları adımlayana.
- 136 Lütufkârlığınla lütfet bize,
Kaldır dudaklarından tülû görsün böylece,
Sakladığın ikinci güzelliği de.”
- 139 Ey ebediyen parlayan nurun görkemi,
Ömür harcasa da biri mesken tutup Parnassus’un
gölgesini,
İçmiş olsa da pınarından hararetli hararetli,
- 142 Karmakarışık olmadan zihni,
Yapabilir mi senin şu zuhurunun tasvirini,
Tecessüm etmiş üzerinde bizzat göklerin ahengi,
- 145 Yüzün gözler önünde, kaldırmışken tamamen pe-
çeni?²

¹ Beatrice'nin gözlerinde Griffon'un yansıması, iki tabiatını da sergileyerek mucizevi biçimde değişmektedir. Yine ideal dünyevi iktidarın ilahi yetkiyle iki gücü –İmparatorun ve halkinkini– kullanması gerektiğinin vurgulanması olabilir; çünkü Dante hakikat nimetinden yemekte ve ideale daha çok acıkmaktadır.

² “İkinci güzellik” Beatrice'nin gülümsemesidir. Dante'nin erken dönem şiirlerinde Beatrice iki güzelliğiyle anılır, ki ilki sevgiyle dolu gözleri, ikincisiyle tebessümüyle Dante'yi kelimelerle tasvir edilemeyecek bir letafet içinde mest eden ağızıdır (*Vita nuova*). Parnassus'un Musalarının ilham verdiği en

KANTO XXXII

- Sabitlenmişti gözlerim ona,
Tatmin bulmuşlardı da on yıllık susuzluklarına,
Dalıp gittiler, tüm diğer duyularımsa uykuda.¹
- 4 Ve kayıtsız kalıp diğer her şeye,
Sanki duvarlarla çevrenmişlerdi de,
Eski ağına düşürmüş, çekiyordu kendine kutsal gülümseme,
- 7 Sola çevirmek zorunda kaldığımda onları,
Duyup üç tanrıçanın beni uyardığını,
“Çok sabitledin nazarını!”
- 10 Ve görüşü etkileyen o hale,
Gözler maruz kalınca güneşe,
Düştüm ben de kör kısa bir süre.
- 13 Ama görme yetim alışınca daha azına,
–Azdan kastım gözlerimi zorlayan ricata,
O muazzam şaşaaıyla kıyasla–
- 16 Gördüm ki muzaffer ordu manevra yapıyor sağa,
Yüzleri dönüyor doğuya,
Güneşe ve yedi şamdana.
- 19 Nasıl bir kıta korunarak kalkanlarıyla,
Kurtulmak için saldırıdan dönerse uyarak sancağına,

yetkin şair bile, hele şimdi ilahi sevinci izhar ederken, bu gülümsemeyi tasvir etmeye mahir değildir.

¹ “Susuzluk,” Dante’nin yolculuğunun gerçekleştiğini söylediği 1300 senesinden on yıl önce ölen Beatrice’yi görme arzusudur.

- Tüm askerler bakana dek başka tarafa,
 22 İşte aynıyla, önde öncü kıta ve sırasıyla,
 Göklerin krallığının tüm sefer alayı ardı ardına,
 Geçti önümüzden okunu peşlerine çevirmeden önce
 araba.¹
- 25 Kadınlar tekerlerinin yanındaki yerlerine döndü;
 Griffon çekiyordu da mübarek yükünü,²
 Titremiyordu bile bir tüyü.
- 28 Beni ırmaktan geçiren latif hanımla,
 Ben ve Statius da aldık yerimizi katarda,
 Sağa dönerken daha küçük bir yay çizen tekerin
 yanında.
- 31 Böyle ilerledik o görkemli ormanda,
 –İssız, inanan kadın yüzünden yılana–
 Meleksi bir ilahiye uygun adımla.
- 34 Yürümüştü ki büyük bir mesafeyi,
 Üç ok atımı kadar belki,
 Beatrice arabadan indi.
- 37 Duydum hep birlikte “Âdem” diye fısıldadıklarını,
 Sonra halka oldular sarıp bir ağacın etrafını,³
 Soyulmuş her bir dalındaki çiçekleri, yaprakları.
- 40 Dalları genişliyordu ağaç yükseldikçe,
 Ormanları dev ağaçlarla dolu Hintliler bile,
 Hayret ederlerdi bu ağacın büyüklüğüne.⁴
- 43 “Mübareksin, Griffon, gagasıyla koparmayan,
 Bu tatması lezzetli ağaçtan,
 Ama yiyeğin midesini kıvrandıran ıstıraptan!”
- 46 Kunt ağacın çevresinde halka olanlar haykırdılar
 böyle;

¹ “Ok,” arabayı çeken hayvanın bağlandığı ve yön vermeye de yarayan çubuk ya da çubuklardır.

² Mübarek yük, tören arabasındaki Beatrice’dir.

³ Yılana kanarak Âdem ve Havva’nın meyvesini yedikleri yasak ağaç çıplaklığıyla ilk günahın tesirinin delaletidir.

⁴ Ortaçağda, Hint diyarında oldukça büyük ağaçlar olduğuna inanılırdı.

Ve iki tabiatlı hayvan da etti mukabele:

“Tüm salihlerin sakınması gereken tohum bu işte.”

- 49 Sonra dönüp geri çektiği oka,
Getirdi onu soyulmuş ağacın altına,
Bağladı ikisini birbirine bir dalla.
- 52 Bizim bitkilerimiz büyük ılık vurduğunda dünya-
ya,
–Semavi Balıkların peşi sıra
Parıldayan ıslıkla bir arada–
- 55 Bezenir de tomurcuklarla,
Ve her biri yeni renkler kuşanır ya,
Güneş atlarını bağlamadan evvel başka bir takım-
yıldıza;
- 58 Gülden açık, menekşeden koyu,
Bir renk kapladı ve canlandırdı ağacı,
Evvelinde boş olan dalları.¹
- 61 Anlayamadım söyledikleri ilahiyi akabinde,
Söylenmiyor burada, yeryüzünde,
Ve dinleyemedim sonuna dek, birden uyku bastırdı
ki öylesine.
- 64 Tasvir edebilseydim şayet o zalim gözleri,
Uzun uyanıklıkları yüzünden ödeyen ağır bedeli,
Nasıl kapandıklarını dinlerken Syrinks’in hikâye-
sini,
- 67 O vakit örnekten çalışan bir ressam gibi,
Çizebilirdim uyuyakalışımın halini;

¹ Büyük ılık mevsimi, yani baharda Güneş, Balık takımıyıldızının ardından gelen Koç'tadır. İlahiyatçılar Cennet'ten düşüşe neden olan ağacın İsa'nın ha-
çında temsil edildiğini düşünürler, böylece Dante'nin kurduğu sahne –Grif-
fon'un (Roma'nın adaleti) arabayı (insan toplumu) çıplak ağaca bağlaması
ve ağacın yapraklarının tekrar çıkıp koyu kan renginde çiçekler vermesi–
İsa'nın, yani yeni Âdem'in, kendini feda ederek çarmıha gerilip, bütün insan-
lığı Âdem'in günahından kurtarmasının simgesel bir anlatımıdır [*Monarchia*]
(ayrıca bkz. *Cennet* VI:82-90). Ve ayrıca binyılcı bir gelecek tasavvuruyla
Tanrı'nın Adaleti'nin dünyada tekrar tesis olacağını vurgular.

- Çekinirim ben, mahir olan boyasın bu resmi.¹
- 70 Şimdi bu nedenle uyandığım zamana atlıyorum;
Ve diyorum ki, bir parlaklık yırttı örtüsünü uyku-
mun,
Ve bir çağrı: “Kalk, ne yapıyorsun?”
- 73 Petrus, Yakub ve Yuhanna hani,
Götürüldüklerinde görsünler diye elma ağacının çi-
çeklerini,
–Ki melekleri cezbeder meyvesi,
- 76 Gökte temin eder daimi şölenleri–
Seyrettikleri karşısında kendilerinden geçmişlerdi,
Ama sonra duyup en derin uykuları bölen kelimeyi,
- 79 Kalktılar ve gördüler azalmış refakatçileri,
–Zira Musa ve İlyâ tebdil-i âlem etmişti–
Ve fark ettiler ki Hocalarının esvabı değişmişti;
- 82 Ben de onlar gibi uyandım ve gördüm merhametli
Hanımın, ırmak boyunca yapan adımlarımın reh-
berliğini,
Başımda beklediğini.²
- 85 Tamamen şaşkınlık içinde sordum: “Beatrice ne-
rede?”
Dedi: “Bak, oturuyor orda işte,
Yeni yaprakların altında, köklerin üzerinde.
- 88 Bak çevresindeki kafiye;

¹ Mercurius (Hermes) peri Syrinks’in hikâyesini anlatarak yüz gözlü canavar Argos’u uyutur ve onu öldürür [Ovidius] (ayrıca bkz. *Araf* XXIX:96). Dante’nin vecdle gelen uyku halini tasvir etmesi mümkün değildir.

² *Matta* 17’nin anlatısı uyarınca üç resul, Petrus, Yakub ve Yuhanna, İsa’nın suret değiştirmesine tanık olurlar. Mesih’in yüzü güneş gibi parlar, giysisi ışık gibi ak olur, Musa ve İlyâ peygamberler yanına gelirler; tüm bu mucizelerden korkan resuller “yüzüstü düşer”ler, ki İsa onlara dokunup “Kalkın, korkmayın” der; bunun üzerine kafalarını kaldırırlar, İsa’yı tekrar yalnız ve eski suretinde görürler. “Elma ağacının çiçekleri” suret değiştirecek İsa’nın izzetidir, üç resule gelecekte bir sahne, Gökte meleklerin sevinci olan İsa’nın ebedi sureti gösterilecektir. Dante de vecd halinde kendinden geçer ve gözlerini başka bir manzaraya açar; başında bekleyense Matelda’dır.

Diğerleri Griffon'un peşinde gittiler daha yücelere,
Daha ahenkli ve daha tesirli bir ilahıyla.”

- 91 Bilmiyorum devam etti mi sözlerine,
Çünkü duruyordu şimdi o gözlerimin önünde,
Mani olan başka şeylerle ilgilenmeme.¹
- 94 Tek başına oturmuştu çıplak toprağa,
Bir bekçi edasıyla arabanın yanına,
İki tabiatlı mahlukun sıkıca bağladığı ağaca.
- 97 Yedi peri halka olup sarmış etrafını,
Ellerinde lambaları,
Söndüremez kuzey ya da güney rüzgârı.
- 100 “Kısa bir süre korucu olacaksın burada,
Ve sonra benimle birlikte daima,
Bir yurttaş olacaksın, İsa'nın Romalı olduğu Ro-
ma'da.”²
- 103 Dolayısıyla şerle yaşayan dünyanın hayrına,
Nazar et arabaya sebatla,
Ve döndüğünde oraya, gördüklerini yaz mutlaka.”³
- 106 Böyle dedi Beatrice; ve ben kendimi hasretmiş bi-
çimde,
Onun her emrini gerçekleştirmeye,
Çevirdim aklımı ve gözlerimi işaret ettiği yere.
- 109 İnmemiştir böylesi süratle,
Hiçbir yıldırım kalın bir buluttan koparak birden-
bire,
Gökyüzünün en ırak ucundan yere,
- 112 Gördüğüm Iuppiter'in kuşuyla mukayese edilse,
Ki ağaçtan saldırır gibi geçip inişe, acımayıp yeni
yapraklara, çiçeklere,

¹ Beatrice

² Roma, yani İsa'nın idare ettiği Gökteki hakiki Ebedi Şehir.

³ İzleyen anlatıda kötülük içindeki dünyayı ıslah etmek için başına gelecek fe-
laketlerin temsili sunulacaktır; ki bu anlatı da Yuhanna'nın *Vahiy* kitabında
aktardığı, nihai sondan evvel dünyanın başına gelecek musibetlere dair rüye-
tinin Dante tarafından uyarlanmış halidir.

Kabuklarını bile soydu neredeyse.

- 115 Arabaya çarptı da tüm gücüyle,
Yalpalattı onu olduğu yerde, fırtınada bir gemi mi-
salince,
Dalgalar döverken bir sancak bir iskele yönünde.¹
- 118 Sonra bir tilki gördüm sıçrayıp bir hamlede,
Girdi muzaffer arabanın içine,
Öylesine zayıf ki sanki hiç hakiki yemek girmemiş
midesine;
- 121 Sayılıyordu günahları bir bir bu sefaletinde,
Hanımım mecbur etti de,
Süratle kaçtı oradan, kemikten ibaret vücudu ve-
silesiyle.²
- 124 Sonra gördüm ki kartal ağaçtan sökün ederek yine,
Bu kez girdi arabanın içine,
Kapladi her yanını tüyleriyle;
- 127 Ve çıkar gibi yaralı bir yürekten,
Bir ses yayıldı gökten,
Dedi: "Ah kayıgım, yükün nasıl da kem!"³
- 130 Sonra yarıldı sanki toprak iki tekerin arasında,
İçinden bir ejder oldu peyda,
Kaldırıp kuyruğunu sapladı arabaya;
- 133 Sonra iğnesini geri çeken bir yabanarısı edasıyla,
Zehirli kuyruğunu topladı, ki bu sırada,
Arabanın zemininden koparmıştı bir parça, sürük-
leyip ardında,
- 136 Kıvrıla kıvrıla gitti yoluna.⁴ Kalanıysa geride,

¹ Kartal, Roma İmparatorluğunun simgesidir. Arabaya yaptığı bu saldırı özel-
de Neron ve diğer pagan Roma imparatorlarının ilk Hristiyanlara zulmünü
ve genelde de ortaçağda imparatorlar ile papalar arasındaki çekişme neti-
cesiyle insanlığın maruz kaldığı şiddeti temsil eder.

² Tilki, 4. yüzyıldan Dante'nin zamanlarına kadar Kiliseye bulaşma tehlikesi
olan sapkın fikir ve mezhepleri simgeler.

³ "Petrus'un kayığı," yani Kilise, papaların dünyevi iktidarı gasp etmesi nede-
niyle yozlaşmıştır. Muhtemelen konuşan ses ilk papa da olan Petrus'tur.

⁴ Ejder Yuhanna'nın *Vahiy* kitabından alınmış bir simgedir; muhtemelen bura-

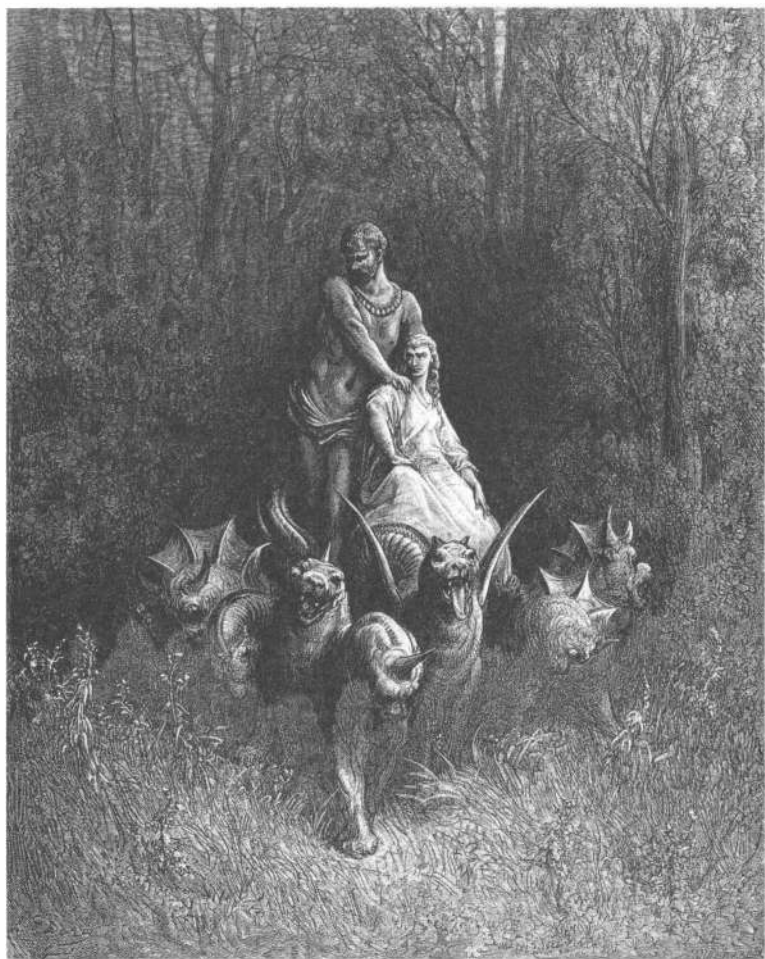
- Kaplandı kartalın tüyleriyle –belki de
 En başta sunulmuştu halis ve müşfik niyetlerle–
 139 Bereketli toprağın kaplanması gibi çimenle,
 Çekme oku ve iki teker de bezendi tüylerle,
 Ağızdan bir ah çıkışından daha kısa sürede.¹
 142 Aziz vasıta dönüşünce bu yeni şekline,
 Kafalar tomurcuklanmaya başladı muhtelif yerle-
 rinde,
 Üçü çıktı okun üzerinde ve birer tane her köşede.
 145 Bu üçünün boynuzları öküz mahiyetinde,
 Ama alında tek boynuz vardı diğer dördünde;
 Böylesi bir canavar görülmemiştir evvelinde.
 148 Ve utanmaz bir fahişe zuhur etti, oturdu arabanın
 üzerine,
 Muhkem bir kale misali sarp yamacın tepesinde,
 Fasılasız süzüyor etrafı gözleriyle;
 151 Ve gördüm yanında bir dev dikilmekte,
 Kimse almasın onu diye, gözleri kadının üzerinde,
 Bu ikisi sarılıp öpüşüyorlar biteviye.²

da Dante'nin aslında kökeninin Hristiyan olduğunu düşündüğü ve getirdiği yeni dinle 7. yüzyılda insanlığın çok büyük kısmını Kiliseden koparmakla suçladığı (bkz. *Cehennem* XXVIII:29) –ve takipçilerinin 1291'de bütün Kutsal Topraklar'ı Haçlıların elinden tekrar aldığı İslam peygamberi Hazreti Muhammed'i temsil eder.

¹ Kartal'ın tüyleri, ilk kez İmparator I. Konstantin tarafından Papalığa verildiği kabul edilen ve 1303'te de İmparator Albrecht tarafından tasdik edilen imparatorluk yetkilerini temsil eder (bkz. *Cehennem* XIX:115-17). Bu yetkiler Kiliseyi hızla yozlaştırmakta ve onu, Yuhanna'nın *Vahiy* kitabında, dünyanın nihai sonunda Şeytan'ın müttefiki olarak hüküm sürecek Deccal'in bir alameti olarak tasvir ettiği yedi başlı ve on boynuzlu canavara benzetmektedir [*Vahiy* 12].

² Yuhanna'nın Deccal çağı alametlerinden bir diğeri, canavarın üzerindeki fahişedir [*Vahiy* 17]; yine hırs ve dünyevi iktidarla yozlaşmış Papalığı temsil etmektedir (bkz. *Cehennem* XIX:106-111). Dev, yine aynı alametlerde fahişeye birlikte bulunan, Deccal'in müttefiki krallardan biridir. Burada Papa V. Clemens'le ittifakı 1309'da Papalığın Roma'dan Avignon'a taşınmasına yol açan Fransa Kralı IV. (Güzel) Philippe'i temsil etmektedir (bkz. *Cehennem* XIX:82-7). Nihayetinde Dante 14. yüzyıl başlarında Kilisenin ve dünyanın du-

- 154 Fakat kadın ahlaksız ve hercai gözlerini çevirince
bana,
O zalim hovarda,
Kırbaçladı kadını baştan ayağa;
157 Sonra kıskançlığın pençesinde hiddetli,
Çözdü canavarın ipini,
Ormanın derinliklerine sürükledi,
160 Böylece hem acayip canavar hem de fahişe gözden
yitti.

KANTO XXXIII

Deus venerunt gentes mezmuruna¹

Başladı kadınlar gözyaşlarıyla,

Usul usul söylüyorlar bir üçü bir dördü sırayla,

- 4 Ve Beatrice merhamet dolu iç çekişlerle,
Dinledi onları; değişti çehresi de neredeyse,
Haçın dibinde ağlayan Meryem'in misaline.

- 7 Yedi bakire mezmuru bitirdiğinde,
Ve ona baktıklarında konuşsun diye,
Ayağa kalkıp cevap verdi coşkun alev gibi parlayan
yüzüyle:

- 10 “*Modicum, et non videbitis me;*
Et iterum, kız kardeşlerim, bana olan habibe,
Modicum, et vos videbitis me.”²

- 13 Sonra yedi periyi dizip önüne,
İşaret etti bize gelelim diye peşinde,
Hanıma, bana ve hâlâ yanımızda olan bilgeye.³

- 16 İlerledi bu minvalde ve bence
Onuncu adım daha değmemişti yere,
Gözleri, gözlerimi çapmadan önce,

¹ Mezmurlar 79:1'den (Latince 78:1): “*Deus, venerunt gentes*/Ey Allah milletler [imansızlar] girdi, senin mirasına, mukaddes mabedini murdar ettiler...” Tanrı'ya, acımasız ve kutsala saygısız zalimleri cezalandırarak halkına yardım etmesi için niyaz eden bir mezmurdur.

² *Yuhanna* 16:16 uyarınca İsa'nın şakirtlerine ölümünü ve yeniden dirilişini tebliğ ettiği sözler: “Biraz zaman ve beni artık göremeyeceksiniz; ve yine biraz zaman ve beni göreceksiniz.” Burada Nihai Hüküm Günü'nde Mesih'in gelişiyile kötülüğün cezalandırılacağını vurgulamak için kullanılmıştır.

³ Matelda, Dante ve Statius.

- 19 Ve asude çehresiyle “Gel buraya acele,”
Dedi bana, “Daha hazır olduğun için beni dinle-
meye,
Konuşmalıyım seninle.”
- 22 Vazifemi ifayla yanına vardığımda,
Dedi ki: “Kardeş, madem geldin yanıma,
Neden cesaret etmiyorsun soru sormaya?”
- 25 Kendisinden üst mertebedekilerle
Konuşurken aşırı hürmetle,
Dili dolanır ya insanın, kuramaz düzgün cümle,
- 28 İşte ben de böyle konuşabildim güdük bir sesle:
“Hanımım, öğrenmeye olan arzum malumdur size,
Ve yine malumdur nasıl tatmin edeceğiniz de.”
- 31 Dedi ki: “Korkundan ve çekinmenden,
Azat et istiyorum kendini bu andan itibaren,
Artık rüyada biri gibi konuşma katiyen.
- 34 Bil ki o vasıta, yılanın parçaladığı,
Vardı ve yoktur; ama emin olsun yapan hatayı,
Engelden korkmaz Tanrı’nın intikamı.¹
- 37 Tüylerini döken kartal da,
Önce bir canavar, sonra av olan arabaya,
Mirasçısız kalmayacak böyle daima;
- 40 Açıkça görüyorum, anlatacağım sana,
Yıldızların eli kulağında,
Tehir ya da mani tanımaz olacak olan da,
- 43 Geliyor zamanı, gönderecek Tanrı,
Beşyüz ve On ve Beş olanı,
Katledecek fahişeyi ve devi, onunla işleyen günahı.²

¹ Ejder’in parçaladığı ve sonra kartalın döktüğü tüylerle canavara dönüşen araba yine Yuhanna’nın *Vahiy* kitabından bir alıntıyla anlatılır: “Gördüğün canavar vardı ve yoktur...” (*Vahiy* 17:8).

² Tanrı’nın intikamını alacak ve kartalın (İmparatorluğun) mirasçısı olacak bir kurtarıcıya dair başka bir kehanet sunulmaktadır. Vergilius’un İtalya’yı ıslah edecek “tazi” (bkz. *Cehennem* I:102-111) kehaneti gibi bu kehanet de kasten muammalı kurulmuştur. Kurtarıcının kimliği rakamlarla şifrelen-

- 46 Naklettiklerim örtük, Themis ve Sphinks gibi
Belki de tereddütte bırakıp zihnini,
Tam manasıyla ikna etmeyebilir seni;
- 49 Lakin hadiseler bizzat Naiades olacak tez vakitte,
Bu zor bilmeceyi çözecek de,
Zayi olmadan tek bir buğday ya da tek bir koyun
bile.¹
- 52 Unutma ve dönünce geriye,
Sanki ben konuşuyormuşum gibi naklet sözlerimi
fanilere,
Hayatları bir koşudan ibaret olan ölüme.
- 55 Ve çıkarma aklından, bunları yazma vakti gelince,
İki kez yaprağından olan şimdiye,
Ağaçta nelere tanık olduğunu gizlememelisin ke-
sinlikle.²
- 58 Her kim ki bu ağaçtan koparır ya da çalarsa,
Küfre denktir bu fiil Tanrı'ya;
Yalnız kendi tasarrufuna yarattı şol kutsalı zira.
- 61 İlk ısırığı alan ruh hasret ve kahrıyla,
Bekledi beş bin yıldan daha fazla,

miştir: 515. 515, Roma rakamlarıyla DXV şeklinde yazılır ve "lider" anlamına gelen *DUX* kelimesinin anaglamı olabilir. Şimdiye kadar sunulan hiçbir teori bu rakam dizisini belirli bir kişiye bağlayamamıştır. Muhtemelen bu, İmparator VII. Heinrich'in başarısızlığa uğrayan İtalya Seferinden sonra (1310-13) Dante'nin hâlâ süren erdemli bir imparatorun İtalya'ya barış getirip Roma Hukukunu tekrar tesis edeceği umudunun bir ifadesinden ibarettir.

¹ Sphinks, sorduğu bilmeceyi yanıtlamayanları öldüren Thebaili bir canavardır, Themis'in ise müphem kehanetleri vardır [Ovidius]. Ovidius'un ortaçağ metinlerinde Sphinks'in bilmesinin Naiades, yani kehanetleri çözebilecek periler tarafından çözüldüğü yazılıdır; bu Laiades (Laios'un oğlu, yani Yunan metinlerine göre bu bilmeceyi çözen Oidipus) kelimesinin yanlış okunmasının sonucudur. Sphinks'in bilmeceyi çözüldükten sonra Themis'in gönderdiği bir canavar Thebaililerin tarlalarını ve sürülerini talan eder. Gelecek olan 515, Tanrı'nın intikamını başka türlü alacaktır.

² Beatrice bir kez daha Dante'ye tanık olduğu bu kehanet ve olayları ıslah edici nitelik taşıyacak şiirlerinde anlatması talimatı verir (Araf XXXII:103-106).

Gelsin diye o lokmanın bedelini ödeyen kendi vücuduyla.¹

- 64 İdrakin uykuda demek ki,
Düşünmüyorsan o müstesna sebebi,
Ağacın böyle uzun olup dallarının kök gibi büyümesindeki.
- 67 Şayet Elsa nehrinin suları gibi,
Beyhude düşünceler örtmeseydi zihnini,
Pyramus'un boyadığı dut gibi eğlemeselerdi seni,²
- 70 Anlamana kâfi gelirdi bizzat ağaç dahi,
Yasak ettiğinde onun yanına gelmeyi,
Tanrı'nın adaletindeki ahlaki niyeti.³
- 73 Lakin idrakin taştan görüyorum ki
Kesif, katı, nüfuza oluyor mani,
Sözlerimin nuru sersemletiyor seni;
- 76 Lakin istiyorum taşıyasın sözlerimi,
Yazamasam bile zihnine kazıyabilirim değil mi,
Hacıların esasının hurma sarılı geri gelmesi gibi.”⁴
- 79 Dedim ki: “Üzerine mühür vurulan mum gibi,
Aynıyla vaki hali,
Beynim hangi mührü vurursanız onu taşır şimdi.
- 82 Lakin beklediğim sözleriniz bunca özlemle,
Neden ele geçmez bir kuş oluyor yükselip gökyüzünde,

¹ İlk ısırtığı alan Âdem'dir, beş bin yıldan fazla beklediğiysse insanlığı onun günahından kurtaran ve Âdem'i de Limbus'tan çıkartıp Cennet'e yükselten İsa Mesih'tir (bkz. *Cehennem* IV:55; *Cennet* XXVI:118-123).

² Toskana'daki Elsa nehrinin içindeki taşların üzerini kireçvari bir tortu kaplar. Benzer bir biçimde hatalı dünyevi düşünceler ve zevkler Dante'nin zihnini tortu gibi kaplamış, onu Pyramus'un kanıyla beyazdan kıza dönen dutlar gibi karartmıştır (bkz. *Araf* XXVII:37-39).

³ Ağaç, önce yasak sonra da bu yasağın delinmesinin sonuçlarıyla insanlar için Tanrı'nın Yasası'na sadık kalmaya dair bir ahlaki ibret timsali, ilahi adaletin bir simgesidir.

⁴ Hurma bir hacının Kutsal Toprakları ziyaret ettiğinin alametidir. Benzer bir şekilde, şiirde kayıt altına alınan Beatrice'nin ilahi bilgisi, Dante'nin ikinci hayatı tecrübe ettiğinin kanıtı olacaktır.

Ne kadar çaba gösterirsem, o kadar görünmez oluyor gözlerime?”

- 85 “Takdir etmelisin ki,” dedi,
 “Talebesi olduğun mektep ve teşhis etmelisin ki
 Sana öğrettikleri, benim söylediklerime şamil olabilir mi?
- 88 Ve gör ki, ne kadar uzaksa dünya,
 Göklerin en süratli ve en uzak olanına,
 Sen de o kadar uzaksın ilahi şuura.”¹
- 91 Dedim ki: “Hatırlamıyorum ben böyle bir vakti,
 Sizden böyle uzaklaştırdığımı kendimi,
 Hiç vicdanım bu nedenle kemirmemişti içimi.”
- 94 “Hatırlayamıyorsan eğer oldu mu bunlar vaki,”
 Diye mütebessim cevap verdi: “Getir aklına şimdi,
 Daha bugün Lethe’den içtiğini;
- 97 Böylece aşikâr ki, duman ateşe delalettir zira,
 Hükme varabiliriz bu unutuşla,
 İradende vardı hata, arzuların dönüktü başka tarafa.
- 100 Filvaki, artık üryan bırakacağım sözlerimi,
 Müşaheden hâlâ acemi,
 Açık seçik konuşmaktır münasibi.”
- 103 Şimdi daha parlak halde,
 Güneş ağır adımlarla ulaşmıştı da meridyene,
 Ki konumu değişir gözlediğin yere göre,²
- 106 İşte o vakit durdu yedi kadının yedisi de,
 –Rehberlik eden birinin kafiye, durması gibi
 rastgeline

¹ Mektep, dünyevi bilgidir ve Tanrı’nın Hikmeti’nden, dünyanın Primum Mobile’ye (İlk Hareket Ettirici, Sabit Yıldızların ötesindeki dokuzunca gök küresi) uzaklığı kadar uzaktır. İzleyen dizelerde sunulduğu gibi Dante’nin bir vakit dünyevi hikmetin peşinden koştuğunu unutmuş olması, Lethe’de belleğinden bunun da silindiği, yani günaha teşvik edici olduğuna delalettir.

² Göksel meridyenin konumu farklı yerlerdeki gözlemcilere göre değişir. Araf’ta öğle vaktidir.

- Bir tuhaflığa, hatta tuhaflık emaresine–
 109 Ölüm gibi solgun bir gölgenin köşesinde,
 Ki benziyordu Alplerin karlı tepelerinde,
 Yeşil yapraklar ve kara dalların altına düşen göl-
 geye.
- 112 Önlerinde Fırat ve Dicle'yi gördüm gibi geldi,¹
 Aynı pınardan edip neşeti,
 Birbirlerinden ayrılıyorlar sonra iki dost misali.
- 115 Sordum: “Ey nur, ey insanlığın izzeti,
 Hangi sudur bu akarken önce tek menşei,
 Sonra ayrılıyor kendinden, geride bırakıp kendini?”
- 118 Cevap verdi sorduğum soruya:
 “Matelda izah edecek bunu sana.”²
 Ve o nazik hanım, temize çıkmaya çalışan biri eda-
 sıyla,
- 121 Başladı konuşmaya: “Bunu ve diğer şeyleri,
 Benden dinledi; ve Lethe'nin suları eminim ki,
 Bu hususlarda örtmemiştir belleğini.”
- 124 Beatrice dedi ki: “Belki de daha büyük bir gaile,³
 Ki zayıflatır belleği genellikle,
 Kararttı zihninin gözünü görmesi gereken şeylere.
- 127 İşte Eunoe, akmakta ilerde,
 Götür onu suya ve alışkın olduğun biçimde,
 Can ver içindeki sönmüş kuvvete.”⁴
- 130 Asil bir ruh hani, bulmadan bahane,
 Nasıl başkasının arzusunu kendi arzusu bilirse,
 Aşıkâr edilir edilmez bir işaretle;
- 133 İşte böyle bu latif hanım da, aldı beni yanına,
 İlerlerken nezaketle dedi ki Statius'a:

¹ Fırat ve Dicle'nin Dünyevi Cennet'ten aktığına inanılırdı.

² Matelda'nın ismi ilk kez anılır. Genellikle Toskanalı Kontes Matelda'yla (Matilde, 1046-1155) ilişkilendirilir.

³ Matelda ırmakların işlevini açıkladıktan sonra (bkz. *Araf* XXVIII:127-132) Dante'nin tanıklık ettiği daha büyük hadiseler.

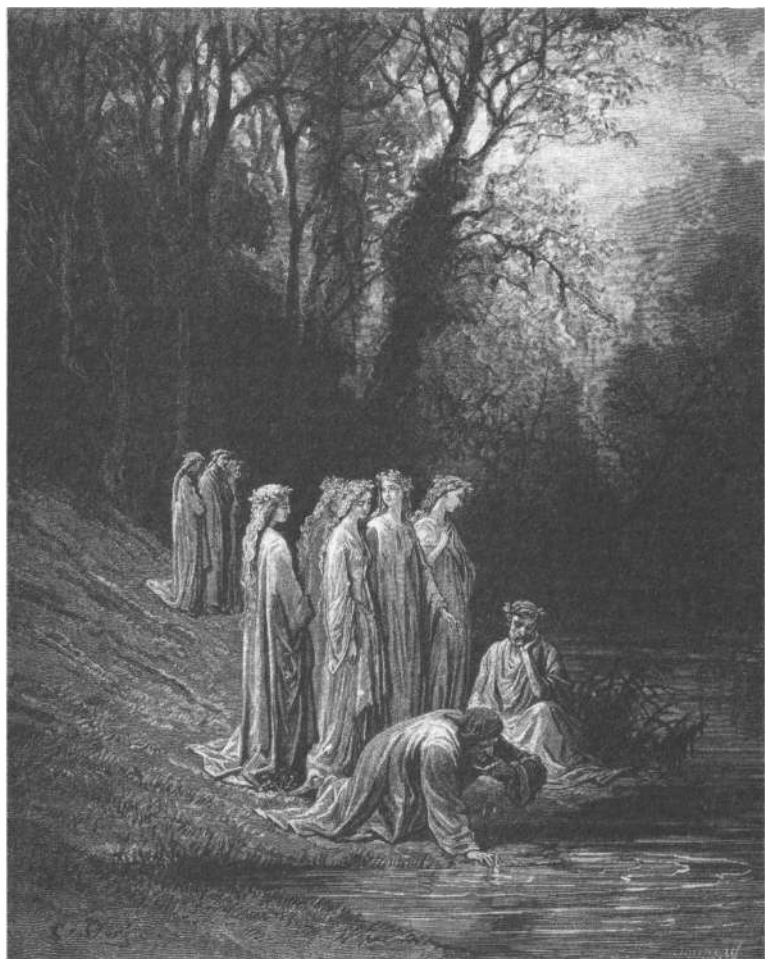
⁴ Eunoe'nin suları Dante'ye iyiyi tekrar hatırlatacaktır.

“Siz de gelin onunla.”

- 136 Eğer, okur, daha çok olsaydı yerim,
Yine eksik kalırdı ama yazmak isterdim,
Ne tatlı bir suydı içtiğim, asla yatışmayacak ona
özlemim;
- 139 Ancak doldurdum için tamamen neredeyse,
Ayrılan sayfaları ikinci neşideye,
Sanatın gemi izin vermiyor devam etmeme.¹
- 142 Döndüm bu en kutsal suyu bırakıp arkamda,
Yenilenmişim nasıl yenilenirse ağaçlar baharda
Çıkan yemyeşil yapraklarla,
- 145 Saf ve amadeydim erişmeye yıldızlara.²

¹ *Komedyâ*’nın yapısı *Arafı* otuz üç kantoda sınırlar.

² “Yıldızlar,” yani Cennet. Daha önce de belirttiğimiz gibi her üç neşidenin son kantosu “yıldızlar” kelimesiyle biter.

DANTE ALIGHIERİ

İLAHİ KOMEDYA

ARAF

İLAHİ KOMEDYA ÖLMEDEN ÖNCE ÖLMENİN VE YENİDEN DOĞMANIN YOLCULUĞUDUR. YAZILDIĞI 14. YÜZYILLA DAIR BİR TANIKLIK SUNDUĞU KADAR İNSANIN İYİYE, SALİM VE KÂMİL OLMAYA NASIL ULAŞACAĞINA DAIR BİR REHBERDİR DE. İTALYANCA ORJİNALİNDEN ÇEVİRİLEN BU EKSİKSİZ VE TAMAMI KAFİYELİ İLAHİ KOMEDYA, AYRICA DANTE'NİN REFERANS VE HAYAL DÜNYASINA VÂKİF OLUNABİLMESİ İÇİN AYRINTILI NOTLARLA ZENGİNLEŞTİRİLMİŞTİR.

DANTE'NİN BAŞYAPITININ İKİNCİ MENZİLİ OLAN ARAF'İ SİZLERE, KOMEDYA'NIN EN CANLI TASVİRİNİ SUNDUĞU KABUL EDİLEN 19. YÜZYILIN ÜRETKEN RESSAMI GUSTAVE DORÉ'NİN 1867'DE ÇİZDİĞİ 42 RESİMLE SUNUYORUZ.

ALFA

@alfakitap
f alfakitap

alfakitap
www.alfakitap.com

EDEBİYAT